KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT

XVI. évfolyam 2. szám 2018. június

SZAKMAI SZEMLE

ALAPÍTVA: 2003

BUDAPEST

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
tudományos-szakmai folyóirata

Felelős kiadó

Dr. Béres János vezérőrnagy, főigazgató

Elérhetőségeink

Postacím:	Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa 1111 Budapest, Bartók Béla u. 24-26. 1502 Budapest, Pf. 117
Telefon:	Dr. Kenedli Tamás 30/738-7925 Simon László 30/999-5205
E-mail:	szakmaiszemle.kontakt@gmail.com
Weblap:	http://www.knbsz.gov.hu/hu/publikaciok.html

HU ISSN 1785-1181

TARTALOM

NEMZETBIZTONSÁG ELMÉLETE

DR. HABIL. RESPERGER ISTVÁN
TERRORISTA SZERVEZETEK, MÓDSZEREK, ELJÁRÁSOK . 5

BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKA

KOÓS GÁBOR – PROF. DR. SZTERNÁK GYÖRGY
AZ OROSZORSZÁGI FÖDERÁCIÓ FEGYVERKEZÉSI PROGRAMJA 2018-2027 KÖZÖTT 31

SZALAI IMRE
OLASZ EURÓPAI UNIÓS TÖREKVÉSEK A MIGRÁCIÓS HELYZET KEZELÉSE ÉRDEKÉBEN 42

TECHNIKAI RENDSZEREK

NÉMETH ATTILA
AZ INFOKOMMUNIKÁCIÓ SZABÁLYOZÁSI KÖRNYEZETÉNEK FEJLŐDÉSE A NEMZETBIZTONSÁGI TEVÉKENYSÉG VONATKOZÁSÁBAN 53

FEKETE CSANÁD
KONFLIKTUSOK AZ INFORMÁCIÓS TÉRBEN AZ INFORMÁCIÓS HADVISELÉS FEJLŐDÉSE ÉS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI 69

ALKALMAZOTT NEMZETBIZTONSÁGI-ELHÁRÍTÓ ISMERETEK

NEUSPILLER FERENC
A RÓMAI REZIDENTÚRA KÍSÉRLETE OLASZ RENDŐR BESZERVEZÉSÉRE 98

DR. FARKAS LÁSZLÓ
GRAFOMÉTERREL AZ AGYÍRÁS TUDATALATTI REJTELMES VILÁGÁBAN 116

DR. EMBERSICS JUDIT
„ÁLLATI KÉMEK” A HAZA SZOLGÁLATÁBAN 130

FÓRUM

DR. TÚRI VIKTÓRIA
A NŐI TERRORISTÁK PSZICHOLÓGIAI JELLEMZŐI 149

AZ OLVASÓHOZ

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND
ÜNNEPI SZAKMATÖRTÉNETI KONFERENCIA BESZÁMOLÓ 166

MOLNÁR PÉTER
MOBILE WORD CONGRESS 2018. KONFERENCIA BESZÁMOLÓ 173

HÉDER KLÁRA
RECENZIÓ
KIS-BENEDEK JÓZSEF: KATONAI BIZTONSÁG MAROKKÓTÓL IRÁNIG..... 178

E SZÁMUNK TARTALMA 180

CONTENTS 181

SZERZŐINK 188

E SZÁMUNK LEKTORAI 189

A PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI 190

DR. HABIL. RESPERGER ISTVÁN

TERRORISTA SZERVEZETEK, MÓDSZEREK, ELJÁRÁSOK[1]

Mottó
„…Nem vállalok közösséget azzal a könnyelmű reménnyel, hogy valami véletlen majd megment bennünket.”
(Carl von Clausewitz)[2]

Bevezetés

A terrorizmus elleni harc problémáival foglalkozó hazai és külföldi szakértők 1972-től számolnak a nemzetközi terrorizmussal. Az 1972. évi müncheni nyári olimpiai játékokon a „Fekete Szeptember” elnevezésű palesztin terrorszervezet egy akciócsoportja megtámadta az izraeli olimpiai csapat szállását, majd több sportolót túszul ejtve a fürstenfeld-brucki repülőtéren tűzharcba keveredett a bevetett német rendőrökkel és katonákkal, akik öt terroristát lelőttek, hármat pedig elfogtak. A túszul ejtett izraeliek közül kilencen haltak meg a terrorakció során. Ez a tragikus esemény hívta fel a világ közvéleményének és a kormányok többségének figyelmét a terrorizmus óriási veszélyére és nemzetközivé válására (hiszen Németországban, a világ sportolóinak találkozóján, palesztin terroristák öltek meg izraeli állampolgárokat).

Lényegében ez a helyzet jellemezte a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre való felkészülést 2001. szeptember 11-ig, a New York-i és a washingtoni, hatalmas áldozatokat követelő, al-Kaida terrortámadásig. A moszkvai színházban és a metróban, Csecsenföldön, Oszétiában, Beszlán városában, a madridi pályaudvaron, Londonban, Egyiptomban, Szaúd-Arábiában, a Fülöp-szigeteken, Afganisztánban, Törökországban, Izraelben, Indiában, és Indonéziában, valamint Afrika és Latin-Amerika számos országában 2001. szeptember 11-e után elkövetett, egyre nagyobb számú és egyre több áldozatot követelő terrortámadások világossá tették a haladó emberiség előtt az új típusú terrorizmus fokozódó veszélyét és az ellene történő határozott fellépés fontosságát, szükségességét. A haladó világ politikusai egyetértettek abban, hogy ennek a fellépésnek határozottnak, gyorsnak, összehangoltnak és eredményesnek kell lenni.

Az elmúlt évek terrorista „főszereplője” pedig az Iszlám Állam volt Szíriában és Irakban. A múltban alkalmazott erők, eszközök és eljárások nem tudták meggátolni a nemzetközi terrorizmus akcióit és az újabb akciók előkészítését. Tehát

[1] A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Szélsőségek, vallási szélsőségek Ludovika Kutatócsoport keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

[2] PERJÉS Géza: Clausewitz p. 45.

új, jobban felkészült erőkre, új és hatékonyabb eszközökre, új és sikeresebb harci eljárásokra van szükség a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemben. A terrorizmus fogalmának értelmezésénél egy régi „klasszikus" Iljics Ramirez-Sanchez azaz Carlos megfogalmazását is figyelembe vehetjük: „*Minden katonai vagy politikai célon túl, a terrorista akció azonnali, elsődleges hatása, a figyelemfelkeltés…a publicitás, a reklám."*[3]

Netanjahu izraeli miniszterelnök szerint: *„A terrorizmus a polgárokon gyakorolt szándékos, módszeres erőszak, amely az általa kiváltott félelmen keresztül politikai célokat kíván megvalósítani."*[4]

Carl von Clausewitz megfogalmazása szerint: *„A háború tehát erőszak alkalmazása, hogy ellenfelünket akaratunk teljesítésére kényszerítsük.*"[5]

Saját megközelítésem szerint: *„terroristák (egyének vagy csoportok) által, politikai célok elérése érdekében, főként a polgári lakosságon, erőszakos eszközökkel folytatott tevékenység abból a célból, hogy akaratukat az ellenfélre kényszerítsék."*[6]

1. Az iszlám hátterű terrorizmus

„*Bizonyos, hogy nem minden muszlim terrorista, de ugyanannyira igaz az is – és ez az igazán fájdalmas –, hogy majdnem minden terrorista muszlim*." Abdel Rahman al-Rashed vallástudós szavai ezek, de nem csak emiatt, hanem az elmúlt évek fanatikus vallási merényletei miatt is meg kell vizsgálnunk a vallási (iszlám) indíttatású terrorizmust. A jelenkor egyik legnagyobb fenyegetését a nemzetközi terrorista hálózat, az al-Kaida jelenti. Bár a terrorizmus elleni küzdelemben sok sikert ért el a világ, de meg kell hogy állapítsuk, a hálózat még jelentős tartalékokkal rendelkezik. A vezetők közül Oszama bin Ladent ugyan elfogták, ugyanakkor Omar Molla, a tálib rendszer vallási vezetője, továbbá al-Zavahiri az al-Kaida második vezetője még nem került a terrorelhárító csapatok kezére.

A 2003-as iraki háború hatása is kettősnek ítélhető meg, hiszen a háború kezdetén Amerika szövetségeseit megosztotta, továbbá új színteret teremtett a nemzetközi terrorista csoportoknak. A színtér azért jelentős változás a nemzetközi életben és terrorista világban, mert Szaddam Husszein, Irak korábbi elnöke tiltotta a kapcsolatok felvételét a terrorista csoportokkal és a szélsőséges szervezewtekkel. Ezt követően Irak és Szíria egyik legfontosabb színterévé vált a terrorista csoportoknak. Az iraki háború előtt a nemzetközi harcosok vállalták az iraki területre történő beutazást, valamint a harcot a szövetségesekkel. A háború után a hatalomból kieső szunnita kisebbség, és az azokhoz tartozó párt-, állami- és katonai vezető elit által szervezett ellenállás és aszimmetrikus hadviselés[7] jelentette a

---

[3] LISZKAI, László: Carlos szerint a világ Szemtől szemben a Sakállal. Pauker-Holding Kft. p. 5.

[4] NETANJAHU, Benjamin: Harc a terrorizmus ellen, Alexandra Kiadó Budapest, 1995. ISBN: 9633671906, p. 20.

[5] CLAUSEWITZ Carl Von: A háborúról, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013. p. 39.

[6] RESPERGER István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések, In: A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban dolgozók részére Budapest, 2018. Dialóg Campus Kiadó, pp. 74-75.

[7] Az aszimmetrikus hadviselés az aszimmetrikus kihívásokhoz kapcsolható tevékenység, amikor a végrehajtók – legtöbbször saját életüket sem kímélve – hajtanak végre katonai akciókat, általában a magasabb technikai színvonalon álló féllel szemben. Az

legnagyobb kihívást. A háború befejezése után a síita területeken Szadr ajatollah fegyveres követői is ezt a harcmódot alkalmazták.

Összességében megállapítható, hogy bármennyire is sikerült az afganisztáni tálib rezsimet leváltani, s ezzel az „al-Kaida ország" szponzorát kikapcsolni, továbbá a terroristák kiképző bázisait felszámolni, az iraki hadsereget legyőzni, még mindig nem zárható ki teljességgel egy nagyméretű, sok áldozatot követelő terrorista támadás a világ bármely pontján. Az iraki történések sikerei ellenére, megállapítható, hogy a terrorista csoportok elszántsága növekedett, új bevetési területet, továbbá hitük szerint új „szent háborút" hirdetnek a világban. Az al-Kaida helyébe az Iszlám Állam lépett, új módszerekkel, új szervezettel, új hálózattal.

Több szakértő további erősebb lépéseket sürget a csoportok elleni fellépést illetően. Ilyen egyik szakértői csoport a Richard A. Clarke vezette is, akik a következő fő pontokban fogalmazták meg a további teendőket:

- A terrorista tettekre, öngyilkos merényletre készülőket el kell fogni, vagy meg kell ölni;
- Az iszlám világ fontosabb országaihoz közeledni kellene, segítséget kellene nyújtani számukra és mindent meg kellene tenni, hogy a nemzetközi terrorizmus csoportok támogatását beszüntessék;
- Az USA elleni terrortámadások lehetőségét a saját területről ki kell tolni a külföldi területekre, továbbá ezen a területeken is folyamatos megalkuvás nélküli harcot kell folytatni a csoportokkal;
- A fegyveres erők, a belbiztonsági szervek, a hírszerző hivatalok képességeit úgy kell alakítani, hogy az előző három feladatra maximálisan megfeleljenek.[8]

Az ilyen jellegű terrorista akciók azért is kerültek a küzdelem középpontjába, mert a világ jelenlegi legfontosabb energiahordozójának a legnagyobb kitermelő helyén aktivizálódtak. A nyugati világ energiafüggősége pedig ezen térségtől nagymértékben meghatározott. Európa, az USA, és Japán ebből a térségből szerzi be olaját. Fontos tehát, hogy a kitermelés, a szállítás biztonságos legyen.

---

aszimmetrikus kihívások olyan nem hagyományos, vagy nem költséges, ártó szándékú akciók, amelyek kivédésére nem készültek fel megfelelően (terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek bevetése, vagy azokkal való fenyegetés és az információs hadviselés). Ezt tartalmazta az 1997-ben elfogadott amerikai Nemzeti Katonai Stratégia. Az aszimmetrikus hadviselés ennek megfelelően a nem költséges, egyszerű eszközökkel és módszerekkel végrehajtott – gyakran önfeláldozó – gerilla, partizán jellegű rajtaütéseket és egyéb akciókat magában foglaló tevékenységek köre. Így a „gyengébb" technikai felszereltségű, a kevesebb kiképzést végrehajtó, általában megszállt területeken harcoló fél fegyvere, módszere a megszállókkal szemben. Ebbe a körbe tartoznak: öngyilkos merényletek, bombatámadások, logisztikai, vezetési pontok elleni akciók, tisztek, parancsnoki állomány elleni merényletek, utánpótlási vonalak, szállítási útvonalak rombolása, valamint az ellenség ellátásának, utánpótlásának akadályozása, egyéb akciókkal. Legtöbbször nagyon nehéz a felderítése, mert alkalmazói nem tartják be a hadviselés előírásait. Irakban is számos alkalommal érte támadás a Szövetségesek katonáit, polgári ruhákba öltözött katonáktól, vagy civilektől. Az ilyen jellegű hadviselésre nagyon nehéz a katonák pszichológiai felkészítése, a védekezés is sok problémát hordoz magában. Lásd: BURGER, K.– COOK, N.– KOCH, A.– SIRAK, M: What went right? In: JDW 30 April 2003. p. 20.

8 CLARKE, Richard A.: Gegen die Krieger des Dschihad Der Aktionsplan p. 13.

Legfőbb céljaikat számos szakértő rendszerezte már, álljon itt egy változat:

- a számukra nem megfelelő kormányok bukásának az előkészítése, leváltásuk;
- egy diktatórikus, teokrata vallási fundamentalista irányítású rezsim létrehozása;
- esetleg egy nemzetközi vallási fundamentalista teokrata kalifátus létrehozása, amely a történelmi iszlám uralkodási formáján alapul;
- a legradikálisabb elképzelés szerint pedig az egész világot uraló kalifátus megvalósítása a cél.[9]

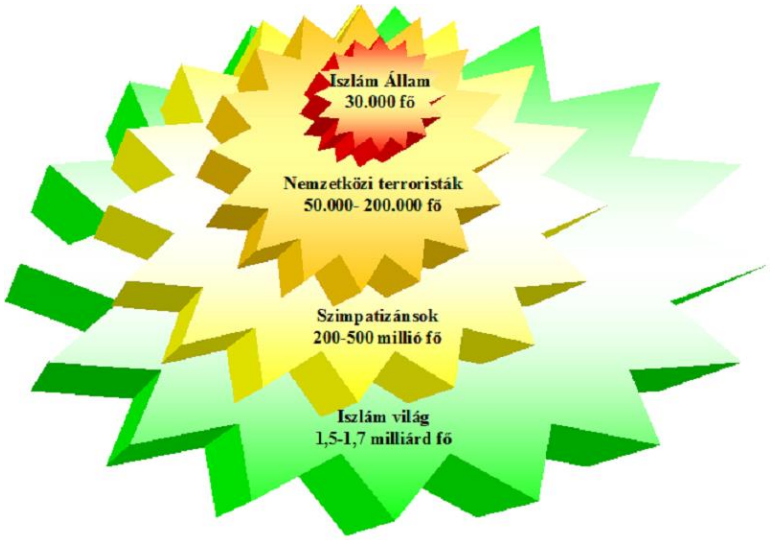

1. ábra: Az al-Kaida helyzete, elhelyezkedése az iszlám világán belül[10]

Ebből egyértelműen adódik, hogy számukra az USA jelenti a legnagyobb ellenfelet, mert ő képes megakadályozni regionális, valamint világuralmi terveiket is. Forgatókönyvük szerint – s sajnos megállapítható, hogy szimpatizánsaik száma milliós – először az iszlám szent helyeiről, később az iszlám országokból, kell elűzni a „hitetleneket", majd a harcot a nem iszlám országok területén is folytatni kell. A kisebbségekben élőknek azt ajánlják, hogy szubkultúraként ne integrálódjanak a társadalomba, hanem megtartva vallási, politikai-, ideológiai különállásukat, az iszlám jogot tekintsék életük alapjának, ezzel is erősítsék az iszlám szervezeteket, támogassák a nemzetközi terrorista csoportokat adományaikkal, tagságot verbuváljanak közülük az akciókhoz, az alvó cellákhoz, továbbá pihenőhelyet, menedéket adjanak szervezetük tagjainak. A csoportok további egymáshoz való kapcsolódását nemcsak a fegyveres konfliktusok, a vallás, de a nacionalizmus is felerősítette. A kezdeti fegyveres konfliktusokban a gyarmatosítók ellen pozitív szerepben, majd a nacionalista mozgalmakban az országok magukra találásának

[9] Uo. p. 20.
[10] Uo. p. 29.

időszakában, a fegyveres mozgalmakban tűntek fel. Ma a szerepük az izraeli-palesztin, vagy az iraki konfliktus kapcsán hasonló. A nemzeti érzelmeket használják fel az adományok, a tagok toborzásánál, az akcióik reklámozásánál. Az iszlám világ számára az egyik legfontosabb fegyveres konfliktus volt a Szovjetunió fegyveres erői elleni küzdelem Afganisztánban, ahol a propaganda szerint, egy nem iszlám vallású ország megszállt egy iszlám országot. De ugyanez a metódus jelentkezik a csecsen harcosok körében is az orosz féllel szemben.

Az iszlám hátterű terroristák további célkitűzései:

- Úgy befolyásolni a nyilvánosságot, – beleértve az USA-t és Európát is – hogy a jelenlétüket feladják az iszlám országokban, továbbá a kormányok támogatását befejezzék.
- Az USA-t és a nyugatot úgy bemutatni, hogy már nem sebezhetetlenek, és további agresszív támadó akciókkal gyengíthető, védtelenné tehető.
- A nemzetközi terroristák „sikerei" további megfelelő adományokra, támogatásokra bírják az iszlám tömegeket, esetleg kormányokat, hogy a szükséges létszámú rekruta biztosítva legyen a csoportok számára.
- Az iszlám világ országai számára példaképül szolgálni, megteremteni a további együttműködés lehetőségét a kormányzatokkal, valamint a többi csoporttal. Követendő magatartási formát mutatni az iszlám lakosai részére, továbbá bemutatni, hogy a történelem kereke az iszlám nemzetközi terrorizmus csoportok malmára hajtja a vizet.[11]

2. ábra: A nemzetközi terrorista szervezetek felépítése[12]

A szabad világ szimbólumai[13] ellen tervezett merényleteknek az is a célja, hogy a lakosságot elriasszák, elrémítsék, bizonytalanságban tartsák, vagy olyan

[11] Uo. p. 22.

[12] Forrás: Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Antiterrorism, Joint Pub 3-07.2 17 Washington, 1998. p. 31. Szerkesztette: Resperger István, http: //www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/jp3_07_2.pdf, (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)

[13] A szimbólumok közé kell sorolnunk a bekövetkezet sikeres akciók időpontjait is, mint a 9.11. (New York, Washington), a 3.11. (Madrid), 7.7. (London)

súlyos gazdasági infrastrukturális károkat okozzanak, mellyel elérhető a politika iszlámmal szembeni változása. Azaz, Clausewitzzel élve *„A háború tehát erőszak alkalmazása, hogy ellenfelünket saját akaratunk teljesítésére kényszerítsük.”*[14] Összességében a terroristáknak egyszer sikerült a politikai céljukat elérni, a madridi merénylet után, mikor a spanyol kormány csapatait kivonta Irakból. Tehát a nemzetközi terroristák politikai céljukat részben elérték, mert a koalíció egyik országa politikai téren meghátrált.

Megjegyzés: A terrorista csoportok elemzése kapcsán a szerző nem rejti véka alá, hogy sajnos a terrorizmus elleni küzdelem egységes stratégiáját, több háttéralku is befolyásolja. Ezek azok az akciók, melyek a kormányok, titkosszolgálatok közreműködésével folynak a különböző túszok kiszabadítása kapcsán. Ezek a háttéralkuk a terrorista csoportok számára azt jelentik, hogy legközelebbi politikai céljaikat ilyen eszközökkel, zsarolással, túszejtéssel is elérhetik egyes esetekben.

Az eddigi tervezett vagy bekövetkezett akciók szimbólumai		
Helyszín	***Akció***	***Szimbólum jellege***
New York	Világkereskedelmi Központ, olajvezetékek, olajkitermelő központok, víz-, energiahálózatok,	pénzügyi, gazdasági
Washington	Pentagon	katonai
Aden	Cole hadihajó	katonai
Camp David	Camp David	politikai, diplomáciai
USA	USA repülőgépek eltérítése	közlekedési
Washington	Fehér Ház	politikai, nemzeti
New York	Szabadság-szobor	politikai, nemzeti
Madrid	vasúthálózat	közlekedési
USA	antrax levelek, postai hálózat	postai
Egyiptom, Tunézia,	turisztikai központok, szállodák	turisztikai
München	olimpia, nagyobb sportesemények	sport, diplomáciai
Kenya, Szudán	követségek	diplomáciai
London, Moszkva	metró, busz	közlekedési,
Taskent	kormányzati épület, Belügyminisztérium, titkosszolgálat épülete	politikai
Moszdok	kórház	egészségügyi
Moszkva	színház	kulturális
Beszlán	iskola	oktatási
3. ábra *Szerkesztette: Resperger István*		

[14] CLAUSEWITZ i.m. p. 39.

Más összefüggésben az állapítható meg, hogy a terrorista csoportok így tudják a további akcióikat finanszírozni, erőt gyűjteni. Azt is meg kell jegyezni, hogy ugyan a csoportok a háttéralkuk következtében csak kisebb politikai hatást tudnak kifejteni a célországokra, de a társadalom befolyásolása a terrorizmus elleni küzdelemre káros hatással van. Míg a szemlélő számára úgy tűnik, az emberek „csak" a háború ellen, egy túsz életéért tüntetnek, valójában a nemzetközi terrorizmus csoportok akaratának megfelelően cselekednek, azaz hosszabb stratégia keretében az ő céljaikat szolgálják. A csoportok szempontjából ez fontos, hiszen a nemzetközi közvélemény bár elítéli a terrorista akciókat, mégis az ő érdekükben cselekszik. A közbeeső cél, a befolyásolás, a propaganda mindenképpen az ő malmukra hajtja a vizet.

A terrorszerveztek megítélésénél felmerül a kérdés, mikor és milyen mértékben tartunk egy terrorszervezetet a biztonságra veszélyesnek. A klasszikus terrorszervezetek kis létszámmal, kézi fegyverekkel, néha bűnözői módszerekkel veszélyeztették a hidegháború időszakában az emberek biztonságát. Az al-Kaida már országrészek ellenőrzésével (tálib rezsim) országokat, régiókat veszélyeztetett, továbbá több ország területén folytatott terrortevékenységet. Módszereikben az emberrablástól a katonai és polgári célpontok elleni robbantásokon át a repülőgépek fegyverként történő alkalmazása szerepelt. A sort tovább bővítette az Iszlám Állam, hiszen szervezete 30.000 főt tett ki fénykorában, „hibrid" (terrorista és katonai) műveleteket, módszereket alkalmazott hibrid finanszírozással (egyes országok Szaúd-Arábia, Katar, Jemen támogatása, olajjövedelmek, adók, emberrablások és a nemzetközi műkincsek kereskedelme). Azaz a szervezet nemzetközivé vált, bárki csatlakozhatott hozzá, túlnőtt a rendvédelmi erők által alkalmazható eszközrendszeren. A hadtudománynak és az államnak mindig megvoltak a válaszai az egyes terroristák, kisebb terrorszervezetek ellen: rendőri és/vagy katonai különleges egységek. Ezt követte a különleges terrorelhárító egységek létrehozása, hogy megfelelő szervezettel, hírszerzéssel, fegyverzettel rendelkező alegységek álljanak rendelkezésre az eredményes küzdelemhez. A legvégső alkalmazási módot a nemzetek és nemzetközi szervezetek az ad-hoc koalíciókban, a katonai erő alkalmazásában találták meg. Minderre egyrészt szükség van a határokon túlnyúló problémák kezeléséhez és finanszírozásához, másrészt a nagy földrajzi területen katonai fegyverzettel is rendelkező terrorszervezetek legyőzésére csak így van esély. Ezek a terrorszerveztek nagyon nagy létszámú erőkkel rendelkeznek (közel 30.000 fő), nagyon sok halott, sebesült áldozatért felelősek. 2008-2016 között a halottak száma 247%-os emelkedést mutatott, a menekültek száma 63.917.700 fő volt a terrorakciók következtében.[15] Azaz a katonai, rendőri, nemzetbiztonsági szakemberek felelőssége sokszorosára nőtt a terrorszervezetek tevékenysége következtében.

[15] Forrás: Global Peace Index 2017. pp. 2-3.; Global Terrorism Index 2017. pp. 4-5., https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/GPI-2017-Report-1.pdf; Global Terrorism Index 2017. pp. 4-5. http://globalterrorismindex.org/ (Letöltések ideje: 2018. 04. 15.)

Az ETA, IRA és a „hagyományos” terrorszerveztek jellemzői

Az ETA

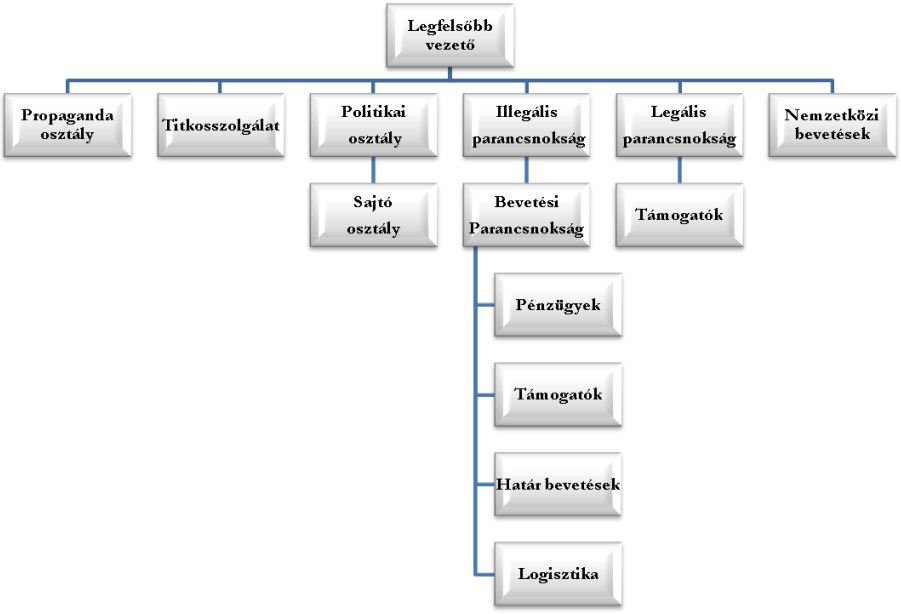

4. ábra: Az ETA terrorszervezet felépítése[16]

[16] Forrás: THAMM, Berndt Georg: Terrorismus Ein Handbuch über Täter und Opfer p. 213 Szerkesztette: Resperger István

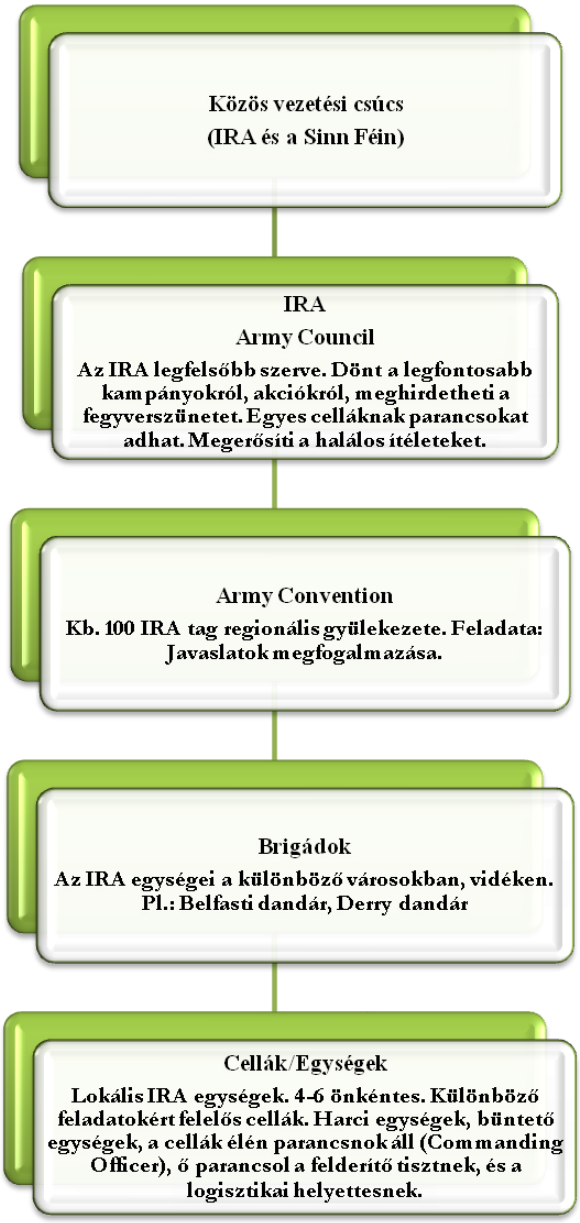

5. ábra: Az IRA terrorszervezet felépítése[17]

A hidegháború időszakában a terrorista szervezetek jellemzői

A kettő „klasszikus" terrorszervezet politikai és gazdasági hátterét kívánta főleg a szervezetekben érvényre juttatni. A propaganda, a nemzetközi kapcsolatok a

[17] Forrás: Uo. p. 185. Szerkesztette: Resperger István

határon átnyúló szálat erősítették. A támogatásra egy terrorszervezetnek nem csak a hazai, hanem a nemzetközi politika, diplomácia (rejtett vagy nyílt) gyakorlása miatt volt szüksége, amit a gazdasági, pénzügyi, logisztikai működőképesség fenntarása tovább erősített.

A politikai szárny szorosan együttműködött a sajtóval, mert a cselekményeket el kellett magyarázni, indokolni kellett az erőszak esetleges alkalmazását, a megfélemlítést, reklámot kellett csinálni a szervezetnek. Ezek a közlemények, rögtön az akciók után, mint győzelmi jelentést tették közzé. Politikai állásfoglalásként magyarázták az igazságosság, az elnyomás elleni küzdelem szükségességét. Gondoljunk az északír, a baszk elszakadási törekvésekre, vagy a saját állam megteremtésének a vágyára. A sajtó a sebek begyógyulását is lassította, éreztették a szervezetek, hogy szükség van rájuk, szükséges az ellenállás és lehetséges a győzelem.

A katonai szárnyak a szervezetekben főként az alábbi feladatokat látták el:

- toborzás, kiválasztás,
- kiképzés,
- műveletek előkészítése,
- a műveleti terület felderítése, információk gyűjtése,
- műveleti területre történő bejuttatás,
- műveletek logisztikai, pénzügyi támogatása,
- fegyverek beszerzése, muníció biztosítása,
- a terrorcselekmény közvetlen biztosítása,
- a végrehajtók kimenekítése.

A szervezetek szigorú hierarchia alapján épültek fel. Cellák, dandárok, területi városi elhelyezkedésben, tanács, mint legfőbb döntéshozó szerv. Próbálták elkerülni a túl sok keresztkapcsolatot, de sok átfedés volt a szervezetekben, lebukás esetén könnyebb a szervezet egyes részeinek felgöngyölítése.

Az ETA szervezet egy látható (nyilvános) és egy láthatatlan (zárt) parancsnokságot is működtetett. Céljuk az volt, hogy a támogatók belföldről és külföldről illegális módon, rejtve tudják a szervezetet támogatni pénzzel, fegyverrel, logisztikai eszközökkel.

6. ábra: Az al-Kaida terrorszervezet felépítése[18]

Az al-Kaida terrorszervezet jellemzői

Ez az új típusú szervezet sokkal inkább a vallási tényezőktől áthatott, sokkal meghatározóbb, szent küldetésének, „szent háborúnak" tekintette tevékenységét. Ez a szervezet, amely könnyen lehetővé tette, hogy a világ bármelyik részén működő csoport csatlakozhasson a szervezethez, annak céljai megvalósításáért.

A politikai és katonai vezető szerepet egy személyben Oszama bin Laden valósította meg. A tanácsok szerepe az alábbi területekre koncentrálódott:

- vallási ügyek,
- vallási állásfoglalások kiadása,
- katonai ügyek,
- műveletek előkészítése,
- műveletek logisztikai támogatása,
- pénzügyi manőverek, átutalások, főként az iszlám világban ismert havala rendszerrel,
- információs műveletek,
- felderítés.

A szervezet és annak „leányvállalatai" a felderítés, a tervezés területén nagyon sok tapasztalattal rendelkeztek. Egyrészt a rengeteg hadszíntéren szerzett tapasztalat, másrészt a sok katonai és hírszerző tapasztalat és a külföldi bevetések és kiképzések okán.

Az akciókat a legmagasabb szinten tárgyalják meg, készítik elő, majd a döntést követően valósítják meg.

A szervezet jellemzője a nem hierarchikus felépítés, hanem a kisebb önálló cellák, alvó sejtek előkészítése, pihentetése, a tanács jóváhagyásáig.

---

[18] Uo. p. 231. Szerkesztette: Resperger István
Megjegyzés: Az al-Kaida nemzetközi terrorista szervezet felső, stratégiai szintű vezetését ábrázolja csak az ábra. A világ közel 80 országát átszövő laza, gyakran csak eszmei közösséget vállaló csoportjait, alvó celláit nem ábrázoltam.

Másik fontos ismérv a technológiai visszalépés, azaz nem rádiótelefon, internet-alapú kapcsolattartás jellemző, hanem egyszerű hírvivők bevetése, akik a hosszú utasításokat viszik el a végrehajtó csoport vezetőinek. A vezető a legszükségesebb mértékben osztja meg az információt, mindenkivel csak az akció legjobb végrehajtásához szükséges információrészletet és a konkrét feladatot ismeri.

A szervezetek így szinte teljesen követhetetlenek a nyugati módszerek alapján, csak nagyon lassú, szisztematikus munkával lehet ezeket a szervezeteket vagy vezetőiket elérni, csapást mérni rájuk.

Hálózatok

A szervezeteket cellák és párhuzamos cellák képezik. A csoportvezetők alatt egy köztes közeg, e-mail fiók, vagy egyéb rendszer található, majd a cellavezetők és a tagok egy elkülönült részben találhatóak.[19]

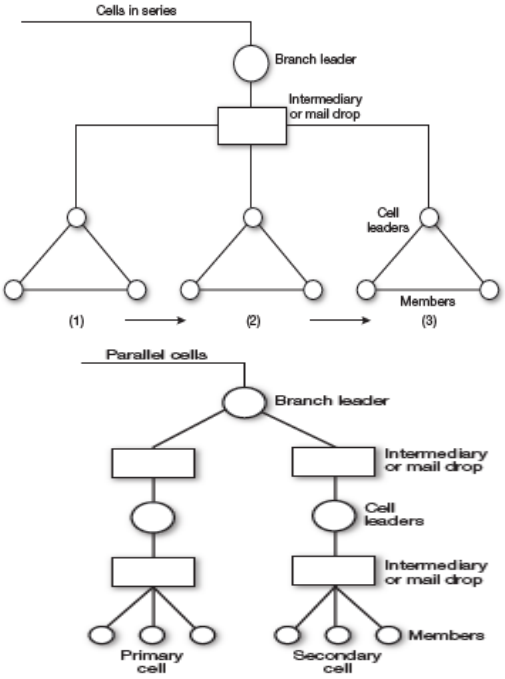

7. ábra: A cella és a párhuzamos cella felépítése[20]

A fegyveres konfliktusok állandó résztvevőivé vált nemzetközi harcosok – nemzetközi terroristák – a boszniai, a csecsenföldi, az afganisztáni, az iraki háború alatt tovább erősödtek. A háború számukra nemcsak lételemmé vált, hanem a tapasztalatszerzés, a kapcsolatok továbbépítésének színtere lett más nemzeti, nemzetközi terrorista szervezetekkel. Velük a pénzügyi forrásokat is számos esetben

---

[19] Forrás: Assessing Revolutionary and Insurgent Strategies: Human factors considerationsof undergroundsin insurgencies, Second edition 25 January 2013. In: https://info.publicintelligence.net/USASOC-ARIS-Undergrounds.pdf pp. 41-42. (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)

[20] Uo. pp. 41-42. (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)

megosztották, támogatták a csoportok logisztikai, kiképzési, propaganda, ideológiai, valamint toborzó feladataikat. Így a világ számos országából érkező csoportjai, „összenőttek" egy globális, minden kontinenst átszövő világhálóvá, melynek vezetője – primus inter pares[21] – az al-Kaida lett. (Lásd a 8. számú ábrát).

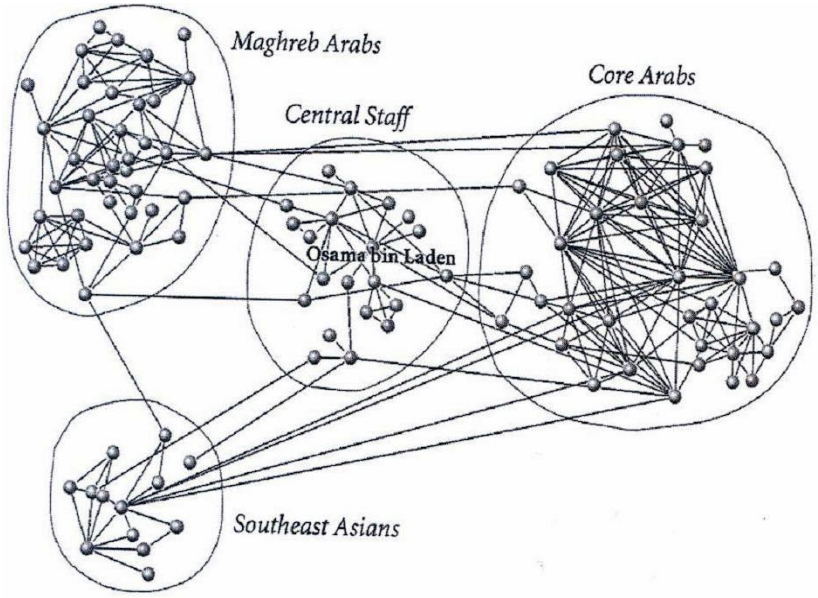

8. ábra Az al-Kaida terrorszervezet nemzetközi kapcsolatai[22]

Az Iszlám Állam terrorszervezet jellemzői

Kialakulása

A szervezet nagyon gyorsan hozott létre egy tekintélyes haderőt, másrészt tekintélyes területeket tudott birtokba venni és ott berendezkedni. 2015 őszén 22-25.000 km^2-t tartott uralma alatt, ahol – ami nagyon fontos – a lakosság jelentős részének támogatását is élvezi. Irak lakosságából 9 millió fő követi az iszlám vallás szunnita irányzatát, akik – különösen korábbi kiváltságos helyzetükhöz képest – nagyon háttérbe szorultak a 2003-as iraki megszállás után.[23] Hasonló a helyzet Szíriában is, ahol a teljes lakosság közel 74%-a tartozik az évtizedekig elnyomott szunniták közé.[24] Valós és rendkívül komoly sérelmek is közrejátszottak tehát abban, hogy a szervezet ilyen gyorsan teret nyert a szunniták által lakott területeken.

---

21 Első az egyenlők között (latin)

22 Forrás: SAGEMAN, Marc: Understanding Terror Networks

23 CIA The World Factbook: Iraq, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)

24 CIA The World Factbook: Syria, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)

Az Iszlám Állam harcos létszámának (kemény magjának) alakulása:
2005: 1000 fő[25]
2006: 1100 fő[26]
2011: 1000-2000 fő[27],
2014: 11.000 fő (6000 fő Irakban, 3000-5000 fő Szíriában),
vagy más számítások szerint 20.000-31.500 fő is lehet[28]

A szervezet az al-Kaida nemzetközi terrorszervezetből vált ki. Először az Abu Musza'b al-Zarqawi vezette Jama' alTawhid wal-Jihad[29] nevű szervezethez tartozott, ebből vált a térség vezető terrorista mozgalmává és sok csoport „esernyőszervezete" vezetőjévé. Mint korábban az al-Kaida, most az Iszlám Állam vált a primus inter pares – első az egyenlők között – terrorista szervezetté, amelynek minden nagyobb terrorcsoport hűségesküt tett.[30]

---

25 United States Department of State, Office of the Coordinator for Counterterrorism: Country Reports on Terrorism; April 2006 p. 220, http://www.state.gov/documents/organization/65462.pdf (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)

26 TILGHMAN, Andrew: The Myth of AQI; in Washington Monthly, October, 2007, http://www.washingtonmonthly.com/features/2007/0710.tilghman.html (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)

27 U.S. Department of State: Country Reports on Terrorism 2011; July 31 2012, http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2011/195553.htm#ig (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)

28 The Islamic State of Iraq and Greater Syria: Two Arab countires fall apart; in The Economist, June 13, 2014. http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21604230-extreme-islamist-group-seeks-create-caliphate-and-spread-jihad-across (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.) YEGINSU, Ceylan: ISIS Draws a Steady Stream of Recruits From Turkey; in: The New York Times. 15 Sept. 2014. http://www.nytimes.com/2014/09/16/world/europe/turkey-is-a-steady-source-of-isis-recruits.html?_r=0 (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)

29 HASIM, Ahmed, S.: From Al Kaida affiliate to the rise of the Islamic Caliphate: The evolution of the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS); RSiS Nanyang Technologial University, 2015. p. 2.

30 A nigériai Boko Haram és a szomáliai al Shabaab 2015 márciusában, a líbiai Iszlám Fiatalok Shura Tanácsa (Islamic Youth Shura Council) még 2014-ben, az afganisztáni tálibok 2015-ben. Forrás: Hanna NEILL, Ucko: African insurgent groups look to ISIS as they face increasing pressure. https://www.iiss.org/en/Topics/islamicstate/african-groups-isis-f2d1 (Letöltés ideje: 2015. 12. 11.)

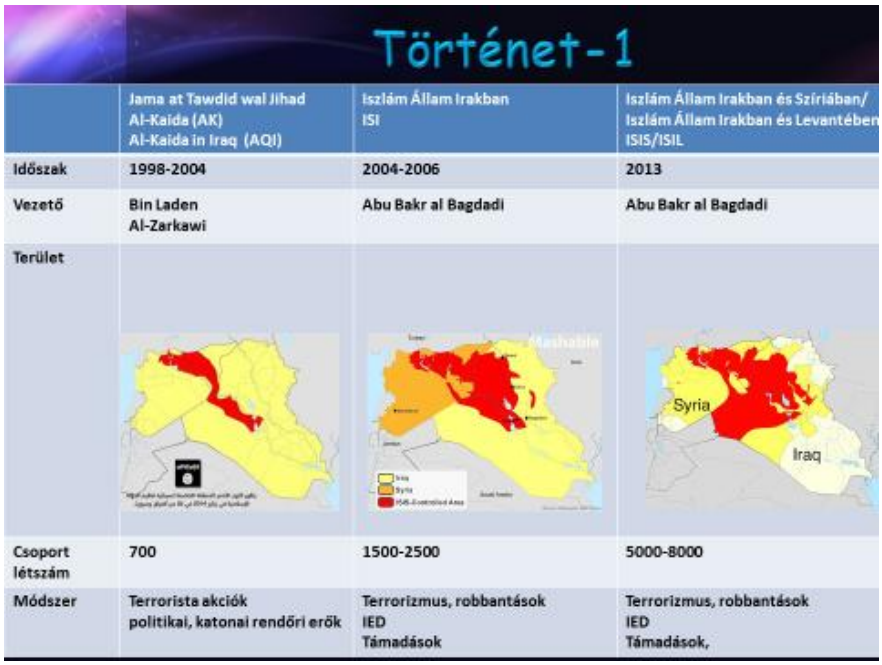

9. ábra: Az Iszlám Állam kialakulása, története, létszáma és módszerei[31]

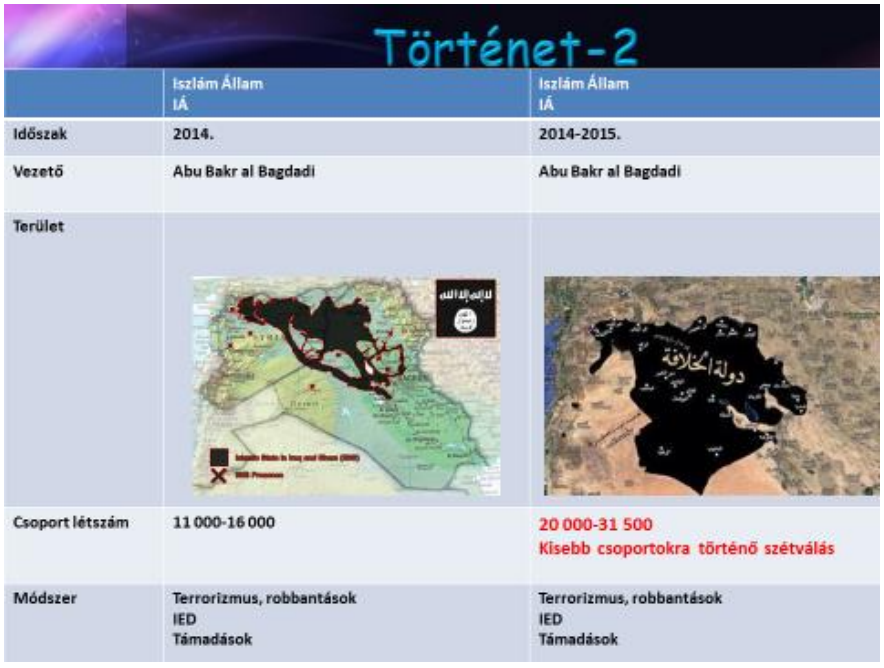

10. ábra: Az Iszlám Állam kialakulása, története, létszáma és módszerei[32]

[31] Forrás: HOLT, Adrew: The Iran Deal and ISIS? https://apholt.com/2015/07/17/the-iran-deal-and-isis/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 17.) Szerkesztette: Resperger István

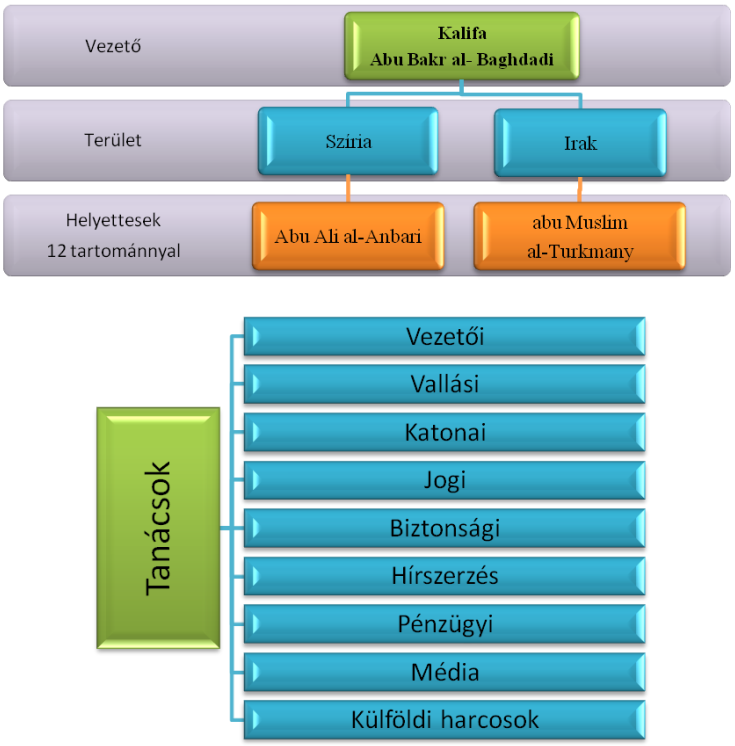

11. ábra: Az Iszlám Állam felépítése[33]

A szíriai Rakkát fővárosaként mejelölő szervezet feje Abu Bakr al-Baghdadi (született Ibrahim Awad Ibrahim al-Badri), aki egy sura tanácsot (13 tagú), egy katonai tanácsot (13 tagú), illetve egy hírszerző és felderítő tanácsot vezet. A másik pillért a vallási tanács és az alárendeltségébe tartozó vallási rendőrség képezi. Ezek a szervezetek – állításuk szerint – a leghatározottabban őrzik az iszlám alapjait, az ellene vétkezőket akár a helyszínen kivégzik. Baghdadi önmagát az állam kalifájának nevezi. Két helyettese Irak és Szíria helytartói, akiknek „munkáját" a megszállt területeken a 12 szíriai és iraki tartományt irányító kormányzók, illetve közel 1000 középvezető „segíti". Utóbbiak 300-2000 USA dollár havi ellátást kapnak a vezetéstől, amely különféle járulékokkal egészülhet ki, utóbbi például függ a „harcos" feleségének és gyermekeinek számától.[34]

A szervezet katonai tanácsa a különböző (katonai, gazdasági, adminisztrációs, terror, pénzügyi és információs) műveletekért felelős, melynek gerincét azok a tisztek, „szakemberek" alkotják, akik Szaddam Husszein rendszerében – az akkor kiváltságos helyzetben lévő szunnita kisebbség tagjaiként – katonai, rendőri,

---

32 Forrás: HOLT, Adrew: The Iran Deal and ISIS? https://apholt.com/2015/07/17/the-iran-deal-and-isis/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 17.) Szerkesztette: Resperger István

33 Forrás: Special Report: Islamic State p. 18. Szerkesztette Resperger István

34 Uo.

politikai, vagy titkosszolgálati vezetők voltak.[35] A kabinet tagjai a „hadügyért", a fegyverzetért, a külföldi harcosokért, az öngyilkos merénylőkért, az általános biztonságért, a foglyokért, a koordinációért, az adminisztrációért, a pénzügyekéért, illetve a szociális szolgáltatásokért felelősek. Szóvivőjük a szíriai Abu Mohamed al-Adnani al-Shami (eredeti nevén Taha Subhi Falaha).[36]

Az Iszlám Állam igazi erejét a külföldi harcosok alkotják. A dzsihadisták közel 80 országból érkeztek. Létszámuk közel 20.000 fő.[37] Külföldi harcosok a következő országokból érkeztek a legjelentősebb számban: Tunézia 3000, Szaúd-Arábia 2500, Marokkó 1500, Franciaország 1200, Németország 600, Jordánia 1500, Oroszország 1500 fő, Törökország 1000 fő.[38] A fegyveresek közül sokan rendelkeznek harci tapasztalatokkal, amelyeket az al-Kaida kötelékében vagy a szíriai, esetleg az iraki hadseregben szereztek, ahonnan dezertáltak. Az Iszlám Állam létszáma elsősorban más dzsihádista csoportok beolvasztása, illetve meghódított területek törzsi harcosainak „csatlakozása" révén nőtt meg.

Mit kínál az Iszlám Állam? Elsősorban az erőszak, a brutalitás kiélésének lehetőségét. Sikert, és lehetőséget kínál arra, hogy a sok vereséget, megaláztatást elszenvedett muszlim harcosok győztes szerepben jelenjenek meg, alakítsák a térség sorsát. Az újoncok először alapos kiképzésen vesznek részt, majd ezután kerülnek be a katonai szervezetbe. Műveleteikben a fokozott mobilitás, a felőrlés és a terror elegyét alkalmazzák. Különösen hatékonynak bizonyult, amikor kisebb, mozgékony alegységeket, meglepetésszerű támadásokat intéztek egy területen. Emellett döntő szerepe van a féktelennek és apokaliptikusnak tűnő terrornak is, amely a szervezet pszichológiai hadviselésének döntő eleme.

---

35 Abu Muslim al Turkmani (eredeti nevén Fadil Ahmad Abdallah Hayyali), Baghdadi első helyettese, aki az iraki műveleteket irányítja, a Bath párt tagja, illetve a különleges erők tisztje és a hírszerzés alezredese volt Szaddam uralma alatt. Abu Ali an Anbari (eredeti nevén Abu Ali Qurdash al Turkmani – a másik helyettes és a szíriai kormányzó – tornatanár és a Bath párt egyik vezetője volt Észak-irakban. Abu Ayman al Iraqi (felvett nevén Abu Mohammad al Sweidawi) egykor ezredes volt a légierő hírszerzésénél. Hasonló múltja van Abu Qasim-nak (felvett nevén Abdullah Ahmad al Meshadani), aki a külföldi harcosok és az öngyilkos merénylők toborzója, vagy Abu Lu'az-nak (felvett nevén Abdul Wahid Khutnayer Ahmad) a biztonsági főtisztnek, vagy Abu Shema-nak (felvett nevén Fares Raif al Naima), aki az áruházak és az ellátás felelőse, illetve Abu Suja-nak (felvett nevén Abdul Rahman al Afari), aki a támogatásokat osztja, illetve a mártírok családjainak ellátásáért felel. BARRETT, Richard: The Islamic State; TSG, November 2014. pp. 24-30. http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/10/TSG-The-Islamic-State-Nov14.pdf (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)

36 BARRETT i. m. pp. 29-32.

37 Az Iszlám Állam a külföldi harcosait nem csak a szíriai hadszíntéren használja fel, hanem visszaküldi őket azokba a nyugati országokba, ahonnan érkeztek, ahol potenciális biztonsági kockázatot jelentenek. Ezzel a fenyegetéssel egyenlőre még nem tudnak mit kezdeni a hivatalos szervek. BESENYŐ János: Not the invention of ISIS: Terrorists among immigrants; in: Journal of Security and Sustainability Issues, (2015) Volume 5, Number 1, pp. 5–20.

38 RUZSBACZKY Zoltán: Nem kér az iszlámból a britek többsége; in.: Magyar Nemzet Online, 2015. április 2. http://mno.hu/kulfold/nem-ker-az-iszlambol-a-britek-tobbsege-1280069 (Letöltés ideje: 2015. 09. 26.) és BARRETT i.m. p. 16.

Céljaik, terveik

Az Iszlám Állam nemcsak terrorszervezetként, hanem jól működő csoportként hosszú távra is megtervezi tevékenységét. Mint elemzők megtalálhatjuk tervezési módszereik és szintjeik között a nagystratégiai tervezést (politikai szint), a katonai stratégiai szint katonai céljait és a harcászati szintű módszereket, alkalmazásokat és eljárásokat is.

Politikai célok[39]

Az Iszlám Állam a hard power eszközeivel a következő célokat kívánja felsőstratégiai (politikai) szinten megvalósítani:

- Irak és Szíria kormányzatainak megdöntése, a politikai hatalom átvétele;
- Egy Iszlám Állam megalakítása, és a külső veszélyektől való védelme;
- kiterjeszteni az Iszlám Állam területét, a nagy muszlim közösség (ummah) kialakítása.

A hard power alkalmazásán azt értik, hogy támadásaikkal a hitetlenek részleges felmorzsolását valósítják meg, melyek egyre jobban elterjednek a régióban, a városokban. Ezt követően kihasználják a káoszt és a helyzetet, hogy a hitetlenek teljes összeomlása befejeződjön. A következő lépés az lenne, hogy kitöltik a hatalmi vákuumban keletkezett teret, majd a teljes állami területet teljes ellenőrzésük alá vonják.

Az Iszlám Állam nagy stratégiája[40]

- a már az al-Kaida által meghirdetett Kalifátus létrehozása, az államhatárok lebontása a térségben,
- Iszlám Államot alapítani, stabilizálni,
- a muszlimok tömegeit ide zarándokoltatni,
- a világban további terjeszkedés.

Az Iszlám Állam katonai stratégiája[41]

- a szunnita területek ellenőrzés alá vonása, a térség városainak és kritikus erőforrásainak az ellenőrzése,
- védelmi zóna létrehozása a kurd területek határain a kurd katonai támadások ellen,
- a szíriai kormányerők és az iraki biztonsági erők további pusztítása, védelmi képességeik lebontása, felőrlése,
- az iraki területek elfoglalása, a síita területekről indítható támadások elleni védelem kialakítása,
- a szíriai területen az al-Nuszra szervezet semlegesítése,
- további területek hódítása.

---

39 LEWIS, Jessica D.: The Islamic State: a Counter-Strategy for a Counter-State p. 9.
40 LEWIS, Jessica D.: i. m. p. 10.
41 Uo. pp. 11-12.

Az Iszlám Állam középtávú célja, hogy Irak és Szíria területét ellenőrzése és uralma alá hajtsa, majd következő célként a szomszéd országok szunnita lakosságát és területeit Szaúd-Arábiában és Jemenben is kontrollálja. Tevékenységüket kalifátusban egy kalifa vezetésével a Korán előírásai és a saria törvénykezésével szeretnék irányítani. „*A saría a muzulmánok felfogásában 'a teljes ember megvalósítása', szabályozza az emberi lét minden szféráját. Megkülönböztet olyan cselekedeteket, amelyek etikailag kifejezetten tiltottak (harám), kifejezetten megparancsoltak (vádzsib), helytelenítettek, de nem tiltottak (makrúh), ajánlottak, de nem megparancsoltak (mandúb), közömbösek (mubáh). Csupán kevés olyan dolog van, ami konkrétan tilos, vagy megparancsolt, a mindennapi élet legtöbb cselekvése a mubáh kategóriájába esik. Minden, ami kívül esik a harám (tilos) kategórián, az megengedett*."[42] Sária szószerinti értelmezését valósítják meg, a nőket, férfiakat elkülönítik, öt alkalommal köteles mindenki imádkozni, alkohol, dohány élvezete tilos. A férfiak kötelezően szakállt kell hogy viseljenek.

Akik nem tudnak elmenekülni, adót (védelmi pénzt) kötelesek fizetni. Nasseráni (N) betűvel jelölik, azokat a házakat ahol keresztények laknak, a síiták házait a szélsőséges szunniták által használt pejoratív RAID (R betűvel) jelölik. Civil káderek gondoskodnak az áram termelésről, elosztásáról, a főzőgázról, szubvenciónál sütödék működéséről. A kórházak állítólag ingyenesek, ingyen konyhák vannak, fogyasztóvédelmi hatóság ellenőrzi az áruk minőségét. Az öregek számára öregotthont, vallási iskolákat és egyéb szociális létesítményeket is üzemeltetnek.[43] Az igazolvánnyal, pénzzel, zászlóval, rendelkező állam pszeudó (hamis) állam. Célja kalifátus létrehozása, melyet az inkompetens iraki biztonsági erők, a szíriai polgárháború és a marginalizálódott szunniták miatt alakul ki.

A veszteségek

Az Amerikai Egyesült Államok és a Szövetségesei nagyon kritikusan tekintik a terrorizmus elleni küzdelemben is a személyi veszteségeket. Lehetőleg a legkevesebb áldozattal kell a fegyveres erőknek a kitűzött célokat elérni. Az iraki háború tanulsága az, hogy a békeműveletekben más módszereket kellett volna alkalmazni az amerikai erőknek, vagy más csapatoknak átengedni a megszállt területeket. Ez nem következett be, így az amerikaiaknak több vesztesége van már, mint a háború folyamán. A harccselekmények alatt 157 halottat (az amerikaiak 126 fő, a britek 31 fő), 495 sebesültet és 4 eltűnt személyt regisztráltak. Az eddigi veszteségek Irakban: 4864 halott 32.223 sebesült, Afganisztánban: 3548 halott, 17.764 sebesült[44] A hadműveletek és időtartama alatt az RPG-7 kézi páncéltörő gránátvetőtől támadás okozta a legtöbb veszteséget (32 halott-11,5%), a megszállás alatt a legtöbb problémát az öngyilkos bombamerényletek és a kézi légvédelmi rakéták okozták.[45]

---

[42] ROSTOVÁNYI Zsolt: Mit kell tudni az iszlámról? Szikra Lapnyomda, Budapest, 1983. p. 66.

[43] Forrás: WINTER, Charlie: Women of the Islamic State A manifesto on women by the Al-Khanssaa Brigade pp. 29-36.

[44] Forrás: http://icasualties.org/ https://therinjfoundation.files.wordpress.com/2015/01/women-of-the-islamic-state3.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 15.)

[45] ELLIOT, M.: Lessons from the Rubble In: Time September 1, 2003 p. 22.; Vö: COPERDY, G.: A Pivotal War In: Defense and Foreign Affairs Starategic Policy 2003. p. 4.

Az Egyesült Államok személyi veszteségei az eddigi háborúkban és bevetésekben			
Háború	***Időszak***	***Elesett***	***Sebesült***
I. világháború	1917-1918	53.402	204.002
II. Világháború	1941-1945	291.557	670.846
Koreai-háború	1950-1953	33.741	103.284
Vietnámi háború	1964-1973	47.414	153.303
Kuvait felszabadítása	1991	147	467
Bevetési terület	***Időszak***	***Elesett***	***Sebesült***
Grenada	1983	19	119
Panama	1989	23	324
Szomália	1992-1994	43	153
Haiti	1994-1996	4	3
Afganisztán	2001-2012	3548	17.764
Irak	2003-2018	4864	32.223

12. ábra[46]

A terrorszervezetek összehasonlítása					
	IRA	**ETA**	**baloldali terror-szervezetek**	**al-Kaida**	**Iszlám Állam**
Vezetés, ellenőrzés (C2-Command, controll)	✓	✓	✓	✓	✓
Titoktartás és megosztás	✓	✓	-	-	-
Fejlődés és szervezetnövekedés	✓	✓	-	-	✓
Föld alatti és nyílt kapcsolatok	✓	✓	✓	✓	✓
Szervezett bűnözői kapcsolatok	✓	✓	-	-	✓
Hierarchikus felépítés	✓	✓	✓	-	-
Cellákra épülő, hálózatos felépítés	-	-	-	✓	✓
Vallási meghatározottság	✓	-	-	✓	✓
Ideológiai meghatározottság	-	✓	✓	-	-
Célpontjaik kizárólag katonai, rendőri erők	-	✓	-	-	-
Célpontjaik katonai, rendőri erők, polgári lakosság	-	-	✓	✓	✓

13. ábra[47]

[46] Forrás: In: http://www.usatoday.com/news/world/iraq/2003-04-20-cover-usa_x.htm; : http://icasualties.org/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 16.)

[47] Forrás: Assessing Revolutionary and Insurgent Strategies: Human factors considerationsof undergroundsin insurgencies, Second edition 25 January 2003. In:

Összegzés, következtetések

A terrorizmus elleni harc tapasztalatainak összegezéseként az alábbiakat lehet megállapítani:

- A terrorista szervezetek filozófiája a következő, azaz, hogyan is lehet és kell az akciókat végrehajtani terrorista szempontból. Ha terror szó kezdőbetűit használjuk fel a stratégia lényegének felvázolásához, érthetővé válik.

T	ervezz
E	lrettents
R	obbants
R	ombolj
O	kozz pánikot
R	eklámozz

- Az akciók kivitelezéséhez nagyon hosszú tervezési időszakra (4-6 hónap) van szükség. A közvetlen előkészületeknél már csak rövidebb előkészítésre (1-2 hét) van szükség, de a pontos, mindenre kiterjedő alapos felderítés mindenképpen elengedhetetlen feltétele a sikeres akciónak. Ehhez a hosszú fázishoz kapcsolódik még a személyi felkészítés, az adott célországban az alvó cellák felélesztése, aktivizálása, vagy az országba történő bejutás, bejuttatás.
- Az elrettentést már a szimbólumok kiválasztásánál jeleztem, amely esetében a célpont kiválasztása mindenképpen központi jelentőségű szerepet kell hogy játsszon az adott ország életében. Ennek megfelelően kell kiválasztani, megtervezni a hatásokat és utóhatásokat is mérlegelve.
- A robbantás, a leggyakrabban alkalmazott módszerré vált, akár robbanóanyaggal, vagy egyéb más vegyi úton előállított robbanószereket tekintve, mert ezek okozzák a legnagyobb pánikot, riadalmat, ezek hatása ellen a legnehezebb védekezni. Akár a legkisebb hátizsákban elhelyezett robbanóanyag hatását és járulékos hatását is tekintve a legnagyobb áldozatszámot produkálhatja. Ha ezekhez a módszerekhez hosszávesszük az elkövetés eszközeit, gépkocsi, repülő, vonat, akkor a hatás még fokozottabban jelentkezik, hiszen a terroristák a rombolásnál ezek járulékos hatásaival, (mozgási energia, tömeg, tűzveszélyes anyagok) is számolnak.
- A robbantást követő rombolás viszont már a pszichológiai hatás eléréséhez szükséges, hiszen a Világkereskedelmi Központ romjai hosszú időn keresztül figyelmeztették az embereket, nincs teljes biztonság.
- A pánik, a sebesültek, a vér látványa a háborút „távoli rossz dolog”-ként megélő polgárok számára a másik jelentős sokkoló tényező. A terrorcselekmény bekövetkezése után a kormányok bármennyire is igyekeznek rövid idő alatt cselekedni, mindenképpen egy ideig időhátrányban vannak a

https://info.publicintelligence.net/USASOC-ARIS-Undergrounds.pdf, pp. 41-42. (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)

terroristákkal szemben. Idő kell ahhoz, hogy a mentők, tűzoltók, a katasztrófa-elhárítás szakemberei megkezdjék a mentést. A nyugati társadalmak egyik hibája a gyors, korrekt tájékoztatás, amely bár pozitív cselekedet, ugyanakkor a terroristák egyik legjobb eszköze a cselekményeik, áldozataik – az ő szempontjukból sikereik – bemutatására, reklámozására. Ha a tornyok lerombolására gondolunk, a második gép becsapódását a világ egyenes adásban nézhette.

- Az iszlám nemzetközi terrorista csoportok szemléletének elemzéséhez szükséges megemlítenünk az eltérő gondolkodásmódot a célok és a harc kapcsán. Míg a nyugati világ értékei az emberek, a nők, a polgári személyek és számunkra katonai célpontot, csak a „kemény célok" képeznek (harckocsik, lövegek, repülőgépek), addig a terroristák szemléletében a polgári lakosság, a védtelenek a legkönnyebben megtámadhatóak, az igazán sikerrel kecsegtető célpontok (lásd 15. számú ábra).

NATO/NYUGATI MÓDSZEREK ÉS ÉRTÉKEK	*TERRORISTA MÓDSZEREK ÉS CÉLOK*
Korlátozott célú csapás	Teljes körű pusztítás
Polgári lakosság megkímélése, meggyőzése, **Emberek védelme** **Nők, gyermekek védelme**	Polgári lakosság megsemmisítése, elrettentése Emberek elpusztítása
Áldozatok számának mérséklése	Áldozatok számát növelni
Működőképes infrastruktúra	Infrastruktúra rombolása (közlekedés/víz/energia/gazdaság/kereskedelem/idegenforgalom)
Működőképes állam, hivatalok	Teljes működőképtelenség gazdasági/politikai/gazdasági/kereskedelmi/idegenforgalmi
Elsődleges „kemény" célok (harckocsik/lövegek/rakéták/repülők)	„Puha" célok (polgári lakosság)
Harcolók (combatant) ellenállásra képtelenné tétele	Nem harcolók (non combatant) megsemmisítése

14. ábra

- A 21. századi nemzetközi terrorizmus gyökeresen különbözik a korábbi korok terrorizmusától mind erői nagyságát, mind eszközeit és módszereit tekintve, ezért a korábbiaktól eltérő kezelést követel. A nemzetközi terrorizmus elleni harcot nem lehet korunkban és a jövőben kizárólag a rendvédelmi erőkre hárítani, mivel azok nem rendelkeznek a honi területtől nagy távolságra folytatott eredményes harchoz szükséges feltételekkel;

- A nemzetközi terrorizmus elleni harc nem lehet egyetlen állam feladata, mivel korunk terrorizmusa számos államra, esetenként az egész fejlett világra kiterjedő akcióhálózattal és támogató szervezettel rendelkezik;
- Korunk terrorizmusa elleni eredményes harc csak a katonai erők határozott és sikeres műveleteivel oldható meg. Mindent meg kell tenni a terrorakciók megelőzése érdekében;
- A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai tapasztalatainak legfontosabb forrását jelenleg az Afganisztánban és Irakban és Szíriában folyó katonai műveletek képezik. Ezek folyamatos figyelemmel kísérése és elemzése segíti a magyar katonák felkészítését a terrorizmus elleni eredményes küzdelemre;
- A katonai erők terrorszervezetek elleni bevetésére napjainkban – a magyar törvények szerint – már nem csak kizárólagosan az országhatáron kívül kerülhet sor. Az Alaptörvény módosítása után terrorveszély-helyzetben a megfelelő katonai erők alkalmazhatóak az államhatáron belül is.

Befejezés

A terrorizmus elleni küzdelem globális méretűvé vált. Ez egy olyan harc, vagy háború, mely különbözik minden korábbi fegyveres küzdelemtől, mert olyan ellenség ellen folyik, amely nem látható. Sajátos hálózatokat működtetnek.

Ez az ellenség általában nem rendelkezik sem saját országgal, sem saját kormánnyal. Nincs szervezett (reguláris alakulatokból álló) katonai ereje, nem visel egyenruhát, egyetlen kormánynak sem felel a tetteiért. És nem tart be egyetlen nemzetközi szerződést sem (nemzetközi jog, hágai és genfi egyezmények a hadviselésről stb.)

A nemzetközi terrorizmus egyre fokozódó tevékenysége és veszélyessége, áldozatainak növekvő száma megköveteli a demokratikus kormányoktól és a nemzetközi szervezetektől, hogy az emberiség elleni főveszélyként szálljanak szembe ezen fenyegetéssel.

A nemzetközi terrorizmus ellen csak összehangolt, egységes, a biztonság minden területére kiterjedő stratégiával lehet felvenni a küzdelmet. Ezen részstratégiák egyik legfontosabb és leghatékonyabb eleme a katonai erő.

Ezt az erőt csak okosan, pontos felderítési adatokra támaszkodva, alaposan felkészítve a konkrét feladatra lehet felhasználni. A Magyar Honvédség mivel a nemzetközi kötelezettségeiből adódóan, válságterületeken, a konfliktus katonai megoldásában (békekikényszerítés) és a konfliktus utáni helyzetekben (békefenntartás) is alkalmazásra kerülhet, valamint hazai területen is, elengedhetetlen katonái számára a terrorizmus elleni küzdelem katonai tapasztalatainak elsajátítása.

Felhasznált irodalom

Internetes források jegyzéke

- Assessing Revolutionary and Insurgent Strategies: Human factors considerationsof undergroundsin insurgencies, Second edition 25 January 2003. In: https://info.publicintelligence.net/USASOC-ARIS-Undergrounds.pdf pp. 41-42. (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- BARRETT, Richard: The Islamic State; TSG, November 2014. pp. 24-30. elérhető http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/10/TSG-The-Islamic-State-Nov14.pdf (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)
- BESENYŐ János: Not the invention of ISIS: Terrorists among immigrants; in: Journal of Security and Sustainability Issues, (2015) Volume 5, Number 1, pp. 5–20.
- BURGER, K. – COOK, N. – KOCH, A. – SIRAK, M: What went right? In: JDW 30 April 2003. p. 20.
- BURKE Arleight A.– CORDESMAN, Anthony: Global Terrorism and the Middle East Center Strategic and International Studies Washington, 2001. 81 p
- CLARKE, Richard A.: Gegen die Krieger des Dschihad Der Aktionsplan, Verlag Hoffmann und Campe, p. 240. ISBN-13: 978-3455095029
- CLAUSEWITZ, Carl von: A háborúról Budapest. Zrínyi Kiadó, 2013. p. 39.
- Combating Terrorism, A Participants' Background Guide for the February 2002, NATO RTO Workshop
- DUPUY, R. Ernest – DUPUY N. Trevor: The Encyclopedy of Military History Harper and Row, Publisher, New York and Evanston 1970. p. 1406
- Global Peace Index 2017. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/GPI-2017-Report-1.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 15.)
- Global Terrorism Index 2017. http://globalterrorismindex.org/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 15.)
- HASIM, Ahmed, S.: From Al Kaida affiliate to the rise of the Islamic Caliphate: The evolution of the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS); RSiS Nanyang Technologial University, 2014., https://www.files.ethz.ch/isn/186573/PR141212_The_Evolution_of_ISIS.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 17.)
- HOLT, Adrew: The Iran Deal and ISIS? https://apholt.com/2015/07/17/the-iran-deal-and-isis/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 17.)
- Joint Tactics, Techniques, and Procedures For Antiterrorism Joint Pub 3-07.2 17 Washington, 1998. p. 85
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatai, Hadtudomány, 2002. március, pp. 3-14.

- KŐSZEGVÁRI TIBOR: Hadviselés a XXI. században Egyetemi jegyzet, Budapest 2000. p. 180
- LEWIS, Jessica D. : The Islamic State: a Counter-Strategy for a Counter-State p. 9.
- LISZKAI László: Carlos szerint a világ Szemtől szemben a Sakállal. Pauker-Holding Kft. p. 273. ISBN 978-615-00-0513-3
- NEILL, Hanna Ucko: African insurgent groups look to ISIS as they face increasing pressure. https://www.iiss.org/en/Topics/islamicstate/african-groups-isis-f2d1 (Letöltés ideje: 2015. 12. 11.)
- NETANJAHU, Benjamin: Harc a terrorizmus ellen, Alexandra Kiadó, Budapest, 1995. ISBN: 9633671906
- PERJÉS Géza: Clausewitz, Magvető Kiadó, Budapest, 1983. p. 210.
- RANSTORP, Magnus: Radical Religious Terrorism: A Transnational Problem, A George C. Marshall Központ anyaga, Garmisch-Partenkirchen, 2000. p. 20.
- RESPERGER István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések, In: A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban dolgozók részére NKE, egyetemi tankönyv, Budapest, Dialóg, 2018. p. 364.
- RIVINIUS Jessica – PARKER Michael – HUNT Mary: New online tool reveals terrorist networks and behavior over time http://www.start.umd.edu/baad/network/2012 (Letöltés ideje: 2018. 04. 16.)
- ROSTOVÁNYI Zsolt: Mit kell tudni az iszlámról? Szikra Lapnyomda, Budapest, 1983. p. 240. ISBN 9630923025
- RUZSBACZKY Zoltán: Nem kér az iszlámból a britek többsége; in.: Magyar Nemzet Online, 2015. április 2. http://mno.hu/kulfold/nem-ker-az-iszlambol-a-britek-tobbsege-1280069 (Letöltés ideje: 2015. 09. 26.)
- SAGEMAN, Marc: Understanding Terror Networks. University of Pennsylvania Press. p. 232. ISBN 978-0812238082
- THAMM, Berndt Georg: Terrorismus Ein Handbuch über Täter und Opfer Verlag Deutsche Polizeiliteratur Verlag, Hilden 2002.
- The Islamic State of Iraq and Greater Syria: Two Arab countires fall apart; in The Economist, June 13, 2014. http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21604230-extreme-islamist-group-seeks-create-caliphate-and-spread-jihad-across (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)
- TILGHMAN, Andrew: The Myth of AQI; in Washington Monthly, October 2007, http://www.washingtonmonthly.com/features/2007/0710.tilghman.html (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)
- U.S. Department of State: Country Reports on Terrorism 2011; July 31 2012, http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2011/195553.htm#ig (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)

- United States Department of State, Office of the Coordinator for Counterterrorism: Country Reports on Terrorism; April 2006 p. 220, http://www.state.gov/documents/organization/65462.pdf (Letöltés ideje: 2015. 09. 20.)
- WINTER, Charlie: Women of the Islamic State. A manifesto on women by the Al-Khanssaa Brigade pp. 29-36. https://therinjfoundation.files.wordpress.com/2015/01/women-of-the-islamic-state3.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 15.)

Interneten található anyagok jegyzéke:

- http://www.islamworld.net/
- http://www.discoverislam.com/
- http://www.al-muslim.org/
- http://www.musalman.com/
- www.dodccop.org/NCW/ncw.html
- www.globalsecurity.org.
- http://www.teror.gen.tr/english/organisations/html
- http://www.teror.gen.tr/english/organisations/html
- www. c3i.osd.mil/ncw/
- http://www.islamic.org.uk/
- http://www.islam-democracy.org/
- www.cnn.com/usfatalities

KOÓS GÁBOR – PROF. DR. SZTERNÁK GYÖRGY

AZ OROSZORSZÁGI FÖDERÁCIÓ FEGYVERKEZÉSI PROGRAMJA 2018-2027 KÖZÖTT
(VLAGYIMIR PUTYIN ELNÖK ÉVÉRTÉKELŐ BESZÉDE TÜKRÉBEN)

Bevezetés

Vladimir Putyin orosz elnök 2018. január 24-én bejelentette, hogy 2018-2027 között új állami fegyverkezési programot fogadtak el. Az államfő megjegyezte, hogy a védelmi ipari komplexum felkészült a feladatok végrehajtására, stabilan és tervszerűen fog működni ezekben az években.

A meghirdetett fegyverkezési program célja *modern fegyverekkel felszerelt új generációs fegyveres erő felépítése.* A program végrehajtását biztosító anyagi források nagyságáról – a tárgyalások után – sikerült megállapodni, az valamennyi haderőnem rendelkezésére fog állni. Az előzetes számítások szerint a költségek 10 évre mintegy 650 Mrd USA dollárt tesznek ki.[1]

Az orosz elnök bejelentette, hogy a program kiemelt területei a hadászati csapásmérő rendszerek, a nagy pontosságú fegyverek, a hiperszonikus sebességű repülőeszközök és az atommeghajtású torpedórendszerek fejlesztése.

Vladimir Putyin orosz elnök bejelentette továbbá, stratégiai feladat, hogy a polgári termékek részesedése a védelmi iparágban 2025-re a 30, 2030-ra az 50 százalékot érje el.

Különös hangsúlyt kell fektetni a program végrehajtása során a személyi állomány felszerelésének folyamatos korszerűsítésére, a légi, szárazföldi és tengeri telepítésű nagy pontosságú fegyverek, pilóta nélküli csapásmérő rendszerek, valamint a vezetés korszerűsítésére, továbbá az ehhez szükséges új eszközök rendszeresítésére. Ezen új eszközök többségét képessé kell tenni a manőverezésre az alkalmazás (hatótávolság) teljes szakaszában.

A védelmi ipari komplexum tovább fogja folytatni a hadászati csapásmérő rendszerek korszerűsítését, amelynek eszközei 2021-re 90 százalékban korszerűek lesznek, és képessé válnak valamennyi ismert rakétavédelmi rendszer leküzdésére.[2]

A „Сармат” interkontinentális ballisztikus rakéta, a „Кинжал” és „Циркон” hiperszonikus repülőeszközök sikeres indítási tesztjeit folytatni kell és rendszerbe kell állítani őket a tervezett időre.[3]

---

1 Путин сообщил о принятии новой десятилетней программы вооружения. (Putyin bejelentette egy új tízéves fegyver-program elfogadását.) http://www.interfax.ru/russia/596927 (Letöltés ideje: 2018. 03. 19.)

2 Путин принял новую программу вооружения на 2018-2027 годы. (Putyin új fegyver-programot fogadott el 2018-2027-re.) https://www.dp.ru/a/2018/01/24/Putin_prinjal_novuju_progra (Letöltés ideje: 2018. 03. 19.)

3 Дронина, Ирина: "Кинжал" в действии. (DRONINA, Irina: A „TŐR” akcióban) http://nvo.ng.ru/nvoevents/2018-03-16/2_988_kinzal.html (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

Az évértékelő beszéd geostratégiai háttere

Az orosz elnök a parlament két háza előtt 2018. március 1-jén évértékelő beszédet tartott, amelynek befejező része meglepte a nemzetközi közvéleményt, különösen a fegyveres erőkkel és a fegyverkezéssel foglalkozó szakembereket. Az évértékelőn, a képviselőkön kívül részt vettek a Föderációs Tanács, a kormány tagjai, az Alkotmánybíróság és a Legfelsőbb Bíróság tagjai, valamint a kormányzóságok és a vallások képviselői, továbbá más közszereplők is.

Vlagyimir Putyin elnök beszédének első (nagyobb) részében értékelte az ország helyzetét, nem elhallgatva a problémákat, és vázolta a megoldás lehetőségeit is. Az orosz elnök egyébként választási ígéretekben bővelkedő kampánybeszédet tartott, amelyben nem annyira az előző évet értékelte, sokkal inkább a következő elnöki ciklusával foglalkozott. Többek között a gazdasági szakemberek által követelt, az eddig elmaradt gazdasági fellendülés reményében új munkahelyeket, nyugdíjemelést, autópálya-fejlesztést és jobb egészségügyi szolgáltatásokat ígért. A beszéd második (kisebb) részében a fegyveres erő fejlesztésének tervéről tájékoztatta a résztvevőket, videovetítéssel szemléltetve.[4]

Putyin elnök beszéde során egy régi vitát és feszültséget hangsúlyozott, ismét elsősorban az Egyesült Államoknak címezve. Az Egyesült Államok európai rakétavédelmi terve ugyanis régóta az egyik legfőbb konfliktusforrás Washington és Moszkva között, valamint a NATO-Oroszország viszonyban.[5]

Az Oroszországi Föderáció az első pillanattól hevesen tiltakozott az amerikai terv ellen, a romániai majd a lengyelországi rakétavédelmi bázis létrehozása ellen és soha sem fogadta el, hogy az nem ellene irányul, hanem az iráni nukleáris rakétafenyegetést hivatott elhárítani.

Az elnök évértékelő beszédének hátterében az 1972-ben, a hidegháború idején, három év tárgyalás után a Szovjetunió és az Egyesült Államok által Moszkvában aláírt a SALT szerződés[6] is állhatott, amely korlátozta a két nagyhatalom stratégiai ballisztikus rakétáinak a számát. A tárgyalások nem álltak le ezzel a szerződéssel, a rakétaelhárító technikai eszközök rendszerbe állításáról újabb megállapodás született, az Anti-Ballistic Missile (ABM) egyezmény, amelyben a védett körzetek számáról, területéről és a rendszerben lévő rakéták, valamint az elfogó rakéták silóinak számáról állapodtak meg.[7]

Az ABM szerződést 2001. október 13-án mondta fel a Bush adminisztráció az új biztonsági helyzettel indokolva a lépést.[8] Az európai rakétavédelmi rendszer terve a 2002-es prágai NATO-csúcson került nyilvánosságra, majd 2006-ban, a rigai csúcson fogadta el a szervezet az akkorra elkészült megvalósíthatósági tanulmányt. Az Oroszországi Föderációban a terv azonnal heves tiltakozást váltott ki.

---

4 Az évértékelő teljes szövege és a videó filmek elérhetők: www.kremlin.ru. http://kremlin.ru/events/president/news/56957 (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

5 Bővebben: TÖMÖSVÁRY Zsigmond: Az európai rakétavédelmi rendszer – két nézőpontból. Hadtudomány elektronikus kiadás. http://www.mhtt.eu/hadtudomany/2012/2012_elektronikus/2012_e_Tomosvary_Zsigmond.pdf (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

6 Strategic Arms Limitations Talks/Treaty (SALT) I and II. https://history.state.gov/milestones/1969-1976/salt (Letöltés ideje: 2018. 03. 29.)

7 Az első SALT szerződésről bővebben: http://www.fas.org/nuke/control/salt1 (Letöltés ideje: 2018. 03. 29.)

8 BAGI József – KOÓS Gábor – SZTERNÁK György: Az európai rakétavédelem. Felderítő Szemle, 2012/2. sz. pp. 9-24.

Pontosabban az, hogy a NATO és az Egyesült Államok Oroszország közvetlen közelébe telepít rakétákat. Putyin elnök már ekkor jelezte, ha valóban megvalósul a terv, akkor Oroszország Kalinyingrádba telepít olyan eszközöket (Iszkander-K rakétarendszerek), amelyet a NATO nem tud maradéktalanul semlegesíteni.

Vlagyimir Putyin, aki elnöksége alatt mindvégig a hidegháború időszakában kialakított biztonságpolitikai egyensúly visszaállítására törekedett, arra hogy az Oroszországi Föderáció a Szovjetunió utóda legyen a világpolitikában, „egyenrangú" partnere és ellenfele az Egyesült Államoknak. A most bejelentett és bemutatott orosz hadászati fegyverrendszerek is ezt a valójában már nem létező kétpólusú – vagy inkább többpólusú – világ illúzióját hivatottak szolgálni az orosz elnökválasztás előestéjén.

1. ábra: A fejlesztés főbb eszközei
Forrás: www.ria.ru (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

Az elnöki beszéd főként belpolitikai, gazdasági és társadalmi kérdéseket, valamint célkitűzéseket foglalt magában, ugyanakkor azt is megállapíthatjuk, hogy az éves üzenetben minden eddiginél nagyobb mértékben és mélységben beszélt az államfő az ország katonai és haditechnikai képességeiről, valamint a fejlesztés eredményeiről és az ehhez kapcsolódó feladatokról.[9]

[9] Az évértékelő videója alapján, http://kremlin.ru/events/president/news/56957 (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

2. ábra: A „Сармат” interkontinentális ballisztikus rakéta
Forrás: www.ria.ru (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

Az új, több mint 200 tonnás Szarmat rakéta rövid aktív (nagysebességű) szakaszú röppályával indul, ami megnehezíti a rakéta bemérését és elfogását, megsemmisítését. A nehéz rakéta hatótávolsága, illetve a harci blokkok mennyisége és hatóereje meghaladja a Vojevoda jellemzőit: a Szarmat rakétát különböző nagy hatóerejű nukleáris töltetű fejrészekkel, köztük hipersebességű Avangard rendszerrel – 20 harci blokkal – tervezik felszerelni. Ez ötször több az előző képességekhez képest. A Szarmat-típusú komplexum rakétájának hatótávolsága gyakorlatilag behatárolhatatlan (17 ezer kilométer, a „Воевода” rendszert kívánják vele lecserélni), és képes akár az Északi-, akár a Déli-sarkon is áthaladva elérni és megsemmisíteni a meghatározott célt.[10]

3. ábra: A „Кинжал” hiperszonikus robotrepülőgép indítása MiG-31 repülőgépről
Forrás: www.ria.ru (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

[10] В России успешно прошло первое бросковое испытание прототипа ракеты «Сармат.» (Oroszország sikeresen végrehajtotta az első ballisztikus tesztet a "Sarmat" rakéta prototípusával.) http://www.mk.ru/politics/2017/12/27/v-rossii-uspeshno-proshlo-pervoe-broskovoe-ispytanie-prototipa-rakety-sarmat.html, (Letöltés ideje: 2018. 03. 28.)

A Kinzsal-rendszer az ellenséges földi telepítésű rakétaelhárító rendszerek pusztító fegyverrendszere. A nagy sebességgel és nagy magasságban repülő MIG-31-es lehetővé teszi a hiperszonikus robotrepülő indítását, amely több mint tízszeres hangsebességgel repül és a teljes röppályán képes a manőverezésre. A robotrepülőgép felszerelhető hagyományos és nukleáris fejrésszel is és hatótávolsága kettőezer kilométer.[11]

Az Avangard-rendszer szárnyas blokkja a hiperszonikus manőverező robotrepülőgép, ami elsősorban a Szarmat interkontinentális hadászati rakéta harci része. A harci rész önállóan 2-6 ezer kilométert képes repülni úgy, hogy érzékeli és elkerüli az ellenség felderítő és megsemmisítő rendszereit.

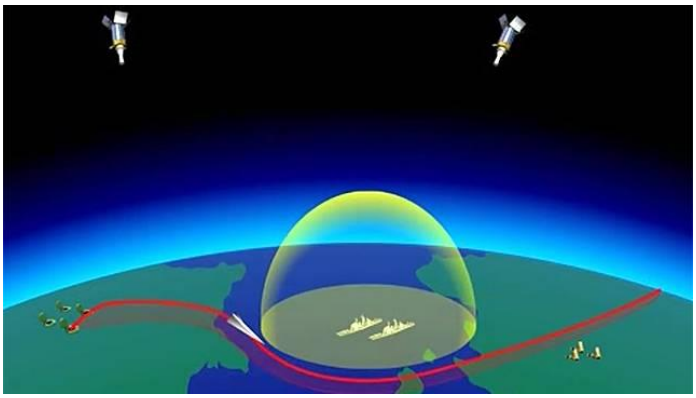

4. ábra: Az „Авангард" hiperszonikus robotrepülőgép
Forrás: www.ria.ru (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

Jurij Ivanovics Boriszov védelmi miniszterhelyettes a Krasznaja Zvezdának adott interjújában a következőt nyilatkozta: az irányítható, új anyagok felhasználásával készített hiperszonikus robotrepülőgép a légkör sűrűbb rétegeiben 1600-2000 Celsius fokra felhevül, „tűzgolyóként," hússzoros hangsebességgel repül a célja felé, plazmaképződés körülményei között, ionizált kis légellenállású térben. A különleges körülményekből adódó nehézségeket a tesztek során sikerült megoldani, így a videofilmen látottak valós események. Elmondta egyebek között, hogy a ballisztikus röppályájú rakétáktól eltérően az új fegyver néhány több tíz kilométer magasságban – a földfelszín és 120-140 km között – a sűrű légrétegekben kerül alkalmazásra. A repülés irányát és magasságát is változtatva képes elkerülni az összes létező és fejlesztés alatt álló ellenséges rakétavédelmi rendszer felderítési és megsemmisítési zónáját. A sorozatgyártásra a szerződéseket megkötötték.[12]

---

[11] Путин показал новое российское гиперзвуковое оружие «Кинжал.» (Putyin bemutatta az új orosz hiperszonikus fegyvert a KINZSAL-t.) https://mir24.tv/news/16294012/putin-pokazan-novoe-rossiiskoe-giperzvukovoe-oruzhie-kinzhal (Letöltés ideje: 2018. 03. 28.)

[12] www.youtube.com, Телеканал Звезда: Интервью с заместителем министра обороны РФ Борисовым Юрием Ивановичем. (Interjú Jurij Ivanovics Boriszov védelmiminiszter-helyettessel) https://www.youtube.com/watch?v=MZ6vgCCn0MU Letöltés ideje: 2018. 03. 29.), Lásd még: Az Oroszországi Föderáció Védelmi Minisztérium honlapján: Министр обороны отметил совершенство и высокое качество разрабатываемых ОКБ «Новатор» ракет.

5. ábra: A „Буревестник” hiperszonikus robotrepülőgép
Forrás: www.ria.ru (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

A Burevesztnyik nukleáris hajtóművel felszerelt hiperszonikus robotrepülőgép egy olyan hadászati jelentőségű eszköz, amely nem ballisztikus röppályán mozog, ezért nehéz felderíteni és bemérni, röppályáját beazonosítani, majd megsemmisíteni. Ez az új eszköz egy olyan kisméretű, nagy hatékonyságú nukleáris hajtómű, amelyet a jelenleg rendszerben lévő H-101 típusú repülőeszközről indítható manőverező robotrepülőgép törzsébe szereltek be, amely így több tízszeres, gyakorlatilag behatárolhatatlan repülési távolságot biztosít a csapásmérő fegyver számára.
A rakéta alacsonyan, a földfelszínhez közel repül észrevétlenül, és gyakorlatilag bármilyen távolságra, az ellenség jelenlegi és még tervezett rakétavédelmi- és légvédelmi rendszereit képes kikerülni, amelyek így hatástalanok vele szemben. A nukleáris hajtóműnek köszönhetően a rakéta repülési távolsága nem meghatározható, így bármilyen hosszú időtartamban képes manőverezni.[13]

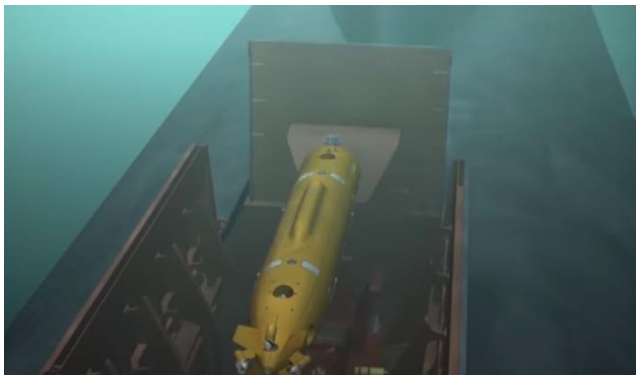

6. ábra: A „Посейдон” atommeghajtású torpedó (tengeralattjáró)
Forrás: www.ria.ru (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

https://function.mil.ru/news_page/person/more.htm?id=12170189@egNews (Letöltés ideje: 2018. 04. 06.)

[13] Az évértékelő videója alapján. http://kremlin.ru/events/president/news/56957 (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

A Poszeidon atommeghajtású tengeralattjáró/torpedó, haditengerészeti dron. Az új eszköz egy vezetőnélküli (robotizált) mélytengeri tengeralattjáró, amely kontinensek közötti távolságon olyan sebességgel mozog, amely többszörösen (200 csomó) meghaladja a tengeralattjárók, a legmodernebb típusú torpedók, illetve vízfelszíni hajók sebességét. Alacsony szintű zajhatással, magas manőverező képességgel rendelkezve gyakorlatilag sebezhetetlen az ellenség részéről. Ezek a vezetőnélküli, vízfelszín alatt – a tengerfenék felszínét követve – alkalmazható eszközök szerelhetők mind hagyományos, mind nukleáris harci fejekkel, amelyekkel hatásosan pusztíthatók a különböző ellenséges célok. Az eszköz számára kifejlesztett hajtómű kisméretű, kompakt (százszor kisebb, mint a jelenlegi korszerű atomhajtóműves tengeralattjárók hajtóműve) és nagy hatásfokkal rendelkezik.[14]

7. ábra: A „Пересвет” lézerfegyver
Forrás: www.ria.ru (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

A Pereszvet önjáró harci lézer-komplexum, a lég- és rakétavédelmi feladatokra kifejlesztett fegyver, melyről a mai napig kevés információ jelent meg. Jurij Ivanovics Boriszov védelmi miniszterhelyettes „napjaink valóságának” nevezte, hogy az orosz fegyveres erőket 2017 óta lézerrendszerekkel kezdték felszerelni. Pontosan ismerjük, hogy más államok is törekszenek új energiafegyverek kifejlesztésére. Ezt tesszük mi is. A lézerfegyverrel folytatott kísérleteink eredményesek és hatékonyak.[15] 2017 elején az is megjelent az orosz sajtóban, hogy a MiG–35 (FULCRUM-F) típusú vadászgépeket szintén felszerelik új fizikai alapelveken működő lézerfegyverekkel.[16]

[14] Uo.

[15] Интервью с заместителем министра обороны РФ Борисовым Юрием Ивановичем. https://www.youtube.com/watch?v=MZ6vgCCn0MU (Letöltés ideje: 2018. 03. 29.)

[16] TACC Hírügynökség: Az új MiG-35 lézeres fegyvereket használhat. Новый МиГ-35 сможет использовать лазерное оружие. http://tass.ru/armiya-i-opk/4075189 (Letöltés ideje: 2018. 03. 29.)

8. ábra: A „Комплекс 3К-22 Циркон” hiperszonikus hajóelleni robotrepülőgép (rakéta)
Forrás: www.ria.ru (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

A Cirkon a haditengerészeti és a légierő haderőnemek közös hiperszonikus hajóelleni robotrepülője, amely az Onix P-800 és a Kaliber 3M54 rendszereknél használt univerzális indítóállványokról/konténerekből kerül indításra.
Fő jellemzője a hiperszonikus sebességgel való repülés, amely megkülönbözteti a hasonló rendeltetésű orosz és külföldi hajóelleni fegyverrendszerektől. A kísérleti indítások alkalmával repülési sebessége a hangsebesség nyolcszorosát is elérte. A Cirkon sajátossága, hogy a célpálya nagy részén a 30-40 km magassági tartományban, ritka légrétegben repül, így nagyobb távolságra és nagyobb sebességgel képes a feladatvégrehajtásra.
A harcászat-technikai alkalmazhatóságát a 400 km hatótávolság; a 4–6 Mach sebesség; a harci rész 300-400 kg súlya jellemzik.

Befejezés

Az orosz elnök évértékelőjével kapcsolatban három megjegyzés idézetével ajánljuk tanulmányunkat az Olvasóknak:

1. McNamara, amerikai védelmi miniszter gondolatai a tanulmányunk címében jelzett témához már 1967-ben elhangzottak: *„bármi is legyen az ő* (Szovjetunió) *szándékuk, vagy a mi szándékunk, a tetteink és a lehetséges tetteink – mindkét oldalon – a nukleáris erők fejlesztése terén, megkerülhetetlen kihívás a másik fél részére,”* – amelyet 1967. szeptember 18-án, San Francisco-ban elmondott beszédéből idéztünk.[17] Véleményünk szerint napjainkban is érdemes ezt a véleményt figyelembe venni.
2. Egy korábbi tanulmányunkban a következőket írtuk: Az oroszok fenyegetésként élték, élik meg a NATO keleti irányú terjeszkedését és az új tagállamokban idegen katonai alakulatok elhelyezését, beleértve az európai rakétarendszer kiépítését is. A nyugati államok vezetőinek fel kellene hagyni a dölyfös, lenéző magatartással, és tudomásul kellene venni, hogy az orosz állami és katonai vezetők minden politikai és katonai lépése az orosz nép megalapozott

[17] Defence Secretary McNamara announced on 18th September 1967 plans for the Sentinel ABM defence system, http://www.nuclearabms.info/HSentinel.html (Letöltés ideje: 2018. 03. 29.)

kívánságát tükrözi. Ennek igazolására elég, ha a gazdasági nehézségek ellenére is figyelembe vesszük a népszerűségi adatokat az orosz sajtóból.[18]

3. Deák Anita PhD dolgozatában[19] a következőket olvashatjuk: az orosz államfő által 2018. március 1-jén elmondott éves üzenet katona-politikai, illetve haditechnikai vonatkozású bejelentéseivel kapcsolatban:

Az orosz haditechnikai fejlesztések geostratégiai célja lehet, hogy *egyrészt* ellensúlyozzák a nyugati (főként amerikai) rakétavédelmi rendszerek képességeit, másrészt leváltsák a jövőben a jelenlegi – hagyományos elvek szerint működő – ballisztikus röppályán repülő, nem manőverező interkontinentális ballisztikus rakétákat, harmadrészt pedig a katonai erőegyensúly javítása érdekében van szükség a fejlesztésre, mivel azt más módon, gazdaságilag nem tudja az Oroszországi Föderáció felvállalni.

Vlagyimir Putyin célja a bejelentéssel valószínű az lehetett, hogy tárgyalásra késztesse az Egyesült Államokat a hadászati fegyverzetek csökkentésének, korlátozásának témájában, továbbá meggyőzze, és maga mögé állítsa az orosz lakosság jelentős részét és biztosítsa saját hatalmi helyzetének stabilitását és további erősítését a választások után.

A bejelentett és bemutatott új fegyverrendszerek hadrendbe állításuk esetén alapjaiban változtathatják meg a most meglévő hadászati erőegyensúlyt, valamint feleslegessé tehetik a NATO katonai védelmi rendszerének egy részét, mivel azok a bejelentés szerint az új orosz rendszerekkel szemben hatástalanok lesznek. Megjegyezzük, ebben az esetben igaza van McNamara, amerikai védelmi miniszternek.

Az orosz elnök beszéde, amellett, hogy nyitottságot mutatott a párbeszédre, sőt szinte sürgette annak megkezdését, geopolitikai és geostratégiai értelemben erősen nyugatellenes volt. Gyakorlatilag a politikai zsarolás eszközével igyekezett meggyőzni a NATO tagállamait az Oroszországi Föderáció katonai képességeiről és ezáltal egyenrangúságáról és egyenjogúságáról.

Az Oroszországi Föderáció elnökének 2018. március 1-jén tartott beszéde, annak tartalma, hangulata, irányultsága figyelmeztetésül szolgálhat a nyugati politikai vezetők – főként az Amerikai Egyesült Államok elnöke és a NATO vezetői – számára, ugyanakkor katonai értelemben nyílt fenyegetést és veszélyt is jelenthet a jövőben.

Egyetértünk a Szerzővel, amikor azt mondja, hogy a fentiekből adódóan álláspontunk szerint elengedhetetlen az orosz államfő haditechnikai és védelempolitikai bejelentéseinek alapos elemzése, azok valóságtartalmának megvizsgálása. A szükséges ellenintézkedések megtétele a Szövetség részéről, végső soron pedig az Oroszországgal folytatott – főként a hadászati fegyverekre vonatkozó – tárgyalások felújítása.[20]

---

[18] SZTERNÁK György: A fegyveres küzdelem megvívása, (Az új módszerek, formák háttere; a jellemzők vizsgálata). Hadtudományi Szemle 2017. X. évfolyam 1. szám, pp. 113-125.

[19] DEÁK Anita: Az orosz katonai gondolkodás átalakulása a 21. században az Oroszországi Föderáció hidegháborút követő katonai doktrínáinak tükrében. NKE HDI - Doktori Értekezés (Tervezet). https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/az-orosz-katonai-gondolkodas-muhelyvita.pdf (Letöltés ideje: 2018. 03. 29.)

[20] A bejelentett és bemutatott új fegyverrendszerekről bővebben olvashatunk:
DEÁK Anita: Az orosz katonai gondolkodás átalakulása a 21. században az Oroszországi Föderáció hideghá-borút követő katonai doktrínáinak tükrében. NKE HDI - Doktori Értekezés (Tervezet). https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/az-orosz-katonai-gondolkodas-muhelyvita.pdf (Letöltés ideje: 2018. 03. 29.)

Felhasznált irodalom:

- BAGI József – KOÓS Gábor – SZTERNÁK György: Az európai rakétavédelem. Felderítő Szemle. 2012. 2. sz. pp. 9-24. ISSN 1588-242X
- BARTOS, Alekszandr : Как разорвать удушающие «кольца анаконды» Гибридная война становится основным способом противостояния России и Запада. http://nvo.ng.ru/realty/2018-04-27/1_994_hybrydwar.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 28.)
- DEÁK Anita: Az orosz katonai gondolkodás átalakulása a 21. században az Oroszországi Föderáció hideghá-borút követő katonai doktrínáinak tükrében. NKE HDI – Doktori Értekezés (Tervezet), https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/az-orosz-katonai-gondolkodas-muhelyvita.pdf (Letöltés ideje: 2018. 03.29.)
- SZTERNÁK György: A fegyveres küzdelem megvívása, (Az új módszerek, formák háttere; a jellemzők vizsgála-ta). HADTUDOMÁNYI SZEMLE 2017. X. évfolyam 1. szám, pp. 113-125. ISSN 2060-0437
- Sz. n.: Russia election: Vladimir Putin wins by big margin. http://www.bbc.com/news/world-europe-43452449 (Letöltés ideje: 2018. 03. 19.)
- Sz. n.: Vladimir Putin secures landslide victory in Russian election. https://www.theguardian.com/world/2018/mar/18/vladimir-putin-wins-russian-election-with-more-than-70-of-vote-exit-poll (Letöltés ideje: 2018. 03. 19.)
- Sz. n.: Putin denies ‘new Cold War’ but says new nukes are on ‘combat duty.’ https://www.nbcnews.com/news/world/putin-denies-new-cold-war-says-new-nukes-are-combat-n852496 (Letöltés ideje: 2018. 03. 19.)
- Sz. n.: TACC Hírügynökség. "Арматы", "Сарматы" и "Цирконы": каковы приоритеты госпрограммы вооружения до 2027 года. http://tass.ru/armiya-i-opk/4911274 (Letöltés ideje: 2018. 03. 19.)
- Sz. n.: Почему американский генерал боится маневров России, которые уже закончились? https://ria.ru/analytics/20170929/1505894170.html?inj=1 2017. 09. 30.
- Sz. n.: Ксения Собчак на CNN о Путине и России https://www.youtube.com/watch?v=W6NMgAyK0yU (Letöltés ideje: 2018. 02. 08.)
- Sz. n.: Выборы президента 2018. https://ria.ru/infografika/20180316/1516332260.html (Letöltés ideje: 2018. 03. 19.)
- Sz. n.: Песков рассказал о "впечатляющем плане" Путина по развитию России. https://ria.ru/election2018_news/20180319/1516744647.html?referrer_block=index_main_1 (Letöltés ideje: 2018. 03. 19.)

- Sz. n.: Путин принял новую программу вооружения на 2018-2027 годы. https://www.dp.ru/a/2018/01/24/Putin_prinjal_novuju_progra (Letöltés ideje: 2018. 03. 19.)
- Sz. n.: Вот придет «Нежданчик». Россияне выбрали названия новому сверхоружию. http://vesti.lv/statjja/v-mire/2018/03/23/vot-pridet-nezhdanchik-rossiyane-vybrali-nazvaniya-novomu-sverhoruzhiyu (Letöltés ideje: 2018. 03. 24.)
- Sz. n.: Послание Президента Федеральному Собранию. http://kremlin.ru/events/president/news/56957 (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)
- Sz. n.: Российские Вооруженные силы сегодня и завтра. https://ria.ru/infografika/20180301/1515575619.html?inj=1 (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)
- Sz. n.: "Кинжал" в действии. http://nvo.ng.ru/nvoevents/2018-03-16/2_988_kinzal.html (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)
- Sz. n.: Лазеры и гиперзвук. Нарушает ли новое оружие России международные договоры. https://ria.ru/defense_safety/20180302/1515626056.html?inj=1 (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)
- Sz. n.: "Володя" или "Паритет": как выбирают название новейшему оружию России. https://ria.ru/defense_safety/20180302/1515631457.html?inj=1 (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)
- Sz. n.: "По-прежнему опасны". Аналитики НАТО оценили военный потенциал России. https://ria.ru/defense_safety/20180215/1514714286.html?inj=1 (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)
- Sz. n.: RT показал видео с новейшим российским оружием https://ria.ru/defense_safety/20180323/1517105389.html (Letöltés ideje: 2018. 03. 16.)
- TÖMÖSVÁRY Zsigmond: Az európai rakétavédelmi rendszer – két nézőpontból. Hadtudomány elektronikus ki-adás. http://www.mhtt.eu/hadtudomany/2012/2012_elektronikus/2012_e_Tomosvary_Zsigmond.pdf (Letöltés ideje: 2018. 03. 20.)

SZALAI IMRE

OLASZ EURÓPAI UNIÓS TÖREKVÉSEK A MIGRÁCIÓS HELYZET KEZELÉSE ÉRDEKÉBEN

Bevezetés

A Nemzetközi Migrációs Szervezet[1] adatai szerint 2017-ben az Európába irányuló migráció fő útvonala a Líbiából kiinduló földközi-tengeri útvonal volt, az Európába érkező migránsok 72%-a ezen az úton érkezett. A líbiai központi kormány 2011-es összeomlása óta, majd az ezt követő politikai és biztonsági vákuumban, egységes biztonsági erők nélküli törékeny államalakulatok által ellenőrizhetetlen nagy területek maradtak az európai partvonalakhoz közel. Ezzel egy időben a Szahel-övezet országaiból a konfliktusok, a szegénység, a különböző erőforrások szűkössége, valamint a népesség-növekedés miatt tömegek indultak és indulnak el most is észak felé, abban a reményben, hogy Líbián vagy a Maghreb-országokon keresztül elérhetik Európát.

Az elmúlt másfél évben több olyan európai és olasz kezdeményezés született, amelyek vagy segélyek formájában, vagy az érintett országokkal való együttműködésben mérsékelni igyekeztek a Földközi-tenger irányából Európára nehezedő migrációs nyomást. Ezek eredményeként sokan azt várták, hogy csökkenni fog a Líbiából érkező migránsok száma, és bár ez szám szerint így is van, azonban ez részben csak az útvonalak áthelyeződését jelentette nyugati irányba, a Maghreb országaiba, ami új problémákat vet fel az érintett országokban. Marokkó, Algéria és Tunézia egyre vonzóbb lesz a Szahelből érkező migránsoknak, nem csak tranzitországként, hanem egyre inkább célországként is, ami miatt jelentősen nőhet a déli irányból bevándoroltak száma.[2]

A fentiek illusztrálása érdekében vessünk egy gyors pillantást az olasz belügyminisztérium hivatalos adataira[3], amelyek szerint 2018. január 01. és május 25-a között – a 2017-es év ugyanezen időszakához képest – az országba a tengeren érkező menekültek száma 78,60%-os csökkenést mutat (2018. 05. 25-ig 10.816 fő, míg ez szám 2017-ben 50.547 fő volt), 2016 hasonló időszakához képest pedig -71,35%-os a csökkenés. Ha megnézzük a Líbiából érkezők mekkora részarányt tesznek ki a fenti számokból, akkor azt látjuk, hogy 2018. 05. 25-ig 7.103 fő indult neki a tengernek a líbiai partoktól. Ez 2016-hoz képest 81,19%(!), míg a tavalyi évhez képest 85,42% csökkenést jelent.(Lásd: 1. ábra)

[1] https://www.iom.int/assisted-voluntary-return-and-reintegration, (Letöltés ideje: 2018. 05. 22.) IOM: International Organization for Migration (Nemzetközi Migrációs Szervezet)

[2] Oxford Analytica: Shifting Maghreb migration may prompt EU cooperation, https://dailybrief.oxan.com/Analysis/DB225788/Shifting-Maghreb-migration-may-prompt-EU-cooperation (Letöltés ideje: 2017. 11. 29.)

[3] Sbarchi e accoglienza dei migranti: tutti i dati, https://www.interno.gov.it, (Letöltés ideje: 2018. 05. 25).

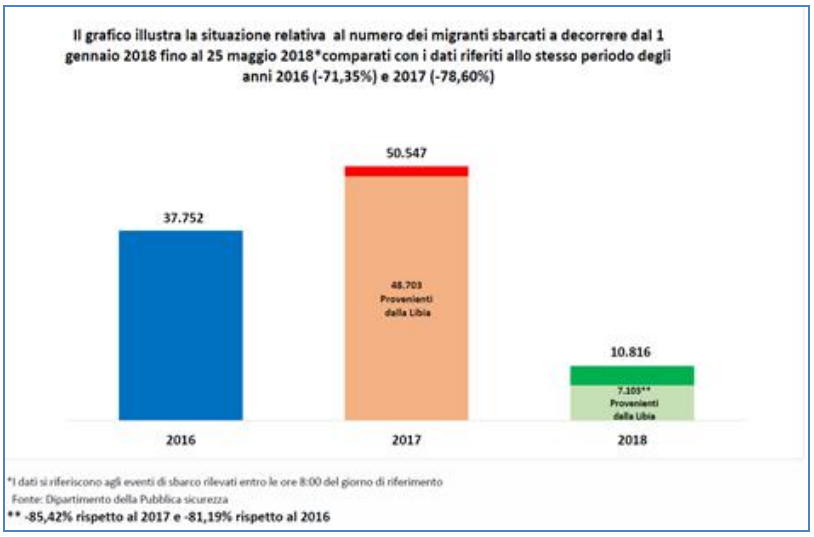

1. ábra: A 2018. 01. 01. és 2018. 05. 25. között Olaszországban partot ért menekültek száma, összehasonlítva a 2017. és 2016. év ugyanazon időszakával

Ugyanakkor ezzel párhuzamosan arányaiban nőtt ugyan a Tunéziából és más észak-afrikai országokból útnak indulók aránya, de korántsem olyan mértékben, ahogy csökkent a Líbiából elindulók száma. Sokan ezt az olasz kormány tavaly augusztusban bevezetett intézkedéseinek (többek között a térségben működő NGO-k tevékenységének korlátozása, a líbiai parti őrség megerősítése, stb.) tulajdonítják. Ez részben igaz is, de vizsgáljuk meg, mit is tettek az olaszok még a migráció visszaszorítása érdekében.

Olasz érdekek megjelenítése az EU közösségi fórumokon

Az olasz kül- és biztonságpolitika egyik kiemelt területe, célkitűzése volt 2017-ben és 2018-ban is, hogy nemzetközi támogatást tudjon szerezni a Földközi-tenger középső medencéjén keresztül Olaszországba irányuló illegális migráció csökkentése érdekében hozott belpolitikai intézkedéseihez és Líbiával elért bilaterális megállapodásaihoz. Az olaszok az EU különböző fórumain, pl. az Általános Ügyek és a Bel- és Igazságügyi Tanács ülésein következetesen próbálták meg érvényre juttatni saját nemzeti érdekeiket és láthatóan ilyen irányú törekvéseiket az EU irányába sikerre is vitték. Az Európai Unió felsorakozott az olasz törekvések mögé és elmúlt időszakban számos intézkedés került elfogadásra.

Az ún Máltai Deklaráció (2017. február 3.)[4] elfogadását követően az Európai Tanács számos intézkedést hozott a Földközi tenger középső medencéjén keresztül működtetett embercsempészet üzleti modelljének feltárása, illetve megtörése érdekében, az együttműködés különböző formáit alakítva ki a Líbiával, valamint Észak Afrika és a Szahel-övezet Líbiával határos országaival. Ezen intézkedések

[4] Malta Declararation by the members of the European Council on the external aspects of migration: addressing the Central Mediterranean route, 03/02/2017. https://consilium.europa.eu, (Letöltés ideje: 2018. 05. 11.)

összefoglalását és továbbfejlesztését rögzítették a Bizottság 2017. június 4-i Akciótervében (Commission's Action Plan)[5], amely Olaszország támogatását deklaráltan a közösségi politika részévé tette. További tagországi kétoldalú felajánlásokat, illetve közösségi intézkedéseket irányzott elő a 2017. augusztus 28-án elfogadott ún Párizsi Migrációs Közös Nyilatkozat[6]. Október 19-én az Európai Tanács az olasz erőfeszítések eredményeinek elismerése mellett a beáramlás további lassítására, a hazatelepülési folyamat gyorsítására, és a migrációhoz kapcsolódó egyes programok finanszírozási igényeihez való hozzájárulás növelésére kérte fel a tagállamokat. A fenti lépéseket megerősítette, illetve néhány helyen kiegészítette az EU állam és kormányfőinek 2017. december 14-15-i csúcstalálkozója[7].

Az Akciótervben meghatározott intézkedés sorozat megvalósításának ellenőrzésében az EU a COREPER irányítása mellett létrehozott az Integrált Politikai Krízis Reagáló Mechanizmus[8] is szerepet kapott.

A migráció kapcsán meghozott közösségi intézkedések

A közösségi szinten meghozott intézkedések az alábbi, egymást hatásaiban kiegészítő területekre koncentrálva gyakorlatilag teljes spektrumában lefedték az Olaszország által kezdeményezett egyoldalú, vagy bilaterális intézkedés csomagokat, jelentősen hozzájárulva ahhoz, hogy az Olaszországba érkezett migránsok száma 2018 során több mint 70%-kal csökkent az előző évhez viszonyítva:

1. A líbiai parti őrség és a belügyminisztérium alá rendelt parti rendőrség kiképzéséhez, felszereléséhez való hozzájárulás;
2. Az embercsempészet üzleti modelljének felszámolása;
3. A helyi közösségek fejlesztése, megerősítése Líbiában;
4. A líbiai migrációs befogadó központok fejlesztése, a körülmények javítása;
5. A Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) önkéntes hazatérési programjának támogatása;
6. A potenciális migránsokat megcélzó kommunikációs kampány lebonyolítása;
7. A líbiai szárazföldi határokra nehezedő migrációs nyomás enyhítéséhez való hozzájárulás;
8. Az alternatív migrációs útvonalak monitorozása;
9. A tagállamok bilaterális alapon kifejtett erőfeszítéseinek támogatása;
10. Dialógus és együttműködés létrehozása a Líbiával határos országokkal;
11. A kutató-mentő tevékenység (SAR) koordinációjának jobb összehangolása;
12. Az Európában tartózkodó migránsok hazatérésének felgyorsítása;

---

5 Action plan on measures to support Italy, reduce pressure along the Central Mediteranean route and increase solidarity, EC, Brussels, 4.7.2017. sec(2017) 339. https://ec.europa.eu (Letöltés ideje: 2018. 05.22.)

6 Joint Statement of the Paris meeting on migration, Paris, august 28, 2017. https://bundesregierung.de

7 Europe Council. Leaders' Agenda, Migration: way forward on the external and internal dimension. 2017 december, https://consilium.europa.eu. (Letöltés ideje: 2018. 04.20.)

8 The EU Integrated Political Crisis Reponse Mechanism – IPCR – arrangements in brief, https://consilium.europa.eu (Letöltés ideje: 2018. 05.11.)

13. Az Unión belül létrehozott áthelyezési mechanizmus előírásainak végrehajtása;
14. A közösségi migrációs politika olaszországi megvalósításának elősegítése.

A fentebb felsorolt pontokat részletesen kibontva mérhetjük fel igazán, hogy milyen sokrétű, igen széleskörű, komplex együttműködési folyamatok indultak be vagy vannak éppen az elindulás stádiumában a délről érkező migrációs nyomás kezelése érdekében.

1. Az EU az EUNAVFORMED Oparation Sophia[9] misszió tapasztalataira támaszkodva, kiegészítő kiképzési programokat indított a líbiai parti őrség, illetve a belügyminisztérium alárendeltségében lévő parti rendőrség (Coastal Police) számára, miközben részben finanszírozza a Sophia keretében folytatódó kiképzési feladatok következő ütemeit.
   A 2018. december 31-ig meghosszabbított mandátumú EUNAVFORMED Operation Sophia misszió keretében, 2017. november közepén befejeződött a líbiai pari őrség újabb 66 munkatársának járőrhajó fedélzeti kiképzése.
   Az EU az IOM és az UNHCR együttműködésében speciális menekültügyi, nemzetközi védelemmel kapcsolatos, sérülékenység értékelési, illetve emberi jogi tanfolyamokat szervez és finanszíroz a líbiai parti őrség munkatársai számára. Az ehhez kapcsolódó programokat a 46 millió euró (EUR) költségvetésű „European Trust Found for border and migration management" alapból finanszírozza mintegy 30 millió EUR értékben. 2017 júliusától folyamatban van a menekültstátusz iránti kérelmek elbírálásához szükséges ismeretek e-learning keretében történő oktatása is, melyet tagállami felajánlásokból, illetve részben Athéne[10] folyamat pénzügyi forrásaiból finanszíroznak.
   A kiképzett legénység technikai felszerelése érdekében Olaszország és a Bizottság által közösen kidolgozott program keretében a líbiai parti őrség 2017 májusában 4 db járőrhajót kapott donációként. A program kiterjesztése érdekében egyeztetések kezdődtek az USA parti őrség feleslegessé vált nyílttengeri járőrhajóinak beszerzése érdekében, illetve 4 db pénzügyőrség által működtetett járőrhajó felújítása és a líbiai parti őrség számára történő átadása érdekében. A program elő 2017-19-re vonatkozó első fázisában 38,5 millió EUR finanszírozási igényt jelöltek meg, melyet részben az EU Trust Fund for Africa forrásaiból finanszíroznak, miközben a második fázis 193 millió EUR-nyi pénzügyi igénye még nem megoldott.
   Az Európai Határ és Parti Őrség Ügynökség[11] szakértőkkel támogatja az EU Border Assistance Missziójá, amely a líbiai parti őrséget a képzésre kijelöltek kiválasztásában, a képzések hasznosulásában, illetve a szárazföldi határőrizet megszervezésében, kapacitásának építésben, és a felelősségi területek kijelölésében nyújt tanácsadást a líbiai rendvédelmi erők számára.

---

9 operationsophia.eu (Letöltés ideje: 2018. 03.02.)

10 Az Unió az Athéné mechanizmus révén biztosítja a közös biztonság- és védelempolitikája keretében folytatott uniós katonai műveletek közös költségeinek finanszírozását.

11 European Border and Coast Guard Agency (FRONTEX), https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_hu (Letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

2. Az embercsempészet üzleti modelljének felszámolása érdekében (ami egyénként a Sophia művelet egyik prioritása is) a különböző európai ügynökségek erőfeszítéseket tesznek a Líbiával, illetve a migrációs útvonalak mentén található országok hatóságaival kialakított információcsere fokozására, illetve az egyes EU ügynökségek és missziók közötti operatív együttműködés fokozása érdekében.

   Az EU Border Assistance[12]Missziója keretében oktatási programot indított a líbiai belügyminisztérium kijelölt állománya számára a szervezett bűnözés és az az azzal összefonódó embercsempészet kezelésével kapcsolatos témakörökben. A képzés kezdetben a koordinált együttműködés, az információ megosztási csatornák és technikák megismertetésére irányult. Az EUBAM Lybia megerősítése érdekében az EBCGA[13] és az Europol 2017 júliusától egy-egy szakértőt delegáltak misszióba a nemzetközi rendőri együttműködés, és az információ megosztás hatékonyságának előmozdítása érdekében.

   Az EUBAM mandátumának módosításával lehetővé tették, hogy az egyes EU ügynökségek és missziók (Europol, EBCGA, Interpol „nem személyhez kötött" EU minősített információkat is képesek legyenek megosztani egymás között. A minősített információcsere elsősorban az embercsempészet finanszírozásával kapcsolatos adatok megosztását célozza. Az információcsere hatékonyságának növelése érdekében 2017. szeptember 11-én az Europol keretében létrehozásra került az ún. „migráns csempészettel foglalkozó információs központ"[14], amelybe az érintett európai ügynökségek és missziók, valamint az Interpol saját szakértőiket is delegálták.

   Az EBCGA együttműködésben az Európai Tengerbiztonsági Ügynökséggel (EMSA) és az Európai Halászat Ellenőrzési Ügynökséggel (EFCA) és az Europol Migráns Csempész Központtal (EMSC)[15] megerősítette a harmadik országokból induló hajózási útvonalakon a gyanús hajók megfigyelését és nyomon követését célzó mechanizmust. Ennek érdekében igénybe veszik az egyes ügynökségek kommunikációs és adatküldő rendszereit, valamint az EU Műhold Központ szolgáltatásait. Az EU SAT CENTRE szolgáltatásainak lehívását a Sophia misszióval koordinált formában valósítják meg.

   Az Európai Tanács 2017. július 17-én exportkorlátozásokat vezetett be Líbiával szemben[16] olyan csónakmotorokra és hajótestekre vonatkozóan, melyek hatékonyan használhatóak fel az embercsempészet során. A korlátozás megvalósítása, illetve az ellátási lánc felderítése érdekében információs csatornák kiépítését kezdték meg az érintett gyártók és forgalmazók irányába, illetve kérik a tagállamok hatóságainak az együttműködését, az exporttilalom betartásában.

---

12 https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eubam-libya_en (letöltés ideje: 2018. 05. 12.) EUBAM: EU Border Assistance Mission in Libya (EU határőrizeti segítségnyújtó misszió)

13 EBCGA: The European Border and Coast Guard Agency (Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség)

14 https://digit.site36.net/2018/01/18/military-intelligence-for-europol/#more-684 (Letöltés ideje: 2018. 01. 18.) Migrant Smuggling Information Clearing House (A migráns csempészettel foglalkozó információs központ)

15 https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-migrant-smuggling-centre-emsc (Letöltés ideje: 2018. 05. 18.)

16 http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2017/07/17/libya/ (Letöltés ideje: 2017. 07. 19.)

3. A helyi közösségek fejlesztése (amely szintén folyamatosan hangoztatott olasz javaslat volt) megerősítése Líbiában az EU egyik olyan célkitűzésévé vált, ami meglehetősen költséges és kellően ki nem dolgozott elemekből áll. Az általános célkitűzés azon helyi közösségek fejlesztése lenne (12 önkormányzatot jelöltek meg ilyen feladatok elvégzésére), amelyek a migránsokat indító partszakaszok, vagy a szárazföldi útvonal közvetlen közelében találhatók, és leginkább kitettek a jelenség hatásainak. A helyi közösségek ellenálló képességének fokozását és a migránsok helyi integrációs lehetőségeinek erősödését remélik a programoktól. Az EU felkérésére a 12 érintett líbiai önkormányzat 2017 októberére megfogalmazta fejlesztési igényeit, amelyek megvalósítása kb. 516 millió EUR összeget igényelne. Az igények prioritási sorrendjének meghatározását az ENSZ Fejlesztési Programja UNDP végzi. A sürgősségi alapon felállított prioritási lista eszközigénye 91 millió EUR.
   Az év végére az ENSZ Fejlesztési Programja, a Nemzetközi Migrációs Szervezet, az ENSZ Gyermeksegítő Alap, és a Német Fejlesztési Ügynökség 42 millió EUR értékben kötött szerződéseket az egyes fejlesztési projektek mentén. A kétoldalú alapon indított projektek közül ide tartozik az olasz-líbiai megállapodás, melynek keretében, Olaszország 2 millió EUR hozzájárulással a tripoli hulladékgazdálkodás megújítását támogatja.

4. A líbiai migrációs befogadó központok működését több NGO-s kritizálta az elmúlt egy évben, nem alaptalanul, ezért ezek fejlesztése, a befogadási körülmények javítása az IOM és a UNHCR szervezésében, EU társfinanszírozás mellett arra irányul, hogy javítsák a nemzetközi védelem alá eső menekültek elhelyezési, lakhatási körülményeit. Az infrastrukturális beruházások mellett a líbiai hatóságok menekültüggyel foglalkozó munkatársainak szakképzését is ezen programok keretében szervezik és támogatják. Olaszország, Csehország és Norvégia társfinanszírozással 10 millió EUR-t biztosít a sürgős segítségre szoruló, nemzetközi védelem alá eső menekültek megsegítésére három Tripoli közelében található menekülttáborban. Az IOM és az UNHCR biztonságos alternatív elhelyezési megoldások, kialakítását célozta meg sérülékeny csoportok, mint pl. a kíséret nélkül érkező kiskorúak számára. Az első Q1 jelzésű biztonságos hely megnyitását 2018-ra prognosztizálják.
   A sérülékeny csoportok számára az UNHCR olyan áthelyezési mechanizmust (Evacuation Tranzit Mechanism) kíván kidolgozni, amely elősegíti távozásukat Líbiából legális úton, majd az ideiglenes befogadó országokból garantálja az EU-ba történő befogadásukat. Az EU által megfogalmazott ajánlás 50 ezer menekült áthelyezésével számol 2 év alatt. Az ideiglenes célországok között 6 afrikai ország található. A Líbiából Nigériába irányuló áthelyezési mechanizmus 2018-ban indul.

5. A Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) önkéntes hazatérési programjának támogatása EU társfinanszírozása mellett mintegy 20 ezer menekült hazatérését célozta meg, közülük 15.000 Líbiából, 4.000 Nigériából. A biztonsági kihívásoktól veszélyeztetett program finanszírozására az EU Trust Fund for Africa forrásaiból kerül sor, a helyi konzuli szolgálatok bevonásával. Az ún. Assisted Voluntary Return and Reintegration csomagok tartalmát az indító közösségekbe történő visszailleszkedés támogatására is kiterjesztik.

6. A menekültek és potenciális migránsok korrekt információval történő ellátása érdekében 2018-ban is folytatódik a „Telling the Real Story” kampány, illetve folytatja működését a 2017 májusában létrehozásra került, az illegális migrációval kapcsolatos információkat tartalmazó website. Az információszolgáltatással elsősorban az indulást fontolgató potenciális menekülteket kívánják eltántorítani a kockázatos tengeri utazás vállalásától, másrészt a már úton lévőknek kívánnak segítséget nyújtani a legkockázatosabb megoldások elkerülése, vagy az utazás feladása érdekében. A kommunikációs kampány másik ága elsősorban a líbiai migránsokat fogadó, vagy velük kapcsolatba kerülő közösségekre irányul, a xenophobia kialakulásának megelőzése érdekében. Az IOM szervezésében tudatosságnövelő kommunikációs kampányokat indítottak a főbb kiinduló országokban, úgymint Algéria, Elefántcsontpart, Nigéria Szenegál, Tunézia, Marokkó. A potenciális migránsokat megcélzó kommunikációs kampány lebonyolítását alapvetően tagállami (olasz, német, osztrák) és nem közösségi forrásokból finanszírozzák.

7. A líbiai szárazföldi határokra nehezedő migrációs nyomás enyhítéséhez való hozzájárulás érdekében az EU együttműködik Líbiával és a megközelítési útvonalak mentén elhelyezkedő országokkal, elsősorban a Szahel övezet G5 országaival. Az EU-Afrika csúcstalálkozón megállapodás született egy „Joint Force” létrehozásáról a határok feletti ellenőrzés visszaszerzése céljából. Az együttműködési program technológia, járőr gépkocsik, átadását, közös járőrözést irányoz elő.
   A 46 millió EUR költségvetésű EUTF „European Trust Found for border and migration management” programból 15 millió EUR került elkülönítésre a líbiai szárazföldi határőrizeti képesség fejlesztése érdekében.
   Egy alprogram a Burkina Faso-ba történő visszatérést és re-integrációt támogatja, míg egy másik a Szahel-övezet biztonsági és jogi helyzetének felmérését célozza.
   Ezek az EU programok komplementer hozzájárulást jelentenek a kétoldalú alapon szervezett, 35 milliós költségvetésű olasz-líbiai „Integrált Határ és Migrációs Management Program”-hoz, amelyet az olasz belügyminisztérium felügyel. A program a líbiai határőrizettel és migrációval foglalkozó helyi hatóságok képességfejlesztését célozza, többek között a sivatagos déli határövezetben.

8. Az alternatív migrációs útvonalak megfigyelése érdekében az EBGCA Többcélú Légi-felderítő (MAS 2) missziót működtet a Földközi-tenger középső medencéje térségében, a líbiai felségvizek közelében annak érdekében, hogy a Frontex „Európai Ellenőrző Központja” valósidejű adatokkal rendelkezzen a líbiai partokról induló hajókról. A légi felderítési adatokat kiegészítik az EU SATCEN műholdas felderítési adataival. A feladat hatékonyságának emelése érdekében az egyes EU ügynökségek 2018-ban összekötő tisztek telepítését tervezik azon együttműködő afrikai országokba, amelyek a felvezetési útvonalak mentén találhatóak, vagy potenciális tengeri indítási terepszakaszokkal rendelkeznek.

9. A tagállamok bilaterális alapon kifejtett erőfeszítéseinek támogatása elsősorban pénzügyi támogatások, diplomáciai támogatás, illetve információmegosztás formájában valósul meg.

Az EU Trust Fund for Africa forrásainak jelentős részét a központi európai költségvetésből töltik fel, miközben a források felhasználására a tagállamok fejlesztési ügynökségei, illetve NGO-k jogosultak. A források felhasználása érdekében az egyes tagállamok által tervezett és menedzselt programok felfuttatását prognosztizálják 2018-ra. Az ETFA-ból finanszírozni szándékozott, még el nem bírált, és kb. 40%-ban már szerződéssekkel is lekötött programok 2018-ra vonatkozó költségvetési igényét 550 millió EUR-ra becsülik. Az EU a tagállamok fejlesztési ügynökségei által tervezett és az ún. delegált együttműködési formában végrehajtott programokat preferálja, miközben az NGO-k és az ENSZ ügynökségek által futtatott programok a 2. és 3. helyre sorolnak az elbírálás során. A tagállami programoktól nagyobb hatékonyságot, gyorsabb és operatívabb ügymenetet, illetve a központi EU ügynökségek tehermentesítését remélik.

10. Dialógus és együttműködés elmélyítése érdekében a Líbiával határos országokkal az EU tagállamok erősítik kapcsolataikat, pl. Mali és Niger hatóságaival, annak érdekében, hogy lassítsák a Líbia irányába irányuló migrációs nyomást. A régió 6 államát (Líbia, Nigéria, Csád, Egyiptom, Szudán, Etiópia) jelölték ki, mint elsődleges fontosságú országokat, ahova áttelepítésre kerülnek a líbiai menekültközpontokban lévő, veszélyeztetett csoportba tartozó menekültek, illetve amelyekből az EU tagállamai önkéntes vállalás alapján, közvetlenül a helyszínről fogadnak be nemzetközi védelem alá eső menekülteket. Az EU ún. Párizsi Nyilatkozatában megfogalmazott ajánlásokat követően a jelentősebb egyoldalú vállalások sorában Franciaország 10.000 főt (ebből 3000 Nigériából) vállalt, miközben Olaszország 1000 fő betelepítésére tett vállalást.
    Közösségi vagy tagállami együttműködési programokat indítottak a Tunézia, Egyiptom, Algéria, illetve a Szahel G5 országokkal, amelyek az együttműködő országok bűnüldözési, járőrözési, kutató-mentő, információmegosztó képességeinek fejlesztését célozzák. A dialógus keretében az EU elő kívánja mozdítani az együttműködő országok csatlakozását, a különböző nemzetközi emberjogi és menekültügyi konvenciókhoz, egyezményekhez, protokollokhoz.

11. A kutató-mentő tevékenység koordinációjának jobb összehangolása érdekében az olasz parti őrség – az IOM, és az EU támogatásával – 2018 első negyedévében SAR[17] konferenciát szervezett Rómában a líbiai kutatási és mentési zóna végleges kijelölésének érdekében.[18] A líbiai hatóságok 2017 júliusában nyújtották be saját tervezetüket az IOM számára, amely jelenleg a szomszédos államokkal folytatja az egyeztetést a felelősségi zóna hivatalos elfogadása érdekében. A SAR tevékenység összehangolása érdekében az olasz parti őrség folytatja a korábban vállalt koordináló szerepet, rendelkezésre bocsátva Tengeri Mentő Koordinációs Központ technikai és humán képességeit.
    Olasz kezdeményezésre az EBCGA 2018 első negyedévében felülvizsgálja a Triton misszió[19] műveleti tervét.

---

17 SAR: Search and Rescue (Kutatás és Mentés)

18 http://www.guardiacostiera.gov.it/ (Letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

19 A Frontex keretein belül működő művelet, amelyet 2014. november 1-jétől az EU déli tengeri határain való járőrözésre állítottak fel.

12. Az Európában tartózkodó migránsok hazatérésének felgyorsítása érdekében az EU Bizottság megállapodásokat írt alá Bangladessel, Guineával a migránsok visszafogadásáról, illetve hasonló céllal egyeztetéseket kezdeményezett Etiópiával, Elefántcsontparttal, Ghánával és Gambiával a hazatérés és visszafogadás legjobb módszerének meghatározása érdekében. Az EBGCA kész olasz kérésre európai beavatkozó csoportokat telepíteni Olaszországba, azzal a céllal, hogy támogassa az országban lévő illegális migránsok önkéntes és kikényszerített visszatelepítését az indító országokba. Olaszország igénybe veheti az EU repatriálási pénzügyi kereteit, mind charter járatok mind menetrendszerű repülőjáratokon történő utaztatás finanszírozására.
A Támogatott Önkéntes Visszatérési és Reintegrációs Programra[20], amely 1500 migráns hazatérését irányozta elő, mintegy 10,3 millió EUR keretet különítettek ki nemzeti forrásokból 2017. február-december periódusra. A programot az IOM koordinálja. Olasz finanszírozás mellett 2018-ban további 4 alprogram indul.

13. Az Unión belül létrehozott áthelyezési mechanizmus előírásainak végrehajtása érdekében a bizottság felkérte a tagállamokat, hogy mielőbb tegyenek kiegészítő felajánlásokat a 2017. szeptember 26. előtt az Olaszországba érkezett és a szükséges vizsgálatokon átesett kérelmezők áttelepítése érdekében, és gyorsítsák fel a befogadási eljárásokat.
Az Európai Tanács döntése értelmében az áttelepítési program finanszírozása érdekében Olaszország és Görögország 500-500 EUR/fő, a befogadó állam(ok) 6000 EUR/fő támogatást kapnak az EU Asylum, Migration and Integration Fund-ból.

14. A közösségi migrációs politika olaszországi megvalósításának elősegítése érdekében tovább növelik a „hotspot" kapacitást, amely a messinai központ bővítésével 2017 végére elérte az 1850 fős befogadó képességet. A messinai központban az EBCGA szakemberei nyújtanak szolgáltatást, és végzik a beérkezők azonosítását. Az olasz belügyminisztérium 2018. augusztusig bezárólag még több (jelenleg 3) új „hotspot" megnyitását jelentette be, illetve a már meglévők további bővítését tervezik. Olaszországtól elvárják, hogy gyorsítsa fel a menekültkérelmek elbírálását (bár e téren az elmúlt hónapokban jelentős javulást értek el az olasz hatóságok, de ez elsősorban a beérkező menekültek számának jelentős csökkenésének köszönhető). A különböző olaszországi menekültügyi programok, illetve a hozzájuk kapcsolódó állami infrastruktúra fejlesztésének finanszírozására az EU az EMAS program keretében 35 millió EUR és az AMIF Emergency Assistance program keretében 100 millió EUR forrást biztosított 2017-re.

Összegzés

Ahogy a fenti programok felsorolása is mutatja, a – régi – olasz kormány minden erőfeszítést megtett, hogy többletforrásokhoz jusson és kezdeményezéseit az EU felkarolja az országra nehezedő migrációs nyomás enyhítése érdekében. Ahogy a bevezetőben feltüntetett friss statisztikai adatokból is látszik, a tavalyi évhez

[20] https://www.iom.int/assisted-voluntary-return-and-reintegration (Letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

képest valóban jelentősen csökkent az országba délről érkező menekültek száma. A szakértők még most vitatkoznak azon, hogy ez a jelentős csökkenés valójában minek is köszönhető. Sokak szerint az egymást kiegészítő és gyakran átfedő többszereplős európai intézkedések, programok csak korlátozott hatást képesek kifejteni a migrációs beáramlás ilyen arányú csökkentése érdekében, inkább tüneti kezelésnek tűnnek és még inkább szimbolikus értékű politikai gesztusnak tekinthetőek. Az is vita tárgyát képezi, hogy a most már trendnek is mondható javulás vajon nagyobb részben az egyoldalú olasz intézkedéseknek és részben a kétoldalú olasz-líbiai egyzetetéseknek köszönhetőek-e. Ugyanakkor nem szabad a migráció szempontjából a jelenlegi olasz belpolitikai helyzetet sem kihagyni a képletből.

Olaszország eddigi tevékenységét vizsgálva látható, hogy – az EU néhány más, nagyobb tagállamához hasonlóan – Olaszország részéről sem volt célkitűzés a „zéró beáramlás" elérése. Mind az olasz, mind az európai politikusok egy része úgy véli, hogy egy százezres nagyságrendű ellenőrzött keretek között történő beáramlást az EU képes kezelni. A migráció révén elérhető hosszú távú gazdasági és demográfiai előnyök véleményük szerint kompenzálják az illegális beáramlás miatt keletkező biztonsági kockázatokat, illetve az időszakonként jelentkező „szervezési, menedzselési, integrációs nehézségeket".

A 2018 márciusi választások nyomán kialakult olasz belpolitikai helyzet azonban igen nagy változásokat hozhat nem csak az olasz politikai élet különböző területein vagy az új politikai elit gondolkodásában, hanem jelentős kihatással lehet az ország migrációs politikájának alakulására, sőt, e téren Róma és Brüsszel kapcsolataira is, és ennek már mutatkoznak az első jelei. Akár lesz új kormánya Olaszországnak az elkövetkező napokban, hetekben (függetlenül attól, hogy ez az esetleges új kormány mennyire lesz hosszú életű), akár új választásokat írnak ki, egyelőre úgy néz ki, hogy az ország lakosságának többsége azokat a pártokat támogatja tartósan és nagy arányban, akik új elveket vallanak a migrációt érintően is. A jelenlegi választói akaratot figyelembe véve egy jövőbeni új olasz kormány migrációs politikája várhatóan nagymértékben szigorodna, az illegális bevándorlást elsősorban kitoloncolással orvosolná (az országban illegálisan tartózkodó személyek számát kb. 500.000-re becsülik) és szigorúan fellépne az illegális migrációra épülő és abból hasznot húzó cselekmények ellen. A legutóbbi választásokon a legjobb eredményt elérő, győztes pártok pedig már felvetették a Dublini Szerződés felülvizsgálatának szükségességét is.

Felhasznált irodalom:

- DUNAVÖLGYI Szilveszter – PÓCZIK Szilveszter: Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok, ISBN: 9789632580418, HVG-ORAC Kiadó Kft.
- Oxford Analytica: Shifting Maghreb migration may prompt EU cooperation, 2017.11. https://dailybrief.oxan.com/Analysis/DB225788/Shifting-Maghreb-migration-may-prompt-EU-cooperation (Letöltés ideje: 2018. 05. 29.)
- https://www.iom.int/assisted-voluntary-return-and-reintegration (Letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- Sbarchi e accoglienza dei migranti: tutti i dati, https://www.interno.gov.it (Letöltés ideje: 2018. 05. 25.)
- 4. Malta Declararation by the members of the European Council on the external aspects of migration: addressing the Central Mediterranean route, 03/02/2017. (Letöltés ideje: 2018. 05. 11.)
- Action plan on measures to support Italy, reduce pressure along the Central Mediteranean route and increase solidarity, EC, Brussels, 4.7.2017. sec(2017) 339. https://ec.europa.eu (Letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- operationsophia.eu
- https://consilium.europa.eu
- https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_hu
- https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eubam-libya_en
- https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-migrant-smuggling-centre-emsc
- http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2017/07/17/libya/
- https://www.iom.int/assisted-voluntary-return-and-reintegration
- https://digit.site36.net/2018/01/18/military-intelligence-for-europol/#more-684

NÉMETH ATTILA

AZ INFOKOMMUNIKÁCIÓ SZABÁLYOZÁSI KÖRNYEZETÉNEK FEJLŐDÉSE A NEMZETBIZTONSÁGI TEVÉKENYSÉG VONATKOZÁSÁBAN

Az infokommunikáció jelentősége a nemzetbiztonsági tevékenység esetében

Mindennapi életünkben is tapasztalhatjuk, hogy az infokommunikációs szolgáltatások egyre nagyobb teret nyernek életünkben, különösen igaz ez a mobiltelefon és internet-szolgáltatásokon alapuló alkalmazások vonatkozásában.[1] A szolgáltatások terjedésének és a szolgáltatási típusok bővülésének természetes következménye, hogy azokat bűnöző személyek is igénybe veszik, felhasználják. A végbement változásokat Bocsák Attila az alábbiakban összegzi: *„a hírközlési szolgáltatások jelentősége egyrészt lemérhető azon, hogy manapság bármiféle tevékenység – így a terroristaszervezkedés – összehangolt folytatása sem nélkülözheti az elektronikus kommunikációt, ugyanakkor ezen eszközök használata a bűnüldözést is segíti az elkövetők megfigyelése, leleplezése során. Az említett események során azonban minőségileg új szakaszába lépett a hírközlési hálózatoknak a bűncselekmények megvalósításához való felhasználása. A terrorcselekmények elkövetői már nemcsak kommunikációra használták a hírközlési eszközöket, hanem számos alkalommal a robbanószerkezetek kioldása is mobiltelefon segítségével történt.”*[2]

„*A kommunikáció vizsgálata során a virtuális világban a másik oldal forrása nem beazonosítható. Ez a „Ki mondta” kérdés esetében hatványozottan fennáll, amely a hitelességet jelentősen megkérdőjelezi*.”[3] Ez előtérbe helyezi az ellenőrzés hatékonyságának emelését.

Az infokommunikációs szolgáltatások esetében azok ellenőrzése nagyfokú támogatást tud nyújtani a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szervek részére, de a tartalomellenőrzés valós időben hajtható végre hatékonyan, utólagosan csak korlátozott módon ismerhető meg tartalom. Az elektronikus kommunikáció megvalósulása során különböző kísérő-[4] és metaadatok is keletkeznek a

---

1 A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság honlapja (www.nmhh.hu) részletes elemzéseket és statisztikai adatokat tartalmaz az egyes szolgáltatások alakulása vonatkozásában a Piaci, szabályozási és stratégiai információk/Hírközlési adatok és jelentések cím alatt.

2 BOCSÁK Attila: A hírközlési szolgáltatások igénybevétele során felmerülő adatvédelmi kötelezettségek különös tekintettel a hírközlési forgalmi adatok kezelésére vonatkozó közösségi irányelvvel kapcsolatos alkotmányossági problémákra, In: Infokommunikáció és Jog 2006/2. szám, p. 49.

3 MAGYAR Sándor Az informatikai biztonságtudatosság jelentősége az adatvédelem területén Szakmai Szemle 2015/2. szám p. 123.

4 75/1998. (IV. 24.) Korm. rendelet a távközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjéről és

kommunikációban részt vevő felek egyedi azonosítói mellett. Megfelelő engedélyek birtokában a kommunikáció tartalma megismerhető a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szervek részére, amely nagyfokú támogatást nyújt munkájukhoz. A kísérő-, vagy metaadatok, melyek a kommunikációhoz kapcsolódnak utólagosan is elérhetőek, megfelelő adatmegőrzés esetén, hiszen azok a kommunikációt lehetővé tevő rendszerekben keleteznek, biztosítják a felek közötti kommunikáció kialakulását, működését. Ezek az adatok utólagos elemzésre adnak lehetőséget, utalnak a kommunikációban részt vevő felek kilétére, a kommunikáció időpontjára, időtartamára, esetleg a részt vevő felek földrajzi helyszínére. A fentiekből kitűnik, hogy az infokommunikáció megismerése és az azokhoz tartozó adatok utólagos elemzése nagymértékű támogatást nyújt a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szervek részére. Az adatok (tartalom-, és kísérőadatok egyaránt) azonos minőségű elérhetősége egységes szabályozást kívánt és kíván meg.

Távközlés szabályozása a kezdetekben

A rendszerváltást megelőzően Magyarországon a távközlés területe a postáról szóló jogszabály hatálya alá tartozott. Ebben a jogszabályi környezetben nem volt megjelenítve a nemzetbiztonsági érdek, 1989-ben a rendszerváltás évében történt meg a szabályozási intézmény és az operátor szétválasztása[5]. A Postából kivált a MATÁV[6], amely az alapját adta az akkori hírközlési piacnak. A rendszerváltást követően 3 éves szakmai-politikai vitát követően a Parlament által elfogadásra került az 1992. évi LXXII. törvény a távközlésről (továbbiakban: távközlési törvény). A jogalkotó a szabályozásban csak általánosságban jelenítette meg a nemzetbiztonsági érdekek mentén történő együttműködést a szektor szereplői felé.

„1992. évi LXXII. tv. 32.§ (6) A távközlési szolgáltatást végzők és a hatóságok a kormányzati, közbiztonsági, védelmi vagy nemzetbiztonsági érdekből szükséges adatokat a Kormány által meghatározott feltételek szerint szolgáltatják.”[7]

A nemzetbiztonsági szolgálatoknak 1995-ig nem volt egységes szabályozása, csupán az eljárások kerültek meghatározásra, törvény szintű szabályozás is csak a

---

szabályairól 2. §. f) pontjában meghatározottak szerint „kísérőadat: a távközlő hálózatban egy adott közlemény továbbításával, vagy a közleménytovábbítási kísérlettel közvetlen összefüggésben keletkező, valamint a távközlési szolgáltató rendszerében a szolgáltatás nyújtásával összefüggésben keletkező alábbi adatok:

fa) hozzáférés-kész állapot jelzése,
fb) a hívott fél kapcsolási/azonosítási száma kimenő hívások esetén, még akkor is, ha sikeres összeköttetés nem jött létre,
fc) a hívó fél kapcsolási/azonosítási száma beérkező hívások esetén még akkor is, ha sikeres összeköttetés nem jött létre,
fd) az ellenőrzött előfizetői végberendezésből a kapcsolat felépítéséig kibocsátott minden jel,
fe) az összeköttetés kezdete, vége és időtartama,
ff) a hívásátirányítás esetén a közbenső állomások kapcsolási/azonosítási száma,
fg) a közlemény típusának meghatározásához szükséges adatok,
fh) mobil távközlő rendszerek esetében az adott távközlő rendszerben műszakilag biztosítható legpontosabb földrajzi helymeghatározáshoz szükséges adatok.”

5 KÓSA Zsuzsanna: Szabályzási Stratégia a magyar hírközlési szektorban, Corvinus egyetem, PhD-értekezés, 2006. p. 53.

6 Magyar Távközlési Vállalat

7 Hatályos: 1992. XII.18 - 2001. VI. 26.

Különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmenti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény került a Parlament által elfogadásra[8].

A távközlési törvény ugyan adott felhatalmazást rendeletalkotásra, de csak általánosságban, a kormányzati szervek vonatkozásában, nem kimondottan a távközlési szolgáltatók és a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szervek együttműködése kapcsán.

A távközlési szolgáltatók ágazati törvényében először a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szervekkel történő együttműködésre kötelezés a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény[9] hatályba lépésével egy időben[10] vált hatályossá az alábbiak szerint:

„1992. évi LXXII. tv. 32.§ (7): A távközlési szolgáltatást végzők a titkos információgyűjtésre külön törvényben feljogosított szervekkel kötelesek együttműködni, és a titkos információgyűjtés eszközeinek és módszereinek alkalmazási feltételeit biztosítani."

Az együttműködési kötelezettségen túl a jogalkotó már bizonyos eszközök, módszerek alkalmazási feltételeinek biztosítását is megkövetelték a szolgáltatótól, vagyis itt már az adatszolgáltatásra és közlésellenőrzés eszközrendszerének feltételeit is elvárta a jogalkotó. Itt nem határoz meg konkrétumokat az együttműködés körülményeivel, költségviselésével kapcsolatban. A rendeletalkotási felhatalmazás továbbra is hatályban maradt.

Kiemelt jelentőségű volt, hogy a kormány rendeletben[11] szabályozta a távközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjét és szabályait. A rendelet részletesen szabályozza az együttműködési területeket, az adatszolgáltatás rendjét, a szolgáltatókra az adatszolgáltatással kapcsolatban háruló feladatokat, terheket, valamint a közlésellenőrzés kapcsán előírt kötelezettséget, költségvállalási kötelezettséget. Azonban ezek a kötelezettségek ekkor még nem jelentek meg törvényi szintű előírásban.

Itt fontos megemlíteni, hogy a távközlési törvény 32. § (6) bekezdésében kapott felhatalmazással a kormány csak számottevő „késedelemmel" alkotta meg a rendeletet. A távközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjéről és szabályairól szóló 75/1998. (IV. 24.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 75/1998. Korm. rendelet) ugyanis csak 1998. május 09-én lépett hatályba, a távközlési törvény ide vonatkozó módosítását követő 2. évben.

A 75/1998. Korm. rendelet részletesen szabályozza az együttműködési területeket, definiál alapfogalmakat a kommunikáció-ellenőrzés vonatkozásában, valamint meghatározta, hogy a tartalomellenőrzésre hivatott monitoring alrendszer kialakítására a felhívásról való tudomásszerzést követően 12 hónapon belül meg kell

---

8 NAGY Ákos Péter, A magyar rendvédelem belbiztonsági szolgálata 1945-1995. Rendvédelem történeti füzetek 2012/26. p. 51.

9 1995. évi CXXV. törvény

10 1996. III. 27-én

11 75/1998. (IV. 24.) Korm. rendelet.

valósítani[12]. A költségtérítésről is részletes szabályokat határozott meg, jellemzően a szolgáltatók saját költségére kellett biztosítani az ellenőrző rendszer kialakítását, üzemeltetését.

A rendelet megalkotása és a fenti témakörök részletes szabályozása egyértelmű helyzetet akart teremteni a szervezetek között, így biztosítva a hírközlési szolgáltatók megfelelő hozzáállását, amely akár a hosszas viták megelőzését is szolgálhatta. A kormányrendelet szintű szabályzás azonban több kérdést vethetett fel a szolgáltatók részéről, nevezetesen, hogy rendelet olyan szintű kötelezéseket és költségeket ró a szolgáltatókra, amelyeket megnyugtatóan törvényi szinten célszerű rendezni. A rendezésre megfelelő lehetőséget biztosított a távközlési törvényt megújító jogszabály előkészítése, mely ez idő tájt már folyamatban volt.

A hírközlést szabályzó törvény

A jogalkotói akarat abba az irányba mutatott, hogy az addig külön ágazati törvényekben szabályozott postai, frekvenciagazdálkodási, és hírközlési tevékenységeket egyetlen kerettörvénybe foglalják.[13]

A jogszabály a 2001. évi XL. törvény a hírközlésről (továbbiakban: hírközlési törvény), mely 2001. VI. 26-án hatályba lépett, és 2003. XII. 31-én vesztette el hatályát. A jogszabály a fentiekben taglaltak miatt komoly áttörést hozott a nemzetbiztonsági tevékenység szempontjából. A távközlési törvény nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó előírásait megtartotta a jogalkotó, de további kötelezettségeket is előírt. Az első komoly kiadásokkal járó kötelezés, amely az hírközlési ágazatot kötelezi törvényi szinten, az a közlésellenőrzési képesség kialakításának kötelezése a hírközlési szolgáltató saját költségére. További előírást határozott meg az adatszolgáltatás díjmentessége vonatkozásában, ahol szintén a hírközlési szolgáltató felelősségi- és költségkörébe utalta.

A fenti szabályok nagy eredménynek számítottak a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szervek adatokhoz való hozzáférésének tekintetében, mivel térítésmentes szolgáltatásokat igényelhettek a munkájuk támogatásához.

„13. § (1) A hírközlési szolgáltató köteles együttműködni a titkos információgyűjtésre külön törvényben felhatalmazott szervezetekkel.
(2) A szolgáltatónak a szolgáltatás megkezdésével egyidejűleg saját berendezései, helyiségei tekintetében biztosítania kell a titkos információgyűjtés eszközeinek és módszereinek alkalmazási feltételeit.
(3) A szolgáltató köteles viselni az alapkiépítésű monitoring alrendszer költségeit.
(4) A titkos információgyűjtésre felhatalmazott szervezetek részére történő adatszolgáltatás térítésmentes."

A fejlődés eredményeként konkrét kötelezések is megjelentek a távközlési törvényhez képest, úgymint az eszközök, helyiségek biztosítása a szolgáltatás megkezdésével egyidőben. A szolgáltatónak már a szolgáltatás megkezdése előtt fel

[12] 75/1998. (IV. 24.) Korm. rendelet. 5. § (1) bekezdés b) pontja
[13] KÓSA i. m. p. 60.

kellett készülnie az együttműködésre, ezáltal már nemcsak az információs rendszerek megjelenésének követése valósulhatott meg, hanem a megjelenéssel, bevezetéssel egy időben már az adatszolgáltatásnak, a kommunikáció-ellenőrzés lehetőségeinek is adottaknak kellett lenni.

Szintén egyfajta mérföldkőként értelmezhető az alapkiépítésű monitoring alrendszer kialakításának kötelezettsége is, amelyet egyértelműen a szolgáltató költségére kell megvalósítani.

„2. Alapkiépítésű monitoring alrendszer: olyan rendszer, amely lehetővé teszi a távközlési feladatokat ellátó szervezet előfizetői, illetőleg igénybevevői köréből tetszőlegesen kiválasztható, az előfizetők (igénybevevők) összlétszámának legalább 0,3-0,6%-át – 150 000 előfizetői létszámot meghaladó esetben nem több, mint 0,3%-át – kitevő (a teljes előfizetői körből egy előfizetőre számított átlagforgalom legfeljebb kétszeresével forgalmazó) előfizetői (igénybevevői) csoport tagjai, de nem kevesebb, mint 30 egyidejűleg kapcsolatban álló előfizető vagy igénybevevő közleményeinek és azok kísérőadatainak késedelem nélküli, teljes körű, folyamatos, egyidejű kiválasztását és kiadását a hozzáférési pontra.”[14]

A fenti fogalommeghatározás több ponton is betekintést nyújthat a nemzetbiztonsági jellegű közlemény, tartalom megismeréséhez. A hírközlési szolgáltató méretétől, előfizetői körének nagyságától függetlenül legalább 30 előfizető forgalmazásának megfigyelését kell biztosítani egyidejűleg. A szabály azt is meghatározza, hogy tetszőlegesen kiválasztható legyen az ellenőrzés alanya. A forgalmazás tartalma mellett a szolgáltató az úgynevezett kísérő adatokat is kötelezi átadásra, mely a tartalmon túl további értékes adatokat biztosíthat az igényjogosult szerveknek valós időben.

Az adatkezelés területén a hírközlési törvény jelentős előrelépést hozott a korábbi távközlési törvényhez képest a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szervek szempontjából, mivel megteremtette annak lehetőségét, hogy a számlázási és forgalmi célból eltárolt adatokhoz a titkos információgyűjtés keretében a jogosult szervek hozzáférhessenek.

„c) a nemzetbiztonság, a honvédelem és a közbiztonság védelme, a közvádas bűncselekmények, valamint a távközlési rendszer jogosulatlan felhasználásának üldözése céljából az arra hatáskörrel rendelkező nemzetbiztonsági szerveknek, nyomozó hatóságoknak, valamint a bíróságnak”[15].

Röviden összefoglalva tehát, a rendelkezések biztosították az előírt adatok rendelkezésre állását és az ahhoz való hozzáférés lehetőségét, mindezt térítésmentesen.

Az elektronikus hírközlés szabályozó törvény

A hírközlési szabályozás átalakítást kívánt, tekintettel arra, hogy az Európai Uniós csatlakozási tárgyalások a végéhez közeledtek. A csatlakozáshoz többek

[14] 2001. évi XL. törvény 110. §
[15] 2001. évi XL. törvény 59. § (5) bekezdés

között az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus szolgáltatások közös keretszabályzásáról szóló 2002/26/EK[16] direktívát kellett hazai jogrendszerbe ültetni. Az új jogszabály ismét ágazati jogszabály lett, mely kizárólag a hírközlési területet szabályozta.

A hírközlési törvényt a 2004. január 01-jén hatályba lépő elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (a továbbiakban: Eht.) váltotta fel. Az Eht. indokolása a hírközlési törvény gyors leváltására az alábbi magyarázatot adta: *„A hírközlési törvény nem teljes egészében váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A törvény akkor lépett hatályba, amikor a távbeszélő piacon az ország területének mintegy felét mindaddig egyedül kiszolgáló koncessziós társaságnak a koncessziós szerződésben 8 évre biztosított kizárólagos szolgáltatási joga lejárt, s az ezt követő rövid időn belül a többi koncessziós társaság kizárólagos jogai is megszűntek a távközlésben. A jogi akadályok megszűnése ellenére a várt verseny gyakorlatilag nem kezdődött meg. Az információs aszimmetriát kihasználva a korábban kizárólagos jogokat élvező szereplők elfogadhatatlanul magas összekapcsolási díjakat érvényesítenek az előfizetési díjakhoz viszonyítva, és az így kialakult árprés megakadályozza új szereplők piacra lépését.”*[17]

A hatályba lépett Eht.[18] komoly változásokat hozott több területen is, továbbá a nemzetbiztonsági, rendvédelmi feladatokat ellátó szervek vonatozásában is több meghatározó szabályt írt elő.

Mérföldkőként értékelhető, hogy új elemként megjelenítésre került a törvényben a hírközlési szolgáltató együttműködési kötelezettségek teljesítésének megsértését szankcionáló szabályozó. A szankció mértéke a gazdasági társaság éves árbevételéhez viszonyítva került meghatározásra, és nem adott mérlegelési lehetőséget, nem érhető tetten a fokozatosság elvének lehetősége a bírság megállapításánál. Bírságként az árbevétel 0,5%-át[19] szabhatta ki a Hírközlési Hatóság.

Lássunk egy példát: a Magyar Telekom jogelődje (MATÁV), mint a kor egyik meghatározó vezetékes piaci részesedésű elektronikus hírközlési szolgáltatója éves árbevétele 2003-ban 607,3 Mrd Ft[20] volt. Amennyiben a jogsértés miatt kiszabták volna a bírságot, akkor 3.0365 Mrd Ft összeget kellett volna a szolgáltatónak befizetnie. A jelentős összegű szankció kilátásba helyezése mögött valószínűsíthető, hogy a hírközlési szolgáltatók alább részletezett kötelességeinek kialakítása, megvalósítása komoly költségeket emészthettek fel.

---

16 Mándoki Adrienn: Korlátok között a versenyért – a hazai JPE szabályzás múltja és jelene In.: A verseny hálójában - Aktuális versenyjogi kérédek a hírközlés liberalizációja terén ELTE Bibó István Kollégiuma, ISBN 978-963-88700-6-3, p. 41.

17 Eht. általános indokolás: http://www.parlament.hu/irom/37/5680/5680.htm

18 Kihirdetve: 2003. XI. 27.

19 2003. évi. C. tv. 33. § (4) bekezdés

20 MATÁV pénzügyi jelentés, 2003. https://www.telekom.hu/static-tr/sw/file/EvesJelentes2003.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 17.)

Új elemként jelent meg az együttműködési kötelezettség mellett a titkos információgyűjtésre felhatalmazott szervhez történő bejelentkezési kötelezettség[21]. Arra is kitért a jogalkotó, hogy az együttműködést szabályozó megállapodásnak is meg kell születni hat hónapon belül. Ezáltal biztosítható lehet, hogy valamennyi elektronikus hírközlési szolgáltató a piacra lépés idejétől számítva szükség szerinti tartalommal megtöltött együttműködéssel támogassa a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szervek munkáját.

Az Eht-ban nagyfokú részletességgel került szabályzásra a titkos információgyűjtés támogatása, a szervekkel való együttműködés, a kommunikáció ellenőrzésének kialakítása, az adatszolgáltatás biztosítása, valamint az ezekkel kapcsolatos költségviselés, amely továbbra is a szolgáltatót terhelte.

„92. § (1) Az elektronikus hírközlési szolgáltató köteles együttműködni a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre külön törvényben felhatalmazott szervezetekkel.

(2) A szolgáltató a szolgáltatás megkezdésével egyidejűleg az általa használt, működtetett berendezések, helyiségek és az együttműködő személyek tekintetében – külön jogszabályban meghatározottak szerint – köteles biztosítani az elektronikus hírközlési hálózatban továbbított küldemények, közlések, továbbá a szolgáltató által kezelt adatok titkos információgyűjtéssel, illetve titkos adatszerzéssel történő megismeréséhez szükséges eszközök és módszerek alkalmazási feltételeit. A szolgáltató az előzőeken túl a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat kérésére, a szolgáltatás műszaki jellemzői alapján a szükséges mértékben köteles biztosítani a bevezetett szolgáltatással kapcsolatban a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés eszközeit a kilépési pontig.

(3) A szolgáltató köteles a szolgáltatáshoz a (2) bekezdésben meghatározott igényeknek megfelelő műszaki rendszert – így különösen alapkiépítésű monitoring alrendszert – létesíteni és ennek elérhetőségét hálózatában a kilépési pontig biztosítani a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat részére, az erre vonatkozó igényről való írásbeli tudomásszerzéstől számított hat hónapon belül. Az alapkiépítésű monitoring alrendszer valamennyi költségét a szolgáltató viseli.

(4) A titkos információgyűjtésre, illetve a titkos adatszerzésre felhatalmazott szervezetek részére történő adatszolgáltatást térítésmentesen közvetlen elektronikus adatkapcsolat útján, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálattal egyeztetett felületen kell teljesítenie az elektronikus hírközlési szolgáltatónak.”

A hírközlési törvényben megfogalmazottakon túl az együttműködés területén új szabályként jelent meg, hogy a jogalkotó határidőhöz kötötte a kommunikáció-ellenőrzés kialakítását, amely ugyan a 75/1998. Korm. rendeletben is megjelenítésre került, de az abban meghatározottak szerint a tudomásszerzéstől számított 12 hónap[22] helyett csupán 6 hónapot biztosított a kialakításra.

---

[21] 2003. C tv. 76. § (8) bekezdés: Az elektronikus hírközlési szolgáltató a hatósághoz történő bejelentéssel egyidejűleg a bejelentés tartalmáról a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot tájékoztatni köteles, azt követően pedig a külön jogszabályban meghatározott időpontig köteles megállapodni a Nemzetbiztonsági Szakszolgálattal a titkos információgyűjtés, illetve a titkos adatszerzés eszközei és módszerei alkalmazásának feltételeiről.

[22] 75/1998. (IV. 24.) Korm. rendelet. 5. § (1) bekezdés b) pontja

Ugyancsak új szabályként jelent meg, hogy az elektronikus hírközlési szolgáltatónak térítésmentesen közvetlen elektronikus adatkapcsolat útján kell teljesítenie az adatszolgáltatást. A hírközlési törvényben már megjelent a díjmentes adatszolgáltatás kötelezettsége, de a szabályozás és az együttműködés magasabb szintre lépett azzal, hogy elektronikus felületen kötelezi a szolgáltatót az adatszolgáltatásra.

A szabályozás nem beszél a papíralapú adatszolgáltatás lehetőségéről. Feltételezhető, hogy ez problémát okozhatott az együttműködés során, tekintettel arra, hogy bizonyos adatok nem feltétlenül elektronikus formában álltak az elektronikus hírközlési szolgáltató rendelkezésére, ilyen például a felek által írásban kötött előfizetői szerződés. A fenti ok miatt tehát szükség volt a korábban már alkalmazott papíralapú adatszolgáltatás fenntartására is. A polémiát elsőként a részletszabályokat tartalmazó, az elektronikus hírközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjéről szóló 180/2004. (V. 26.) Korm. rendelet 5. § (2) bekezdése az alábbiak szerint oldotta fel: „*Amennyiben az Eht. 92. §-ának (4) bekezdésében meghatározott módon (egyeztetett felületen elektronikus adatkapcsolat útján) az igényelt adat nem hozzáférhető, az adatszolgáltatást az elektronikus hírközlési szolgáltató írásban vagy – erre vonatkozó igény esetén – elektronikus adathordozón teljesíti. Az elektronikus adatkapcsolat kiépítését nem igénylő titkos információgyűjtésre felhatalmazott szervezetek számára az adatszolgáltatást az elektronikus hírközlési szolgáltatók írásban vagy elektronikus adathordozón teljesítik."* Később ez a rendelkezés a 2007. évi CLXXIV. törvénymódosítással átkerült az Eht.-ba.

Az Eht. 2004-es hatálybalépésével az előfizetői, forgalmazási adatok továbbra is elérhetőek voltak a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szervek részére[23]. Azonban először az Eht.-ban jelent meg az IP-alapú szolgáltatások kapcsán az adatmegőrzési kötelezettség is. 2004. január elsejéig nem volt konkrétan megjelenítve a hírközlési szolgáltatások kapcsán az IP-alapú szolgáltatásokhoz kapcsolódó adatmegőrzési kötelezettség. Az addig hatályos jogszabályok megfogalmazásában beleérthető volt az IP-alapú szolgáltatások köre is, de ahogy a mobiltelefonok megjelenésével a hírközlési törvény már mobilspecifikus adatokat is meghatároz (pl.: IMEI szám)[24], addig az IP-alapú szolgáltatások eddig nem jelentek meg konkrét adatkörökben. 2003-ban a lakosság vonatkozásában végzett felmérés megmutatja, hogy Magyarországon a háztartások 12%-a[25] rendelkezett internetelérással, az oktatási intézményekben jóval magasabb számot mértek.

Jelentős eredmény lehetett, hogy az Eht. az adatok megőrzésének idejéről is rendelkezett, mely szerint a vezetékes- és mobiltelefonra, valamint IP-alapú szolgáltatásra vonatkozó forgalmazási adatokat, valamint az előfizetői adatokat a nemzetbiztonsági és rendvédelmi szervek kéréseinek teljesíthetősége érdekében a

---

[23] 2003. évi C. tv. 157.§ (5) bekezdés

[24] International Mobile Equipment Identy forrás:https://www.gsma.com/services/mobile-equipment-identity/about-imei/ (Letöltés ideje: 2018. 05. 28)

[25] Mapping the future 2003 ITTK-TÁRKI www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a687.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 24.)

keletkezéstől számítva 3 évig[26] meg kell őrizni. Ez az adatmegőrzési idő már kimondottan a fenti célú adatkezelésre vonatkozott.

Az Eht. hatálybalépését követően a jogszabályban kapott felhatalmazás alapján a kormány rendeletben szabályozta az elektronikus hírközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjét, mely rendelet hatálytalanította ugyan a 75/1998. Korm. rendeletet, de annak számos elemét megtartotta. A módosítások tükrözték az Eht. új előírásait, tovább pontosította az együttműködés részletkérdéseit, valamint szabályozta a szankcióval kapcsolatos eljárási rendet. A szabályzót később módosították, amelyek a cikk szempontjából jelentős fejlődési állomásként értékelhető ezt a hatályba lépés időrendjének megfelelően fogom részletezni.

Tekintettel arra, hogy a kor szellemének megfelelő hírközlést szabályozó jogi norma került elfogadásra, a szabályozás területén rövidebb szünet következett. A nemzetbiztonsági szolgálatok az általuk fontosnak, hasznosnak tartott adatokhoz, kommunikáció-tartalomhoz hozzáfértek, az együttműködés a szolgáltatókkal egyértelmű szabályozás mentén folyhatott.

EU irányelv hatása az elektronikus hírközlési törvényre

Miután Magyarország az Európai Unió[27] tagjává vált, az EU szabályzóit át kellett ültetni a hazai jogrendszerbe, amely nagyfokú hatást gyakorolt a nemzeti jogszabályokra. Az Eht. következő, a nemzetbiztonság szempontjából kiemelt jelentőségű módosítása is egy EU-irányelv kapcsán vált szükségessé.

Az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa elfogadta a nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása, illetve a nyilvános hírközlő hálózatok szolgáltatása keretében előállított vagy feldolgozott adatok megőrzéséről szóló 2006/24/EK irányelvet (a továbbiakban: Irányelv), amely 2006. március 15-én jelent meg a Hivatalos Lapban.

Az irányelveket a tagállamoknak – figyelemmel ezen uniós jogszabályi forma ismérveire – át kellett ültetniük a hazai jogrendszerükbe, illetve ha az irányelvek valamely kérdést nemzeti szabályozási hatáskörbe utalnak, azokat a meghatározott keretek között szabályozniuk kell. Ennek eredményeképpen az egyes tagállamok a távközlési irányelvek keretein belül ugyan, de eltérő nemzeti szabályokat alkottak, amelyek gátolták az uniós szintű együttműködést a tagállamok bűnüldöző szervei között.[28]

A direktíva megalkotásához hozzájárultak a 2000-es évek elején New York-ban, Londonban és Madridban elkövetett terrorcselekmények, amelyek elkövetéséhez hírközlési eszközöket és szolgáltatásokat is felhasználtak.

---

[26] 2003. évi C. tv. 157. §. (8) bekezdés

[27] 2004. 05. 01-jén

[28] A nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása, illetve a nyilvános hírközlő hálózatok szolgáltatása keretében előállított vagy feldolgozott adatok megőrzéséről és a 2002/58/EK irányelv módosításáról szóló 2006/24/EK irányelv preambulum (5)-(6) bekezdések.

Az EU első alkalommal fogadott el olyan jogszabályt, amely kötelező érvényű adattárolást írt elő az EU területén szolgáltató hírközlési szolgáltatók részére, és az adattárolás célja a bűnüldöző szervek részére történő egységes adatszolgáltatást célozta.

Az Irányelv adatmegőrzési kötelezettséget ír elő a nyilvánosan hozzáférhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtói, illetőleg a nyilvános elektronikus hírközlő hálózatok szolgáltatói számára. Ez a kötelezettség az alábbi szolgáltatások esetén áll fenn:

- a helyhez kötött hálózatos telefon szolgáltatás;
- mobiltelefon szolgáltatás;
- az internet hozzáférés, valamint az internetes elektronikus levél és internetes telefon szolgáltatás.

Az Irányelv túlmutatott az Eht. rendelkezésein, tekintettel arra, hogy az elektronikus levelezési szolgáltatást is szabályozta, míg az Eht. ezt nem nevesítette a módosítást megelőzően. Az implementálást követően az Eht. csak részlegesen, érintőlegesen szabályozta az elektronikus levelezési szolgáltatást, kizárólag arra az esetkörre terjed ki a hatásköre, ha az elektronikus levelezési szolgáltatást az elektronikus hírközlési szolgáltató végezte. Magyarországon az elektronikus levelezési szolgáltatást az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (a továbbiakban: Ekertv.) szabályozta. Az Irányelv gyakorlatban történő megvalósítása során az Ekertv. módosítására nem került sor. Írásomban később visszatérek ehhez a jogszabályhoz és az ezzel kapcsolatos problémakörhöz is.

Az Országgyűlés elfogadta az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény módosításáról szóló 2007. évi CLXXIV. törvényt. Az implementálásra előírt határidőt túllépve a módosítás 2008. március 15-én lépett hatályba.

Az Irányelvben meghatározott adatkörök nagyrészt már szabályozottak voltak az Eht.-ban – kivéve az az elektronikus levelezés szolgáltatást –, ami igazán komoly változást eredményezett az adatok megőrzési idejére vonatkozó szabályoknál. Az Irányelvben a jogalkotók tág mozgásteret adtak a nemzetek részére a megőrzési idő tekintetében: 6 hónaptól 24 hónap időtartamig lehetett adatmegőrzésre kötelezni a szolgáltatókat. Az Eht. a módosítás előtt 36 hónapos adatmegőrzést írt elő[29], amihez nyilván hozzászoktak munkájuk során a nemzetbiztonsági és rendvédelmi szervek. A módosítás hatálybalépésével a megőrzési időtartam lecsökkent 12 hónapra a sikeres forgalmazásokhoz kapcsolódó adatok esetében, és 6 hónapra a sikertelen forgalmazásokhoz kapcsolódó adatok esetében. Ez jelentősen befolyásolta a szervek munkáját, tekintettel arra, hogy eddig akár három évig is elérhetőek voltak a nyomozások során a forgalmazásokhoz köthető adatok.

A sikertelen hívás fogalmát az Eht. az alábbiak szerint határozza meg: „*Minden olyan telefonhívás (beleértve a beszédalapú - akár hagyományos, akár IP-alapú - telefonálást, az üzenetrögzítővel való kapcsolatot, a konferenciahívást és az adathívást) vagy kiegészítő szolgáltatás (beleértve a hívástovábbítást és*

[29] 2003. évi C tv. 157. §. (8) bekezdés. Hatályos: 2004. I. 01 – 2008. III. 15-ig.

hívásátirányítást), amelynél a hálózati kapcsolat sikeresen létrejött, de a hívás megválaszolatlan maradt (nem fogadott vagy elutasított hívás), illetőleg hálózatkezelői beavatkozás miatt a létrejött kapcsolat automatikusan azonnali bontásra került (foglalt, kikapcsolt vagy más okból nem elérhető állomás hívása).”[30]

A megőrzésre kötelezett adatok köre bővült a fenti sikertelen hívások kapcsán keletkezett adatokkal, de ez vélhetően nem kárpótolta a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szerveket a 12 hónapra csökkentett megőrzési időért.

Elvi jelentősége volt a módosítás azon részének, amely – a korábbi szabályozástól eltérően – önálló fejezetcím alatt rendelkezett a „bűnüldözési, nemzetbiztonsági és honvédelmi célú adatmegőrzési kötelezettség”-ről.

„*159/A. §*[31] *(1) Az elektronikus hírközlő hálózat üzemeltetője, illetve az elektronikus hírközlési szolgáltatás szolgáltatója - az adatkérésre külön törvény szerint jogosult nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság, valamint nemzetbiztonsági szolgálat törvényben meghatározott feladatai ellátásának biztosítása céljából, a kérelmükre történő adatszolgáltatás érdekében - megőrzi az elektronikus hírközlési szolgáltatás előfizető, illetve felhasználó általi igénybevételével kapcsolatos, az érintett elektronikus hírközlési szolgáltatás nyújtásával összefüggésben a szolgáltató által előállított vagy kezelt alábbi adatokat:”*

E fejezetcím alatt a 159/A. § (1) bekezdése alapján az elektronikus hírközlő hálózat üzemeltetője, illetve az elektronikus hírközlési szolgáltatás szolgáltatója „*megőrzi”* az elektronikus hírközlési szolgáltatás előfizető, illetve felhasználó általi igénybevételével kapcsolatos, az érintett elektronikus hírközlési szolgáltatás nyújtásával összefüggésben a szolgáltató által előállított vagy kezelt adatokat. A fenti kötelezést tartalmazó előírás a nemzetbiztonsági, bűnüldöző szervek feladat-végrehajtását jelentősen megkönnyítő rendelkezés. Korábban az adatszolgáltatás alapját a 157. § (2) bekezdése adta, amely szerint az elektronikus hírközlési szolgáltató – az ott meghatározott célból – a felsorolt „adatokat *kezelheti*”. Ezt a felhatalmazó rendelkezést több elektronikus hírközlési szolgáltató is úgy értelmezte, hogy az adatkörök közül nem köteles mindent kezelni és eltárolni, vagyis ha saját érdekből valamely adatkört számlázási célból nem kíván tárolni, akkor erre ő nem kötelezhető.

A módosítás nagyfokú részletességgel tárgyalja a megőrizendő adatok körét, kiemelt szerepet kapott az internetes szolgáltatások köre. Az internetszolgáltatás igénybevételével kapcsolatos forgalmazási adatokra, mint infrastruktúra-szolgáltatáshoz kapcsolódó adatokra terjed ki a szabályozás, kitérve a hálózati címfordítás (NAT)[32] technológia sajátosságára is.

Szintén új, de fontos szabályozó elemként jelent meg, hogy a hírközlési szolgáltató megbízhat maga helyett adatfeldolgozót, amit csak abban az esetben tehet meg, ha az adatkezelés szabályai megfelelnek az adatkérésekre vonatkozó hazai titokvédelmi szabályoknak, és a megfelelő biztonsági és hozzáférési

---

30 Eht. 188. § 99/A. pont.

31 Beiktatta: 2007. évi CLXXIV. törvény 13. §. Hatályos: 2008. III. 15-től. Lásd: 2007. évi CLXXIV. törvény 17. § (6)-(7) bekezdés.

32 Hálózati címfordítás – Network Address Translation (NAT)

követelményeket biztosítja. Emellett szintén figyelemreméltó kitétel, hogy az adatfeldolgozó csak az Európai Gazdasági Térség más tagállamában végezheti tevékenységét.[33] A kitétel az EU csatlakozás kapcsán került bele, de jól jelzi, hogy komoly kihívásként élhették volna meg a nemzetbiztonsági és rendvédelmi szervek, ha külföldi gazdasági társaság vagy külföldi állampolgár közreműködésével kaphatták volna csak meg a nemzetbiztonsági szempontból érzékeny adatokat a szolgáltatóktól.

Sajátos helyet foglal el a szabályozásban az úgynevezett helymeghatározási adatok területe. A helymeghatározási adatok szolgáltatási kötelezettsége az Irányelv implementálása során került jelenlegi formájában előírásra, ugyanakkor a fogalommeghatározás csak 2011. augusztus 03-val került beiktatásra az értelmező rendelkezések közé. Az Eht. 188. § 49. pontja az alábbi definíciót adja: „*az elektronikus hírközlő hálózatban vagy az elektronikus hírközlési szolgáltatás során kezelt bármely adat, amely egy elektronikus hírközlési szolgáltatás felhasználója végberendezésének földrajzi helyét jelzi*."[34]

Internetalapú kommunikáció, az alkalmazásszolgáltatók szabályzása

Írásomban már az EU irányelv kapcsán említettem, hogy a magyar szabályozás nem öleli fel valamennyi szolgáltatást egy jogszabály keretén belül, hanem az elektronikus hírközlés szabályozási keretein kívül kezeli az elektronikus levelezést és az egyéb, nem hírközlési szolgáltatás fogalomkörébe tartozó internetalapú kommunikációs szolgáltatásokat, amelyek csak felhasználják az elektronikus hírközlési hálózatot. A magyar szabályozás ezeket a szolgáltatásokat az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény keretein belül kezeli.

A szabályozás 2001-ben íródott, amikor a magyar háztartások közel 6%-a[35] rendelkezett interneteléréssel, de a jogalkotók felkészültek a később bekövetkezett robbanásszerű fejlődést produkáló szegmens és internetalapú kereskedés piaci kereteinek megteremtésére. A jogszabály két-háromévente módosításra került, azonban a nemzetbiztonsági és rendvédelmi feladatok támogatásával kapcsolatban nem jelent meg konkrét előírás. A szabályozási igény nyilván nagy volt, amikor a különböző szolgáltatások elérhetővé váltak, és egyre nagyobb tömeg használta azokat. Jelentősen csökkent az elküldött SMS-ek, de tovább nőtt az aktív SIM kártyák száma, széles körben elérhetővé váltak a mobil internetszolgáltatások, melyek megfizethetősége mellett a sávszélesség is megfelelő volt írásos és hang alapú kommunikáció folytatására. A kommunikációt is lehetővé tevő social network-típusú alkalmazások, mint például a Skype, Viber, Messenger, Hotmail, Gmail, Facebook[36] stb. szolgáltatások elterjedésével a mobil szolgáltatók csökkenő beszélgetési idővel és csökkenő elküldött SMS-el számolhattak. Amikor a

---

33 2003. évi C. tv. 159/A. § (5) bekezdés

34 A rendelkezést a 2011. évi CVII. törvény iktatta az Eht. rendelkezései közé, és az 2011. augusztus 03-tól hatályos.

35 Mapping the future 2003 ITTK-TÁRKI www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a687.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 24.)

36 http://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/bloc-1b.html (Letöltés ideje: 2018. 05. 27.)

kommunikációs szokások átalakulnak, akkor a nemzetbiztonsági, rendvédelmi szervek igényét a tömegek által használt szolgáltatás ellenőrzésével lehet kielégíteni. A helyzetet bonyolíthatja, hogy a technológia fejlődésével a titkosítási eljárások is fejlődtek, a szükséges hardver-kapacitás, és sávszélesség rendelkezésre állásával könnyen elérhetővé váltak. Sok esetben a titkosított csatornák bevezetését a felhasználók biztonságára hivatkozva tették meg a közbeékelődéses támadás[37] kiküszöbölésére, amely valós veszély is lehet[38], viszont ezzel a kommunikáció-ellenőrzést is megnehezítették, adott esetben el is lehetetlenítették[39].

A szabályozás kialakításának elhúzódását okozhatta, hogy a magyar jogban nem volt egyértelműen definiálva az egyéb nem elektronikus hírközlési szolgáltatás fogalomkörébe tartozó internetalapú titkosított kommunikációs szolgáltatások, továbbá a külföldi szolgáltatók kapcsán tisztázatlan volt joghatóság, illetékesség kérdése. A jogszabályalkotáshoz új szolgáltatásokat, szolgáltatókat is definiálni kellett:

„Alkalmazásszolgáltató: az a természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezet, aki, vagy amely elektronikus hírközlő hálózat felhasználásával valamilyen szoftverhez vagy hardverhez való hozzáférést, szoftveres alkalmazást, valamint kapcsolódó szolgáltatásokat biztosít specifikus szoftveren vagy webes felületen több felhasználó számára, időben korlátozott vagy korlátlan módon, havi- vagy használat alapú ellenszolgáltatás fejében vagy ingyenes formában.”[40]

Az alkalmazásszolgáltató definícióval sikerült egyértelműen körülírni azon szolgáltatásokat nyújtó szerveket, személyeket, akik olyan szolgáltatást nyújtanak, amelyek megismeréséhez érdeke fűződhet a nemzetbiztonsági és rendvédelmi szerveknek.

A jogszabályban megjelenik a kommunikáció-ellenőrzésre vonatkozó kitétel, ahol az együttműködésre kötelezett szolgáltatók köre leszűkítésre került, sokkal pontosabban definiálva, mint ahogy az elektronikus hírközlési szolgáltatók esetében szerepel. Az alkalmazásszolgáltatók esetében csak azoknak kell együttműködniük, akik titkosítást (de nem végponti titkosítást) alkalmaznak a kommunikáció megvalósulása során.

„3/B. § Az az alkalmazásszolgáltató, aki az információs társadalommal összefüggő olyan szolgáltatást nyújt, amely a szolgáltatást igénybe vevők között titkosított kommunikációt biztosít olyan módon, hogy a kommunikáció tartalma vagy a kommunikációs csatorna felépítésével kapcsolatos funkciók nem kizárólag a felhasználó végberendezésén valósulnak meg (végpont-végpont közötti titkosítás), köteles - az e törvényben meghatározott feltételek szerint - a titkosított kommunikációt biztosító alkalmazás igénybevételével továbbított küldemények, közlések tartalmát a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtésre jogosult szerv megkeresése esetén átadni, valamint a titkosított kommunikációt biztosító alkalmazás igénybevételével kapcsolatosan keletkező, vagy kezelt, a 13/B. § (2)

---

37 http://techgenix.com/understanding-man-in-the-middle-attacks-arp-part1/ (Letöltés ideje: 2018. 05. 27.)

38 KOVÁCS Zoltán: Biztonság vs. törvényes ellenőrzés az internet alapú kommunikációban – ellentétes vagy egymással megférő követelmények? I.Hadmérnök XI. évf. 4. szám p. 133.

39 Uo. p. 130.

40 2001. évi CVIII. törvény 2. §. m) pontja

bekezdése szerinti metaadatokat a 13/B. § szerint megőrizni és külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtésre jogosult szerv megkeresése esetén átadni."

A jogszabály először tartalmazott előírást a nem elektronikus hírközlési szolgáltatás hatálya alá tartozó, de azon megvalósított titkosított kommunikációs tevékenységet folytatók számára adattárolási és adatszolgáltatási kötelezettséget. Az adatmegőrzési időtartamra vonatkozóan azonos előírásokat tartalmazott, mint az Eht. hatálya alá tartozó esetben, azaz egy évig kell megőrizni a metaadatokat.

A titkosított kommunikációt folytatók esetében meghatározta a törvény, hogy mely adatok megőrzése és átadása kötelező. Ezek között szerepel a felhasználó azonosításához köthető adatok köre, IP-címek, port-számok időpontok[41] a forgalmazás idejében, valamint a regisztráció időpontjában.

A nemzetbiztonsági érdekek megvalósulása esetében figyelembe kellett venni, hogy az alkalmazásszolgáltatók, amelyeket a magyar állampolgárok is jellemzően igénybe vesznek, általában külföldi székhellyel rendelkeznek, gyakran nincs se fiókirodájuk, se technikai eszközük Magyarország területén. Csak azon esetben kötelezhetőek együttműködés keretében közlésellenőrzés biztosítására, adatszolgáltatásra, ha a magyar államnak joghatósága van. A fenti probléma feloldását a jogszabályalkotás során úgy biztosították, hogy definiálták, miszerint a 2001. évi CVIII. törvény hatálya, illetékessége csak a Magyarországra irányuló szolgáltatások esetében van:

„*Magyarország területére irányuló szolgáltatás: minden olyan szolgáltatás, melyről a használt nyelv, a pénznem és egyéb körülmények alapján valószínűsíthető, hogy magyarországi igénybe vevők számára kívánják elérhetővé tenni; továbbá az m) pont szerinti alkalmazásszolgáltató valamennyi olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatása, amely Magyarországon elérhető, függetlenül attól, hogy az alkalmazásszolgáltató Magyarországon letelepedett, vagy bármilyen formában engedélyezett-e, vagy attól, hogy a hozzáférés során akár a szolgáltató, akár a felhasználó egyértelműen azonosítható-e;*[42]*"*

A törvényben meghatározott előírások betartásának biztosításához – leginkább a külföldi székhelyű szolgáltatók esetében lehet fontos – nélkülözhetetlen a szankcionálási lehetőség. A jogszabályalkotó a szankció lehetőségét biztosította azáltal, hogy a Nemzeti Média-, és Hírközlési Hatóságot felhatalmazta, hogy az együttműködési kötelezettségének megszegése esetén pénzbírságot alkalmazhat, melynél a fokozatosság elvét is biztosította.[43]

Felhatalmazás alapján a Kormány rendeletet alkotott[44], melyben a titkosított kommunikációt biztosító alkalmazásszolgáltatók és a titkos információgyűjtésre feljogosított szervezetek együttműködésének rendjét szabályozta. A rendelet felépítése, a szabályozás területe megegyezik a 180/2004. Korm. rendelettel, specializálódva a magyarországi székhellyel nem rendelkező alkalmazásszolgáltatókkal kapcsolatos együttműködésre.

---

41 2001. évi CVIII. törvény 13.B §. (2)
42 2001. évi CVIII. törvény 2. §. (g) pontja
43 2001. évi. CVIII tv. 16.§. h pontja
44 185/2016. (VII. 13.) Korm. rendelet

Összefoglalás

Írásomban be kívántam mutatni, hogy a távközlés, az elektronikus hírközlési szolgáltatások, valamint az alkalmazásszolgáltatók fejlődése milyen hatással volt a nemzetbiztonságra, amelynek egyik jól látható lenyomata az ezekkel a tevékenységekkel kapcsolatos jogi szabályozás. A jogi szabályozás akkor lehet kellőképpen hatékony, ha az adott ágazat szabályzójában jelenik meg törvényi szinten. Ezt a konstrukciót követi a kommunikáció tartalmának ellenőrzésével és a kommunikációval kapcsolatos kísérő- és felhasználói adatok megőrzésével kapcsolatban a magyar jogalkotás is. Publikációmban bemutattam, hogy milyen fejlődésen ment keresztül a jogi szabályozás. A kezdeti időktől, ahol az együttműködés lehetősége csak utalás szintjén volt megtalálható, egészen odáig, hogy a szolgáltató költségviselésével részletekbe menőkig meghatározásra került az egyidejűleg ellenőrizhető szolgáltatások köre, valamint részletesen felsorolja az adatszolgáltatásban érintett adatok körét, később az azokhoz közvetlen elektronikus adatkapcsolat útján történő hozzáférést. A jogsértéssel, a kötelezettségek be nem tartásával kapcsolatos szankciók is megjelentek a fejlődés során.

Ami azonban nem mutat egységes képet az elmúlt közel harminc évben, az a technológia fejlődésének üteméhez viszonyított jogi keretek kialakulása. A nemzetbiztonsági feladatok végrehajthatósága érdekében a kommunikációs technológia folyamatos fejlődésével kell lépést tartani, még annak nagyarányú elterjedését megelőzően proaktívan kell kialakítani, biztosítani az ellenőrzés feltételeit. A technológiai kihívás azonosításával és az ellenőrzési lehetőség megtalálásával a jogi normarendszerben történő leképzést is biztosítani kell. Ahhoz, hogy a technológia és a jogi szabályozás ne szakadjon el egymástól, a szervezeteknek – leginkább a technológiai feladatok megoldására szakosodott szervezetnek – jövőkutatást kell folytatni. A kommunikáció-ellenőrzés folyamatos biztosítása érdekében, a technológia fejlesztése mellett folyamatosan aktualizálni kell jogi környezetet is, ami a mérnökök és jogászok folyamatos együtt gondolkodására, munkájára van szükség.

Felhasznált irodalom:

- BOCSÁK Attila: A hírközlési szolgáltatások igénybevétele során felmerülő adatvédelmi kötelezettségek különös tekintettel a hírközlési forgalmi adatok kezelésére vonatkozó közösségi irányelvvel kapcsolatos alkotmányossági problémákra, In.: Infokommunikáció és Jog 2006/2. szám
- KÓSA Zsuzsanna: Szabályozási Stratégia a magyar hírközlési szektorban, Corvinus egyetem PhD-értekezés 2006.
- KOVÁCS Zoltán: Biztonság vs. törvényes ellenőrzés az internet alapú kommunikációban – ellentétes vagy egymással megférő követelmények? I. Hadmérnök XI. évf. 4. szám
- KOVÁCS László Elektronikai hadviselés jelen és jövője Hadmérnök XII. évf. 1. szám

- KOVÁCS Zoltán Az alkalmazásszolgáltatók törvényes ellenőrzésének jövője – a technológiák konvergenciájának tükrében, Nemzetbiztonsági Szemle (online) IV. szám, 2016. pp.79-99.
- MAGYAR Sándor Az informatikai biztonságtudatosság jelentősége az adatvédelem területén Szakmai Szemle 2015/2. szám, pp. 121-128.
- MÁNDOKI Adrienn: Korlátok között a versenyért – a hazai JPE szabályzás múltja és jelene. In.: A verseny hálójában – aktuális versenyjogi kérédes a hírközlés liberalizációja terén. ELTE Bibó István Kollégiuma, ISBN 978-963-88700-6-3
- Mapping the future 2003 ITTK-TÁRKI www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a687.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 24.)
- NAGY Ákos Péter: A magyar rendvédelem belbiztonsági szolgálata 1945-1995. Rendvédelem történeti füzetek 2012. 26. sz.
- SOLTI István A titkos információgyűjtés alaptézisei, A hadtudomány és a 21. század, 2015. tanulmánykötet
- SOLTI István: A titkos információgyűjtés törvényessége, Nemzetbiztonsági Szemle (online)1. szám, 2013. pp. 5-19.
- http://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/bloc-1b.html (Letöltés ideje: 2018. 05. 27.)
- http://techgenix.com/understanding-man-in-the-middle-attacks-arp-part1/ (Letöltés ideje: 2018. 05. 27)

FEKETE CSANÁD

KONFLIKTUSOK AZ INFORMÁCIÓS TÉRBEN AZ INFORMÁCIÓS HADVISELÉS FEJLŐDÉSE ÉS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI[1]

Bevezetés

A hidegháború lezárulása számos tekintetben korszakváltást hozott a XX. század utolsó harmadában, melynek hatására átalakult a globális biztonsági környezet. A bipoláris világrend összeomlását követően a világ számos tekintetben gyökeres változásokon ment keresztül, melyek a nemzetközi hatalmi viszonyokra, valamint a globális biztonsági környezetre egyaránt jelentős hatást gyakoroltak. A Szovjetunió felbomlásával járó hatalmi átrendeződés mellett előtérbe kerülő „új" kihívások – a globális egyenlőtlenségek és az erőforrásokhoz történő hozzájutás, a globalizáció és a technológiai újítások, a klímaváltozás, valamint a túlnépesedés és az urbanizáció – alapvetően formálták át az új korszak biztonsági környezetét.

Az ezekből származó kockázatok kezelése – az államszint alatti szereplők megerősödése, az államokon belüli konfliktusok számának növekedése, a nemzetközi terrorizmus megjelenése – azonban még az egyedüli szuperhatalom – Egyesült Államok – képességeit is jelentős mértékben meghaladta, ami a biztonságpolitika területén tovább növelte az államok közötti együttműködés fontosságát, valamint a nemzetközi szervezetek szerepét. A biztonság különböző szektorai e folyamatok hatására jelentős mértékben összekapcsolódtak, illetve a – béke és háború, a harcolók és nem harcolók, valamint a hadszíntér és hátország közötti – határvonalak számos tekintetben elmosódtak. A helyi konfliktusok ennek hatására még komplexebbé váltak, az általuk okozott következmények pedig a legtöbb esetben átnyúltak az adott régió földrajzi határain.[2]

Ezzel párhuzamosan azonban talán még egy ennél is jelentősebb folyamat zajlott világszerte, ami hatással volt a biztonság valamennyi szektorára. Az infokommunikációs technológiák (a továbbiakban: IKT) forradalmi fejlődésével és széleskörű elterjedésével, valamint a részben ezek hatására felgyorsuló globalizáció jelenségével a technológiai, gazdasági és társadalmi szektorokban egyaránt gyökeres változások indultak be, melynek köszönhetően az emberiség elérkezett egy új információs korszak hajnalára.

A közelmúlt technológiai fejlődése, valamint az IKT horizontális elterjedése által létrehozott információs tér az államok és államszint alatti szereplők közötti

[1] A publikáció az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP 17-3-I-NKE-58 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

[2] E változások leírására számos elmélet született az elmúlt két évtizedben – köztük a jelentősebbek közé tartozik a negyedik generációs, vagy a hibrid hadviselés koncepciója –, melyek mind az államszint alatti szereplők felemelkedéséből és a hadviselés átalakulásából indultak ki. Ezeket bővebben lásd: HAMMES Thomas X.: The Evolution of War: The Fourth Generation, Marine Corps Gazette, 78. évf. 9. sz. 1994.; HOFFMAN Frank G.: Conflict in the 21st century, Arlington, VA, Potomac Institute for Policy Studies, 2007

küzdelem egyik legfőbb terepévé változott, melynek kimenetele befolyásolhatja a kormányzat és a gazdaság működését, de súlyos esetben akár a társadalmi stabilitást is aláásható. Cikkemben információs tér alatt a globális információs környezet olyan többdimenziós tartományát értem, mely magába foglalja az informatikai és kommunikációs eszközök, továbbá az általuk biztosított szolgáltatások alkotta virtuális hálózatot – a kiberteret–, valamint az emberek „elméjéből" és gondolkodási folyamataiból álló kognitív teret. Az információs tér ebben az értelemben az információs rendszerek, folyamatok, erőforrások és infrastruktúrák összessége, ahol az államok és államszint alatti szereplők nem-kinetikus, információs és tudati támadási technikákkal és módszerekkel küzdenek egymással. Ennek tükrében jelen cikkben az alábbi kérdésekre keresem a választ:

1. Melyek az információs térben folyó küzdelem főbb jellemzői?
2. Hogyan lehet védekezni az információs térből eredő fenyegetésekkel szemben?

Ezek megválaszolásához első lépésként – a vonatkozó szakirodalom és az utóbbi két évtized tapasztalatai alapján – olyan általános megállapításokat tettem, melyek a kutatás legfőbb iránymutatójaként szolgálnak és várakozásaim szerint igazolást fognak nyerni írásom végén:

1. Az IKT eszközök széleskörű térnyerésével először megjelent az információs hadviselés koncepciója, majd a szárazföldi-, tengeri, légi- és kozmikus- hadszínterek mellett a kiberteret hivatalosan is elismerték a katonai műveletek önálló műveleti közegének.[3]
2. A konfliktusok információs tartománya az utóbbi években stratégiai jelentőségre tett szert, mivel a célország információs rendszerei ellen indított összehangolt információs támadásokkal a létfontosságú rendszerek és létesítmények működése időlegesen megzavarható vagy tartósan megbéníthető, ami stratégiai jelentőségű politikai, társadalmi és gazdasági hatásokat idézhet elő. Fontos továbbá megemlíteni, hogy az információs térben zajló küzdelem két egymást kiegészítő oldalból tevődik össze:
    a. kibertér-műveletekből, melyek keretében az elektronikus információs rendszerek *információs* eszközökkel[4] történő támadása és védelme

[3] A NATO 2016. július 8-9-i varsói csúcstalálkozóján a katonai műveletek önálló működési tartományaként határozta meg a kiberteret. Bővebben lásd: NATO Recognises Cyberspace as a 'Domain of Operations' at Warsaw Summit, CCDCOE, 2016.

[4] Az információs eszközök alatt ebben az értelemben a számítógépes hálózatok támadására használható technikákat és módszereket értem. Ezek közé tartozik a hálózati forgalom lehallgatására szolgáló Sniffing, az IP-cím hamisítását célzó Spoofing, a munkamenet eltérítésre alkalmazott Session Hijacking, a Spam és adathalász technikák, vagy a különböző szerverek túlterhelésére szolgáló DDoS támadások. Emellett a támadásokhoz használható kártékony szoftvereknek is számos típusa fejlődött ki az utóbbi időben, ezek közé tartoznak többek között az emberi beavatkozást igénylő, más állományokban elrejtőző vírusok, a felhasználói interakció nélkül sokszorozódni és terjedni képes programférgek, a különböző rosszindulatú programok számára hátsó kaputnyitó trójaik, a rendszerhez hozzáférést biztosító rootkitek, a biztonsági réseket kihasználó backdoorok, a billentyűzet leütését tároló keyloggerek, a fontos információkat megszerző kémprogramok. Egy jól felépített támadáshoz ezen technikákat és módszereket – valamint eszközöket – kombinálják egymással, a kivitelezéshez pedig több egymást követő lépésre

zajlik, az erőfeszítések pedig a célország informatikai rendszereibe történő behatolásra, a sebezhetőségek feltérképezésére és az információgyűjtésre irányulnak.

b. komplex befolyásolási műveletekből,[5] melyek elsősorban a kognitív tartományban[6] folyó *tudati* támadások útján fejtik ki hatásukat, céljuk pedig a célország ellenállóképességének és stratégiai pozíciójának gyengítése, a döntéshozatali rendszer megbénításán, valamint a társadalmi rend aláásásán keresztül.

3. Az információs támadások összehangolásával létrejöttek a komplex „*kibertér-műveletek,"*[7] melyek a folyamatos *információs konfrontáció* eszkalálódásával bontakoznak ki.

A fenti megállapítások figyelembevételével az információs térben folyó küzdelmet – a támadások intenzitása szerint – az alábbiak szerint osztottam fel:

a. *információs konfrontáció:* a nagyhatalmak és a különböző államok között folyamatosan zajló információs szembenállás, ami az információs és tudati támadásokat kombinálva alássa az államok közötti bizalmat és gyengíti a nemzetközi stabilitást és elmossa a béke és háború közötti határvonalat.

b. *államilag szponzorált kibertér-műveletek:* összehangolt információs és tudati támadások, melyek egyrészt a létfontosságú infrastruktúrák ellen irányulnak, másrészt általában egy átfogó propaganda és

---

bontják a tevékenységeket. Bővebben lásd: LEITOLD Ferenc: Biztonsági Technológiák Alkalmazása, Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. http://eiv.uni-nke.hu/uploads/media_items/biztonsagi-technologiak-alkalmazasa.original.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.) pp. 5-15.

5 A befolyásolási műveletek általában a célország történeti, nyelvi, kulturális és társadalmi viszonyaihoz igazodnak, és a kijelölt stratégiai célokkal összhangban a percepciók megváltoztatása, az alternatív valóságok megteremtése, a közvélemény összezavarása, valamint a politikai döntéshozatal befolyásolása céljából folynak. Bővebben lásd: FEKETE Csanád: Információ és hadviselésháború a kognitív hadszíntéren II., Szakmai Szemle 4. sz. 2016. p. 51.

6 A latin eredetű kognitív szó jelentése megismerő, megismerésre vonatkozó, gondolkodáson alapuló. Az interdiszciplináris kognitív tudomány pedig a megismerés és a gondolkodás folyamatával foglalkozik. Cikkemben a kognitív tér alatt a konfliktusok tudati dimenzióját értem, ahol az emberek gondolkodására ható befolyásolási műveletek zajlanak a közvélemény összezavarása, manipulálása és megnyerése érdekében, ezzel biztosítva a stratégiai célok elérését. Bővebben lásd: FEKETE: i. m. p. 46-51.

7 A kibertér-műveletek részét képezik az összehangolt és nagyszabású információs eszközökkel végrehajtott kibertámadások – vírus vagy spam kampányok –, valamint a közvélemény és a döntéshozók manipulálása érdekében folytatott tudati támadások. E műveletek meglehetősen összetettek, az elkövetők kilététől és motivációitól függően igen változatos formát ölthetnek, irányulhatnak többek között a különféle számítógépes rendszerek sebezhetőségeinek feltérképezésére, az egyes honlapok vagy internetes szolgáltatások megbénítására, fontos információk és adatok megszerzésére, anyagi haszonszerzésre, a különböző berendezések tönkretételére vagy tömeges káresemények előidézésére. Ezek bemutatása meghaladja a cikk kereteit, ezért a továbbiakban csak az államok – esetenként államszint alatti szereplők – által szponzorált, politikai céloktól vezérelt kibertér-műveleteivel fogok részletesebben foglalkozni.

dezinformációs hadjárattal kiegészülve képesek kinetikus eszközök igénybevétele nélkül is jelentős károkat okozni egy állam számára.

c. *információs műveletek:* egy fegyveres konfliktus időszakában az információs fölény és uralom kivívására irányuló összehangolt információalapú tevékenységek, melyek az információs környezet valamennyi működési közegében – elektromágneses-, kiber-, fizikai-, kognitív tér – szimultán folynak a katonai műveletek támogatása céljából.[8]

A fentiekből kiindulva cikkemben a 2007-es orosz-észt „kiberháború," a 2008-as orosz-grúz háború, valamint a 2014-es ukrán konfliktus példáin keresztül szeretném megvizsgálni a konfliktusok információs tartományát, mely reményem szerint segíteni fogja az információs eszközökkel végrehajtott támadások jobb megértését és rávilágít az általuk jelentett lehetséges veszélyekre.

Hadviselés az információs korszakban

A téma szempontjából először érdemes röviden megvizsgálni az információs eszközök háborús konfliktusban történő alkalmazásának előnyeit, melyek leginkább a stratégiai célok kinetikus erő alkalmazása nélküli elérésében keresendők.

Az információs forradalom gyökeresen megváltoztatta a konfliktusok természetét, melynek szemléltetéséhez érdemes visszatekintenünk a hidegháború utolsó éveire. A direkt katonai eszközökre építő szemléletmód a hidegháború második felében – elsősorban nyugaton – kezdett megváltozni az információs technológiák terén elért robbanásszerű fejlődéssel. Ennek eredményeképp megszületett egy új katonai-technikai forradalom, melynek középpontjába a nagy pontosságú fegyverrendszerek, az űrbázisú-, valamint az egyéb elektronikus felderítő és megfigyelő eszközök, az automatizált vezetési és irányítási, valamint kommunikációs és informatikai rendszerek kerültek. Ezen eszközök tömeges alkalmazására és az új szemléletmódot tükröző műveleti tervezési koncepció első debütálására az 1991-es Öböl-háborúban került sor. Mindez egy teljesen új korszak előszele volt, ami demonstrálta a hadviselés terén végbement mélyreható változásokat. A fejlett informatikai rendszerek és szenzorok révén a 21. században kezd megvalósulni a hálózatalapú hadviselés, melyben a politikai és katonai döntéshozatali rendszer, valamint a hadszíntéri végrehajtó rendszer egy valós idejű hálózatba szerveződik. Mindez jelentősen lerövidíti a reakcióidőt, növeli a műveleti hatékonyságot, melynek köszönhetően a kitűzött célok kevesebb erő bevetésével hajthatók végre.[9]

---

[8] A katonai műveletek túlléptek a földrajzi kereteken, az információs térben folyó műveletek legfőbb célja az információs fölény és uralom elérése, melyek kevesebb erőforrás bevonásával és a veszteségek csökkentésével teszik lehetővé a győzelem kivívását. HAIG Zsolt – VÁRHEGYI István: A cybertér és a cyberhadviselés értelmezése, Hadtudomány, 18. évf. E. sz. 2008. http://mhtt.eu/hadtudomany/2008/2008_elektronikus/2008_e_2.pdf (Letöltés ideje: 2016. 07. 01.) p. 2.

[9] SZABÓ József: Kis magyar hadelmélet illetve mire készítsük fel a honvédtiszteket a XXI. században, Hadtudományi Szemle, V. évf. 3-4. sz. 2012. pp. 378–384. http://epa.oszk.hu/02400/02463/00013/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2012_3-4_378-384.pdf (Letöltés ideje: 2015. 11. 24.)

E folyamatok kezdetben leginkább a légierőt érintették, a legfontosabb újítások pedig a katonai műveletek megtervezése és a célpontok kiválasztása terén jelentkeztek. Az új szemléletmód meghonosítása terén John Warden, az Egyesült Államok légierejének ezredese elévülhetetlen érdemeket szerzett, melynek kertében egy olyan célpontkiválasztási modellt alkotott meg 1995-ös írásában, mely az ellenséget egy összekapcsolt rendszerként (Enemy as a System) értelmezi. Warden a társadalom stratégiai fontosságú alrendszereit öt koncentrikus körrel rajzolta fel, melynek legbelső magjában a politikai vezetés kapott helyet, amit belülről kifelé haladva a gazdaság működtetéséhez nélkülözhetetlen alrendszerek, az infrastruktúra, a lakosság, végül pedig a legkülső gyűrűben elhelyezkedő haderő követ. A célpontok kiválasztásánál törekedni kell rá, hogy azok lehetőleg minél közelebb legyenek a stratégiai fontosságú centrumhoz, mely révén megbénítható a vezetési és irányítási rendszer, ami megzavarja az egyes alrendszerek rendeltetésszerű működését – kiváltva a stratégiai bénítás (Strategical Paralysis) jelenségét. E hatás kiváltásához a szemben álló fél stratégiai súlypontjaira (Center of Gravity – COG)[10] mért összehangolt és egyidejű mélységi csapásokra van szükség, amit a légierő és – kisebb részben a haditengerészet – hajt végre a nagy pontosságú fegyverrendszerek, robotrepülőgépek tömeges alkalmazásával. Mindez Warden szerint lehetővé teszi a kívánt végállapot gyors elérését és az adott konfliktus lezárását.[11]

A műveletek végrehajtása során a belülről-kifelé és nem a kívülről-befelé elv érvényesül, azaz a központi alrendszerek támadásával kívánják megtörni az ellenség ellenállóképességét.[12] Ez alatt azt értem, hogy a háborúkban évszázadokon át az államok külső alrendszerében található haderők mérték össze erejüket más haderőkkel, a konfliktusok pedig a legtöbb esetben a politikai akarat végső próbáját jelentették, melyben a győzelmet egy földrajzilag behatárolt hadszíntéren, véres harcok árán vívták ki. Mindez gyökeresen megváltozott az információs korszak beköszöntével – igaz még mindig csak a folyamat kezdetén tartunk. A fegyveres erőszak egyelőre még mindig a politika fontos – végső – eszközét jelenti, de az új

---

[10] A stratégiai súlypont az ellenség alrendszereinek olyan jól meghatározott középpontja, melynek megbénítása esetén a többi alrendszerben olyan zavarok keletkeznek, melyek befolyásolják a szemben álló fél társadalmának alapvető működését. Bővebben lásd: KRAJNC Zoltán –, GÖNCZI Gabriella: Korunk meghatározó légierő teoretikusa: John A. III. Warden, Hadmérnök, V. évf. 1. sz. 2010. http://hadmernok.hu/2010_1_gonczi_krajnc.pdf (Letöltés ideje: 2018. 01. 30.) p. 355.

[11] Bővebben lásd: WARDEN John: Air Theory for the Twenty-First Century, Airpower Journal, 1995.

[12] Fontos új szempont, hogy a műveletek tervezése során először az elérni kívánt végállapotot határozzák meg, ezt követően kerülnek azonosításra a szükséges stratégiai súlypontok, melyek bénításához további célpontok kijelölésére van szükség. Warden ellenség, mint rendszer és öt gyűrűs modelljének továbbfejlesztésével később létrejött az úgynevezett hatásalapú műveletek (Effect Based Operations – EBO) koncepciója. Ennek lényege, hogy a kívánt végállapot eléréséhez a közvetlen hatások – egy adott célpont elpusztítása – helyett a másod- és harmadlagos – közvetett – hatások kiváltására kerül a hangsúly, amit összehangolnak a kívánt végállapottal. A hatásalapú műveleteknek nincs egységes definíciója, leginkább egy szemléletmódként és tervezési módszertanként lehet értelmezni. Bővebben lásd: KRAJNC Zoltán – GÖNCZI Gabriella: A légi hadjáratok (műveletek) stratégiai szintű tervezésének és az üzleti (vállalati) stratégiaalkotásnak a konvergenciája (egy PhD-témaválasztás indokolása), Szolnok, Repüléstudományi Konferencia, 2009. http://epa.oszk.hu/02600/02694/00048/pdf/EPA02694_rtk_2009_2_Krajnc_Zoltan-Gonczi_Gabriella_1.pdf (Letöltés ideje: 2018. 01. 30.) p. 10.

korszak megváltozott viszonyait a különböző országok katonai gondolkodói is felismerték, amit jól tükröz többek között az orosz vezérkari főnök, Valerij Geraszimov tábornok nagy visszhangot keltő 2013-as cikke. Ebben a tábornok arról beszél, hogy beköszöntött a konfliktusok egy olyan új korszaka, melyben a nem-katonai eszközök aránya 4:1-hez arányban múlják felül a katonai erőt. [13]

Fontos megjegyezni, hogy a modell megalkotásának idején a stratégiai bénítást csak kinetikus eszközökkel – a légierő által végrehajtott mélységi csapásokkal – lehetett kiváltani. Ebben az időszakban még nem épült ki az az átfogó információs infrastruktúra, ami biztosítja a különböző alrendszerek működését és a közöttük folyó információáramlást. Ezek megjelenésével az információs társadalmak stratégiai súlypontjai a létfontosságú információs infrastruktúrák lettek,[14] így ezek támadásával – minimális fizikai károkozás mellett – elérhető a stratégiai bénítás és az ellenség akaratának megtörése.

A stratégiai információs hadviselés színre lépése

A mai fogalmaink szerinti infrastruktúrák minden konfliktusban kiemelt szerepet játszottak, a korábbi évszázadokban azonban ezek mégis földrajzilag jól védhető, az ellenség számára nehezen hozzáférhető célpontnak számítottak, mivel ezeket csak fizikai úton, kinetikus eszközökkel lehetett támadni. Napjainkban a technológia fejlődésével és az informatikai eszközök széleskörű elterjedésével és hálózatba kapcsolásával megnyílt az út a különböző infrastruktúrák információs eszközökkel történő támadása előtt, ami jelentős kihatással járt a konfliktusok természetére és létrejött az információs hadviselés koncepciója.

A hidegháború utáni években a témát kutató jelentősebb kutatók az információs technológiák rohamos fejlődéséből és az ennek hatására jelentkező politikai, társadalmi, gazdasági és tudományos trendekből azt a következtetést vonták le, hogy azok forradalmi változásokat fognak előidézni a hadviselés terén, amint azt az Öböl-háború példája is megmutatta.[15] A szerzők egy része szerint az információs térben folytatott küzdelem egyre inkább stratégiai jelentőséget fog játszani a jövőben, így az a fél, amelyik egy adott konfliktusban képes megszerezni és megtartani az információs fölényt, behozhatatlan előnyre tesz szert és könnyedén rá tudja kényszeríteni akaratát a szemben álló félre. Egyes szakértők[16] ennél is

---

13 GERASZIMOV Valerij: Cennoszty nauki v predvigyenyii., Vojenno-promislennij kurjer, 8. évf. 476. sz. 2013. http://www.vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf (Letöltés ideje: 2015. 11. 25.)

14 A kritikus információs infrastruktúra *a társadalom olyan hálózatszerű, fizikai vagy virtuális rendszerei, eszközei és módszerei, amelyek az információ folyamatos biztosítása és az informatikai feltételek üzemfolytonosságának szükségességéből adódóan önmagukban létfontosságú rendszerelemek, vagy más azonosított létfontosságú rendszerelemek működéséhez nélkülözhetetlenek.* Forrás: 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról

15 Az Öböl-háború sokak szerint átmenetet képez a hagyományos felőrlő jellegű ipari hadviselés és az információs korszak hadviselése között. ARQUILLA John: The Advent of Netwar, RAND Corporation, 1996. p. 104.

16 Nyugaton többek között John Arquilla és David F. Ronfeldt foglalkozott sokat a témával, olyan nagy hatású könyveket adva ki, mint az 1996-ban megjelent „The Advanet of Netwar" vagy a 2000-es „Swarming and the Future of Conflits." Ezekről bővebben lásd:

továbbmentek és az információs tér stratégiai jelentőségét hangsúlyozták, melynek eredményeképp a RAND kutatóintézet munkatársai megalkották a stratégiai információs hadviselés koncepcióját.

A RAND Corporation 1995-ben nemzetbiztonsági és civil szakemberek bevonásával lefolytatott gyakorlatán több olyan lehetséges forgatókönyvet vizsgáltak meg, melyben az Egyesült Államok és szövetségesei ellen egy összehangolt információs támadást hajtottak végre. A gyakorlat tapasztalatairól *„stratégiai információs hadviselés: a háború új arca”* címmel egy tanulmányt[17] adta ki, melyben felhívták a figyelmet az információs hadviselés által jelentett fenyegetésekre. Az írásban 7 olyan fontos tényezőt és problémát emeltek ki, melyek szerintük a stratégiai információs hadviselést jellemzik:

1. alacsony költségek;
2. egymásba mosódó határvonalak – külső és belső elkövetők, állami szereplők;
3. a percepció-menedzsment növekvő szerepe;
4. a stratégiai hírszerzés új kihívásai;
5. a támadások előrejelzésének és a támadások értékelésének problémái;
6. a koalíciók létrehozásának és fenntartásának nehézségei;
7. az Egyesült Államok sebezhetősége.

A stratégiai információs hadviselés a szerzők szerint az államok és nem állami szereplők eszköztárának fontos kellékévé fog válni a jövőben, kiegészítve az információs eszközökkel rendelkező fejlett konvencionális erőket, valamint a tömegpusztító – nukleáris, biológiai, vegyi – fegyvereket. [18]

A koncepció megjelenésekor meglehetősen formabontó és újszerű gondolatokat vetett fel, az utóbbi évek eseményei azonban álláspontom szerint igazolták a kutatás állításainak helyességét. A tanulmány ugyanis korát megelőzve vetítette előre napjaink valóságát, melyben a különböző állami és államszint alatti szereplők kevés erőforrásból és hatékony módon tudják támadni az élet minden területét átszövő információs rendszereket. Ezeknek köszönhetően képesek akár a fejlett országok létfontosságú infrastruktúráit is megbénítani, ami egy teljesen új és halálos fenyegetést jelent a modern államok biztonságára. Mindez elmossa a határvonalat a béke és háború állapota között és egy állandó fenyegetést jelent az információs társadalmak számára.

ARQUILLA John – RONFELDT David F.: Swarming and the Future of Conflits., RAND Corporation, 2000; ARQUILLA (1996) i. m.

[17] MOLANDER Roger – C. RIDDILE Andrew – WILSON Peter A.: Strategic Information Warfare - A New Face of War, RAND Corporation, 1996.

[18] Uo. pp. 1-3.

Az államok megjelenése a kibertér küzdőterén és az információs konfrontáció kialakulása

Az utóbbi évek eseményei megmutatták, hogy az kibertér megjelenése alapvetően alakította át az államok – és államszint alatti szereplők – közötti hatalmi vetélkedés természetét, egy új és hatékony eszköztár jött létre, mely kinetikus eszközök igénybevétele – és háborúk kirobbantása – nélkül is lehetővé teszi a politikai célok elérését. Az információs tartományban zajló küzdelem napjainkra stratégiai jelentőségre tett szert, mely ma már nemcsak a konfliktusokban zajló katonai műveletek támogatására szolgál, hanem az államok közötti erőviszonyokat is nagymértékben befolyásolja. Sok szerző úgy gondolja, hogy az információs korban felül kell vizsgálni a háborúk és az erőszak alkalmazásának klasszikus felfogását, mivel napjainkban akár kinetikus támadások igénybevétele nélkül is *„saját akarunk teljesítésére kényszeríthetjük”* az ellenfelet, ahogy az a háború céljáról alkotott örökérvényű clausewitzi definícióban is szerepel.[19] A porosz katonatiszt korához képest a legfőbb újdonság véleményem szerint, hogy a politikai célok elérésére szolgáló eszköztár jelentős mértékben kibővült, így napjainkban a fegyveres – fizikai – erőszak alkalmazására épülő XIX. és XX. századi stratégiák fokozatos átalakulásának vagyunk szemtanúi. Korábban a politikai célok elérésére a háborút, mint eszközt használták, hogy az ellenség akaratát megtörjék, melynek bekövetkeztével lehetővé vált a célok elérése és egy másik állam területének birtokba vétele vagy megszállása. A háború volt tehát az akarat végső próbája volt, melynek eredménye befolyásolta a kiinduló pontnak számító vitás kérdések eldöntését, a hatalmi érdekek érvényesítését, végső soron pedig a nemzetközi szereplők közötti erőviszonyok alakulását.

Ahogy azt az előző fejezetekben láthattuk, az információs hadszíntér a katonai műveletek új működési tartományaként jött létre, így az információs műveletek elsősorban a háborúk időszakára korlátozódtak. A kibertér fejlődése nyomán azonban idővel kialakult egy államok közötti folyamatos információs küzdelem, amit véleményem szerint érdemes külön kezelni a konfliktusok alatt folyó információs műveletektől. Az információs konfrontáció előzményei is az információs korszak kezdeti éveire vezethetők vissza, a kibertérben ugyanis már a 90-es években megjelentek olyan rosszindulatú tevékenységeket végző egyének és csoportok, melyek jellemzően az anyagi haszonszerzés és a hírnév érdekében törtek fel különböző számítógépeket, hatoltak be egyes szervezetek és vállalatok információs rendszereibe és hálózataiba, vagy terjesztettek rosszindulatú kódokat tartalmazó programokat, vírusokat.

A következő lépcsőfok a 2000-es évek elején történt, miután az államok egyre inkább felismerték az összekapcsolt hálózatokban rejlő lehetőségeket – és sebezhetőségeket –, így megjelentek az egyre szervezettebb, állami háttérrel rendelkező csoportok, akik már politikai okokból indítottak egyre összehangoltabb támadásokat más államok informatikai rendszerei és infrastruktúrái ellen. Emellett az állami és gazdasági érdekekből végzett hírszerzési tevékenységek is állandósultak a kibertérben, melyek révén folyamatos küzdelem alakult ki az információs rendszerek feltörése és az ott tárolt információk kinyerése céljából.

[19] CLAUSEWITZ Carl Von: A háborúról, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013. p. 39.

Ezek intenzitását jól mutatja egy, az Egyesült Államok Kongresszusa számára készült 2008-as jelentés is, mely szerint 2002-től kezdve az információbiztonsággal foglalkozó amerikai hatóságok számos, Kínának tulajdonítható betörést észleltek az amerikai katonai, kormányzati és a kormánnyal szerződésben lévő közepes és nagyvállalatok számítógépes rendszereibe. Ezek közül az egyik legjelentősebb a Titan Rain kódnevet viselő, 2003-2006 közötti kínai művelet, amely során megközelítőleg 10-20 terabájtnyi adatot töltöttek le az elkövetők.[20] Az ehhez hasonló műveletek részeként folyó támadásokat később magas szintű, folyamatos fenyegetést jelentő támadásoknak (Advanced Persistent Threat – APT) kezdték hívni a szakértők, melyek mögött gyakran állami szponzorok állnak és mára az információs rendszereket érintő egyik legjelentősebb veszélyforrássá nőtték ki magukat.[21] Az információs konfrontáció kialakulása tehát szorosan összekapcsolódott az információs társadalmak fejlődésével – összességében egy olyan évekig tartó folyamat eredményeképp jött létre, melyben az államok fokozatosan felismerték az kibertér adta lehetőségeket.

A kibertér ennek következtében mára egy hatalmas, földrajzi határokon túllépő virtuális arénává vált, ahol az államok és államszint alatti szereplők folyamatos küzdelmet vívnak egymással, melynek célja a gazdasági és politikai érdekek érvényesítése, a stratégiai előnyök megszerzése, a hatalmi pozíciók javítása és a riválisok gyengítése. E küzdőtér létrejöttéhez elengedhetetlen volt az állami szereplők aktivizálódása, melyek erőforrásai lehetővé tették az olyan kiberhadviselési képességek kifejlesztését, amivel akár egy egész állam megbénítható. E képességek a 2007-es az orosz-észt „kiberháborúban" a gyakorlatban is kipróbálásra kerültek, ez volt ugyanis a történelem első olyan háborús időszakon kívül eső, politikai célból indított összehangolt kibertér-művelete, mely egy másik állam létfontosságú infrastruktúráit célozta.

Az észt információs infrastruktúra elleni 2007-es kibertér-műveletek

A művelet hátterében egy második világháborús szovjet hősi emlékmű áthelyezésének kérdése állt, melynek eredményeképp 2007. április 27-én zavargások törtek ki Tallinban. Az észtek lépésére és az erőszakba torkolló eseményekre válaszul Moszkva kereskedelmi szankciókkal fenyegette meg szomszédját, a két fél közötti diplomáciai kapcsolatok pedig egyre feszültebbé váltak. A rendőrök és

[20] Az ehhez hasonló támadásokat több kutató a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg 61398-as számú egységével hozza összefüggésbe. E példa is jól mutatja, hogy az olyan államok, mint Kína különleges rendeltetésű alakulatokat állítottak fel annak érdekében, hogy a külföldi államok és gazdasági szereplők információs rendszereibe behatoljanak és az ott tárolt információkat megszerezve politikai és gazdasági előnyökre tegyenek szert. Erről bővebben lásd: GOLD Daniel: Unit 61398: Chinese Cyber-Espionage and the Advanced Persistent Threat, Infosec Institute, 2013. http://resources.infosecinstitute.com/unit-61398-chinese-cyber-espionage-and-the-advanced-persistent-threat/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.)

[21] A kifejezést először az amerikai légierő ezredese, Greg Rattray használta 2006-ban, ami később bevett szakkifejezéssé vált az információszerzésre irányuló, hosszú ideig és rejtve fenntartott, nagy szakértelmet követelő támadások meghatározására. Az APT támadásokról bővebben lásd: ARSENE Liviu: The Anatomy of an advancedpersistent threat, DarkReading, 2015. https://www.darkreading.com/partner-perspectives/bitdefender/the-anatomy-of-advanced-persistent-threats/a/d-id/1319525 (Letöltés ideje: 2018. 05. 24.)

tüntetők közötti halálos áldozatokkal járó összecsapások az utcák mellett hamarosan a kibertérben is éreztették hatásukat, május elején elosztott szolgáltatásmegtagadással járó támadások (Distributed Denial of Service – DDoS)[22] érték Észtország kritikus elektronikus rendszereit – köztük a parlament, a kormányhivatalok, a minisztériumok, a bankok, a telefontársaságok, valamint a médiatársaságok szervereit. Az észtországi hálózat adatforgalma több esetben a normális felhasználás ezerszeresére nőtt, melynek hatására az állami szervek hálózatait több esetben le kellett választani az internetről. A legnagyobb akcióhoz 178 országból indítottak támadást fertőzött számítógépekről. Ennek nagyságát jelzi, hogy öt-tíz órán keresztül tartott, elérve a 100 Mbps feletti sávszélességet, ami a támadók oldaláról kiterjedt botnet-hálózatot feltételez.[23]

Mindez érzékenyen érintette[24] a fejlett információs infrastruktúrával rendelkező balti államot, ahol kiemelkedően magas volt az internetpenetráció aránya,[25] továbbá a kormány előremutató kezdeményezéseket tett az e-kormányzat és az egyéb online szolgáltatások bevezetése terén.[26] A művelet kivitelezése és precizitása nagyfokú szervezettségre utalt, a szakértőknek néhány esetben sikerült megállapítania, hogy a támadások oroszországi szerverekről indultak ki[27] – amit az orosz hatóságok természetesen végig tagadtak. E kapcsán fontos megjegyezni, hogy az ilyen jellegű támadások esetén nagyon nehéz megállapítani az elkövetők kilétét,

---

22 A szoláltatásmegtagadással járó támadások során a támadók által indított lekérdezésekkel a célpont számítógépes rendszereit próbálják olyan mértékben túlterhelni, hogy az adott szolgáltatás és hálózati hozzáférés elérhetetlenné váljon. Az elosztott túlterheléses támadás végrehajtásához az előre megfertőzött „zombi" számítógépeket és egyéb hálózati hozzáféréssel rendelkező eszközöket távolról irányítva vetik be. Bővebben lásd: HAIG Zsolt: Az információs társadalmat fenyegető információalapú veszélyforrások, Hadtudomány, XVII. évf. 3. sz. 2007.

23 Bővebben lásd: BÁNYÁSZ Péter – ORBÓK Ákos: A NATO kibervédelmi politikája és kritikus infrastruktúra védelme a közösségi média tükrében, Hadtudomány 23/E. sz. 2013., http://mhtt.eu/hadtudomany/2013/2013_elektronikus/2013_e_Banyasz_Peter_Orbok_Akos.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.) p. 191.

24 A parlamenti képviselők és döntéshozók az internetes hálózat leállása miatt nem értek hozzá az elektronikus levelezésükhöz, csak faxon és telefonon tudtak kommunikálni. Bővebben lásd: RUUS Kertu: Cyber War I: Estonia Attacked from Russia, European Affairs, European Affairs, 9. évf. 1. sz. 2008.

25 A 2017-es támadás idején az észt lakosság 66,2%-a rendelkezett internetkapcsolattal, összehasonlításképp Magyarországon ez az arány 53,3% volt ugyanebben az évben. Forrás: a Nemzetközi Távközlési Egyesület (International Telecommunication Union – ITU) internetfelhasználók megoszlására vonatkozó adatbázisa, in: Individuals using the Internet (% of population) 2000-2016. International Telecommunication Union, World Telecommunication/ICT Development Report and database, https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/statistics/2018/Individuals_Internet_2000-2016%20Jan2018.xls (Letöltés ideje: 2018. 04. 12.)

26 Észtország nagy hangsúlyt fektet a digitális állam megvalósítására, ennek keretében olyan megoldásokat vezettek be az országban ebben a támadást megelőző időszakban, mint az e-kormányzat (1997), az e-adózás (2000), a digitális személyigazolvány (2001), vagy az erre épülő online-szavazási rendszer (2005). Erről bővebben lásd: https://e-estonia.com/

27 HAIG Zsolt. et al.: A kritikus információs infrastruktúrák meghatározásának módszertana, Budapest, ENO Avisory Kft, 2009. http://www.cert-hungary.hu/sites/default/files/news/a_kritikus_informacios_infrastrukturak_meghatarozasanak_modszertana.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 22.) p. 100.

mivel az akciók végrehajtásában általában nagy számú fertőzött számítógép (botnet) vesz részt, melyek földrajzi értelemben szét vannak szórva a különböző országok között. Emellett a nyomok elrejtésére számos más technika is létezik, ami tovább nehezíti a felelősök azonosítását és a hatékony védekezést, ami a kibertérben folyó műveletek egyik legfőbb sajátosságát jelenti.

Ezen túlmenően a támadás alá vett rendszerek jellege is azt bizonyította, hogy a művelet célja feltehetően Észtország létfontosságú információs infrastruktúrájának megbénítása lehetett. A támadások eredményeképpen országszerte akadoztak az internetes szolgáltatások, az elektronikus kereskedelem és a banki forgalom pedig hosszabb-rövidebb időre leállt. A támadások egészen május közepéig folytatódtak,[28] jelentős anyagi károkat és veszteséget okozva a legnagyobb észtországi bankoknak és cégnek – a helyzetet végül csak május végére sikerült stabilizálni.[29] Időközben azonban a nemzetközi szervezetek is aktivizálódtak, az Európai Parlament május 24-én állásfoglalást adott ki, melyben leszögezték, hogy a támadások az orosz közigazgatás IP címeiről indultak ki.[30]A NATO szakértőket küldött Észtországba, hogy segítsenek az esetleges további támadások elhárításában és az incidens kivizsgálásában. Az akciót végül sem a NATO, sem az EU nem minősítette katonai cselekménynek, 2009-ben pedig egy orosz ifjúsági szervezet, a Kreml által támogatott Nási vállalta magára a 2007-es támadásokat – igaz állításuk szerint nem az orosz kormány utasítására cselekedtek.[31]

A – vélhetően – orosz műveletről összességében elmondható, hogy a támadók végül nem tudták térdre kényszeríteni Észtországot, ennek ellenére a támadás mégis felkészületlenül érte mind az észteket, mind pedig a NATO-t. Az incidens utóélete – és a kibertér-műveletek által jelentett növekvő veszély – kapcsán végül meg kell említeni, hogy ez az eset adott jelentős lökést a Szövetség kibervédelmének megerősítéséhez – melynek egyik első lépéseként Tallinban létrejött a NATO Kibervédelmi Kiválósági Központja.

Az orosz-grúz háború során folyó információs műveletek

Az információs tartomány konfliktusokban történő felhasználásának egy másik lehetséges formájának az államközi konfliktusok idején indított információs műveleteket tekinthetjük. A 2008-as orosz-grúz háború különlegesnek számít ebből a szempontból, a legfőbb újítást a katonai műveletek megindulásával kezdődő összehangolt információs támadások jelentették. A szakirodalom az orosz-grúz

---

[28] Az ország második legnagyobb bankja, a SEB Eesti Ühisbank a támadások hatására május 15-én kénytelen volt felfüggeszteni egyes külföldről elérhető szolgáltatásait. Bővebben lásd: HAIG Zsolt. et al.: Kritikus infrastruktúrák és kritikus információs infrastruktúrák, Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2012. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/kritikus_infrastrukturak.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 24.) p. 139.

[29] Észtország legnagyobb pénzintézete, a Hansbank által közölt adatok alapján csak május 10-én több, mint egy millió dollár anyagi kár érte a szervezetet a szolgáltatások kiesése miatt. A támadások súlyosságát jelzi, hogy az általuk okozott veszteségek összértéke szakértők szerint meghaladta egy Oroszország által esetlegesen bevezetett gazdasági szankciók által okozott kiesés nagyságát. Bővebben: BÁNYÁSZ – ORBÓK: i. m. p. 191.

[30] Az Európai Parlament 2007. május 24-i állásfoglalása Észtországról.

[31] BÁNYÁSZ – ORBÓK: i. m. pp. 91-192.

háborút tekinti a történelem első olyan fegyveres konfliktusának, ahol az egyik hadviselő fél – a katonai műveletekkel párhuzamosan és azokkal összehangoltan – nagyszabású kibertér-műveletet indított. A harcok kitörésével átfogó DDoS és Deface[32] típusú támadások[33] érték a grúz kormányzat internetes oldalait, valamint a nagyobb médiatársaságok és híroldalak szervereit, amit egy összehangolt dezinformációs és propagandahadjárat kísért a blogok és a közösségi oldalak felületein. Az orosz műveletek a tájékoztatási és információs fölény kivívására irányultak, a számítógépes hálózatok ellen indított támadási technikákat összehangolták a kognitív térben indított propaganda és dezinformációs tevékenységekkel. A kitűzött célok ennek értelmében a következők voltak: grúz kormányzat lejáratása, a politikai vezetés és a lakosság közötti kommunikáció megzavarása, a katonák moráljának aláásása, valamint a lakosság befolyásolása és félretájékoztatása.[34]

Az oroszok által indított kibertér-művelet összességében csak mérsékelt sikereket hozott, mivel Grúzia ebben az időszakban nem rendelkezett olyan fejlett információs infrastruktúrával, mint az egy évvel korábban megtámadott Észtország és az internetpenetráció aránya is kisebb volt a lakosság körében.[35] Ebből is látható, hogy a kibertéren keresztül indított támadások csak abban az esetben fejtik ki kellő hatásukat, ha az áldozat kellően fejlett információs infrastruktúrával rendelkezik. Ennek fényében nem meglepő, hogy a grúz információs infrastruktúra fejletlensége miatt a kinetikus műveletekre nagyobb szerep hárult a háború során.[36]

Az ukrán válságot kísérő információs konfrontáció aktuális kérdései

A cikkben vizsgált esetpéldák közül az Oroszország által Ukrajna ellen indított információs támadások számítanak a legösszetettebbnek, mivel a támadók felvonultatták a lehetséges támadási formák valamennyi változatát. Kezdetben egy bonyolult befolyásolási művelet vette kezdetét a 2013-as őszi eseményekre válaszul,[37] melyek több célt szolgáltak: az oroszok igyekeztek meggyőzni az ukrán közvéleményt saját narratívájukról, egyúttal megpróbálták lejáratni a tüntetések résztvevőit és az ellenzéki pártokat, végül információs eszközökkel támogatták a Janukovics vezette kormányoldalt. Az események eszkalálódásával és Viktor

---

32 A deface támadások által a támadó le tudja cserélni a weboldal nyitó oldalát és így megjelenítheti saját üzenetét.

33 Bővebben lásd: CARROLL Ward: Cyber War 2.0 - Russia v. Georgia, Military.com, 2008. https://www.military.com/defensetech/2008/08/13/cyber-war-2-0-russia-v-georgia (Letöltés ideje: 2018. 04. 25.)

34 Bővebben lásd: FEKETE Csanád – SIPOS Zoltán: A a kibertér megjelenése az orosz katonai műveletekben a 2008-as orosz-grúz háború tükrében, Honvédségi Szemle 1. sz. 2017. https://honvedelem.hu/kiadvany/honvedsegi_szemle_2017_1_szam (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)

35 A konfliktus idején egyes adatok szerint a lakosság mindössze 10%-a rendelkezett internetelléréssel. Forrás: Individuals using the Internet (% of population) 2000-2016. International Telecommunication Union, World Telecommunication/ICT Development Report and database, https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/statistics/2018/Individuals_Internet_2000-2016%20Jan2018.xls (Letöltés ideje: 2018. 04. 12.)

36 Erről bővebben lásd: FEKETE – SIPOS: i. m. pp. 65-68.

37 Az eseményekről bővebben lásd: TÁLAS Péter: Az ukrán válság értelmezési kereteiről és az ukrán választásokról, Nemzet és Biztonság, VII. évf. 5. sz. 2014.

Janukovics 2014 februári bukását követően az oroszok által folytatott információs tevékenységek is új fokozatra kapcsoltak, ami az információs hadviselés tekintetében is egy új mérföldkőhöz vezetett. A cikk keretei nem teszik lehetővé, hogy részletesebben megvizsgáljam a 2014-es eseményeket és az Oroszország által indított hibrid háború jelenségét, ezért csak a közelmúlt súlyos következményekkel járó incidenseinek bemutatására szorítkozom.[38]

A mai napig tartó ukrán konfliktus együtt járt egy folyamatos információs konfrontáció kialakulásával, ami a harcok intenzitásának csökkenésével sem hagyott alább. Ennek részeként több alkalommal indult összehangolt támadás az ukrán kritikus infrastruktúrák ellen. Ezek közül az egyik legjelentősebb incidens a Nyugat-Ukrajnában működő Prykarpattya Oblenergo energiaszolgáltató céget ért 2015. december 23-i kibertámadás volt, melynek következtében közel 225 ezren maradtak órákig áramszolgáltatás nélkül.[39]

Az előző év során egy talán még ennél is jelentősebb támadás indult Ukrajna ellen, melynek keretében többek között a kijevi reptér és metróhálózat, az ukrán elektromos művek, valamint a bankok, kormányzati szerverek, és más vállalatok számítógépes rendszerei fertőződtek meg. A támadás hatására akadoztak a különféle online szolgáltatások, a bankokban nem tudták kiszolgálni az ügyfeleket, továbbá problémák léptek fel a csernobili számítógépes hálózatban.[40]A támadáshoz elsőként a MEDoc pénzügyi szoftvereket fejlesztő ukrán cég szervereit törték fel, és egy szoftverfrissítést használtak a kártékony kód terjesztéséhez.[41]

Sokak szerint az incidens egy államilag támogatott kibertámadás része volt, amit a támadáshoz használt malware felépítése is megerősít. A feltételezhetően orosz kormányhoz köthető[42] támadók a Petya zsarolóvírus[43] egy új változatát használták, amit később a felfedezett különbségek miatt NotPetya néven kezdtek emlegetni a szakértők. A malware elemzéséből megállapították, hogy annak

---

38 FEKETE Csanád: A kiberhadviselés fejlődése és az ukrán válság, Biztonsagpolitika.hu, 2015.

39 Erről Bővebben lásd: AL-AGHA Cintia Asoum: Az ukrán kibertámadás okai – a jövő háborúja?, Biztonságpolitika.hu, 2016. http://biztonsagpolitika.hu/egyeb/az-ukran-kibertamadas-okai-a-jovo-haboruja (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)

40 FOX-BREWSTER Thomas: Petya Or NotPetya: Why The Latest Ransomware Is Deadlier Than WannaCry, Forbes, 2017. https://www.forbes.com/sites/thomasbrewster/2017/06/27/petya-notpetya-ransomware-is-more-powerful-than-wannacry/#2294a2dc532e (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)

41 SZŰCS Péter: Ehhez képest a WannaCry felüdülés volt, Itcafe, 2017. https://itcafe.hu/hir/petya_notpetya_zsarolovirus.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.)

42 Az Egyesült Államok és Nagy Britania hivatalosan is az orosz kormányt teszi felelőssé a támadás elkövetéséért. Bővebben lásd: MARSH Sarah: US joins UK in blaming Russia for NotPetya cyber-attack, The Guardian, 2018. https://www.theguardian.com/technology/2018/feb/15/uk-blames-russia-notpetya-cyber-attack-ukraine (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)

43 A Petya zsarolóvírus 2016-ban bukkant fel először fertőzött e-mailek csatolmányaként, melynek megnyitását követően a felhasználó számítógépén található dokumentumokat és fájlokat vagy a teljes merevlemezt titkosította, melynek feloldásáért 0.9 Bitcoint követelt. Bővebben lásd: Ransomware Petya encrypts hard drives, G DATA Security Blog, 2016. https://www.gdatasoftware.com/blog/2016/03/28213-ransomware-petya-encrypts-hard-drives (Letöltés ideje: 2018. 04. 12.)

létrehozását és terjesztését feltehetően nem az anyagi haszonszerzés motiválta, az új variáns a Petya zsarolóvírussal összevetve jelentős eltéréseket mutatott, olyan új funkciókat fedeztek fel benne, melyek sokkal veszélyesebbé tették elődjénél. A NotPetyát ugyanis úgy fejlesztették, hogy az képes legyen önállóan – a felhasználó beavatkozása nélkül – terjedni a hálózaton és megfertőzni a sérülékeny számítógépeket. Ennek eléréséhez a vírus készítői többek között az NSA-től kiszivárogtatott EternalBlue és az EternalRomance exploitokat is felhasználták.[44]

A korábbi Petya változathoz hasonlóan a NotPetya is titkosítja a merevlemez fő állománytáblázatát (Master File Table – MFT) és a teljes meghajtót, majd a számítógép újraindítását követően megnyíló képernyőn háromszáz dollár értékű Bitcoint követel a rendszer feloldásáért cserébe. Ennek ellenére a NotPetya nem zsarolóvírus, csak annak álcázták, mivel a megfertőzött számítógép azonosításához szükséges kódot véletlenszerűen generálja a program, így a támadó, ha akarná sem tudná meghatározni, ki fizette be a váltságdíjat. Emellett a szakértők megállapítása szerint a merevlemez titkosítása egy olyan eljárással megy végbe, mely során a fájlok javíthatatlanul sérülnek, így minden jel arra utal, hogy a tervezés során az elsődleges szempont a károkozás lehetett.[45] Az ukrán rendszerek megfertőzését követően világszerte számos új esetet regisztráltak, így a korábbi Wannacry kampányhoz hasonlóan a NotPetya is számos országban szedte áldozatát, megtámadva az egyes országok létfontosságú információs rendszereit.[46]

A fent megvizsgált konfliktusok a téma szempontjából fontos állomásokat jelentenek, jól mutatják az alkalmazott technikák és módszerek folyamatos fejlődését, melynek köszönhetően álláspontom szerint mára kialakult egy olyan szembenállás az információs térben, ami a fejlett információs társadalmak fennmaradását és működését fenyegeti. E folyamat kezdetén az államok először felismerték az információs tér adta lehetőségeket, majd offenzív kiberképességeket fejlesztettek ki, melyek alkalmazásával a közelmúltban jelentősen megnőtt a kibertámadások intenzitása és hatékonysága. A vizsgált konfliktusok bizonyos értelemben teszterepet is jelentettek a nagyhatalmak számára, ahol ki tudták próbálni kiberképességeiket, valamint a támadásokhoz kifejlesztett eszközök és technikák hatékonyságát. Ukrajna példája továbbá megmutatta, hogy az információs térben folyó műveletek jellege az adott konfliktus intenzitásának függvényében folyamatosan változhat. Az információs konfrontáció ennek értelmében fokozatosan átalakulhat az összehangolt kibertámadásokból álló műveletekké, melyben a létfontosságú rendszereket érintő átfogó információs támadások akár a társadalom

---

[44] Bővebben lásd: GOODIN Dan: NotPetya developers may have obtained NSA exploits weeks before their public leak [Updated], Ars Technica, 2017. https://arstechnica.com/information-technology/2017/06/notpetya-developers-obtained-nsa-exploits-weeks-before-their-public-leak/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.)

[45] FRUHLINGER Josh: Petya ransomware and NotPetya malware: What you need to know now, CSO, 2017. https://www.csoonline.com/article/3233210/ransomware/petya-ransomware-and-notpetya-malware-what-you-need-to-know-now.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 04.)

[46] A Wannacry kampány mögött az Egyesült Államok szerint az Észak-Koreához köthető Lazarus hackercsoport állt. Bővebben lásd: U.S. blames North Korea for 'WannaCry' cyber attack, Reuters, 2017. https://www.reuters.com/article/us-usa-cyber-northkorea/u-s-blames-north-korea-for-wannacry-cyber-attack-idUSKBN1ED00Q (Letöltés ideje: 2018. 05. 10.)

teljes destabilizálásával fenyegethetnek. Ennek szemléltetéséhez a cikk következő részében egy elképzelt forgatókönyvet fogok bemutatni, mellyel célom, hogy megmutassam a különböző időszakokban folyó információs tevékenységek jellemzőit.

Egy „kiber"konfliktus lehetséges forgatókönyve

Az itt felvázolt forgatókönyv az általam vizsgált szakirodalom[47] és a fentebb bemutatott esetpéldák tapasztalatainak összegzését jelentik. Az általam elképzelt szcenárióban két egymással szomszédos ország között érdekkonfliktus alakul ki, ami fokozatosan egy tényleges fegyveres konfliktussá eszkalálódik. E kapcsán fontos megjegyezni, hogy az információs korszakban a földrajzi távolságok már nem jelentenek többé akadályt, mivel információs eszközökkel összehangolt támadás indítható a világ bármely pontján lévő állam létfontosságú rendszerei ellen, melynek hatására kinetikus eszközök igénybevétele nélkül destabilizálható az adott társadalom és elérhetők a kívánt politikai célok. Természetesen az információs eszközöknek is megvannak a maguk korlátai, de összességében kijelenthető, hogy alkalmazásuk révén az ellenfél ellenállása jelentősen meggyengíthető, így minimalizálhatók a kinetikus műveletek. Ennek figyelembevételével az alábbiak szerint alakulhat egy esetleges konfliktus:

Első lépcső – a békeidőben folyó információs konfrontáció (a feszültségek kiéleződése)

Fő cél: A békeidőszakban folyó információs konfrontáció során a stratégiai pozíciók megszilárdítása és a konfliktusokra történő folyamatos felkészülés zajlik.

Kibertér

- Célzott támadások (*Phising*) indulnak a jelentősebb vállalatok, állami szektorban dolgozók és a létfontosságú infrastruktúrákat üzemeltető dolgozók ellen, melyeket általában social engeneering technikákkal[48] ötvöznek;
- Specializált szoftverekkel felderítik a kritikus információs infrastruktúrákat működtető számítógépes rendszerek sérülékenységeit és feltérképezik a gyenge pontokat;
- Különböző kártevőket juttatnak célba, melyek rejtett üzemmódban megtelepednek a számítógépes hálózatokban (APT támadások) és információkat szivárogtatnak a támadók C&C szervereire. A felderítés

[47] E fejezet megírása során erősen építettem a Kovács László és Krasznay Csaba által közzétett Digitális Mohács tanulmányra. Bővebben lásd: KOVÁCS László – KRASZNAY Csaba: Digitális Mohács 2.0: kibertámadások és kibervédelem a szakértők szerint, Nemzet és Biztonság1. sz. 2017.

[48] A social engeneering támadások során általában az emberi hiszékenységet és egyéb gyengeségeket kihasználó módszereket és technikákat ötvöznek annak érdekében, hogy az áldozatot befolyásolva és manipulálva információkhoz jussanak, különböző kártevőket terjesszenek és hozzáférést nyerjenek az informatikai rendszerekhez. Erről bővebben lásd: DEÁK Veronika: A social engineering humán alapú támadási, Biztonságpolitika.hu, 2017. http://biztonsagpolitika.hu/wp-content/uploads/2017/04/Deak_Veronika_a-social-engineering-humán-alapú-támadási-technikái.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 20.)

során információkat gyűjtenek a szemben álló fél műveleti terveiről, a rendelkezésére álló erőforrásokról, a honvédelmi és rendvédelmi szerveinek készültségi szintjéről, haditechnikai eszközeiről, diszlokációjáról.

Kognitív tér

- Megkezdődik a médiapozíciók kiépítése, a lakosság percepcióinak megváltoztatása, a kormányzat hitelének aláásása, az eseményekről szóló alternatív narratívák terjesztése;
- Az államilag támogatott trollok központilag irányítva manipulálják és megzavarják az online fórumokban és cikkek alatt folyó beszélgetéseket, a közösségi média különböző felületein profilokat hoznak létre, melyek a befolyásolási műveletek során kerülnek felhasználásra. A befolyásolási műveletek során olyan automatizált szoftvereket használhatnak – online persona management service –, melyek segítségével egy operátor egyszerre több felhasználói fiókot tud szimultán kezelni, biztosítva a vélemények gyors és hatékony befolyásolását;[49]
- Különböző társadalmi csoportok manipulálásával megkezdődik[50] a társadalmi feszültség kiélezése, a különböző csoportoknak más-más üzenetet közvetítenek az erőfeszítések a társadalmi feszültség fokozására irányulnak.[51] Az érzékeny információk kiszivárogtatásával megindul a kormányzat hitelének rombolása.[52]

---

[49] A témáról részletesebben lásd: BENEDICTUS Leo: Invasion of the troll armies: from Russian Trump supporters to Turkish state stooges, The Guardian, 2016. https://www.theguardian.com/media/2016/nov/06/troll-armies-social-media-trump-russian (Letöltés ideje: 2016. 11. 10.); PAGANINI Pierluigi: PsyOps and Socialbots, Infosec Institute, 2013. www. resources.infosecinstitute.com/psyops-and-socialbots/ (Letöltés ideje: 2016. 11. 10.)

[50] Ehhez a támadó részletesen elemzi és értékeli a célország történeti, kulturális, politikai, gazdasági és társadalmi hátterét, valamint a lakosság demográfiai, etnikai és vallási összetételét. Ezt követően kiválasztják a befolyásolni kívánt célcsoportokat.

[51] Erre példaként említhető az Egyesült Államok 2016-2017-es társadalmi feszültsége idején megnövekedett orosz aktivitás. Egyes hírek szerint 2017 elején az orosz államhoz kötődő Internet Research Agency létrehozott egy Fekete Ököl (Black Fist) nevű csoportot, melynek egyik műveletében megkerestek egy ismert afro-amerikai MMA-harcost annak érdekében, hogy indítson önvédelmi tanfolyamot fekete fiatalok számára. Ennek érdekében anyagilag támogatták az önvédelmi csoport beindulását, majd hirdetéseket adtak fel, hogy növeljék a tagok számát. A támogatásért cserébe a tanfolyamról készült videóanyagokat és a résztvevőkre vonatkozó információkat kértek, melyek felhasználhatók voltak a társadalmi feszültség fokozására. A hasonló műveletekről bővebben lásd: HANULA Zsolt: Putyin trollhadserege: ezer ember, havi egymillió dollárért, Index.hu, 2017. https://index.hu/tech/2017/11/06/putyin_trollhadserege/ (Letöltés ideje: 2018. 01. 30.)

[52] Egyes vélemények szerint az amerikai elnökválasztási kampány is az Oroszország és az Egyesült Államok között folyó küzdelem egyik fő színterévé változott, miután a Wikileaks és az Anonymous hackercsoport – egyes források szerint az orosz titkosszolgálat segítségével – több tízezer e-mailt szivárogtatott ki. Bővebben: GREENBERG Andy: Trump's Win Signals Open Season for Russia's Political Hackers, Wired, 2016. https://www.wired.com/2016/11/trumps-win-signals-open-season-russias-political-hackers/ (Letöltés ideje: 2018. 01. 30.)

Második lépcső – kibertér-műveletek (összehangolt kiber- és tudati támadások)

Fő cél: A második lépcsőben zajló műveletek legfőbb célja a kritikus infrastruktúrák és szolgáltatások megbénítása, a döntéshozatali rendszer megzavarása, a társadalmi bizonytalanság előidézése, végül a társadalmi összeomlás előidézése. Mindez jelentősen csökkenti a célország védelmi képességeit.

Kibertér

- Az első szakaszban feltérképezett biztonsági réseket kihasználva aktivizálódnak a hálózatba juttatott, előre telepített kártékony szoftverek;
- A legkülönfélébb eszközök felhasználásával (*IoT eszközökre épülő botnet hálózatok*) indított tömeges DDoS támadásokkal üzemzavar lép fel az informatikai rendszerek és szolgáltatások rendeltetésszerű működésében;
- A nagyobb hírügynökségek és a kormányzati weboldalak ellen indított Deface típusú támadásokkal tömegesen terjednek az álhírek, melyek tovább növelik a pánikot;
- Sor kerülhet a kritikus infrastruktúrák és informatikai rendszerek teljes megbénítására (kiemelt figyelmet fordítva az energiaszolgáltatásra, a telekommunikációra, a banki- és pénzügyi szektorra).

Kognitív tér

- Az első fázisban kiépített alternatív médiahálózatra alapozva megindul az átfogó propaganda és dezinformációs hadjárat, melynek célja az első szakaszban elültetett alternatív valóság alátámasztása, a lakosság percepciónak kívánt irányba történő manipulálása, a kormányzat lejáratása, a bizonytalanság fokozása, az ellentétek kiélezése és a társadalom destabilizálása;
- Növekszik az államilag támogatott trollok aktivitása a közösségi média különböző felületein, hamis és félrevezető információkkal támadják az eseményekről szóló hivatalos narratívát és megpróbálják aláásni a kormányzat hitelét;
- A befolyásolási műveletek fokozódásán keresztül az elsődleges cél a társadalmi feszültség kiélezése és az esetlegesen kirobbanó elégedetlenségek vagy tömeges megmozdulások erőszakos irányba történő terelése. A belső feszültség kiélezésével és az erőszakos cselekmények kiprovokálásával aláássák a hátország stabilitását, jelentősen csökkentve a védelmi képességeket.

Harmadik lépcső – A fegyveres konfliktus kitörése után meginduló információs műveletek

Fő cél: Az első két fázist követően a válság közvetlen fegyveres konfliktussá eszkalálódhat, mely során megindulnak a katonai műveleteket támogató, összehangolt információs támadások az összes tartományban.

Kibertér

- A fő erőfeszítések az ellenség vezetési és irányítási rendszerének megbénítására, valamint az információs fölény és uralom kiharcolására irányulnak.

Kognitív tér

- A legfőbb cél az ellenséges erők megtévesztése, a közvélemény befolyásolása, a politikai döntéshozatal megbénítása.

Fizikai tér

- A kijelölt katonai és civil információs infrastruktúrák kinetikus csapásokkal történő pusztítása.

Elektromágneses tér

- A csapatok elektronikai zavaró eszközeivel az ellenség kommunikációjának blokkolása, a vezetési és irányítási rendszer különböző elemeinek lefogása.

Összességében elmondható, hogy a háborús állapotokat megelőző időszakokban folytatott tevékenységek intenzitását folyamatosan növelik, az előkészítés után az erőfeszítések arra irányulnak, hogy a célpontot gyengítve ideális állapotok álljanak elő egy fegyveres konfliktus sikeres és gyors megvívásához.[53] Az információs támadások során az összes olyan információs infrastruktúra célponttá válhat, ami kapcsolódik a globális, nemzeti vagy védelmi információs infrastruktúrához és rendelkezik infokommunikációs rendszerrel vagy hálózattal. A tényleges konfliktus kitörése után az információs műveletek az információs környezet valamennyi tartományában megindulnak az alábbi célokkal:

- **A kibertérben végrehajtott információs támadások** célja az információs rendszerek és hálózatok sebezhetőségeinek feltérképezése, e rendszerek rendeltetésszerű működésének megzavarása, befolyásolása, a különböző szolgáltatások és irányítási folyamatok megbénítása, végső esetben pedig a fizikai károkozás.

  Fő célpontok: A kritikus infrastruktúrák minden olyam eleme, mely rendelkezik számítógépes rendszerrel és hálózattal.

- **A kognitív dimenzióban végrehajtott tudati támadások célja** a szemben álló fél lakosságának befolyásolása, a politikai és katonai vezetésének megtévesztése, a döntéshozatalának lebénítása és a reagálási képességének csökkentése.

  Fő célpontok: döntéshozók, szakemberek, lakosság.

- **A fizikai dimenzióban végrehajtott kinetikus támadások** célja a szemben álló fél információs rendszereinek pusztítása és működésük megbénítása.

---

[53] GILES Keir: Handbook of Russian Information Warfare, Research Division NATO Defense College, 2016. https://krypt3ia.files.wordpress.com/2016/12/fm_9.pdf (Letöltés ideje: 2017. 01. 12.)

Fő célpontok: a kritikus információs infrastruktúra fizikai elemei (erőművek, villamos hálózat, teherelosztók, távközlési csomópontok, szervertermek, vezetési pontok) – fontos megjegyezni, hogy ezek döntő része információs eszközökkel (kiberfegyverekkel) is támadható.

- **Az elektromágneses spektrumban végrehajtott támadások célja a** szemben álló fél kommunikációs lehetőségeinek csökkentése, a vezetési és irányítási rendszerének megzavarása és lefogása.

Fő célpontok: vezetési és irányítási rendszer elektronikus berendezései, vezeték nélküli kommunikációs rendszerek.

A politika által kitűzött céloktól függően változhat, hogy melyik infrastruktúra támadására helyeződik a hangsúly. Minél nagyobb az elérni kívánt hatás, annál több előkészületet igényel a művelet megszervezése és az információs hadszíntér annál több tartományát fogják érinteni a támadások.

Az információs hadviseléssel szembeni védekezés lehetőségei – úton a kibertér-elrettentés felé?

Az állami szereplők által indított információs támadások motivációja és célja a politikai és gazdasági érdekek függvényében igen eltérő lehet, emellett azonban nem szabad megfeledkezni a különböző bűnözői szervezetek anyagi haszonszerzés céljából folytatott kártékony tevékenységéről sem. A nemzetbiztonság szempontjából a legfőbb fenyegetést az információs konfrontáció és egy másik állam felől érkező összehangolt kibertér-művelet jelenti, így írásomban ezek vizsgálatára helyeztem a hangsúlyt. Az ezek részeként folyó komplex felépítésű információs támadások – melyek a kiber- és tudati támadásokat egyaránt magukba foglalják – kezelése, az incidensek elhárítása és a rendeltetésszerű működés visszaállítása érdekében egyaránt nagy figyelmet kell szentelni az elkövetők motivációinak és céljainak meghatározására. Mindez megköveteli, hogy a különböző állami szervek és piaci szereplők szorosan együttműködjenek, információkat osszanak meg egymással és összehangolják képességeiket. A nemzetközi biztonság megerősítése, valamint a fejlett – és sebezhető – információs társadalmak fenntartásához először meg kell fékezni a nagyhatalmak között folyó információs konfrontációt. Ennek eléréséhez alkalmazkodni kell a jelen kor kiberbiztonsági kihívásaihoz, folyamatosan nyomon kell követni a nemzetközi trendeket és törekedni kell az innovatív megoldások bevezetésére. Emellett széleskörű nemzetközi összefogásra, hatékony információmegosztásra és együttműködésre van szükség – melynek keretében elő kell mozdítani az kibertér nemzetközi jogi szabályozását.

A hatékony kiberbiztonság megteremtését sürgeti az a tény is, hogy a kibertér-műveletek mára az államok – és államszint alatti szereplők – eszköztárának költséghatékony és hatásos eszközévé vált, ezért a jövőben várható, hogy a konfliktusok egyre inkább fokozódni fognak az információs térben, melyek akár a fizikai tartományra is átterjedhetnek. Erre eddig még nem volt példa, de a NATO 2016-os varsói csúcstalálkozóján hozott döntések ezt a lehetőséget jelentős mértékben megnövelték. A NATO döntésnek köszönhetően ma már elképzelhető egy olyan forgatókönyv, melyben a NATO egyik tagállama ellen indított átfogó kibertér-művelet nyomán életbe lép a szövetség kollektív védelmi mechanizmusa és

akár kinetikus eszközökkel adnak választ az információs eszközökkel végrehajtott agresszióra. Mindezt korlátozza az attribúció kérdése, mivel a kibertámadások elkövetőinek azonosítása egy hosszú, nehézkes és összetett folyamat, ezért az információs támadások továbbra is igen hatékony és halálos eszközt jelentenek a támadók kezében.[54]

Az információs térben folyó küzdelem fokozódása miatt az államok alapvető nemzetbiztonsági érdeke, hogy kiemelt figyelmet fordítsanak az információs rendszerek védelmére, melynek keretében elengedhetetlen egy, a lehetséges kockázatokra és fenyegetésekre reflektáló átfogó kiberbiztonsági stratégia kidolgozása, az információbiztonság jogszabályi és szervezeti hátterének megteremtése, valamint az ezek implementálásához szükséges források biztosítása. A fenyegetések körének bővülése továbbá azt is jelenti, hogy az információs tér komplex megközelítésére van szükség, figyelembe véve a legsebezhetőbb és leginkább támadhatóbb rendszerelemeket, amit a legtöbb esetben a felhasználók, az emberek jelentenek. Ezért egyrészt szükség van az információbiztonsági-tudatosság erősítésére – amit már az általános iskolák szintjén az oktatás részévé kell tenni –, másrészt meg kell találni a megfelelő intézkedéseket a befolyásolási műveletek keretében terjesztett propaganda és dezinformációs kísérletek semlegesítésére. Mindez egy komplex és átfogó szemléletmódot kíván, melyben a kormányzati szervek és a piaci szereplők aktív együttműködésére és információcseréjére van szükség, melynek eléréséhez kulcsfontosságú az internetes tartalomszolgáltatók (Facebook, Google) és a média szereplőinek bevonása.[55] Ezek megvalósításával biztosítható egy olyan robosztus nemzetközi rendszer kialakítása, mely jelentősen javíthatja a rosszindulatú kibertér-műveletek megelőzését és a bekövetkezett incidensek gyors és hatékony kezelését.

E téren fontos mérföldkő lehet az egyes amerikai szakértő által felvetett stratégia megvalósítása, melynek lényege a nukleáris fegyverek kapcsán korábban kidolgozott elrettentési koncepció kibertérre történő átültetése lenne. Az ötlet támogatói szerint mindez elősegítheti a kiberbiztonság erősítését és az adott állami szereplőket „jobb belátásra" téríthetné, ami egyúttal egy koherens stratégia kidolgozását és a hiteles offenzív kiberhadviselési képességek kifejlesztését jelentené.

E koncepció kritikusai – továbbfejlesztői – szerint az információs tér egy teljesen új megközelítést kíván, így a nukleáris fegyverek kapcsán kidolgozott elrettentéselméletet lehetetlen átültetni. Azt hangsúlyozzák, hogy az Egyesült

---

[54] Erről bővebben lásd: TIGNER Brooks: NATO and others struggle with cyber attribution and legal and military responses, Jane's 360, 2018. www.janes.com/article/79263/nato-and-others-struggle-with-cyber-attribution-and-legal-and-military-responses (Letöltés ideje: 2018. 05. 20.)

[55] Erre a közelmúltból számos példa akad, a kormányzati és civil szervezetek, kutatóközpontok, valamint a technológiai szektor jelentős képviselői is összefogtak annak érdekében, hogy felderítsék és kiszűrjék az – a nemzetközi terrorszervezetektől vagy állami szereplőktől származó – álhíreket, propagandaanyagokat és az egyéb félrevezető, káros információkat. Bővebben lásd: NICK Newman: Overview and Key Findings of the 2017 Report, Digital News Report, 2017. www.digitalnewsreport.org/survey/2017/overview-key-findings-2017/ (Letöltés ideje: 2018. 01. 28.)

Államok későn – és rosszul – ítélte meg az információs térben rejlő stratégiai lehetőségeket, az ellenfelei ezzel szemben meglátták a kínálkozó alkalmat és az információs társadalmak sebezhetőségeit kihasználva nagy előnyre tettek szert. Mielőtt a kérdéssel tovább foglalkoznánk, érdemes egy rövid pillantást vetni arra, hogy az információs tér milyen stratégiai jellemzőkkel rendelkezik. Egyes vélemények szerint napjainkra három egymást átfedő stratégiai környezet jött létre, melyek mindegyike sajátos műveleti megközelítést követel:[56]

- A konvencionális stratégiai környezet, ahol az államok fegyveres erői folytatják a küzdelmet és olyan offenzív koncepciók alakultak ki a múltban, mint a mozgó vagy manőverező hadviselés, melyre válaszul különböző defenzív stratégiák jöttek létre."
- A nukleáris stratégiai környezet, mely a hidegháború során jött létre és a kezdetektől az offenzív szemléletmód dominálta, ami egy halálos dilemmát teremtett az államok számára. Erre válaszul később kialakult a nukleáris elrettentés stratégiája, ami a mindkét fél által kiépített hatalmas nukleáris arzenál révén biztosítja a háború elkerülését és az államok túlélését, mivel a kölcsönösen biztosított megsemmisítés révén elméletben lehetetlenné teszi a másik fél megtámadását.
- Az információs tér egy teljesen új és önálló stratégiai környezet, ami nem kötődik földrajzi határokhoz és a hagyományos értelemben nem lehet benne élesen szétválasztani a katonai és civil közegeket. Ezen túlmenően tradicionális értelemben vehető hadműveleti terület sem létezik az információs térben, mivel a katonai műveletek egy olyan összetett és bonyolult környezetben folynak, ahol számtalan szereplő szimultán tevékenykedik – bűnözői csoportok, üzleti társaságok, magánszemélyek stb. Meglehetősen nehézkes és bonyolult a támadások elkövetőinek azonosítása, a motivációik és szándékaik felderítése, ami megnehezíti a válaszlépések kiszámítását – így az erőfeszítések a legtöbb esetben csak a rendeltetésszerű működés visszaállítására és az incidensek kezelésére irányulnak.

Ebből is látható, hogy az elrettentés nukleáris fegyverekkel működő megvalósítása számtalan akadályba ütközik az információs tér esetén. A legfontosabb különbségek már az alapelvek szintjén megmutatkoznak, míg a nukleáris elrettentés ugyanis egy statikus koncepció, ami a fegyverek hadrendben tartására és a cselekvés – háború – elkerülésére épít, addig az információs térben folyamatosan támadják egymást a felek. Ezen túlmenően további fontos különbségként említhető, hogy a nukleáris fegyverek kézzel fogható és nyílt fenyegetésével szemben a kiberhadviselési képességek az államok – és a titkosszolgálatok –féltve őrzött titkait jelentik, ami tovább növeli a kiszámíthatatlanságot és csökkenti a nukleáris fegyverekhez hasonló stratégiai elrettentés lehetőségeit.[57] A megoldás a kritikusok szerint egy olyan újszerű stratégiai keretrendszer és elrettentési koncepció kidolgozása lenne, ami figyelembe venné az információs tér sajátosságait – ami egy folyamatos offenzív

[56] Forrás: BEBBER Jake: There is No Such Thing as Cyber Deterrence. Please Stop., The Cipher Brief, 2018. https://www.thecipherbrief.com/column_article/no-thing-cyber-deterrence-please-stop (Letöltés ideje: 2018. 05. 20.)

[57] Uo.

konfrontációval jellemezhető.[58] Mindez a nukleáris elrettentés statikus megközelítésével szemben egy dinamikus és merőben új stratégiai látásmódot kíván, melyben a kezdeményezés megragadására és a másik fél sebezhetőségeinek kihasználására kerül a hangsúly. Mindez szükséges, mivel szinte megszakítás nélkül követik egymást a támadó és védelmi műveletek, az ellentámadások és offenzív kibertér-műveletek a dinamikusan változó információs környezetben. A problémát tehát az új szemléletmód kialakítása jelenti, mely egyrészt megköveteli a jelenlegi koncepciók felülvizsgálatát, továbbá komoly anyagi befektetést is igényel. A folyamat mindenesetre elkezdődött, az elmúlt hónapokban kibontakozott vita során az Egyesült Államokban dolgozó szakértők egy koherens, új megközelítésű stratégia kialakítására hívták fel a figyelmet, kikövezve az utat a hiteles kibertér-elrettentés előtt.

Következtetések

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján megállapítható, hogy az információs korszak konfliktusai egyre inkább a kibertérben és a kognitív területen fognak folyni a lakosság és a döntéshozók befolyásolásáért, az információs folyamatok ellenőrzéséért, valamint a kritikus infrastruktúrák működésének megzavarásáért. Mindez azt eredményezi, hogy a konvencionális fölény megléte önmagában nem lesz elegendő a stratégiai célok eléréséhez, mivel az a fél, aki megnyeri az információs térben folyó küzdelmet, csökkenteni tudja a másik fél társadalmi támogatását, megzavarhatja a döntéshozatali folyamatokat, ezáltal meg tudja tagadni a szemben álló féltől a háború folytatásához szükséges információs erőforrásokat. Az információ ennek értelmében olyan kritikus erőforrássá változott napjainkban, ami képes akár egy fegyveres konfliktus kimenetelére is hatással lenni. Izrael hiába élvezett jelentős katonai fölényt a 2006-os libanoni háború vagy a 2014-es gázai konfliktus során, a kognitív tartományban folyó „propagandaháborút" elvesztette és ennek hatására le kellett állítania a katonai műveleteket. Ebből is látható, hogy napjaink komplex konfliktusaiban az információs folyamatok ellenőrzése kritikus fontosságú, mely révén biztosítható a kellő társadalmi támogatottság, illetve a helyi lakosság bizalmának elnyerése. [59]

Ebből levonható az a következtetés, hogy a modern technológia által biztosított információs eszközöknek köszönhetően az állami és államszint alatti szereplők – valós katonai képességek és konkrét fegyveres küzdelem nélkül is – sikerrel tudják majd felvenni a harcot a fejlett országokkal szemben. A nyugati államokra nézve az egyik legnagyobb jövőbeni fenyegetést a társadalom percepcióit célzó tudati támadások és a kritikus infrastruktúrák elleni kibertámadások kombinációját ötvöző

[58] Az új koncepció egyik úttörője Dr. Richard Harknett, aki az elrettentéselmélet elismert nemzetközi szakértője. A kibertér szerinte egy állandóan változó offenzív stratégiai környezet (Offense-Persistent Strategic Environment – OPSE), ami egy gyökeresen új megközelítést kíván. Bővebben lásd: BRAD D. Williams: Meet the scholar challenging the cyber deterrence paradigm, Fitfth Domain, 2018. https://www.fifthdomain.com/home/2017/07/19/meet-the-scholar-challenging-the-cyber-deterrence-paradigm/ (Letöltés ideje: 2018. 05. 20.)

[59] Bővebben lásd: CONGER George: Study: Hizbullah won propaganda war, The Jerusalem Post, 2007. https://www.jpost.com/Israel/Study-Hizbullah-won-propaganda-war (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)

kibertér-műveletek jelentik.[60] A támadó fél manipulációs technikák, valamint az elektronikus információs rendszerek elleni támadások alkalmazásával anélkül kényszeríthetné rá akaratát az adott országra, hogy annak tényleges katonai potenciáljára nem mér közvetlen csapást.

Ez részben annak volt köszönhető, hogy az információs társadalmak kialakulásával az államok számára nélkülözhetetlen infrastruktúrák összekapcsolódtak, hálózatba kötésükkel a korábban nehezen elérhető létesítmények sebezhetővé váltak az információs térből érkező támadásokkal szemben. A kibertérben folyó támadások gyakorisága az elmúlt évek során dinamikusan növekedett,[61] így az elektronikus információs rendszerek védelme bekerült napjaink legfontosabb biztonsági kérdései közé. A téma kiemelt aktualitását jelzi, hogy az utóbbi időben jelentősen megugrott a különböző kormányszerveket és globális vállalatokat érintő, nagy szakértelemmel végrehajtott célzott – APT – támadások száma.[62] Ezek a támadások főként az érzékeny adatok megszerzésére irányulnak, de emellett a kibertér-műveletek fontos részét képezik az informatikai rendszerek megbénítására irányuló támadások.

Ennek értelmében az információs társadalmakra nézve a kritikus infrastruktúrák – köztük is elsősorban az elektromos ellátási rendszert vezérlő számítógépes rendszerek[63] – elleni támadások jelentik az egyik legnagyobb fenyegetést, melyhez felhasználhatók és az olyan kiberfegyverek, mint a Stuxnet[64]

---

60 Lásd a hibrid hadviselés koncepcióját. Bővebben: FEKETE Csanád: A hibrid hadviselés elméleti kérdései, in: KALÓ József (szerk.): Napjaink biztonsági kihívásai, veszélyei és fenyegetései (Tanulmányok a Biztonságpolitikai Szakkollégium tagjainak írásaiból) Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2016.

61 A 2013 végére a beazonosított malware-k száma 170 millióra nőtt, melyek közül minden egyes példány akár támadások százezreiért lehet felelős. Csak 2013 szeptemberében a kéretlen üzenetek (spamok) száma elérte a 4 billiót. Lásd: KOZŁOWSKI Andrzej – RĘKAWEK Kacper – TERLIKOWSKI Marcin: Cyberterrorism: The Threat That Never Was, PISM, 40. évf. 4. sz. 2014. https://www.pism.pl/files/?id_plik=16470, p. 1-2.

62 Szakértők szerint ezen támadások egyre szofisztikáltabbá válnak és számuk folyamatosan növekszik. Bővebben lásd: APT Trends report Q3 2017, SecureList, 2017. https://securelist.com/apt-trends-report-q3-2017/83162/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.)

63 Az áramszolgáltatás tartós megszűnése maradandó károkat okozna, mivel modern társadalmaink alapvetően függnek az információs rendszerek működésétől, kiesésükkel akár egy teljes társadalmi összeomlás is bekövetkezhet. E veszélyekre az utóbbi hónapok és évek során számos kutató, politikus és katonai vezető hívta fel a figyelmet, külön kiemelve az elektromos hálózat működésképtelensége esetén fellépő katasztrofikus következményeket. A brit szakértők által összeállított közelmúltbeli tanulmány szerint, ha a szigetország elektromos hálózata elleni kibertámadás sikerrel járna, akkor a hosszabb időre kieső áramszolgáltatás rövid időn belül teljes társadalmi anarchiát idézne elő. Bővebben lásd: FARMER Ben: Four meals from anarchy: How Britain would collapse in just days if power supply is cut, The Telegraph, 2018. https://www.telegraph.co.uk/news/2018/03/17/britain-four-meals-away-anarchy-cyber-attack-takes-power-grid/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 16.)

64 Az utóbbi években kifejlesztésre kerültek olyan komplex felépítésű kártevők, mint a 2010-ben felfedezett Stuxnet, melynek feladata – a szakértők szerint – Irán nukleáris létesítményeinek megbénítása volt Bővebben lásd: CSERHÁTI András: A Stuxnet vírus és az iráni atomprogram, Nukleon, IV. évf. 85. sz. 2011. http://nuklearis.hu/sites/default/files/nukleon/Nukleon_4_1_85_Cserhati_.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 25.)

vagy a NotPetya. Mindez arra a növekvő tendenciára hívja fel a figyelmet, hogy a kibertérben zajló rosszindulatú tevékenységek ma már nem csak magányos hackerekhez és egyéb bűnözői csoportokhoz köthetők. Az utóbbi időben a támadások mögött rejlő motivációk, valamint az alkalmazott eszközök és módszerek jelentős változáson mentek keresztül, szakértők szerint az olyan szintű programok megírása, mint amilyen a Stuxnet is volt, szinte lehetetlen állami támogatás nélkül.[65] A különböző kormányok tehát felismerték a kibertérben rejlő potenciált és felhasználják az állami, katonai és egyéb gazdasági érdekek elérése céljából.

A kibertér megjelenése a kognitív szférára is hasonló hatást gyakorolt, hirtelen emberek milliói váltak az egyre szofisztikáltabb befolyásolási műveletek célpontjává, ami számtalan lehetőséget teremt a támadók számára. Mindezt a 2000-es évek egyre gyorsuló fejlődése – internet felhasználók dinamikus növekedése, a hordozható és okos eszközök tömeges elterjedése – tette lehetségessé, ami új szintre emelte a kognitív térben folyó küzdelmet, amit az Iszlám Állam aktivitásának fokozódása és az oroszok 2014 óta folytatott információs „hadjárata" is jól mutat. Ennek következtében az egyre kifinomultabbá váló kibertér-műveletekben a kibertámadások várhatóan még inkább összekapcsolódnak az emberek gondolkodását, valamint a döntéshozókat célzó tudati támadásokkal.

E példákból is látszik, hogy a támadók egyre nagyobb figyelmet fordítanak az új technikák és módszerek alkalmazására. Az információs támadások keretében alkalmazott eszközök és módszerek a közeljövőben további fejlődésen fognak keresztül menni, csatasorba állítva az újabb és újabb IKT technológiákat és fejlesztéseket – IoT eszközök és AI megoldások. A mesterséges intelligencia (Artificial Intelligence – AI) [66] kutatásának legújabb eredményei hatalmas lehetőségeket hordoznak magukba, melyek a kibertérben folyó műveletek terén is jelentős változásokat fognak hozni. Az új AI megoldások a közeljövőben be fognak épülni a különböző biztonsági szolgáltatásokat nyújtó szoftverekbe – behatolás jelző rendszerek, tűzfalak, vírusirtók, különböző elemző és értékelő programok –, emellett a kibertámadások és befolyásolási műveletek további automatizációjára és hatékonyabbá válására is fel kell készülni.[67]

Mindez jelzi, hogy még mindig csak a folyamat elején járunk, a világ nemrég lépett át az információs korszak kapuján, ami már eddig is gyökeres változásokat hozott az emberi társadalmak számára. Az információs forradalom azonban nem ért véget, folyamatosan tágítja az emberek közötti érintkezés lehetőségeit, hatással van

---

65 VIJAYAN Jaikumar: Government role in Stuxnet could increase attacks against U.S. firms, Computerworld, 2012. https://www.computerworld.com/article/2503923/cybercrime-hacking/government-role-in-stuxnet-could-increase-attacks-against-u-s--firms.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)

66 A gépi tanulás (Machine Learning) és a neurális hálózatok (Deep Neural Networks) terén az utóbbi években gyorsultak fel a kutatások. Az új megoldásokat a szakirodalomban általában gépi tanulásnak (Machine Learning) és nem AI-nak szokták nevezni, ezzel is utalva arra, hogy a jelenlegi megoldások még nem közelítik meg egy általános emberi intelligenciával rendelkező gépi intelligencia lehetőségeit.

67 A téma részletes kifejtésére e cikk keretei között nincs lehetőség, de egy közelmúltban megjelent tanulmány átfogó képet nyújt az új AI megoldások rosszindulatú célokra történő lehetséges felhasználásáról. Bővebben lásd: BRUNDAGE Miles. et al.: The Malicious Use of Artificial IntelligenceForecasting, Prevention, and Mitigation, University of Oxford, 2018. https://maliciousaireport.com (Letöltés ideje: 2014. 03. 10.)

a gazdaság működésére, és megváltoztatja a hadviselés évszázados természetét.[68] E folyamat azonban számos előnye mellett – gondoljunk csak az olyan webes szolgáltatások jelentette kényelemre, mint az elektronikus közigazgatás, banki ügyintézés, online vásárlás, kapcsolattartás és kommunikáció, távoktatás és távmunka – együtt járt az információs technológiáktól és a digitalizációtól való nagyfokú függőség kialakulásával, ami soha nem látott mértékben tette kiszolgáltatottá a 21. század emberét. Az információs társadalmak egy olyan új és halálos fenyegetéssel néznek szembe, ami a hiteles kibertér elrettentés kérdéseinek további vizsgálatát indokolja.

Felhasznált irodalom:

- 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról. https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300065.kor (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.)
- AL-AGHA Cintia Asoum: Az ukrán kibertámadás okai – a jövő háborúja?„ 2016, Biztonságpolitika.hu. http://biztonsagpolitika.hu/egyeb/az-ukran-kibertamadas-okai-a-jovo-haboruja (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- APT Trends report Q3 2017, in: SecureList, 2017. https://securelist.com/apt-trends-report-q3-2017/83162/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.)
- ARQUILLA, John: The Advent of Netwar, 1996, RAND Corporation
- ARQUILLA, John – RONFELDT, David F.: Swarming and the Future of Conflits., 2000, RAND Corporation
- ARSENE, Liviu: The Anatomy of an advancedpersistent threat, 2015, DarkReading. https://www.darkreading.com/partner-perspectives/bitdefender/the-anatomy-of-advanced-persistent-threats/a/d-id/1319525 (Letöltés ideje: 24 május 2018.)
- Az Európai Parlament 2007. május 24-i állásfoglalása Észtországról. http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0215+0+DOC+XML+V0//HU (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- BÁNYÁSZ Péter – ORBÓK Ákos: A NATO kibervédelmi politikája és kritikus infrastruktúra védelme a közösségi média tükrében, in: Hadtudomány, 2013., 23 e.). sz. http://mhtt.eu/hadtudomany/2013/2013_elektronikus/2013_e_Banyasz_Peter_Orbok_Akos.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)

[68] A folyamatot Alvin Toffler amerikai társadalomtudós már a ’80-as években előre jelezte „harmadik hullám” című művében. Bővebben lásd: TOFFLER Alvin: A harmadik hullám, Budapest, Typotex, 2001.

- BEBBER, Jake: There is No Such Thing as Cyber Deterrence. Please Stop., 2018, The Cipher Brief. https://www.thecipherbrief.com/column_article/no-thing-cyber-deterrence-please-stop (Letöltés ideje: 2018. 05. 20.)
- BENEDICTUS, Leo: Invasion of the troll armies: from Russian Trump supporters to Turkish state stooges, in: The Guardian, 2016. https://www.theguardian.com/media/2016/nov/06/troll-armies-social-media-trump-russian (Letöltés ideje: 2016. 11. 10.)
- BRAD D., Williams: Meet the scholar challenging the cyber deterrence paradigm, 2018, Fitfth Domain. https://www.fifthdomain.com/home/2017/07/19/meet-the-scholar-challenging-the-cyber-deterrence-paradigm/ (Letöltés ideje: 2018. 05. 20.)
- BRUNDAGE, Miles, et al.: The Malicious Use of Artificial IntelligenceForecasting, Prevention, and Mitigation, 2018, University of Oxford. https://maliciousaireport.com (Letöltés ideje: 2014. 03. 10.)
- CARROLL, Ward: Cyber War 2.0 -- Russia v. Georgia, in: Military.com, 2008. https://www.military.com/defensetech/2008/08/13/cyber-war-2-0-russia-v-georgia (Letöltés ideje: 2018. 04. 25.)
- CLAUSEWITZ Carl Von: A háborúról, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013. p. 39.
- CONGER, George: Study: Hizbullah won propaganda war, in: The Jerusalem Post, 2007. https://www.jpost.com/Israel/Study-Hizbullah-won-propaganda-war (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- CSERHÁTI András: A Stuxnet vírus és az iráni atomprogram, in: Nukleon, 2011, IV.évf. 85. sz. http://nuklearis.hu/sites/default/files/nukleon/Nukleon_4_1_85_Cserhati_.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 25.)
- DEÁK Veronika: A social engineering humán alapú támadási, 2017, Biztonságpolitika.hu. http://biztonsagpolitika.hu/wp-content/uploads/2017/04/Deak_Veronika_a-social-engineering-humán-alapú-támadási-technikái.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 20.)
- FARMER, Ben: Four meals from anarchy: How Britain would collapse in just days if power supply is cut, in: The Telegraph, 2018. https://www.telegraph.co.uk/news/2018/03/17/britain-four-meals-away-anarchy-cyber-attack-takes-power-grid/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 16.)
- FEKETE Csanád: A kiberhadviselés fejlődése és az ukrán válság, in: Biztonsagpolitika.hu, 2015
- FEKETE Csanád: A hibrid hadviselés elméleti kérdései: in: KALÓ József (szerk.): Napjaink biztonsági kihívásai, veszélyei és fenyegetései – Tanulmányok a Biztonságpolitikai Szakkollégium tagjainak írásaiból, 2016. Nemzeti Közszolgálati Egyetem
- FEKETE Csanád: Információ és hadviselésháború a kognitív hadszíntéren II., in: Szakmai Szemle, 2016 4. sz.

- FEKETE Csanád – SIPOS Zoltán: A a kibertér megjelenése az orosz katonai műveletekben a 2008-as orosz-grúz háború tükrében, in: Honvédségi Szemle, 2017 1. sz. https://honvedelem.hu/kiadvany/honvedsegi_szemle_2017_1_szam (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- FOX-BREWSTER, Thomas: Petya Or NotPetya: Why The Latest Ransomware Is Deadlier Than WannaCry, in: Forbes, 2017. https://www.forbes.com/sites/thomasbrewster/2017/06/27/petya-notpetya-ransomware-is-more-powerful-than-wannacry/#2294a2dc532e (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- FRUHLINGER, Josh: Petya ransomware and NotPetya malware: What you need to know now, in: CSO, 2017. https://www.csoonline.com/article/3233210/ransomware/petya-ransomware-and-notpetya-malware-what-you-need-to-know-now.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 04.)
- GERASZIMOV, Valerij: Cennoszty nauki v predvigyenyii., 2013, Vojenno-promislennij kurjer No. 476. http://www.vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf (Letöltés ideje: 2015. 11. 25.)
- GILES, Keir: Handbook of Russian Information Warfare, 2016, Research Division NATO Defense College. https://krypt3ia.files.wordpress.com/2016/12/fm_9.pdf (Letöltés ideje: 2017. 01. 12.)
- GOLD, Daniel: Unit 61398: Chinese Cyber-Espionage and the Advanced Persistent Threat, in: Infosec Institute, 2013. http://resources.infosecinstitute.com/unit-61398-chinese-cyber-espionage-and-the-advanced-persistent-threat/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.)
- GOODIN, Dan: NotPetya developers may have obtained NSA exploits weeks before their public leak [Updated], 2017, Ars Technica. https://arstechnica.com/information-technology/2017/06/notpetya-developers-obtained-nsa-exploits-weeks-before-their-public-leak/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.)
- GREENBERG, Andy: Trump's Win Signals Open Season for Russia's Political Hackers, 2016, Wired. https://www.wired.com/2016/11/trumps-win-signals-open-season-russias-political-hackers/ (Letöltés ideje: 2018. 01. 30.)
- HAIG Zsolt: Az információs társadalmat fenyegető információalapú veszélyforrások, in: Hadtudomány, 2007., XVII.évf. 3. sz.
- HAIG Zsolt. et al.: A kritikus információs infrastruktúrák meghatározásának módszertana, Budapest, 2009., ENO Avisory Kft. http://www.cert-hungary.hu/sites/default/files/news/a_kritikus_informacios_infrastrukturak_meghatarozasanak_modszertana.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 22.)
- HAIG Zsolt. et al.: Kritikus infrastruktúrák és kritikus információs infrastruktúrák, Budapest, 2012, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/kritikus_infrastrukturak.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 24.)

- HAIG Zsolt – VÁRHEGYI István: A cybertér és a cyberhadviselés értelmezése, in: Hadtudomány, 2008, 18.évf. E. sz. http://mhtt.eu/hadtudomany/2008/2008_elektronikus/2008_e_2.pdf (Letöltés ideje: 2016. 07. 01.)
- HAMMES, Thomas X.: The Evolution of War: The Fourth Generation, 1994, Marine Corps Gazette No. 9
- HANULA Zsolt: Putyin trollhadserege: ezer ember, havi egymillió dollárért, 2017, Index.hu. https://index.hu/tech/2017/11/06/putyin_trollhadserege/ (Letöltés ideje: 2018. 01. 30.)
- HOFFMAN, Frank G.: Conflict in the 21st century - The rise of hybrid wars, Arlington, VA, 2007, Potomac Institute for Policy Studies
- Individuals using the Internet (% of population) 2000-2016. International Telecommunication Union, World Telecommunication/ICT Development Report and database. https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/statistics/2018/Individuals_Internet_2000-2016%20Jan2018.xls (Letöltés ideje: 2018. 04. 12.)
- KOVÁCS László – KRASZNAY Csaba: Digitális Mohács 2.0: kibertámadások és kibervédelem a szakértők szerint, in: Nemzet és Biztonság, 2017. 1. sz.
- KOZŁOWSKI, Andrzej – RĘKAWEK, Kacper – TERLIKOWSKI, Marcin: Cyberterrorism: The Threat That Never Was, in: PISM, 2014, Vol. 40 No. 4. https://www.pism.pl/files/?id_plik=16470 (Letöltés ideje: 2018. 01. 30.)
- KRAJNC Zoltán – GÖNCZI Gabriella: A légi hadjáratok (műveletek) stratégiai szintű tervezésének és az üzleti (vállalati) stratégiaalkotásnak a konvergenciája (egy. PhD-témaválasztás indoklása)., in: Repüléstudományi Konferencia, 2009, Szolnok. http://epa.oszk.hu/02600/02694/00048/pdf/EPA02694_rtk_2009_2_Krajnc_Zoltan-Gonczi_Gabriella_1.pdf (Letöltés ideje: 2018. 01. 30.)
- KRAJNC Zoltán – GÖNCZI Gabriella: Korunk meghatározó légierő teoretikusa: John A. III. Warden, in: Hadmérnök, 2010, V.évf. 1. sz. http://hadmernok.hu/2010_1_gonczi_krajnc.pdf (Letöltés ideje: 2018. 01. 30.)
- LEITOLD Ferenc: Biztonsági Technológiák Alkalmazása, Budapest, 2014, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. http://eiv.uni-nke.hu/uploads/media_items/biztonsagi-technologiak-alkalmazasa.original.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.)
- MARSH, Sarah: US joins UK in blaming Russia for NotPetya cyber-attack, in: The Guardian, 2018. https://www.theguardian.com/technology/2018/feb/15/uk-blames-russia-notpetya-cyber-attack-ukraine (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- MOLANDER, Roger – C.RIDDILE, Andrew – WILSON, Peter A.: Strategic Information Warfare - A New Face of War, 1996, RAND Corporation
- NATO Recognises Cyberspace as a 'Domain of Operations' at Warsaw Summit, CCDCOE, 2016. https://ccdcoe.org/nato-recognises-cyberspace-domain-operations-warsaw-summit.html (Letöltés ideje: 2018. 05. 20.)

- NICK, Newman: Overview and Key Findings of the 2017 Report, 2017, Digital News Report. www.digitalnewsreport.org/survey/2017/overview-key-findings-2017/ (Letöltés ideje: 2018. 01. 28.)
- PAGANINI, Pierluigi: PsyOps and Socialbots, 2013, Infosec Institute. resources.infosecinstitute.com/psyops-and-socialbots/ (Letöltés ideje: 2016. 11. 10.)
- Ransomware Petya encrypts hard drives, G DATA Security Blog, 2016. https://www.gdatasoftware.com/blog/2016/03/28213-ransomware-petya-encrypts-hard-drives (Letöltés ideje: 2018. 04. 12.)
- RUUS, Kertu: Cyber War I: Estonia Attacked from Russia, European Affairs, in: European Affairs, 2008., Vol. 9 No. 1
- SZABÓ József: Kis magyar hadelmélet illetve mire készítsük fel a honvédtiszteket a XXI. században, 2012, Hadtudományi Szemle http://epa.oszk.hu/02400/02463/00013/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2012_3-4_378-384.pdf (Letöltés ideje: 2015. 11. 24.) pp. 378–384.
- SZŰCS Péter: Ehhez képest a WannaCry felüdülés volt, in: Itcafe, 2017. https://itcafe.hu/hir/petya_notpetya_zsarolovirus.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 20.)
- TÁLAS Péter: Az ukrán válság értelmezési kereteiről és az ukrán választásokról, in: Nemzet és Biztonság, 2014, VII.évf. 5. sz.
- TIGNER, Brooks: NATO and others struggle with cyber attribution and legal and military responses, 2018, Jane's 360., www.janes.com/article/79263/nato-and-others-struggle-with-cyber-attribution-and-legal-and-military-responses (Letöltés ideje: 2018. 05. 20.)
- TOFFLER, Alvin: A harmadik hullám, Budapest, 2001, Typotex
- U.S. blames North Korea for 'WannaCry' cyber attack, Reuters, 2017. https://www.reuters.com/article/us-usa-cyber-northkorea/u-s-blames-north-korea-for-wannacry-cyber-attack-idUSKBN1ED00Q (Letöltés ideje: 2018. 05. 10.)
- VIJAYAN, Jaikumar: Government role in Stuxnet could increase attacks against U.S. firms, in: Computerworld, 2012. https://www.computerworld.com/article/2503923/cybercrime-hacking/government-role-in-stuxnet-could-increase-attacks-against-u-s--firms.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- WARDEN, John: Air Theory for the Twenty-First Century, in: Airpower Journal, 1995

NEUSPILLER FERENC

A RÓMAI REZIDENTÚRA KÍSÉRLETE OLASZ RENDŐR BESZERVEZÉSÉRE

Bevezetés

Magyarország és Olaszország ma már szövetségesek. A hidegháborús korszakban azonban még ellenséges viszonyban álltak egymással, ezért a magyar hírszerzés az 1950-es évek elejétől kísérleteket tett az olasz közéletbe való beépülésre. Ennek érdekében a római rezidentúra olasz rendőröket is igyekezett beszervezni. A kísérletek közül az egyik legkorábbi egy római rendőrtiszt, Nicola Cotuli ellen irányult, melyet egy, a már a magyar hírszerzésnek dolgozó harmadik személyen keresztül próbáltak elérni. A rendőrtiszt beszervezési kísérletén keresztül megismerhetjük a magyar hírszerzés főbb érdeklődési köreit, és hogy egy frissen felállított rezidentúrának milyen problémákkal kellett szembenéznie. Ezen kívül megtudhatjuk, mennyire volt hatékony az együttműködés a Központ és a terepen dolgozó hírszerző tisztek között, illetve hogy milyen veszélyeket rejt magában, ha egy képzetlen harmadik személy tartja a kapcsolatot a célszeméllyel és próbálja realizálni a beszervezést. Továbbá képet kapunk arról, hogy a külföldön szolgáló hírszerző tisztek milyen, az olasz elhárítás munkájából adódó veszélyeknek voltak kitéve.

A második világháború után, 1945-ben mind Magyarország, mind Olaszország a vesztes oldalon találta magát, a két ország helyzete mégis különböző volt. Olaszország a szövetséges haderők 1943. júliusi partraszállását követően szeptemberben fegyverszünetet kötött, októberben pedig hadat üzent Németországnak, ezzel sikeres kiugrást hajtott végre. Róma 1944. júniusi elfoglalása után a legtöbb feladatot átruházták ugyan az olasz kormányra, magasabb körökben az angolok és amerikaiak mégis igyekeztek befolyásukat érvényesíteni.[1] A világháborút követően Olaszországban többpártrendszer jött létre, ez a berendezkedés azonban gyenge lábakon állt, ráadásul az olasz titkosszolgálatok az Egyesült Államoknak lettek alárendelve.[2] Ennek köszönhetően az ország a nyugati tömbhöz tartozott, 1949. április 4-én Olaszország a NATO egyik alapító tagja lett.[3] Ezzel szemben Magyarország 1944–1945-ben északi, keleti és déli szomszédaival

[1] CSEH Gergő Bendegúz: Fegyverszüneti ellenőrzés Európában a második világháború végén. In: A Nagy Testvér szatócsboltja. Tanulmányok a magyar titkosszolgálatok 1945 utáni történetéből. Szerk.: Gyarmati György és Palasik Mária. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó, 2012, Budapest. pp. 23–25.

[2] GANSER, Daniele: NATO's secret armies. Operation Gladio and Terrorism in Western Europe. pp. 64-66. https://libcom.org/files/NATOs_secret_armies.pdf (Letöltés ideje: 2018. 03. 12.)

[3] HORVÁTH Jenő: Olaszország Kelet-Közép-Európa politikája 1918-tól napjainkig, Grotius E-könyvtár, 2006. p. 55. http://www.grotius.hu/doc/pub/YWJMAR/horvath_jeno_grotius_e-konyvtar_2006.pdf (Letöltés ideje: 2018. 02. 27.)

együtt szovjet érdekszférába került, a szovjet megszállás eredményeképpen pedig korlátozódott Magyarország szuverenitása mind bel-, mind külpolitikai téren. A kommunista törekvések – melyeknek célja a többpártrendszer felszámolása és a hatalom kizárólagos birtoklásának megszerzése volt – 1949-ben, az új alkotmány elfogadásával befejeződtek, ami egyet jelentett azzal, hogy Magyarország alárendelte magát a Moszkvából érkező utasításoknak.[4] Mivel így a két ország egymással ellentétes táborba került, a magyar titkosszolgálatok az 1950-es évektől kezdve aktívan foglalkoztak Olaszországgal. A hírszerzés 1953 júliusától a Belügyminisztérium II. Osztályának feladata lett, Gazdik Gyula államvédelmi ezredes irányításával.[5] Az Olaszországban folytatott hírszerzésnek az 1951–1952-ben Rómában felállított rezidentúra volt a központja,[6] amely az 1950-es évektől kezdve olasz rendőröket is igyekezett beszervezni. Ezek közül a kísérletek közül az egyik legkorábbi Nicola Cotulinak az esete volt 1953–1954-ben.

Nicola Cotuli előélete

A dossziéban „Pietro" fedőnevű rendőrt egy, a már a magyar hírszerzésnek dolgozó olasz újságíró, Giovanni Caporaso, fedőnevén „Lombardo"[7] hozta látókörbe, aki az olasz Külügyminisztérium sajtóosztályáról ismerte őt. Kapcsolatuk azután sem szakadt meg, hogy az olasz rendőrt át-, illetve visszahelyezték a Belügyminisztériumhoz, és továbbra is szivárogtatott ki információkat az újságíró részére.[8] „Pietro"-val a római rezidentúra „Lombardo"-n keresztül foglalkozott. Bár párszor felmerült az a lehetőség, hogy a magyar hírszerzés „Tarjáni" fedőnevű ügynöke, vagyis Kracsek János[9] államvédelmi hadnagy személyesen találkozzon az olasz rendőrtiszttel, ezt az ötletet végül a lebukás túl nagy veszélye miatt elvetették.[10]

„Pietro" életéről a dossziéban egymásnak ellentmondó információk szerepelnek, a minden bizonnyal „Lombardo" által írt és aztán magyarra fordított adatokat később helyreigazították. A dosszié tanúsága szerint 1914-ben született Olaszország Regio Calabria tartományában, de az egyetemet már Messinában végezte, ahova apja miatt költöztek. Az 1930-as években belépett az akkori Olasz Fasiszta Párt egyetemi szervezetébe, a Gioventù Universitaria Fascistába (GUF),[11]

---

4 ROMSICS Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, 2010, Budapest. p. 273.

5 PALASIK Mária: A Hírszerző Osztály. Betekintő 2011/2. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_palasik_0.pdf (Letöltés ideje: 2018. 02. 27.)

6 TÓTH Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata 1945–1990. Betekintő 2011/2. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_toth_e.pdf (Letöltés ideje: 2018. 02. 27.)

7 „Lombardo" azonosítását megadja: CSORBA László: A római magyar követ jelenti... A magyar–olasz kapcsolatok története 1945–1956. 2010, Budapest. p. 184. http://real-d.mtak.hu/538/4/dc_252_11_doktori_mu.pdf (Letöltés ideje: 2018. 02. 27.)

8 Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. November 16- jelentésből fordítás. p. 8.

9 „Tarjáni" azonosítását megadja: CSORBA, 2010. p. 190.

10 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Feljegyzés „Pietro" ügyében. Budapest, 1953. augusztus 18. p. 16-17.

11 A dossziéban helytelenül Gruppi Universitari Fascisti néven szerepel. ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. p. 5.

amelynek tagjai terjesztették a fasiszta propagandát, illetve sport- és kulturális rendezvények megszervezésében vállaltak szerepet.[12] Itt azonban folyamatos szankciók érték a párt bírálata miatt. A második világháború alatt az olasz rendőr katonaként szolgált. A róla szóló első jelentés szerint a görög frontra küldték harcolni, ahonnan visszatérve csatlakozott a Szocialista Párt titkos sejtjeihez.[13] Egy későbbi jelentés azonban azt írja, hogy a háború alatt nem volt hadszíntéren.[14] A háború után, a köztársaság előkészítésének idején a Belügyminisztériumnál dolgozott. Innen a Szocialista párt vezetője, az 1946-1947-ig külügyminiszter Nenni[15] miatt került át a Külügyminisztériumhoz. Minden bizonnyal itt találkozott későbbi feleségével, Gianna Basilével, a Külügyminisztérium kabinetfőnök-helyettesének gépírónőjével, és ekkor ismerkedett össze „Lombardo"-val, akit szintén Nenni vitt be a Külügyminisztériumba. 1947-ben „Pietro" visszakerült a Belügyminisztériumhoz, és a beszervezési kísérlet idején azon a rendőrkapitányságon teljesített szolgálatot, amelyhez a Magyar Akadémia is tartozott.

Az újságíró szerint az egyszerű, becsületes életet élő „Pietro" magasabb kultúrával és intelligenciával rendelkezik, mint az olasz rendőrség „szerény képességekkel bíró" középfunkcionáriusai. A pénzt nem sokra tartotta, vagyis anyagi ellenszolgáltatásért cserében nem valószínű, hogy a magyar hírszerzés számára hasznosítható információkat fog kiadni, ezért a római rezidentúra inkább a politikai hovatartozására próbált építeni. „Lombardo" ugyanis úgy vélte, hogy a rendőr baloldali beállítottságú, sőt, közelebb érzi magát a Kommunista Párthoz, mint a szocialistákhoz. Az újságíró továbbá kihangsúlyozta, hogy „nevezett tökéletesen a vonalban van és mindég(!) készen áll arra, hogy a segítségemre legyen".[16]

A berlini értekezlet

Mivel „Pietro" felesége az olasz Külügyminisztériumnál dolgozott, ezért a római rezidentúra igyekezett rajta keresztül olyan külpolitikai jellegű információkhoz hozzájutni, amelyek érdekesek lehetnek a magyar hírszerzés számára. Erre 1954 januárjában került sor először, amikor a közelgő berlini értekezlettel kapcsolatban érdeklődött „Lombardo". A Szovjetunió, az Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia külügyminiszterei ugyanis 1954. január 25. és február 18. között Berlinben tartottak tanácskozást, ahol elsősorban Németország és Ausztria helyzetéről, valamint európai biztonsági kérdésekről tárgyaltak.[17] „Pietro" szerint azonban az olaszok nem készülődnek, és „valószínűnek tartsa(!) hogy olasz részről nem is fognak jelölni senkit a konferenciára megfigyelőként".[18] Mindössze annyit sikerült kideríteni, hogy Olaszország három

---

12 COPPA, Frank J: Dictionary of Modern italian history. Greenwood Press, 1985, London. pp. 290-291.
13 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. p. 6.
14 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. November 16- jelentésből fordítás. p. 7.
15 HEARDER, Harry: Olaszország rövid története. Maecenas Könyvkiadó, 1992. p. 215.
16 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. November 16- jelentésből fordítás. pp. 7–8.
17 PÓK Attila: A nemzetközi élet krónikája 1945–1997. História, 1998, Budapest. p. 51.
18 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Jelentés „Pietro" ügyében. Budapest, 1954. január 7. p. 18.

főbb kérdésben foglal majd állást Berlinben: Trieszt esetleges felosztása, az Európai Védelmi Közösség (EVK) létrehozása és Németország helyzete.[19]

Trieszt felosztása azért került szóba, mert a második világháború alatt a jugoszláv partizánhadsereg csapatai korábbi olasz területeket szálltak meg, és bevezették a jugoszláv közigazgatást. A kérdést az 1947. február 10-én aláírt párizsi békében csak átmenetileg oldották meg a Trieszti Szabad Terület létrehozásával. A város sorsát 1954 októberében rendezték véglegesen, amikor az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Olaszország és Jugoszlávia megállapodást írt alá. Ennek értelmében Trieszt Olaszországhoz került, a város körüli, túlnyomórészt szlovének által lakott területek pedig Jugoszláviához kerültek.[20]

Az Európai Védelmi Közösség (EVK) létrehozásának terve 1950-ben született az akkori francia miniszterelnök, Pleven javaslatára (Pleven-terv). Az elképzelés szerint Franciaország, az NSZK, Olaszország, Belgium, Hollandia és Luxemburg közös haderőt hoznának létre vegyes nemzetiségű hadosztályokkal. A hat tagállam 1951. február 15-én Párizsban tartott értekezletet a tervről, és 1952. május 27-én aláírták a szerződéstervezetet. Ennek értelmében a tagállamok a szárazföldi és légi erejüket az EVK rendelkezésére bocsátanák, katonáik pedig egységes kiképzést és fegyverzetet kapnának. Az EVK tényleges létrehozásáról éveken keresztül komoly vita folyt elsősorban Franciaországban, ahol a belpolitikai instabilitás miatt az egymást váltó kormányok nem tudták a Nemzetgyűléssel elfogadtatni a többször is módosított javaslatokat. Az EVK terve végül 1954-ben megbukott.[21]

A Molotov, Dulles, Bidault és Eden részvételével megtartott tanácskozáson a legfontosabb kérdés Németország helyzete volt. Ezzel kapcsolatban a brit külügyminiszter, Eden azt javasolta, hogy egész Németország területén tartsanak szabad választásokat, ami után egy teljes cselekvési szabadságot élvező össznémet kormány vehetné kezébe Németország vezetését és írná alá a békeszerződést. Ezzel szemben Molotov szovjet külügyminiszter szerint még a választások előtt fel kellene állítani egy ideiglenes kormányt, amit a két német parlament és demokratikus szervezetek részvételével alakítottak volna meg. Ezen kívül Molotov javaslatot tett egy kollektív európai biztonsági szerződés megkötésére, ami gyakorlatilag egyet jelentett volna a NATO feloszlatásával és az EVK létrehozásának megakadályozásával, ezért az elképzelést a nyugati hatalmak külügyminiszterei nem támogatták. Így azonban Németország megosztottsága sem változott, és a konferencia eredménytelenül ért véget.[22]

A Péter Gábor- és a Berija- per

1953. január 3-án letartóztatták Péter Gábort. Az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) volt vezetőjét cionista kémtevékenység folytatásával vádolták, és a Központi

---

[19] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Információs jelentés a berlini konferencián felvetendő olasz vonatkozású kérdésekről. 1954. január 15.

[20] JUDT, Tony: A háború után. Európa története 1945 óta. I. kötet. Európa Könyvkiadó, 2007, Budapest. p. 340.

[21] GAZDAG Ferenc: Európai integráció és külpolitika. Osiris Kiadó, 2005, Budapest. pp. 139–156.

[22] MEZEI Géza: Németország és a hidegháború. A szövetséges hatalmak és a német kérdés 1945–1961. Új Mandátum, 1999, Budapest. pp. 207–208.

Vezetőség február 26-i ülésén kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából. Az ügybe több mint 110 személyt kevertek bele, köztük Tihanyi Jánost, a Hírszerző Főosztály vezetőjének helyettesét, Bauer Miklóst, a nyugat-európai hírszerzés osztályvezetőjét és Réh Alajost, az operatív főosztály második emberét. Bár őket végül szabadon engedték, Péter Gábort 1953. december 24-én bűnösnek találták népellenes tevékenység elkövetésében, hűtlenségben, halált okozó súlyos testi sértésben, folytatólagosan elkövetett hivatali hatalommal való visszaélésben, külföldre szökés elősegítésében, valamint társadalmi tulajdon elleni bűntettben, és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. Ügye ezt követően átkerült a Katonai Felsőbírósághoz, amely 1954. január 15-én mondta ki a jogerős ítéletet a büntetési tétel érintetlenül hagyásával.[23] Péter Gábor letartóztatásáról és peréről 1954-ben a magyar és az olasz sajtó is beszámolt. Az eset megijeszthette az olasz újságírót, aki az 1954. március 16-i találkozón fel is emlegette az ügyet „Tarjáni"-nak, ugyanis attól tartott, hogy ha Péter Gábor tudott a magyar hírszerzéshez fűződő kapcsolatáról, akkor kiadhatta külföldi szerveknek. Természetesen a rezidentúra tisztje igyekezett őt megnyugtatni, bár arra felhívta figyelmét, hogy legyen nagyon óvatos, minden esetben dolgozzon ki legendát, mert „Pietro" rendőr, és könnyen dekonspirálódhat előtte.[24]

Ha a Péter Gábor-ügy „Lombardo"-t ijesztette meg, akkor a szintén a korszakban lezajló Berija-per „Pietro"-t. Berija 1938 augusztusában került a szovjet Belügyi Népbiztosság (Narodnij Komisszariat Vnutrennyih Gyel – NKVD)[25] állambiztonsági igazgatóságának élére. Sztálin 1953. márciusi halála után Malenkovval és Hruscsovval harcolt a hatalomért. 1953 júniusában egy puccsot követően letartóztatták, majd júliusban minden rangjától, címétől és kitüntetésétől megfosztották. Ügyében 1953. december 23-án hoztak ítéletet, és még aznap éjszaka kivégezték.[26] A rendőr szerint ez az eset azt bizonyítja, hogy a nyugati hírszerző szervek igyekeznek beépülni a szocialista országok legfelső szerveibe, ezért egy 1954. márciusi találkozójukon arra kérte „Lombardo"-t, hogy ha a tőle kapott információkat idegen hatalomnak adja át, azt legyen szíves közölni vele, illetve titkos jellegű információkat csak abban az esetben szivárogtat ki, ha biztosítják arról, hogy senki sem tudja meg, kitől származnak, mert bízik ugyan újságíró barátjában, de az elhárító szervek besúgói mindenhol ott vannak. Mivel ennek hallatára a rezidentúra tisztje attól félt, hogy az olasz rendőr ellenőriztetni fogja az újságírót, ezért azt javasolta, hogy találkozzon kevesebbszer a magyar hírszerzés ügynökeivel.

Belpolitikai jellegű információk

A fent említett találkozón „Lombardo" egy közös ebéd keretein belül olasz belpolitikai információkat tudott meg „Pietro"-tól, aki azt állította, hogy a kormány

---

[23] MÜLLER Rolf: Az erőszak neve: Péter Gábor. Az ÁVH vezetőjének élete. Jaffa Kiadó, 2017, Budapest. pp. 184–211.

[24] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. „Lombardo"-val való találkozásról jelentés. 1954. március 17. pp. 42-43.

[25] BODA József: „Szigorúan titkos!"? Nemzetbiztonsági almanach. A felderítés és hírszerzés, valamint a titkos információgyűjtés elméleti és gyakorlati kérdései. Zrínyi Kiadó, 2016, Budapest. p. 109.

[26] RAYFIELD, Donald: Sztálin és hóhérai. A zsarnok, és akik neki gyilkoltak. Park Könyvkiadó, 2011, Budapest. p. 366.

mindent megtesz annak érdekében, hogy gátolja a haladó erők munkáját.[27] Szerinte ezzel állt összefüggésben az, hogy mind a Belügyminisztériumban, mind a rendőrség berkein belül elkezdték leépíteni a szocialista vagy kommunista érzelmű személyeket, sőt, minden ismertebb baloldali vezető telefonját lehallgatták. Azt viszont nem tudta megmondani, hogy a lehallgatásokat, ellenőrzéseket kik és hogyan végzik, mert ezeket az információkat a rendőrség elől is titkolják.[28] Pár nappal később újabb érdekes belpolitikai jellegű információt közölt. Azt állította, hogy a Kereszténydemokrata Párt kormányválságot fog provokálni egy EVK-t támogató kormány létrehozásának érdekében.[29] „Tarjáni" ezért utasíthatta arra az újságírót júliusban, hogy kérjen további információkat a kereszténydemokratákról, elsősorban a párton belüli erőviszonyokról, és arról, hogy ezek hogyan befolyásolhatják az olasz bel- és külpolitikát.

A rezidentúra tisztje ekkor azzal is megbízta „Lombardo"-t, hogy rendszeresen szerezzen be titkos politikai és gazdasági információkat barátjától, és beszéltesse őt saját hivatali ügyeiről, így sikerülne a kapcsolatot teljes konspirációba átvinni. A konspirációt egyébként „Tarjáni" szerint maga a rendőr kezdeményezte. Két okot feltételezett a kezdeményezés hátterében: vagy azért, mert ismeri az olasz rendőrség ellenőrzési módszereit, és nem akarja, hogy felfigyeljenek „Lombardo"-val való kapcsolatára (ezért kérte tőle, hogy nyilvánosan kevesebbszer találkozzanak), vagy azért, mert az újságíró gyanússá vált előtte, és ki akarta szedni belőle valódi céljait.[30]

1954. május 20-án találkozott ismét „Tarjáni" és „Lombardo". Az olasz újságíró csak késve tudott elindulni, ezért taxival közelítette meg a találkozó helyszínét. Ezt meglátva „Tarjáni" igencsak dühös lett. Saját állítása szerint „mindjárt megmagyaráztam, hogy nagyon helytelen volt az, hogy egészen a találkozóhelyig taxival jött és felhívtam a figyelmét arra, hogy ez többet elő ne forduljon, mert ezzel mind a kettőnk biztonságát veszélyezteti." Ezt követően úgy döntöttek, hogy a megbeszélést egy étteremben, vacsora közben folytatják. A Róma közeli községben lévő étteremhez azonban együtt mentek taxival!

A közös vacsora közben az újságíró beszámolt arról, hogy „Pietro" feleségének nem volt módja belenézni politikai dokumentumokba, mert azokról csak Piccioni külügyminiszter és az államtitkárok tudnak. Megemlítette viszont, hogy „Pietro" panaszkodott hivatalára, mert rendszeresen kap olyan feladatokat, amelyek ellentétesek politikai meggyőződésével, például olasz elvtársakat kell letartóztatnia. „Lombardo" egyben felajánlotta, hogy mivel a közeljövőben két utazó delegációban vesz majd részt – az egyikkel Líbiába, a másikkal Nyugat-Németországba megy –, szívesen elvégez bármilyen feladatot ezeken az utakon, amit a magyar hírszerzés bíz rá. A felkínált lehetőséggel azonban „Tarjáni" egyelőre nem kívánt élni, ellenben leszidta az újságírót, amiért az a római rezidentúra megkérdezése nélkül váltott munkahelyet.[31] Bár a munkahelyváltásról a dossziéban nincs konkrét információ, egy 1954. június 25-i jelentésből arra lehet következtetni, hogy „Lombardo" az Olasz Munkaügyi Minisztériumban fogadott el új állást. Erre utal, hogy saját állítása

---

[27] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Jelentés „Lombardo" ügyében. 1954. március 25. pp. 47-49.

[28] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Jelentés „Lombardo" ügyében. 1954. március 25. pp. 47-48.

[29] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Rómából érkezett táviratból. pp. 54-55.

[30] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. „Lombardo"-val való találkozóról jelentés. 1954. július 3. pp. 57-60.

[31] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. „Lombardo"-val való találkozóról jelentés. 1954. május 22. pp. 77-81.

szerint Olaszország és Jugoszlávia között egy munkaerőcsere-program fog lezajlani, aminek lefolytatásával a Minisztérium őt fogja majd megbízni.[32] „Tarjáni" ekkor úgy érezhette, hogy az olasz újságíró munkájában komoly hibák vannak, ezért vethette fel azt az elképzelést, hogy „Lombardo"-t Magyarországra kéne utaztatni, és bár találkozójukon még elutasította felajánlását, a Budapestre küldött jelentés kiértékelésében már azt hangsúlyozza, hogy „Lombardo" nyugat-németországi útját össze kellene kötni ott elvégzendő kutatómunkával.[33]

Pár nappal később az újságíró közölte „Tarjáni"-val, hogy a társadalmi és politikai szervek ellenőrzését egy Belügyminisztériumon belüli osztály végzi, ami szerinte nem sokban különbözik az OVRA-tól.[34] Az OVRA (Opera Vigilanza Repressione Antifascista) 1926 novemberében jött létre, az olasz rendőrségnek volt egy speciális egysége. Az OVRA közvetlenül a Fasiszta Párthoz tartozott, és az antifasizmus elleni harccal foglalkozott, de a világháborút követően feloszlatták, illetve átszervezték.[35] A katonai elhárítás azonban véleménye szerint nem ennek a feladata, mert erre a célra létrehoztak egy külön osztályt, ami a SIM utódja.[36] A SIM (Servizio Informazioni Militare – az olasz katonai hírszerzés) 1925 októberében jött létre. A vezérkari főnök alá tartozó szolgálat feladata a szárazföldi, légvédelmi és haditengerészeti titkosszolgálatok munkájának összehangolása, koordinálása volt.[37] A világháborút követően ezt is átszervezték, és helyére 1949-ben megalapították a SIFAR-t (Servizio Informazioni Forze Armate), külön hírszerző és elhárító alosztállyal.[38]

A rezidentúra tisztje arra utasította az újságírót, hogy „Pietro"-n keresztül tudja meg, a Belügyminisztériumon, illetve a rendőrségen belül mely szervek végzik az elhárítást a politikai pártok, szervek felé, és szedje ki az olasz rendőrből, hogy kik az irányítóik, végrehajtóik, és hol van a székhelyük ezeknek a szerveknek. Egyben igyekezzen kideríteni felesége révén, hogy az olasz Külügyminisztérium titkárságán kik dolgoznak, és milyen a politikai beállítottságuk és az anyagi helyzetük.[39]

A Központ utasításai

Mivel „Pietro" ügyében lassan egy éve nem történt jelentős előrehaladás, ezért a Központ július elején több utasítást is küldött Rómába a követségi pártszervezet vezetőjének, Dobai János hírszerző századosnak, fedőnevén „Seres"-nek, aki

---

32 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Jelentés „Lombardo" ügyében. 1954. június 25. p. 90.

33 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. „Lombardo"-val való találkozóról jelentés. 1954. május 22. p. 82.

34 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Jelentés „Lombardo" ügyében. 1954. május 29. p. 75.

35 MACK SMITH, Denis: Storia d'Italia dal 1861 al 1997. Editori Laterza. 1997. pp. 494–495.

36 A dossziéban szereplő SüIM elgépelés eredménye lehet. ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Jelentés „Lombardo" ügyében. 1954. május 29. p. 75.

37 PASAQUALINI, Maria Gabriella: Carte segrete dell 'intelligence italiana 1919–1949. pp. 66–67. https://www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/storia-dintelligence/carte-segrete-dell-intelligence-italiana-1918-1949.html (Letöltés ideje: 2018. 02. 26.)

38 Uo. p. 278.

39 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Jelentés „Lombardo" ügyében. 1954. május 29. p. 75.

kulturális attaséként dolgozott Rómában.[40] A Központ szerint a rendőr ügye azért húzódik ilyen sokáig, mert „Lombardo" munkájában hiányosságok vannak, emiatt az eredmények lassan, vontatottan születnek, ráadásul a legutóbbi két találkozójuk sikertelen volt. A vontatottságnak és sikertelenségnek „Lombardo" az oka, hiszen nem követ el mindent annak érdekében, hogy az olasz rendőrt kompromittálják, nem használja ki a kínálkozó alkalmakat. Például akkor, amikor „Pietro" panaszkodott munkakörülményeire, állására az elvtársak letartóztatása miatt, tovább kellett volna vinni a beszélgetést, és megtudni, hogy milyen funkcióban lévő elvtársakat tartóztattak le és mi volt a bűnük. Ez a Központ szerint már csak azért is fontos lenne, mert egyre gyakoribbak a letartóztatások, és ő esetleg ismerheti ezeknek a valós okait, meg tudná mondani, hogy árulás vagy hálózati beépülés következtében hajtják-e végre a letartóztatásokat. Ha ez kiderülne, segíteni lehetne az olasz pártot a szükséges ellenlépések kidolgozásában, és még „Pietro"-t is sikerülhetne fokozatosan konspirálni. A Központ szerint azonban „Lombardo" ingadozik, nincs átgondolt véleménye, nem gondolkodik, csak elfogadja azt, amit „Tarjáni" mond neki, fejlődése egy ponton megállt, mintha teljesen közömbössé vált volna.

Az imént felsorolt hiányosságok és hibák – hangsúlyozza az utasítás – a rezidentúra tisztjének hibái, hiszen nem foglalkozik megfelelően az újságíró szakmai és politikai nevelésével. A neki adott feladatokat csak nagy vonalakban magyarázza el, így „Lombardo"-nak esélye sincs arra, hogy észrevegye a kínálkozó lehetőségeket, és talán nincs is tisztában azzal, hogy a Központ számára nem csak az olasz hírszerzés és elhárítás a fontos. A neki adott feladatok a Központ szerint helyesek, de a siker érdekében pontosabb meghatározásokra lenne szükség. A fő feladat természetesen „Pietro" kompromittálása. Ez egyáltalán nem egyszerű, hiszen személyében egy operatív vezetővel állnak szemben, de sorozatos beszélgetések, az anyagok mozaikszerű összegyűjtésével, apródonként, szívós, kitartó munkával el lehetne érni „Lombardo"-n keresztül, hogy az olasz rendőr hivatali titkokat áruljon el. Ennek előfeltétele viszont az, hogy „Tarjáni" az újságírónak adott utasításait részletekre bontja, és alaposan felkészíti a „Pietro"-val való találkozásokra, hiszen „helyes felkészülés az, amikor a kapcsolattartó érzi azt, hogy ugy (!) szakmailag, mint politikailag adott valamit az ügynöknek… A helyes felkészülésnél az ügynök uj (!) dolgokat hall, szakmailag, politikailag a benne felgyülemlett nem világos kérdések tisztázódnak, megvilágosodnak, akarata ellenére gondolkodni kényszerül… Az ügynököt teljesen leköti a találkozó, mert érdekes, amit hallott, és fokozatosan világosodik meg előtte munkája értelme, eszmei tartalma". Ha ezeket a hibákat sikerül megoldani, akkor „Pietro" ügye realizálhatóvá válna.

Az utasításban a Központ továbbá „Tarjáni" szemére vetette, hogy a római rezidentúra ügynöke részletesen beszámolt „Lombardo"-nak a közös találkozókra való eljutásáról, és még azt is elárulta neki, hogy nem sokkal korábban az olaszok megfigyelték őt, bár a megfigyelésnek a dossziéban nincs nyoma. A Központ szerint ezek csak megijeszthetik az újságírót, ami újabb gátja lehet eredményes munkájának.[41]

---

[40] „Seres" azonosítását megadja: BOTTONI, Stefano: Egy különleges kapcsolat története. A magyar titkosszolgálat és a Szentszék 1961–1978. In: Csapdában. Tanulmányok a katolikus egyház történetéből 1945–1989. Szerk. BÁNKUTI Gábor – GYARMATI György. 2010, Budapest. p. 260.

[41] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. 1. 2. sz. másolat „Seres"-nek Rómába. Budapest, 1954. július 3. pp. 92–97.

Pár nappal az utasítást követően a Központ egy újabb üzenetet küldött Rómába „Seres”-nek, amiben további, az előzőeknél élesebb kritikákkal illették „Tarjáni”-t. Eszerint a római rezidentúra ügynöke nem törődött azzal, hogy a Budapestre küldött jelentéseiben az általa említett fejleményeket érthetővé tegye a Központ számára, így akadályozza, hátráltatja a munkát. Úgy viselkedik, mintha nem érezné át az ügy jelentőségét, és ebből kifolyólag nem foglalkozik elég alaposan „Lombardo”-val sem. Továbbá a szemére hányták azt is, hogy elhanyagolja „Lombardo” új munkáját az olasz Munkaügyi Minisztériumnál, márpedig ezt ki lehetne használni telepítésre, összeköttetésre, információszerzésre és Jugoszlávia elleni kapcsolatfelvételre. Az első és legfontosabb feladat, hogy tisztázni kell „Pietro” lehetőségeit, ehhez azonban a rendőrnek alaposan be kéne számolni a nyomozás alatt álló ügyeiről, a munkájáról, feladatairól, és hogy ezeket mikor és hogyan hajtotta végre. Ehhez szükséges, hogy „Lombardo” sűrűbben, akár napi szinten találkozzon vele és állandóan beszéltesse, így „Pietro” nem fog figyeli arra, mikor árul el titkokat hivatali ügyeiről.

A Központ egyetértett „Seres” javaslatával, miszerint „Lombardo” ne keresse fel „Pietro”-t a munkahelyén, továbbá csodálkozását fejezte ki, hogy erre a rendőr mint operatív ember nem hívta fel az újságíró figyelmét. Sőt, bár azt mondta, hogy ne nagyon mutatkozzanak nyilvánosan, mégis megkérte „Lombardo”-t, hogy menjen be hozzá a munkahelyére. A Központ azt sem értette, hogy „Seres” miért hagyta megjegyzés nélkül a „Lombardo”-nak adott 50 ezer lírát, hiszen így az olasz újságíró az utóbbi időben már 200 ezer lírát kapott – a dossziéban az átadott összegekről nem esik szó –, ami egyáltalán nem áll összhangban az általa elvégzett munkával.[42]

Olaszország és az EVK

1954. július 4-én Bernben rendezték a labdarúgó-világbajnokság döntőjét. Annak ellenére, hogy az esélyesebbnek tartott magyar válogatott már a nyolcadik percben kettő góllal vezetett, a mérkőzést végül a nyugatnémet csapat nyerte 3-2-re. Sokan a játékvezetőt okolták az Aranycsapat vereségéért, aki a mérkőzés vége előtt nem adta meg Puskás gólját.[43] Úgy gondolom, nem meglepő, ha egy olasz és egy magyar férfi beszélgetése közben a téma felmerült a korban. Így volt ez „Tarjáni” és „Lombardo” 1954. július 10-i találkozóján, amivel kapcsolatban a magyar ügynök megjegyezte, hogy „A magyar játékosok ... megmutatták, a pályán is, hogy a szocialista ember – még ha igazságtalanul is kaptunk ki – az uj (!) szellem következtében a vereséget is el tudja viselni...”. Miután lefolytatták a legfontosabb sporteseményekkel kapcsolatos eszmecserét, „Lombardo” közölte azokat az olasz külpolitikai információkat, amelyeket „Pietro”-tól, illetve annak feleségétől sikerült megszereznie. A rendőr felesége elárulta, hogy az olasz Külügyminisztériumban egy külön osztályt hoztak létre az EVK-val való foglalkozásra. Az osztályon belül négy alosztály működik, „Pietro” pedig megígérte, hogy kideríti az ott dolgozók nevét. Felesége véleménye szerint azonban Scelba és Piccioni külügyminiszter félrevezetik a közvéleményt, de ennél többet nem tud, mert az EVK-val kapcsolatos tervezetek és okmányok a római amerikai követségen a páncélszobában vannak, így azok még az olasz vezetők számára is hozzáférhetetlenek.

---

[42] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro” ügye. 1. 2. sz. másolat „Seres”-nek Rómába. Budapest, 1954. július 6. pp. 98–102.

[43] KASZA, Peter: Amikor a futball történelmet ír. A berni csoda, 1954. Alexandra, 2004, Pécs. pp. 121–125.

„Tarjáni” ekkor arra utasította „Lombardo”-t, hogy igyekezzen hozzájutni olyan információkhoz, amelyeket az olasz kormány titkol a közvélemény előtt, és egyben arra buzdította, hogy valamilyen úton tudja meg „Pietro”-tól, hogy az olasz rendőrség hogyan ellenőrzi a haladó szerveket, szedjen ki belőle információkat a hálózat vezetőiről, tagjairól, módszereiről. „Tarjáni” szerint ezeket az anyagokat írásban is el lehetne kérni az olasz rendőrtől, de javaslatával a Központ nem értett egyet, erre utal a lap szélén kézzel feltüntetett „Nem szabad!!” felirat. Annak ellenére, hogy a rezidentúra tisztje kritizálta az újságírót, mert munkájában hiányosságokat vélt felfedezni – a hiányosságok miatt „Tarjáni” újra azt javasolta a Központnak, hogy „Lombardo”-t illegálisan Magyarországra kéne küldeni kiképzésre, amit a Központ megint elutasított –, úgy döntött, hogy havonta 45 ezer lírával jutalmazza az olasz újságíró tevékenységét.[44]

Újabb utasítások a Központból

Miután a Központban megtárgyalták a „Pietro” ügyével kapcsolatos jelentéseket, a Belügymisztérium II/2-es alosztálya 1954 júliusában utasításokat küldött Rómába. Ezekben elsősorban az olasz rendőrnek adandó feladatokat sorolták fel. Az utasítások értelmében „Pietro”-tól főleg olasz külpolitikai vonatkozású információkat várnak, így többek között arra lenne kíváncsi a Központ, hogy az Egyesült Államok hogyan igyekszik az EVK ratifikálását keresztülnyomni az olasz kormányon, milyen eszközökkel és hogyan zsarolják a politikai vezetőket, és milyen ezzel kapcsolatos okmányokat küldtek az olasz Külügyminisztériumba. A Központban úgy gondolták, hogy ezekkel az információkkal le lehetne leplezni az Egyesült Államok háborús terveit, és az amerikaiak olasz nép elleni aknamunkája is megismerhetővé válna. Ezeken kívül Magyarországon még arra lettek volna kíváncsiak, hogy az olasz kormány és az olasz vezetők hogyan reagálnak az amerikaiak akcióira, hogyan cselekszik az olasz Külügyminisztérium, illetve milyen okmányokban válaszolnak az Egyesült Államoknak. A Központ a Rómába küldött utasításban leszögezte továbbá, hogy „Pietro”-tól egyelőre ne kérjenek anyagokat írásban, és elutasította a rezidentúra tisztjének ötletét „Lombardo” Magyarországra való utaztatásáról arra hivatkozva, hogy ez szükségtelen és konspirációs hiba lenne.[45] Mivel ekkor a Központ ugyanúgy foglalt állást ebben a kérdésben, mint korábban, ezért egy későbbi jelentésében „Tarjáni” felvetette azt a lehetőséget, hogy Róma környékén béreljenek egy szobát, és ott képezzék ki az olasz újságírót.[46] Annak azonban a dossziéban nincs nyoma, hogy erre a Központ bármit is reagált volna.

Ha a Központ a fent említett kérdéseire nem is kapott választ, azt mindenesetre az olasz rendőr elárulta „Lombardo”-nak, hogy az Egyesült Államok külpolitikai képviselői kicsit sem elégedettek az olasz kormánnyal. Ennek oka, hogy a második világháború vége óta az Egyesült Államok közel 600 millió dollár segélyt nyújtott Olaszországnak gazdaságuk talpra állítására és a haladó erők visszaszorítására, az olasz vezetők azonban ezt a pénzt saját érdekükben használták fel, miközben a

---

[44] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro” ügye. „Lombardo”-val való találkozóról jelentés. 1954. július 12. pp. 62–69.

[45] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro” ügye. Utasítás Rómába. 1954. július 27. p. 70.

[46] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro” ügye. Jelentés „Lombardo” ügyében. 1954. július 22. p. 111.

haladó erők folyamatosan erősödnek.[47] Az Egyesült Államok Alcide de Gasperit szemelte ki bűnbaknak ebben az ügyben. Az 1945 decembere és 1953 júliusa között hivatalban lévő miniszterelnök 1947-ben kizárta a kommunistákat a kormányból, és megpróbálta visszaszorítani a baloldali pártokat.[48] Az Egyesült Államok szerint azonban nem támogatta eléggé az amerikaiak által Olaszországban létrehozott ellenőrző bizottságot.

Emellett azt is sikerült még kiderítenie feleségén keresztül, hogy Törökország, Görögország és Jugoszlávia képviselői Jugoszláviában találkoztak azért, hogy a Balkán- paktumot előkészítő bizottság elkezdhesse a munkát.[49] A három ország végül augusztusban aláírta az egyezményt, szövetségük azonban nem bizonyult tartósnak.[50] Az olasz Külügyminisztérium úgy gondolta, hogy a paktum aláírása elhárít minden akadályt és az amerikai terveknek megfelelően ratifikálhatják a trieszti kérdést rendező dokumentumot. A külpolitikai jellegű információkon túl viszont az olasz elhárítással kapcsolatban semmit sem sikerült megtudnia, mert ehhez saját állítása szerint még időre van szüksége, és megnyugtatta „Lombardo"-t, hogy a közeljövőben erre is sort fog keríteni, hiszen a lehetősége megvan rá.[51]

Információk az olasz elhárításról

1954 augusztusában végül „Pietro" csak közölt néhány adatot az olasz elhárítás felépítését és működését illetően. Elmondása szerint az olasz politikai rendőrséget átszervezték ugyan a második világháborút követően, de a módszerekben és a személyi összetételében lényeges változások nem következtek be. Olaszországban az elhárítást végző intézményt régebben OVRA-nak nevezték, most ezt a hivatalt Idegeneket Ellenőrző Szolgálatnak hívják (UVS – Ufficio Vigilanza Stranieri)[52], ami tulajdonképpen megfeleltethető a magyar Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hivatalnak (KEOKH). „Pietro" elmondása szerint a Szolgálat vezetője a volt OVRA egyik felsővezetője, dr. Gesualdo Barletta. A Belügyminisztériumhoz tartozó UVS-t nagyobb olasz megyék székhelyeinek rendőrkapitányságain belül hozták létre, a külföldiek ellenőrzése céljából. Az UVS-nek ezen kívül informátorhálózatot kellett kiépítenie, hogy kémelhárítási feladatot tudjon ellátni, illetve hogy baloldali pártok tevékenységéről szerezzen információkat.[53] Elmondásából megtudhatjuk, hogy az UVS szemmel tartja az olasz kommunistákat, és azokat a veszélyesnek tekintett személyeket, akikről feltételezik, hogy idegen hatalomnak dolgoznak. Az UVS-nek köszönhetően az olasz Belügyminisztériumban nyilvántartást vezetnek mindenkiről, aki politikai szempontból nem megbízható, és akiket egy konfliktus esetén azonnal le is tartóztatnának. Ezeket az információkat hálózati úton történő beépüléssel szerzik, hiszen „az olasz elhárításnak a módszere minden vonatkozásban, úgy a

---

47 Uo. p. 107.

48 HEARDER, 1992. pp. 212-217.

49 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Jelentés „Lombardo" ügyében. 1954. július 22. p. 105.

50 JELAVICH, Barbara: A Balkán története. II. kötet. Osiris Kiadó-2000, 1996, Budapest. p. 358.

51 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Jelentés „Lombardo" ügyében. 1954. július 22. pp. 105–106.

52 A jelentés Servizio Vigilanza Stranieriként említi a hivatalt. ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Fordítás. p. 115.

53 DE LUTIIS, Giuseppe: I servizi segreti in Italia. Sperling&Kupfer, 2010. pp. 49–50.

politikai szervezetek, mint a bűnügyi nyomozó módszerek a hálózati úton való beépülés". „Pietro" ezen kívül az olasz rendőrség szervezeti felépítésével és saját munkájával kapcsolatban is közölt néhány információt. Eszerint a városi rendőrkapitányság alá tartoznak a kerületi kapitányságok, amelyek egy adott városrész ellenőrzésével foglalkoznak. Neki, mint a San Lorenzó-i kapitányság tisztjének, főleg közbiztonsági feladatokat kell ellátnia, ezen túl azonban ő tartja szemmel a helyi politikai megnyilvánulásokat. A rendőrkapitányságon belül a nyomozók hajtják végre a letartóztatásokat és kihallgatásokat, illetve informátorhálózatot építenek. Ez utóbbi viszont állítása szerint az ő rendőrkapitányságukon nem valósul meg, részben szervezeti nehézségek, részben az olasz rendőrök lustasága miatt.[54]

A Magyarországon 1930-ban felállított KEOKH feladata volt a Magyarországra beutazó külföldi állampolgárok ellenőrzése, utazásuk, letelepedésük, az országban tartózkodásuk engedélyezése, és a hozzá benyújtott kérelmek elbírálása. A második világháború után, az 1945-ös átszervezés következtében a Belügyminisztérium keretei között működött tovább, majd 1948. szeptember 6-án beolvadt a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságába (BM ÁVH). Ennek során a B jelzésű, operatív belföldi, külföldi figyelő feladatokat, illetve a határon túli hírszerző feladatokat ellátó osztályhoz helyezték. 1950-ben az önálló ÁVH létrehozásával a KEOKH az I. Operatív Főosztályhoz tartozó Kémelhárító Osztály keretein belül alosztályként folytatta tevékenységét. 1951-től Péter Gábor döntésének értelmében a kémelhárítás a KEOKH-on keresztül végezte a külföldi ki- és beutazók ellenőrzését. Az 1956-os forradalom és szabadságharcot követően egy ideig az állambiztonsági szervektől szervezetileg elkülönült ugyan, de együttműködött az Országos Rendőr Főkapitányság (ORFK) II. (Politikai) Nyomozó Főosztályával, míg 1961-ben a KEOKH-ot a BM II/2. (Kémelhárító) Osztály vezetőjének hatáskörébe utalták. Feladata innentől a Magyarországra érkezett nyugati állampolgárok és magyarországi szállásadó rokonaik ellenőrzése, a vízumkérelmek alapján nyilvántartás készítése, beutazások engedélyezése, kiutasítás kezdeményezése, és az állambiztonsági, rendészeti, igazgatási szervek közötti együttműködés koordinálása volt, ezeken kívül jeleznie kellett, ha több operatív szerv párhuzamosan foglalkozott külföldi állampolgár megfigyelésével.[55]

Tény, hogy „Pietro" közel egyéves próbálkozást követően árult el néhány információt az olasz elhárítást végző szervekről, azok vezetőiről és saját munkájáról, feladatairól, ezek az információk azonban túlságosan általánosak voltak, semmi olyan nem derült ki belőlük, amire a Központban kíváncsiak lettek volna, amit megerősít a magyar nyelvű fordítás melletti felirat: „Nem érdekes!".

Ráadásul az általa elmondottak nem voltak pontosak. Bár az igaz, hogy Gesualdo Barletta az olasz elhárítás egyik magas rangú személye, és a második világháború előtt az OVRA-nak dolgozott mint a kilencedik zóna vezetője, mely magában foglalta Littoriát, Frosinonét, Viterbót, Castelli Romanit és 1941-től Rietit. A beszervezési kísérlet idején azonban nem az UVS-nek, hanem a Különleges ügyek

---

54 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. Fordítás. p. 115.

55 KRAHULCSÁN Zsolt: A BM KEOKH és Útlevél Osztály szervezettörténete, 1956–1962. Betekintő 2011/4. pp. 1-7. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_4_krahulcsan_0.pdf (Letöltés ideje: 2018. 02. 27.)

ügyosztályának (Divisione affari generali e riservati) volt a vezetője egészen 1958-ig. A Különleges ügyek ügyosztálya 1919-ben jött létre. Eredetileg két külön alosztálya volt, a Közrend Ügyosztálya (Ordine pubblico) és a Külföldiek Ügyosztálya (Stranieri). 1926-ban egy harmadikat is létrehoztak, a Felforgató Mozgalmak Ügyosztályát (Movimento sovversivo).[56] A második világháború végéhez közeledve 1944-ben a Divisione affari generali e riservatit átszervezték, és leválasztottak róla egy külön elhárító szervezetet, a Servizio Informazioni Specialit (SIS – Barletta ennek volt vezetője közvetlenül a világháború után). 1948-ban eredeti állapotába állították vissza a Divisione affari generali e riservatit, majd 1965-ben betagolták a Közbiztonság Általános Igazgatóságába (Direzione Generale di Pubblica Sicurezza).[57]

A kapcsolat megszakadása

1954 augusztusától a „Pietro"-val való kapcsolat kezdett erősen leépülni. 1954 augusztusában és szeptemberében mindössze egyszer volt hajlandó találkozni „Lombardo"-val, aminek lehet az az oka, hogy augusztusban nyaralni volt a feleségével, erre korábban utalt is, ráadásul ezen a találkozón is tartózkodó volt újságíró barátjával szemben. Például amikor „Lombardo" rákérdezett, hogy milyen eredményeket ért el a rendőrség kérdésével kapcsolatban, „Pietro" meglehetősen kurta választ adott. „Lombardo" ekkor úgy érezte, hogy „Pietro" idegenkedik tőle, aminek okát nem értette, hiszen úgy érezte, semmi olyat sem csinált, amivel felfedhette volna magát. „Tarjáni" ezeket hallva azt az utasítást adta, hogy igyekezzen visszaszerezni a bizalmat, aminek érdekében járjon többet „Pietro"-hoz, de ne kérdezzen semmi olyat, ami gyanút kelthetne a rendőrben. Mindeközben viszont nem tartózkodott attól, hogy éles kritikával illesse az újságírót, mert szerinte a „Pietro" viselkedésében érzékelhető változás oka a vele foglalkozás következetlenségében rejlik.

Kiértékelésében egyébként „Tarjáni" a Központot is kritizálta, hiszen – mint írta – a „Lombardo" ügyében küldött távirat nem vette figyelembe a felterjesztett javaslatokat, márpedig fontos lenne, hogy az üggyel foglalkozó elvtárs megfelelően adjon választ a felvetésekre, mert csak így lehet eredményes munkát produkálni.[58] Erre minden bizonnyal már nem került sor, hiszen a dossziéban ezt követően már csak egy 1964-es határozat található, ami Cotuli dossziéjának felülvizsgálatára ad utasítást.[59]

A beszervezési kísérlet okai

A római rezidentúra hírszerzőinek feladatait egy 1954. augusztus 31-én kiadott munkatervi utasítás szabályozta. Az utasítás felsorolta, hogy mely olasz intézményekről kell információkat szerezni, illetve lehetőség szerint beépülni

---

56 DE LUTIIS: i.m. p. 7.

57 PASQUALINI, Maria Gabriella: Una storia dell'intelligence italiana https://www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/storia-dintelligence/una-storia-dellintelligence-italiana.html (Letöltés ideje: 2018. 02. 28.)

58 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. 1. 2. sz. másolat Palotás elvtársnak. Róma, 1954. szeptember 14. pp. 120–122.

59 ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. A Belügyminisztérium III/1. Csoportfőnökségének határozata. Budapest, 1964. január 27. p. 125.

ezekbe. A felsorolt intézmények a következők voltak: Olasz Miniszterelnökség, Külügyminisztérium, Belügyminisztérium, Hadügyminisztérium, vatikáni hírszerző szervek, vatikáni államtitkárság, Külkereskedelmi Minisztérium, illetve a fontosabb pártok felső vezetése, mint például a Kereszténydemokrata Párt vagy a Szociáldemokrata Párt.[60] Annak ellenére, hogy a munkatervi utasítás „Pietro" beszervezési kísérletének vége fele született, ügye és a dossziéjában szereplő utasítások többé-kevésbé összeegyeztethetők a felsoroltakkal.

Kihasználva, hogy „Pietro" felesége, Gianna Basile az olasz Külügyinisztériumban dolgozott, mind a magyarországi Központ, mind a római rezidentúra élénken érdeklődött az olasz külpolitikai hírek iránt. Ezek közül is elsősorban az olasz kormánynak a berlini konferencián várható álláspontjára voltak, illetve lettek volna kíváncsiak Magyarországon. A konferenciákon kívül az Európai Védelmi Közösséggel és annak létrehozásával kapcsolatos kérdések merültek fel gyakran. A külpolitikai jellegű információkon belül az Egyesült Államok lépései, az olasz vezetéssel szembeni esetleges befolyás nyomásgyakorlása volt a leghangsúlyosabb. Ennek oka leginkább az lehetett, hogy 1953 januárjában John Foster Dulles lett az Egyesült Államok külügyminisztere, aki hírhedt volt arról, hogy a Szovjetunió visszaszorításának érdekében a konfrontációt is felvállalta volna,[61] így a magyar hírszerzés joggal tartott attól, hogy az Egyesült Államok Olaszországban is határozottabban, aktívabban lesz jelen.

A külpolitikai jellegű információkon kívül az olasz belpolitikával kapcsolatos anyagok szintén érdekelték a magyar hírszerzést. Abban bíztak, hogy „Pietro" felesége a Külügyminisztériumban hallhat, megtudhat olyat, amit Magyarországon aztán hasznosítani lehet. Elsősorban a hatalmon lévő Kereszténydemokrata Párt belső élete, pontosabban a párton belüli csoportok, szárnyak és az ezek közötti erőviszonyok alakulása tartott számot a Központ érdeklődésére.

Annak ellenére, hogy a munkatervi utasításból konkrétan kimaradt „Pietro" beszervezési kísérletének oka, feltételezhető, hogy elsősorban az olasz elhárítás szervezeti felépítésének, vezetőinek, alkalmazott módszereinek megismerése volt a cél. Az olasz elhárításba való közvetlen beépülés a korban szinte lehetetlen feladatnak bizonyult, hiszen az olasz titkosszolgálatok ismertek voltak baloldal-ellenességükről. Ezt alátámasztja egyrészt Gesualdo Barletta személye, akiről bár egyértelműen nem derül ki politikai beállítottsága, joggal feltételezhetjük, hogy nem volt baloldali érzelmű, hiszen a világháború előtt a fasiszta OVRA egyik vezető személyisége volt. Alátámasztja az állítást Giovanni de Lorenzo esete is. Giovanni de Lorenzo 1955 és 1962 között a SIFAR vezetője volt, és kapcsolatban állt a többi titkosszolgálati szerv vezetőjével. Giovanni de Lorenzo kidolgozta a Piano Solo tervet, melynek értelmében fegyveres puccsot hajtanának végre, amennyiben Olaszországban a helyzet túlságosan balra tolódna az 1960-as években.[62]

---

[60] CSORBA László: Kémek a disznóhizlaldában. Hétköznapok a római hírszerző rezidentúrán az 1950-es évek első felében. In.: Historia Critica. Tanulmányok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Történeti Intézetéből. Szerk.: Manhercz Orsolya. Eötvös Kiadó, 2014, Budapest. pp. 390–392.

[61] MAGYARICS Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának története. Eötvös József Könyvkiadó, 2000, Budapest. p. 250.

[62] SZABÓ Tibor: Olaszország politikatörténete 1861-2011. Belvedere Meridionale, 2012, Szeged. p. 125.

Mindemellett az olasz elhárítás szorosan együttműködött az amerikai hírszerzéssel. A CIA (Central Intelligence Agency – Központi Hírszerző Ügynökség) egy körülbelül 40-50 fős csoporton keresztül tartott kapcsolatot az olasz biztonsági szervekkel. Az Olaszországban dolgozó amerikai szakemberek segítséget nyújtottak olasz kollégáiknak az elfogott hírszerzők, ügynökök vallatásában, de mindeközben céljuk volt az olasz baloldal megosztása is.[63]

Mivel ezek miatt a magyar hírszerzésnek nem volt alkalma közvetlenül az olasz elhárítás valamelyik szervébe beépülni, ezért az 1950-es évektől igyekeztek olyan rendőröket beszervezni, akik kapcsolatban álltak az elhárítással, esetleg volt lehetőségük bekerülni oda, vagy legalább információkkal szolgálhattak az olasz titkosszolgálatok működésével kapcsolatban. Ezek a beszervezési kísérletek azonban rendszeresen kudarcba fulladtak.

Összegzés

Ezek a kudarcok számos okra vezethetők vissza. Nicola Cotuli beszervezését nagyban hátráltatta, hogy a kíséreletet egy képzetlen olasz újságírón, „Lombardo”-n keresztül igyekeztek megvalósítani, a római rezidentúra tisztjei a lebukás veszélye miatt még csak nem is találkoztak az olasz rendőrrel. Az újságíró hamar gyanússá vált a titkosszolgálati tapasztalatokkal rendelkező rendőrtiszt előtt. Mindössze pár hónap és néhány találkozó elég volt arra, hogy „Pietro” felfigyeljen barátjának szokatlan kérdéseire és érdeklődésére az olasz közélettel kapcsolatban. Ennek következtében a későbbi találkozókon az olasz rendőrtiszt rendre kitért a válaszadás elől, húzta az időt, és ha adott is át néha információkat, azok túl általánosak és pontatlanok, így a magyar hírszerzés számára hasznosíthatatlanok voltak. Ezek alapján joggal feltételezhető, hogy „Pietro” kapcsolatban állt az olasz elhárítással, és csak azért nem szüntette be a találkozókat, hogy megismerje barátjának pontos szándékait.

Az, hogy a beszervezési kísérletet egy képzetlen újságírón keresztül próbálták realizálni arra enged következtetni, hogy a pár évvel korábban felállított római rezidentúra nem rendelkezett Olaszországban megfelelő kapcsolatokkal, talán az idő rövidsége miatt még nem építettek ki hatékony hálózatot, és az ott szolgálatt teljesítő tiszteknek sem volt meg a megfelelő tapasztalata. Erre utal, hogy „Tarjáni” számos súlyos hibát követett el a beszervezési kísérlet közben, melyek közül a legkirívóbb az 1954. május 20-i találkozó volt, hiszen azt követően, hogy „Lombardo” taxival érkezett a helyszínre - ami miatt a hírszerző tiszt még le is szidta őt- a találkozót azonnal fel kellett volna függeszteni, és nem egy vendéglőben folytatni a megbeszélést, főleg azt követően, hogy az olasz elhárítás megfigyelte „Tarjáni”-t. Az pedig végképp érthetetlen, hogy a vendéglőbe miért taxival mentek.

A beszervezési kísérletek nem vezethetnek eredményre, ha a Hírszerző Főosztály és a terepen dolgozó tisztek között nincs meg a megfelelő összhang. „Pietro” ügye pedig az együttműködés teljes hiányát tárja elénk. „Tarjáni”, annak ellenére, hogy a Központ minden esetben elutasította, rendszeresen erőltette az olasz

63 PÁL István: A Katonai Felderítő Szolgálat működési feltételei a kis hidegháború idején, 1980–1984. In.: Historia Critica. Tanulmányok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Történeti Intézetéből. Szerk.: Manhercz Orsolya. Eötvös Kiadó, 2014, Budapest. p. 421.

újságíró Magyarországra való utaztatását, ami azért is veszélyes lehetett volna, mert az olasz elhárítás minden bizonnyal felfigyelt „Lombardo" és a római rezidentúra kapcsolatára. A hírszerző tiszt ráadásul erőltette, hogy az anyagokat írásban kellene elkérni „Pietro"-tól, annak ellenére is, hogy a Központ többször is felhívta figyelmét a lebukás veszélyére. Ezen kívül Magyarországról nem egyszer megüzenték, hogy nem szabadna elhanyagolni „Lombardo" munkáját az olasz Munkaügyi Minisztériumban, amit telepítésre, összeköttetésre, Jugoszlávia elleni kapcsolatok kiépítésére kellene felhasználni, illetve, hogy olasz külpolitikai jellegű anyagokat is próbáljanak beszerezni. Ennek ellenére a római rezidentúra tisztje az olasz titkosszolgálatokra helyezte a hangsúlyt információszerzés közben.

A Hírszerző Főosztály által megfogalmazott utasításokat, kritikákat a terepen dolgozó tiszt semmibe vette. Azon kívül, hogy csak arra koncentrált, amitő fontosnak tartott, minden hibát „Lomardo"-ra igyekezett fogni, sőt, időnként visszatámadott, mintha a kudarcért a Hírszerző Főosztály lenne felelős, és az olasz rendőrt csak azért nem sikerült volna beszervezni, mert a Központban nem foglalkoztak elég alaposan az ügyével, a Rómába küldött utasítások pedig nem lettek volna kellőképpen pontosak.

Végezetül azt is figyelembe kell venni, hogy a külföldi beszervezési kísérleteket jelentősen hátráltathatta a terepen dolgozó magyar hírszerző tisztek nem megfelelő nyelvtudása. Ez a római rezidentúra esetében is így volt, amit bizonyít „Tarjáni" egyik bejegyzése: „olaszban a mondat furcsa szerkezete miatt e mondat fordításának helyessége nem biztos".[64] Bár az tény, hogy az olasz nyelvben használnak olyan mondatszerkezeteket, melyek a magyarban nem ismertek, és éppen ezért ezek lefordítása bonyolult, egy olyan ügynöknek, aki jól beszéli a nyelvet, ez nem jelenthet megoldhatatlan feladatot. A római rezidentúra tisztje által küldött levelekben rendszeresen előfordulő súlyos helyesírási hibák alapján azonban úgy tűnik, hogy nem csak az olasz, hanem a magyar nyelv is komoly problémákat okozott neki.

Felhasznált irodalom:

- BODA József: "Szigorúan titkos!"? Nemzetbiztonsági almanach. A felderítés és hírszerzés, valamint a titkos információgyűjtés elméleti és gyakorlati kérdései. Zrínyi Kiadó, 2016, Budapest
- BOTTONI, Stefano: Egy különleges kapcsolat története. A magyar titkosszolgálat és a Szentszék 1961-1978. In: Csapdában. Tanulmányok a katolikus egyház történetéből 1945-1989. Szerk. Bánkuti Gábor – Gyarmati György. 2010, Budapest
- COPPA, Frank J: Dictionary of Modern italian history. Greenwood Press, 1985, London

[64] ÁBTL 3.2.4. K-1039/T „Pietro" ügye. November 16- jelentésből fordítás. p. 7.

- CSEH Gergő Bendegúz: Fegyverszüneti ellenőrzés Európában a második világháború végén. In: A Nagy Testvér szatócsboltja. Tanulmányok a magyar titkosszolgálatok 1945 utáni történetéből. Szerk.: GYARMATI György és PALASIK Mária. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára-L'Harmattan Kiadó, 2012, Budapest
- CSORBA László: Kémek a disznóhizlaldában. Hétköznapok a római hírszerző rezidentúrán az 1950-es évek első felében. In.: Historia Critica. Tanulmányok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Történeti Intézetéből. Szerk.: Manhercz Orsolya. Eötvös Kiadó, 2014, Budapest
- CSORBA László: A római magyar követ jelenti... A magyar–olasz kapcsolatok története 1945–1956. 2010, Budapest
- http://real-d.mtak.hu/538/4/dc_252_11_doktori_mu.pdf (letöltés ideje: 2018. 02. 27.)
- DE LUTIIS, Giuseppe: I servizi segreti in Italia. Sperling&Kupfer, 2010.
- GANSER, Daniele: NATO's secret armies. Operation Gladio and Terrorism in Western Europe.
- https://libcom.org/files/NATOs_secret_armies.pdf (letöltés ideje: 2018. 03. 12.)
- GAZDAG Ferenc: Európai integráció és külpolitika. Osiris Kiadó, 2005, Budapest
- HEARDER, Harry: Olaszország rövid története. Maecenas Könyvkiadó, 1992.
- HORVÁTH Jenő: Olaszország Kelet-Közép-Európa politikája 1918-tól napjainkig, Grotius E-könyvtár, 2006.
- http://www.grotius.hu/doc/pub/YWJMAR/horvath_jeno_grotius_e-konyvtar_2006.pdf (letöltés ideje: 2018. 02. 27.)
- JELAVICH, Barbara: A Balkán története. II. kötet. Osiris Kiadó- 2000, 1996, Budapest
- JUDT, Tony: A háború után. Európa története 1945 óta. I. kötet. Európa Könyvkiadó, 2007, Budapest
- KASZA, Peter: Amikor a futball történelmet ír. A berni csoda, 1954. Alexandra, 2004, Pécs
- KRAHULCSÁN Zsolt: A BM KEOKH és Útlevél Osztály szervezettörténete, 1956–1962. Betekintő 2011/4.
- http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_4_krahulcsan_0.pdf (letöltés ideje: 2018. 02. 27.)
- MACK SMITH, Denis: Storia d'Italia dal 1861 al 1997. Editori Laterza, 1997.
- MAGYARICS Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának története. Eötvös József Könyvkiadó, 2000, Budapest
- MEZEI Géza: Németország és a hidegháború. A szövetséges hatalmak és a német kérdés 1945–1961. Új Mandátum, 1999, Budapest

- MÜLLER Rolf: Az erőszak neve: Péter Gábor. Az ÁVH vezetőjének élete. Jaffa Kiadó, 2017, Budapest
- PALASIK Mária: A Hírszerző Osztály. Betekintő 2011/2.
- http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_palasik_0.pdf (letöltés ideje: 2018. 02. 27.)
- PASAQUALINI, Maria Gabriella: Carte segrete dell 'intelligence italiana 1919–1949.
- https://www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/storia-dintelligence/carte-segrete-dell-intelligence-italiana-1918-1949.html (letöltés ideje: 2018. 02. 26.)
- PASAQUALINI, Maria Gabriella: Una storia dell'intelligence italiana
- https://www.sicurezzanazionale.gov.it/sisr.nsf/storia-dintelligence/una-storia-dellintelligence-italiana.html (letöltés ideje: 2018. 02. 28.)
- PÁL István: A Katonai Felderítő Szolgálat működési feltételei a kis hidegháború idején, 1980-1984. In.: Historia Critica. Tanulmányok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Történeti Intézetéből. Szerk.: Manhercz Orsolya. Eötvös Kiadó, 2014, Budapest
- PÓK Attila: A nemzetközi élet krónikája 1945–1997. História, 1998, Budapest
- RAYFIELD, Donald: Sztálin és hóhérai. A zsarnok, és akik neki gyilkoltak. Park Könyvkiadó, 2011, Budapest
- ROMSICS Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, 2010, Budapest
- SZABÓ Tibor: Olaszország politikatörténete 1861-2011. Belvedere Meridionale, 2012, Szeged
- TÓTH Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata 1945–1990. Betekintő 2011/2.
- http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2011_2_toth_e.pdf (letöltés ideje: 2018. 02. 27.)

DR. FARKAS LÁSZLÓ

GRAFOMÉTERREL AZ AGYÍRÁS TUDATALATTI REJTELMES VILÁGÁBAN

Bevezetés

A címben több olyan fogalommal találkozunk, amelyek az olvasó számára többnyire ismeretlenek, ezért célszerű ezeket tisztázni és rendszerbe foglalni, hogy a grafométer működése és használhatósága egyértelmű és követhető legyen.

Ezek: írás-kézírás- agyírás, tudatos-tudatalatti-tudattalan, írásanalitika.

1. Jogi helyzet

A téma aktualitását az adja, hogy 2018. július 01-től hatályba lép a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban új Be.).

A törvény XXXIV. fejezetében a bizonyítási cselekmények között újdonságként helyezi el a közvetett bizonyíték beszerzésére irányuló műszeres vallomás-ellenőrzést.
Lényeges kitétel, hogy a műszeres vallomás-ellenőrzést a nyomozás során alkalmazható, közvetett bizonyíték beszerzésére irányuló bizonyítási cselekményként határozza meg, egyben szakít a poligráf megnevezés szűkítő fogalmával, lehetőséget biztosítva további, a vallomások műszeres ellenőrzésére kifejlesztett technikák és technológiák alkalmazására.

További fontos megfogalmazás, hogy a törvény a szaktanácsadó igénybevételét – ahogyan eddig is – a terhelt vallomásának műszeres ellenőrzése esetén kötelezővé teszi, mivel olyan szakmai közreműködést igényel, amely nem igazságügyi szakértői kompetencia. A törvény továbbra sem tekinti a szaktanácsadó közléseit, az igazságügyi szakértőtől eltérően, külön nevesített bizonyítási eszköznek. A törvény ugyanakkor rendezi azt a gyakorlatban vitatott kérdést, hogy a szaktanácsadó a szabad bizonyítás rendszerébe miként illeszkedhet. A szaktanácsadó a közreműködésével elvégzett eljárási cselekményről tanúvallomást tehet, amely így közvetett bizonyítékot szolgáltató bizonyítási eszközként értékelhető.

A hatályos Be. 180. § (2) bekezdés alapján *„A gyanúsított beleegyezése nélkül a vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható.”* A jelenlegi szabályozás tehát lehetővé teszi a gyanúsított poligráfos vizsgálatát, ha az beleegyezett a poligráfos vizsgálatba. Az is fontos eleme a hatályos szabályozásnak, hogy a műszerek közül egyet nevesít, a poligráfot.

A hatályos Be. azt is meghatározza, hogy ki a poligráfos vizsgáló: *„Szaktanácsadó igénybevétele kötelező, ha a terhelt vagy a tanú vallomását a nyomozásban poligráf alkalmazásával vizsgálják.”* [Be. 182. § (2) bek.] Szaktanácsadó végzi tehát a poligráfos vizsgálatot, aki a szakértővel ellentétben nem szakvéleménybe foglalja a poligráfos vizsgálat eredményeit és véleményét, hanem a vizsgálatról készített jegyzőkönyvének a része.

Érdemes megismételni az alapgondolatot, hogy a legfontosabb változás, miszerint az új Be.-ből eltűnik a poligráf, helyette a műszeres vallomás-ellenőrzés szerepel, hasonló szabályokkal, mint amit a jelenleg hatályos törvény tartalmaz. Ebből tehát az következik, hogy az új Be. hatályba lépésével már nem csak poligráffal lehet vallomást ellenőrizni.

Kérdés, hogy milyen más és újszerű műszer jöhet még számításba, mert a Be. indokolása alapján a múlt és a jelen kizárólag a poligráfról szól.

Ma Magyarországon a műszeres vallomás-ellenőrzés egyet jelent a poligráffal, mivel a poligráf a legelterjedtebb, a legismertebb és a leggyakrabban alkalmazott műszer. Olyan műszerről van szó, amelyet a világban közel 100, Magyarországon pedig közel 40 éve használnak. Ezzel is magyarázható, hogy az indokolás is abból indul ki, a poligráf az egyetlen vallomás-ellenőrző műszer.

Ha kitekintünk más műszerekre, amelyek 2018-ban Magyarországon alkalmasak lehetnek arra, hogy bűnügyekben és polgári ügyekben alkalmazzák, akkor mindenképpen említést kell tenni a hazánkban jelenleg is alkalmazott, a szerző által, az igazságügyi szakértői munkában 2000-2016 között megjelenő írásalapú műszeres vallomás-ellenőrzésről, a grafométerről.

Amikor a grafométert alkalmazni kezdték, akkoriban még a poligráfos vizsgálatot is szakértő végezte, így minden hazugságvizsgálati műszert szakértő kezelt. Amikor a hatályos Be. 2003. július 1-jén hatályba lépett és a büntetőeljárási törvények közül elsőként szabályozta a műszeres hazugságvizsgálatot, akkor a poligráfhoz szaktanácsadót rendelt, viszont a grafométeres vizsgálat továbbra is szakértői vizsgálat maradt. Így az a jogi helyzet állt elő, hogy míg a poligráfos vizsgálat eredményét a szaktanácsadó által elkészített jegyzőkönyv tartalmazza, addig a grafométerét szakvélemény.

Az új Be. azzal, hogy nem részletezett műszeres vallomás-ellenőrzésről rendelkezik, tisztább helyzetet teremt, mivel törvényi szintre emeli a poligráfon kívüli műszerek alkalmazási lehetőségét is, vagyis ezen műszerek igénybevételére nem azért kerül sor, mert a Be. nem tiltja az igénybevételüket, hanem kifejezett törvényi felhatalmazással fognak rendelkezni. Azt viszont, hogy a poligráf mellett más műszereket is valóban igénybe vesznek-e, az már a nyomozó hatóságon, illetve az ügyészségen múlik, hiszen csak akkor indokolt egy műszer igénybevétele, ha feltételezhető, hogy valóban működik is, vagyis az általa produkált eredmény olyan lesz, ami valóban segíti a nyomozást.

Ha ismételten visszatekintünk az új Be. eljárási szakaszaira, a műszeres vallomás-ellenőrzésnek a felderítési szakaszban egyértelműen az lehet a szerepe, hogy segítsen azonosítani az elkövetőt, illetve járuljon hozzá például a tanú tisztázásához. A vizsgálati szakasz során arra lehet alkalmas, hogy irányt mutatva egyértelműsítse azt, hogy az elkövetést tagadó gyanúsított valóban elkövette-e a bűncselekményt, vagy esetleg más is részt vett-e a bűncselekmény elkövetésében.

2. A grafométer és az írásanalitika kapcsolata

Elöljáróban röviden tisztáznunk kell, hogy mit is takar az írásanalitika rendszere? Az írást milyen dimenziók mentén kezeli és hogyan közelíti meg az írás elemzését. Az írásanalitika alapvetése, hogy az írás keletkezésére, megalkotására ható összes körülményt vizsgálja, így a tudatosság mellett azt a területet is, amelyet a szakemberek tudattalannak hívnak.

2.1. Az írás-agyírás és a tudattalan

Az írás az emberi agy legadekvátabb terméke. Sokak szerint az írás alapvetően tudatos tevékenység. Az írás egy tudatos automatizált tevékenység, amely szándékosan kialakított, bonyolult készség.[1]

Sigmund Freud viszont megmutatta, hogy az ember nem tudatos lény: a tudat a lelki szerkezetnek csak egy kicsi része, a nagyobb a tudattalan, ahol az olyan ösztöneink, vágyaink működnek, amelyeket önmagunknak sem vallunk be, elfojtunk. Nem pusztán nem vagyunk gondolkodó lények, hanem önmagunkat sem ismerjük. A szubjektum tehát nem önazonos létező – ezzel Freud alapvetően megváltoztatta az emberről alkotott elképzelést. Freud szerint az emberi lélek olyan, mint egy jéghegy. A jéghegy csúcsa a lélek tudatos része, a víz alatti, de a még látható része a tudatelőttes, a legnagyobb, már láthatatlan része pedig a tudattalan.[2]

Freud szerint a tudatos az a lelki terület – minden olyan gondolat, érzés, élmény és viselkedés, amelyről pillanatnyilag tudomásunk van, amiket képesek vagyunk szavakba foglalni.

A tudatelőttes a normál emlékezetet tartalmazó lelki terület. Itt vannak azok az emlékek, gondolati tartalmak, amelyek szándékosan és könnyen felidézhetők és a tudatba emelhetők. Pl.: a tegnapi film címe, XY telefonszáma.

Freud szerint a tudattalan az a lelki terület, amely közvetlenül nem hozzáférhető a tudatosság számára. A tudattalan az elfojtott késztetések, szorongással, konfliktusokkal vagy fájdalommal összekapcsolódott vágyak, érzések, gondolatok és emlékek tárhelye. Ezek valamikor tudatosak voltak, de lecsúsztak a tudattalanba.

Mielőtt még továbbmennénk az írás fogalmi rendszerének tisztázásával, néhány szót kell említenünk a tudattalan rejtélyességéről, hiszen ennek elfogadása elősegíti majd a grafométer működésének megértését is.

A tudattalan pszichológiai fogalom, több jelentése használatos. Leggyakoribb hétköznapi jelentése: olyan automatikus, reflexszerűen végrehajtott cselekvés, amely nem juthatott még el a tudatig, például egy védekező mozdulat, vagy olyan állapot, amikor a tudat természetes vagy mesterséges úton ki van kapcsolva (például álom, hipnózis, alkoholos vagy kábítószeres befolyásoltság, holdkórosság). A tudattalan

---

1 LIGETI Róbert: Az írástanulás pszichológiája, Tankönyvkiadó, Budapest, 1986. p. 24.

2 BAKOS Adolf: A tudattalan lelki tartalmak feltárása, 2017. Forrás: http://stresszdoki.com/gondolatok/a-tudattalan-lelki-tartalmak-feltarasa/ (Letöltés ideje: 2018. 01. 05.)

második jelentése egybeesik a tudatalattival, azaz olyan aktív pszichikus folyamatokat jelöl, amelyeket az adott pillanatban az adott személy, szubjektum még nem tudatosított magában, azaz nincsenek tudatos tevékenysége középpontjában, azonban mégis hatnak arra. A harmadik felfogás a tudattalanról az idealista felfogások egy csoportja, amelyek a freudizmusban csúcsosodtak ki. Ezek szerint a tudattalan a szubjektum pszichikumának egy olyan területe, ahol örök és változtathatatlan hajlamok, indítékok (motívumok), ösztönök találhatók, amelyek a tudat számára hozzáférhetetlenek.[3]

Jolande Jacobi[4] szerint (…) a tudattalan két összetevője a személyes és a kollektív tudattalan. A személyes tudattalan a mindenféle elfelejtett, elfojtott, küszöbalatti ingerként érzékelt gondolatok és érzések összessége. A „tudatelőttes" és a „tudatalatti" fogalmai, amelyeket még ma is sokan a személyes, illetve a kollektív tudattalan megfelelőiként használnak (megannyi félreértés forrása), csak részben egyezik meg ezekkel. A Freud által bevezetett kifejezés, a tudatelőttes, a személyes tudattalan egy széli zónája, amely a tudathoz közel helyezkedik el – tudatküszöb alatti tartalmak régiója, melyek úgymond csak „arra várnak", hogy megszólíttassanak mielőtt a tudatba lépnek. A tudatalattit viszont úgy kell elképzelni, mint tartományt, amely magában foglalja azokat a lelki folyamatokat (vissza nem hívott, nem szándékos, fel nem ismert anyagok), melyek a teljesen tudatos és a kollektív tudattalan között helyezkednek el. A tudatalatti többé-kevésbé azonosítható a személyes tudattalannal, de nem a kollektív tudattalannal. hiszen ennek tartalmai már nem felelnek meg az egyéni élet során szerzett tapasztalatoknak. Topográfiai szempontból azt mondhatjuk, hogy a tudatelőttes a személyes tudattalan felső, a tudat felé eső széli részét foglalja el, a tudatalatti az alsóbb, a kollektív tudattalan felé eső részét foglalja el. A jungi személyes tudattalan fogalma mindkettőt felöleli.

Ezek a nézetek majd tetten érhetőek lesznek a grafométer által az írásban megjelenített tudatalatti tartalommal.

Az írás fogalmához tartozik még annak eldöntése, hogy az írás agyírás, vagy kézírás?

Az írás, mint Allport állítja, „kikristályosodott, megdermedt gesztus", ami Bagdy Emőke szerint abban nyilvánul meg, hogy *„akaratom, vágyam, szándékaim pecsétjét rányomom a valóság viaszára. Jelet, nyomot hagyok, amelyben megjelenek önmagam is, bár az író az írásban éppúgy metajelenség, ahogyan a beszédben a kifejező személy mögötte, mégis benne van az expresszióban"*.[5]

---

[3] JUNG C.G.: Az ember és szimbólumai, Göncöl Kiadó, Budapest, 2000. p. 198.

[4] Jolande Jacobi (1890. március 25 – 1973. április 1.) svájci pszichológus volt, aki részletekben foglalkozott Jung életével és a jungi tézisekkel. Forrás: http://www.stelliumpress.hu/tudatalatti-vs-tudattalan /(Letöltés ideje: 2018.01.06.)

[5] BAGDY Emőke: A pszichológia és a grafológia viszonya, 1994. Forrás: http://iquax.extra.hu/grafoblog/01/01-a01-bagdy-tezisek.pdf (Letöltés ideje: 2013. 02. 01.) Bagdy Emőke (Tiszafüred, 1941. augusztus 18.–) klinikai szakpszichológus, pszichoterapeuta, szupervizor, a pszichológiatudomány kandidátusa, 2010-től professor emerita.

Az ember írása meghatározóan agyírás, amire számos körülmény hat. A klasszikus íráselemző alapvetően az írás tudatos tartományát elemzi, viszont felmerül a kérdés, hogy miként kell értelmezni és rendszerbe foglalni azt, ami nem tudatos. *„A betű mutatja a lelket, aki betűkkel ír, az valósággal benyomja ezekbe lelkének képét, mi tehát az írás által megismerhetjük az írónak a lelkét.”*[6]

A kézírás és a személyiség közötti összefüggést már az ókorban is feltételezték. Az írástudás azonban a 15. századtól kezdett csak szélesebb körben terjedni, így a kézírások különbözőségének is ettől a kortól szentelnek nagyobb figyelmet.

Jelentős lendületet adott az íráskutatásoknak Jean-Hippolyte Michon (1806–1881) francia abbé tevékenysége, akitől az agyírás gondolata is származik: *„A toll mozdulatainak fiziológiai okai vannak és ezek az agy befolyása alatt állnak”*. Írás közben ugyanis a kéz nem több mint kivitelező szerv, és bizonyos esetekben a láb és a lábujjak (vagy akár a száj) átvehetik a kéz funkcióját az agytól.[7]

Vannak olyan emberek, akik kezük használatától baleset, betegség vagy születési hiba okán részben, vagy teljesen meg vannak fosztva, ám mégis tudnak írni és festeni, méghozzá úgy, hogy az íróeszközt a lábujjaikkal vagy a szájukkal tartják.

Hogyan lehetséges ez?

Úgy, hogy a betűk és a számok alakját az agy raktározza, és sok gyakorlással – hasonlóan a kézírás tanulásához – a láb és a lábujjak izomzatának és idegpályáinak is megtanítható az összehangolt írómozgás. Az így leírt betűk formája ugyanolyan tökéletes és olvasható lesz, mintha kézzel írták volna. Sőt, minél automatikusabbá válik az írásmozgás – minél kevesebbet kell koncentrálnia az agynak a mozgás kivitelezésére, annál jobban tud figyelni a tartalomra – úgy jelennek meg az egyéni vonások és betűalakítások is az írásban, és úgy válik egyedivé a lábbal vagy szájjal írt íráskép.

A kézírás összetett ideg- és izomműködés eredménye, amelyet bonyolult, magasabb rendű agyműködés hoz létre. Feltételes reflexláncokon alapuló irányított mozgás, mely fokozatosan automatizálódik, készség szintre emelkedik. A kézírás sajátos dinamizmust, eltérő individualitást, s emellett mindenkire jellemző viszonylagos állandóságot hordoz. Az egyénre jellemző sajátosságot tehát az agyi és idegrendszeri struktúra határozza meg. A kézírás – mint kifejező mozgás – tudattalan elemekre utaló jegyeket is tartalmaz, és mint irányított mozgás, a személyiség tudatos feladatmegoldásának sajátos tükre. Személyi sajátosságunk belekerül minden tevékenységünkbe, megjelenik testünk dinamikájában, így a kézírásban is, ami a szakértők számára értelmezhetővé válik.

---

6 Phalerensi Demetrius athéni szónok, Kr. e. 4. század

7 SZABÓ Szilvia: Mi köze van a lábujjaknak a grafológiához, 2014. Forrás: http://www.azirastukreben.hu/mi-koze-a-labujjaknak-a-grafologiahoz (Letöltés ideje: 2018. 01. 06.)

2.2. Az írásanalitika rendszere[8]

Az írásanalitika tárgya maga az írás. Az írásanalitika az írás különféle, önálló és egymástól szét nem választható dimenzióival együttesen foglalkozik. Ezek alapján vizsgálja az írás keletkezésének korszakához köthető időbeliségét, földrajzi térbeliségét, az ember történelmének, kultúrájának társadalom-földrajzi folyamatait, az írófelületet, az íróeszközt jellemző sajátosságait és a készítőjéhez kapcsolódó pszichés, anatómiai, „genetikai" vetületeket.

Az írásanalitika rendszerelemeit az 1. számú ábra összegzi.

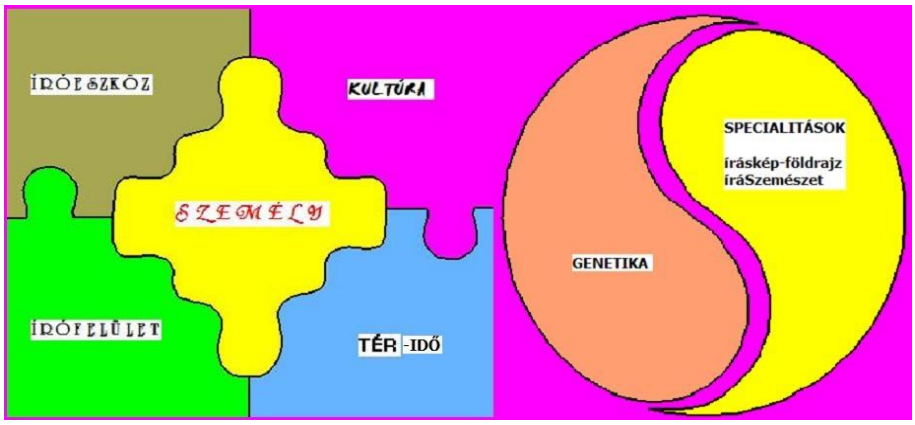

1. ábra: Az írásanalitika sémája
(Szerkesztette: Farkas László)

A séma tartalmaz egy specialitások elnevezésű területet, amelybe besorolható a grafométer működési elve is, miszerint az írásnak van láthatatlan dimenziója is. Az íróeszköz felemelésekor a levegőben egyfajta tudatalatti, az agy által vezérelt mozgás történik, amit a grafométer képes „látni" és egy szoftver pedig azt rögzíteni.

A 2. számú ábrán jelzett Goldman-féle jéghegy modellt felhasználva jól illusztrálható az írás megismerhetősége, amely alapvetően behatárolja az írásanalitikus lehetőségeit, és lehetséges eredményeit.

---

[8] FARKAS László: PhD doktori értekezés, 2012-2013. pp. 46-47. Forrás: http://uni-nke.hu/index.php/hu/500-doktori-tablazat, http://193.224.76.2/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/farkas_laszlo.pdf (Letöltés ideje: 2018. 01. 06.)

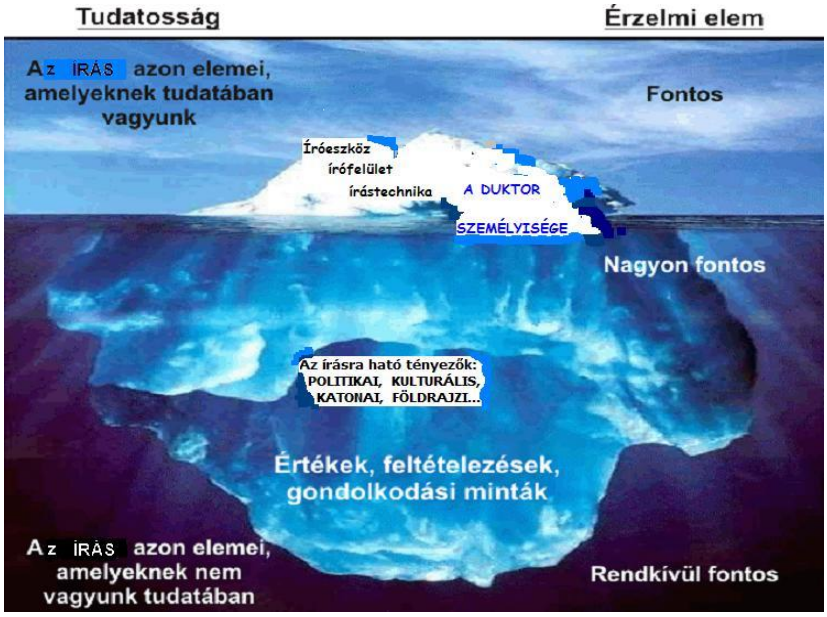

2. ábra: Az írásanalitika jéghegy-modellje
(Szerkesztette: Farkas László)

A modellben a jéghegynek a képzeletbeli vízszint feletti része mutatja az írás azon legfelsőbb rétegét, amelynek az ember tudatában van, akaratával tudatosan képes befolyásolni, módosítani, így számára idegen környezetben könnyen megtanulható, másolható. Megjelenési formái. az íróeszköz, az írófelület, az írás technikája, a történelem és a viselkedési normák a kutató számára „kézzel foghatóak", így könnyen megfigyelhetőek. Ebbe a rétegbe tartozik még az író személy – a duktor – személyisége, amelyből a jéghegy víz alá eső részét csak feltételezésekkel, tipológiákkal lehet vizsgálni, elemezni. Ezzel szemben a jéghegy víz alá merülő 9/10-e a személyiségbe, az ember genetikai láncolatába, mondhatjuk, hogy a metatartományába olyan mélyen rögzül, hogy annak még kiterjedt és több dimenziót átölelő ismereteink birtokában sem vagyunk tudatában. Az írásanalitika alkalmazása során ébredünk rá arra, hogy "valamilyen érthetetlen okból másképp írunk", mint a más környezetben nevelkedett duktortársunk. Ezt a területet képes megjeleníteni, és ez által vizsgálhatóvá tenni a grafométer.

3. A grafométer működésének elméleti megközelítése

3.1. A grafométer működésének pszichológiai alapjai [9]

Az idegrendszert érő és befolyásoló összes hatás „lenyomata" meglátszik a legkisebb izmok, a mikromotoriumok összerendezett mozgásának vizsgálatakor. A legkönnyebben hozzáférhető mikromotoros mozgástevékenység a kézírás, amit komplexitásában az írásanalitika képes csak vizsgálni.

[9] Dr. FARKAS László (szerk.): Írásanalitikai Kézikönyv, MÍTÉSZ és T&F Veritas Kft., Budapest, 2016. pp. 46-47.

A műszer kifejlesztésének alapját az a tétel adta – amit egy többdimenziós mérések során kapott eredmény is valószínűsít –, miszerint a legoptimálisabb írásgörbe a természetben is fejlődési alapegységként megtalálható logaritmikus spirál alakja.
Az elmélet szerint a legkisebb energiával a legtöbb információt átadó írások kevés és egymáshoz kapcsolódó spirális görbékből épülnek fel. Példaként említhető, hogy minél rövidebbek a szakaszok és minél több darabból áll az írás, annál súlyosabb betegségtünetek figyelhetők meg.

Az elmélet szerint a mozgás optimalizálásaként a logaritmikus spirál részekből épül fel a mozgásfolyamat, melyet a természetben is több helyen megjelenik.

3. ábra: A logaritmikus spirál előfordulása
(Szerkesztette: Farkas László)

3.2. A grafométer működésének informatikai alapjai

Egy hagyományosnak látszó tollal a digitalizáló táblára rögzített papírra, írófelületre a megszokott módon kell írni vagy rajzolni. A táblát a távolabb elhelyezett számítógéppel csupán egy alig észrevehető, esetleg elrejthető vékony kábel köti össze, így a vizsgálati személyt az nem zavarja és alig érzékeli a helyzet tesztfeladat jellegét.

Az írásanalitikus számára a hagyományos külsővel rendelkező tollal, de speciális tollbetéttel írt mű formális módon is értékelhető, viszont minden adat a számítógépben is tárolásra kerül. A műszer mérési lehetőségében egyedülálló, hisz a maximum 25 percnyi vizsgált alatt másodpercenként 125-ször méri az íróhegy pillanatnyi helyzetét a táblán és a tábla felett egy távolságig, valamint másodpercenként 600 mért adatot ad a tollhegyet érő nyomásról grammos felbontásban. Átlagosan csak kb. 6-7 gramm után érzékeljük, hogy megérintettük a tollheggyel a táblát.

A grafométer technikai felépítését a 4. számú ábra mutatja:

4. ábra: A grafométer felépítése
(Szerkesztette: Farkas László)

A rögzítéssel és az archiválással sor kerülhet egy későbbi statisztikai feldolgozásra, amely során a pontok által kijelölt helyek „naplózhatók", mérési jegyzőkönyvként tetszőleges táblázatkezelő, statisztikai programba konvertálhatók. A szakember lassítva-gyorsítva, kicsinyítve-nagyítva láthatja az írást, és szinte bent lehet az írásmozdulatok „megszületésekor."
A vizsgálati anyag rögzítésével a gyűjtött adatok visszahívhatók a számítógép memóriájából és egy konvertáló program elvégzi a képpé való átalakítást. A kép látványa lehetővé teszi, hogy a számítógép monitorján kicsinyítve és nagyítva tanulmányozható a formát létrehozó mozgás. A maximális nagyítás jelenleg kb. 1:35. Különböző sebességekkel léptethetjük előre a rajzoló pontot és így szinte a szemünk előtt rajzolódik ki a vizsgálati személy által írt produktum. A képernyő felső részén ezzel párhuzamosan megjelenik a pillanatnyi nyomás értéke, illetve a nyomásgörbe, tehát pontosan követni tudjuk azt, hogy toll a táblához képest milyen helyzetben van, érinti azt, vagy a levegőben mozog.

3.3. A grafométeres mérési adatok feldolgozása

Az írás és mérés közben az 5. *számú ábrán* illusztrált kép látható:

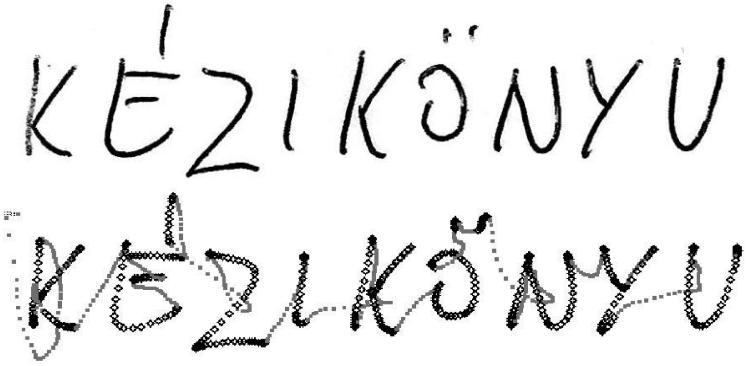

5. ábra: Az írás és mérés közben látható grafométeres kép
(Szerkesztette: Farkas László)

Az 5. számú ábra felső része az írás szkenner által beolvasott másolatát, míg alatta a grafométer által rögzített képernyő képét mutatja. Érdekessége a két képnek, hogy jól észrevehetően demonstrálható a részletekben meglévő különbség, a levegőben megtett mozgás „megjelenése" a grafométer segítségével. A feltételezés szerint a nem látható levegőjel az a része az írásnak, amit a duktor agyműködésének tudatalatti dimenziója produkál.

A fentieket figyelembe véve a vallomás-ellenőrzéskor a válaszadás során fellépő változókat a grafométer rögzíti és az elemzéshez szükséges módon megjeleníti.
Szemléltetve a gondolatot, nyomon követünk két olyan hazugságvizsgálati esetet, amikor a válasz először igaznak, másodszor hamis tartalmúnak bizonyult. Ez az elmélet és az ehhez kapcsolódó megvalósulás használható fel a törvény szerinti vallomás-ellenőrzésnél.

A 6. számú ábrán látható egy olyan példa, amikor a vizsgálati személy igazat válaszolt. A vonalvezetés folyamatos, határozott, melyre a levegőben megtett mozgás is utal. A levegőben megtett, tudatalatti mikromotoros mozgás mintegy megerősíti a látható, tudatos mozgás szinte minden paraméterét.

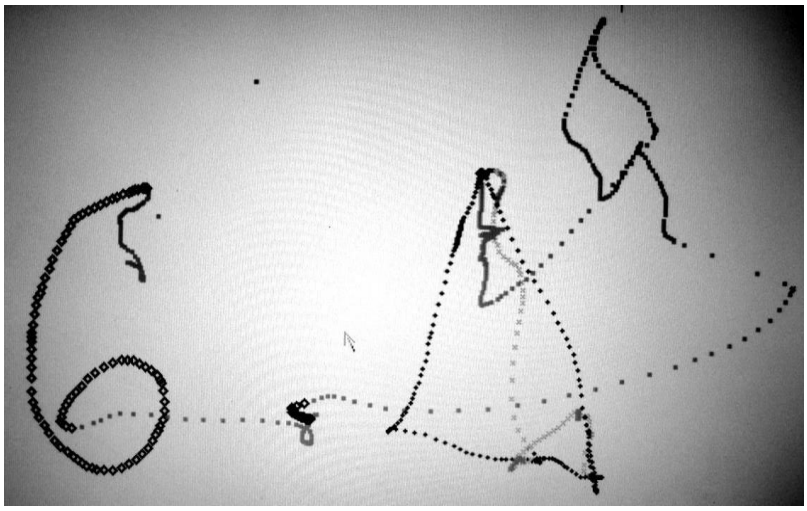

6. ábra: Grafométeres „igaz" válasz képe
(Szerkesztette: Farkas László)

A következő, 7. számú ábrán érzékelhető, hogy a válaszadás előtt már a levegőben tett ellentétes értelmű mozgást a vizsgált személy, tehát a tudatalatti válasza mindenképpen igaz volt, amit a tudatos, látható válasz már nem követett, azaz hamis választ adott. Ez a megközelítés adja a hazugság felfedését. Konkrétan a levegőben megtett mozgás egy háromszöget, illetve tremorokat hozott létre, míg a látható, tudatos tartományban kör érzékelhető.

7. ábra: Grafométeres „nem” válasz képe
(Szerkesztette: Farkas László)

A grafométert elméletileg nem lehet becsapni, hiszen a levegőben megtett mozgást nem lehet irányítani, a tremorokat senki sem képes kontrollálni és befolyásolni.

A pszichológia szerint a tudatalatti a tudatostól, az akarattól „függetlenül” működik, s ez adja a super egot, amit a műszer jól láthatóan képes érzékelni.

Ehhez kapcsolódva ki kell térni az élményszintek kategorizálására, különbséget téve a megélt, az átélt és a túlélt élmények között, hisz a grafométer ezek alapján tudja „helyre tenni” a tudatalatti mozgás általi jelek értelmezési lehetőségeit.

A megélt élmény azt jelenti, hogy a vizsgált személy ténylegesen jelen volt a kérdéses eseménynél és az emlékképe, az agyvezérlése a levegőben tett mozgással, a tudatalatti tartományból azonnal megjeleníti ezt a tényt. Ez a kép tényleges igaz tartalmú piktogramként még a szám megírása előtt, vagy közben jelenik meg.

Az átélt élmény során a vizsgált személy egy „elbeszélés” emlékképét projektálja, ami a szám utáni szakaszban érzékelhető, még a konkrét, tudatos választ tartalmazó piktogram előtt. Ha kitesz pontot, vagy vesszőt a szám után, akkor ez a jel a pont, vagy vessző környezetében, a levegőmozgásban látható. Ha nincs jel ebben a szakaszban, akkor valószínű nincs átélt élménye.

A túlélt élmény során a vizsgált személy emléke megjelenít egy tudatos választ, amely során látható, nyomatékos piktogramként megjeleníti a tudatos hazugságtartalmú válaszát, vagy szabadulni akar a számára kellemetlen szituációban szerzett élménytől. Ebben a szakaszban képzelhető el, hogy a vizsgált személy jelen volt a kérdéses szituáció helyszínén, de közvetlenül, aktívan a cselekményben nem vett részt, csak „látta”.

4. A grafométer alkalmazási területei

A grafométer alkalmas egy speciális emberi produktum, az agy(kéz)írás, a duktum vizsgálata alapján, az írást befolyásoló körülmények vizsgálata mellett a maga összefüggésrendszere és módszerei alkalmazásával, a produktumot létrehozó egyén, a duktor személyiségének feltárására, majd az így szerzett információk birtokában az önismereti fejlesztésre és tanácsadásra.

Az alkalmazási területeket tekintve a grafométer legfontosabb ágai, összesítve:[10]

a) A készülék lehetővé teszi olyan apró mozgásváltozások tér- és időbeli nyomon követését, amely egyértelművé teszi a személyiségre ható külső és belső tényezők figyelését;

b) Különösen érdekes és hasznos felhasználási terület az írófelület felett – eddig láthatatlanul – mozgó tollhegy útjának a követése, ahol például a hazugság leírása esetén ugrásszerűen megnő a tétovázás és a mozgásterület nagysága már a levegőben is, így bepillantást nyerhetünk a mozgást megelőző folyamatokba. Az elemzés során valószínűsíthető például a tremor megjelenése, egy betegség, valamilyen depedencia, a stressztűrő képesség és egyéb idegrendszeri változás;

c) Megfelelő adatbázis felhasználásával szűrővizsgálati vizsgálatok és egyéb különleges követelmény teljesítésére;

d) Pszichológia alapon nyomon követheti a ballisztikus mozgásokat, a reakcióidőket, feltérképezheti az érzékelési-észlelési folyamatokat, az idegrendszeri problémákat, a stresszreakciókat, a féltekei működéseket és a kognitív folyamatokat;

e) Az orvostudomány figyelemmel tudja kísérni a gyógyszerek hatását, segítséget nyújt a betegségek differenciálvizsgálatához és a grafoterápiához, valamint a szemproblémák kiszűréséhez;

f) Az írásazonosítás területén az aláírás és a szöveg teljes biztonsággal történő elemzése válhat valóra;

g) Kiválóan alkalmazható „hazugságvizsgálóként”, szűrővizsgálatokra, állapotkövetésre, dependencia kiszűrésére, személyiségvizsgálatokra és a személy pillanatnyi pszicho-vegetatív állapotára;

h) Új lehetőségként a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény által meghatározott vallomás-ellenőrzésre.

5. A grafométeres vizsgálat kiterjesztésének további lehetőségei

A grafométer napjainkban egyre nagyobb szerepet kaphat az információ és a vagyon megóvására, ezen belül is azok technikai védelmére. A korszerű biztonsági berendezések azonban nem védenek meg attól az akaratlan vagy szándékos károkozástól, amit emberek okoznak, illetve figyelmetlenségükkel okozhatnak a vállalkozások számára.

Komplex vagyonvédelemről akkor beszélünk, amikor egy adott vagyonvédelmi feladathoz a mechanikus, az ellenőrzött élőerős és az elektronikus vagyonvédelmi eszközök megfelelő arányban kerülnek alkalmazásra.

Elmondható és megállapítható, hogy a hatékony vagyonvédelem csak komplex módon biztosítható. Grafométeres ellenőrzésekkel tovább csökkenthető a

[10] FARKAS László: A grafométer működési elve és gyakorlata, In: Tóth Éva – Belovics Ervin (szerk.): A büntetőeljárás segédtudományai I. Pázmány Press, Budapest, 2014. pp. 64-93.

személyiségben rejlő kockázati tényezők, illetve a rendszeres ellenőrzéssel elkerülhető a megkárosítás.

A vizsgálat eredményét – az érintett beleegyezésével és felhatalmazásával – csak a megrendelőnek adható át.

Kinek ajánlható ez a módszer? A módszer ajánlható pénzintézeteknek, biztosító társaságoknak, informatikai szolgáltatóknak, logisztikai központoknak, szállítmányozási cégeknek, idegenforgalmi, vendéglátó és szállodai szolgáltatással foglalkozóknak, külföldi befektetők Magyarországon működtetett vállalkozásainak, valamint mindazoknak, akiknek fontos a sikeres és gördülékeny üzletmenet, az üzleti információk védelme, a konkurencia kizárása, valamint a belső bizalom megteremtése.

6. Összegzés

1. A grafométer az írásanalitika alapműszereként képes az írásanalitika rendszerelméletéhez kapcsolódó megállapítások igazolására.

2. Kijelenthető, hogy a grafométer alkalmas az *írásanalitika speciális dimenziójának* részleges igazolására.

3. Az írásnak vannak olyan nem látható, levegőben megjelenő dimenziója is, melyet az emberi agy tudatalatti tartománya vezérel. A grafométer alkalmas az írás láthatatlan jeleinek megjelenítésére.

4. A grafométer nagy előnye, hogy képes az írás egészét is vizsgálni az írássajátosságok mentén. Jelenleg nincs más eszköz, mely ezt a kutatási cél teljesíteni tudná.

5. A grafométer, mint hazugságvizsgálat egy, a gyakorlatban kipróbált, bevált és hasznos vizsgálati módszer, amely egyik kiemelkedő eredménye, hogy az írás levegőben meglévő sajátosságai lévén, többek között a szimbólumok kimutatására is képes.

6. A belátható jövőben az írásanalitikai tevékenység célja és lényege alapvetően megváltozhat, s ezzel együtt előtérbe kerülhet az írásanalitika prioritása, és annak alapműszere a grafométer.

7. Az alkalmazási területek a tudományos életet követve bővülhetnek, és egyes szaktudományokhoz kapcsolódhatnak, figyelembe véve az írásanalitika által adott lehetőségeket.

8. Az írásanalitikai, grafométeres eljárásokat, eszközöket és módszereket a jövőben is csak felkészített írásanalitikus és grafométeres szakember alkalmazhatja.

9. Növelni szükséges a jogi alkalmazás mellett az informatikai és a kommunikációs technika alkalmazási lehetőségeit és szükség van a grafométeres vonatkozású fejlesztésekre, kutatásokra.

10. A grafométeres vizsgálati módszer jellegében hasonlít a poligráfos vizsgálatra, a különbség az, hogy a hazugságot nem az egyes fiziológiai reakcióváltozásokon keresztül detektálják, miközben a vizsgált személy nemmel válaszol a feltett kérdésre, hanem a módszer az írás műszeres vizsgálatán alapul.

11. Amellett, hogy a módszerrel következtetés vonható le a válasz őszintesége tekintetében, olyan információk is előhívhatóak a műszer segítségével, hogy a vizsgált személynek a vizsgálat során feltett kérdéssel kapcsolatban megélt, átélt vagy túlélt élménye van[11], vagyis különbség tehető a módszer alapján abban, hogy valaki például elkövette-e a bűncselekményt vagy mástól hallott róla.

12. A grafométeres módszernek előnye az, hogy a poligráfos vizsgálathoz hasonlóan a vizsgált személy egy olyan pszichés állapotba kerülhet a műszer okozta lelepleződése következtében, hogy előfordul, beismerő vallomást tesz.

Felhasznált irodalom:

- BAGDY Emőke: A pszichológia és a grafológia viszonya. 1994. Forrás: http://iquax.extra.hu/grafoblog/01/01-a01-bagdy-tezisek.pdf (Letöltés ideje: 2013. 02. 01.)
- BAKOS Adolf: A tudattalan lelki tartalmak feltárása, 2017. Forrás: http://stresszdoki.com/gondolatok/a-tudattalan-lelki-tartalmak-feltarasa/ (Letöltés ideje: 2018. 01. 05.)
- FARKAS László: PhD doktori értekezés, 2012-2013. pp. 46-47. http://193.224.76.2/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/farkas_laszlo.pdf (Letöltés ideje: 2018. 01. 06.)
- FARKAS László: A grafométer működési elve és gyakorlata, In: Tóth Éva – Belovics Ervin (szerk.): A büntetőeljárás segédtudományai I. Pázmány Press, Budapest, 2014. pp. 64-93.
- Dr. FARKAS László (szerk.): Írásanalitikai Kézikönyv, MÍTÉSZ és T&F Veritas Kft., Budapest, 2016. pp. 46-47.
- JUNG C.G.: Az ember és szimbólumai, Göncöl Kiadó, Budapest, 2000. p. 198.
- LIGETI Róbert: Az írástanulás pszichológiája, Tankönyvkiadó, Budapest, 1986. p. 24.
- SZABÓ Szilvia: Mi köze van a lábujjaknak a grafológiához, 2014. Forrás: http://www.azirastukreben.hu/mi-koze-a-labujjaknak-a-grafologiahoz (Letöltés ideje: 2018. 01. 06.)
- http://uni-nke.hu/index.php/hu/500-doktori-tablazat
- http://193.224.76.2/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/farkas_laszlo.pdf (Letöltés ideje: 2018.01.06.)
- http://stresszdoki.com/gondolatok/a-tudattalan-lelki-tartalmak-feltarasa/ (Letöltés ideje: 2018.01.05.)
- http://www.stelliumpress.hu/tudatalatti-vs-tudattalan (Letöltés ideje: 2018.01.06.)

[11] FARKAS: i.m. 2014. pp. 64-93.

DR. EMBERSICS JUDIT

„ÁLLATI KÉMEK” A HAZA SZOLGÁLATÁBAN

I. Bevezetés

„Minél többet lát maga alatt a magasban szárnyaló madár, annál jobban képes versenyezni azokkal, akiket megfigyel.”

(Vang An-sih)

Amikor lehetőség adódott egy ilyen témájú lapban publikálni, el kellett gondolkodnom azon, vajon hogyan tudnék kapcsolatot teremteni az általam kutatott területtel, hiszen az állati jogalanyiság lehetőségének vizsgálata olyan messze van a hírszerzéstől és minden katonai, honvédelmet érintő témától, hogy elsőre lehetetlennek tűnt a feladat. Az állati jogalanyiság lehetőségének kutatásakor ugyanis többek között arra próbálok meg választ keresni, hogy az esetleges jogalanyiságuk mennyire legyen korlátozott[1], milyen jogokat kapjanak, ezeket a jogokat ki érvényesítse az érdekükben, illetve az ezeket segítő jogtechnikai eszközök, megoldások felkutatása a cél.

Még a fenti kérdéseknél is fontosabb azonban arra választ találni, hogy kapjanak-e egyáltalán jogalanyiságot, és ha igen, mely fajok? Ehhez pedig szükséges tudnunk, hogy bizonyos fajok rendelkeznek-e olyan képességekkel, melyek alkalmassá teszik őket arra, hogy jogalannyá váljanak? Van-e olyan tulajdonságuk, melyek kapcsán bizonyítható, hogy emberhez hasonló vonásról van szó? Ma már elismerik az állatok érezni, szenvedni képes élőlény voltát, sokan a jogalanyiság megadásához elegendőnek is tartják ezt a fájdalomérző- és szenvedésre való képességet. Számomra azonban e kérdés megválaszolásakor az etológiai eredmények bemutatása mellett az is fontos, hogy kutatásom során be tudjam mutatni egyrészről, hogy az állatok mennyire segítik olyan képességeikkel az emberiséget, melyekkel az emberek nem rendelkeznek, másrészről, hogy bemutassam, az élet milyen sok területén vannak jelen.[2]

---

[1] Az egyértelműen megállapítható, hogy teljes tartalmú jogalanyiságot nem kaphatnak, hiszen például kötelezettséget nem tudnak vállalni, és számos olyan alapjoggal sem ruházhatjuk őket fel, amelyek az embert magát megilletik.

[2] Az életmentés terén például a kutyák rendkívül érzékeny szaglását használják ki, ismertek lavina-, és romkutató kutyák, melyeket katasztrófahelyzetekben alkalmaznak, vízimentő kutyák, vagy említhetném az olyan speciális képzést kapó kutyákat, amelyek szintén kifinomult szaglásuknak köszönhetően számos betegséget (például különböző fajta rákos megbetegedéseket), rohamot előre tudnak jelezni, ezzel mentve meg gazdájuk életét. Az ilyen kutyákat angolul „bio-detection dog”–nak nevezik. Olyan kutyákat is képeznek, akik cukorbetegek, szívbetegek életét könnyítik meg jelzőképességeikkel. Ők a „medical alert assistance dog”-ok. További információk ezekről a kutyákról, illetve a kutatási eredményekről a forrás honlapján, a https://www.medicaldetectiondogs.org.uk/ honlapon találhatók. A lovak, delfinek terápiás hatásai pedig szintén igazoltak és alkalmazottak a gyógyászatban. Persze ezek csak kiragadott példák, hiszen számos egyéb faj tulajdonságait vagy képességeit használjuk fel, vagy ki, és nem csak az életmentés területén.

Ezen a ponton kapcsolódhat kutatási területem a honvédelemhez, ugyanis az ember már nagyon korán felismerte az állatok különleges képességeit, így azokat hadseregeiben is hasznosította. Mára sok ország haderejének szerves részét képezik például a bombakereső-, őrző- és személykereső kutyák, de nem csak a harcmezőkön segítenek, hanem a háborús bevetések után is, hiszen a poszttraumás stressz szindrómában szenvedő, vagy épp jelentős sérülés miatt amputációra szorult katonák számára külön rehabilitációs állatokat képeznek.[3]

Leszűkítve a kapcsolatot a szakmai lap témakörére, adódik a kérdés, hogy ha a hadsereg használ állatokat, akkor vajon a titkosszolgálatok is vontak be állatokat a munkájukba? Vajon léteznek-e „állati kémek", és ha igen, milyen fajokkal „végeztetnek" effajta tevékenységet, illetve összhangban állnak-e az alkalmazás feltételei az állatvédelmi, és egyéb etikai szabályokkal?

Rögtön az elején célszerű tisztázni, hogy amikor hírszerzésről és kémelhárításról beszélünk, mindenkinek kizárólag „az ember", az emberi tevékenység jut eszébe, és ez nyilván így van jól, mivel ezek a tevékenységek jogi értelemben vett személyek (tehát emberek és jogi személyek) által megvalósítható cselekmények. Az állatokat jogi státuszuk nem teszi „képessé" ezek folytatására, hiszen ők a jog világában a „dolog" kategóriába tartoznak, nem minősülnek személynek, tulajdonjog tárgyai lehetnek, és így sem cselekvőképességgel, sem jogképességgel nem rendelkeznek. Eszközül viszont pont ennek okán szolgálhattak, szolgálhatnak az effajta tevékenységet végzők számára. „Állati kémek" alatt olyan állatokat kell tehát e cikkben érteni, akiket a hírszerző és kémelhárító tevékenységet folytatók eszközül, segítségül használtak/használnak fel üzenetek továbbítására, terület felderítésére, információszerzésre, vagy más, egyéb műveleti tevékenységekre.

A téma nehézségét egyrészről az adja, hogy az állatok felhasználását nem jegyezték fel olyan gyakran, pláne még a tudatos állatvédelem kialakulása előtt, így nincs sok forrás, mely az állatokról emlékezne meg. Másrészt az állatok ilyetén való felhasználása felháborítja a közvélemény nagy részét és az állatvédőket, így az állatokkal megvalósuló hadi (kísérleti) programok – bár felteszem, a fő ok mégis az így kifejlesztett technológia titokban tartása (volt) - általában titkosan folytak.[4]

Írásomban kísérletet teszek annak bemutatására, hogy a hírszerzés sem „állatmentes övezet", hiszen a történelem során sokféleképpen használták és a mai napig használják az állatok testét, képességeit, sőt, még ösztöneit is a hírszerzési és felderítési feladatokra, majd egy rövid kitekintés erejéig felvillantom azokat a gondolatébresztőnek szánt kérdéseket, melyekkel számolni kell e téma vonatkozásában: az állatok felhasználásának állatvédelmi és etikai vonatkozásait.

---

[3] Az USA-ban meglehetősen komolyan foglalkoznak effajta segítő kutyák képzésével. A Szenátus számos törvényjavaslatot is elfogadott a veteránok számára képzendő segítő kutyákról, mint például a 1014. számú (https://www.congress.gov/bill/115th-congress/senate-bill/1014/text). A törvényjavaslatok melletti érvelés többek között kiemelte, hogy a segítő kutyák csökkenthetik a veteránok közötti öngyilkosságok számát, az orvosi költségeket, a gyógyszerezés szükségességét. Az Educated Canines Assisting with Disabilities (ECAD) nevű nonprofit szervezet „Project HEAL" nevű programja kifejezetten a veteránok felépülését, életük könnyítését segítő kutyákat képeznek. További információ a programról: https://www.ecad1.org/index.php/programs-services/project-heal

[4] Feltevésem szerint a titkosítás fő oka az állatok felhasználásával kialakított technika ellenfél előli eltitkolása volt.

II. A hírszerzés (állati) története

A legrégebbi történet az állatok információszállító képességével kapcsolatban az emberiség egyik legősibb könyvében, a Bibliában található: az Özönvíz végén Noé szabadon engedett egy galambot a bárkáról, hogy megtudja, vajon „elfogytak-e a vizek a föld színéről”[5]. A galamb nem találván szárazföldet, visszatért a bárkára. Hét nap múlva ismét kiengedte a galambot, aki egy olajfalevéllel a csőrében jött vissza, így tudatva Noéval, hogy a víz apadni kezdett. Noé várt még hét napot, mire ismét kiengedett egyet, amely már nem tért vissza a bárkára, ezzel azt az üzenetet közvetítette, hogy a szárazföld újra biztonságosan birtokba vehető[6]

A Biblia gyönyörű leírást ad arról, hogyan óvta meg Isten parancsára Noé az állatok különböző fajait, és hogyan használta fel képességeiket ösztönösen a túlélés érdekében.

Az ember történelme során először tehát még ösztönösen, később már tudatosan használta egyes állatfajok képességeit a túléléséhez, területszerzéséhez, az ellenségek leigázásához és az információk megszerzéséhez.

A „hírszerzés”[7] az emberiség történetének legelején tehát még egyet jelentett azoknak az információknak a (megfigyeléssel való) megszerzésével, melyekre egy elkülönült népcsoportnak szüksége volt a túléléshez. A hadtudományi lexikon összefoglalója szerint a hírszerzés egyidős az emberi társadalmak kialakulásával, hiszen az egyes csapatok fennmaradásához létszükség volt a következő ismeretek megszerzése: a népcsoportoknak fel kellett deríteniük az élelemben gazdag területeket, a barlangokat, vadcsapásokat, a terep nehézségét, és a szomszédos törzseket, népcsoportokat.[8] A szervezett társadalmak létrejötte előtt is szükség volt tehát az ember megfigyelőképességére, valamint a környezete által szolgáltatott információk begyűjtésére. (A vadak vonulásának megfigyeléséből például következtetni lehetett az élelem lelőhelyére, vagy a várható veszély irányára.) Ez azonban még nem tekinthető a modern értelemben vett hírszerzésnek, hiszen nem tervszerű információgyűjtés valósult meg, hiányoznak továbbá egyéb fontos fogalmi kritériumok, hiszen az 1995. évi Hadtudományi Lexikon fogalom meghatározása szerint a hírszerzés leegyszerűsítve adatok, információk tervszerű gyűjtését, elemzését, értékelését jelenti nyílt és titkosszolgálati erőkkel, eszközökkel, módszerekkel.[9]

A városállamok, nagy birodalmak kialakulását követően azonban a szerzett információk már nem feltétlenül csak a túlélést szolgálták, hanem inkább stratégiai jelentőséggel bírtak. A hódítási célok, a létrejövő birodalmak egyben tartása megkövetelte a mai értelemben vett hírszerzés kialakítását. A megfelelő információk birtokában az államok szövetségeket köthettek egymással, illetve hódító hadjáratokba kezdhettek. A hatalmas birodalmak létrehozása így kiterjedt felderítő hálózatot feltételezett.[10]

---

5 BIBLIA: Mózes Első Könyve. A Teremtésről. 8. fejezet

6 KISTLER, John M.: Animals in the Military: From Hannibal’s Elephants to the Dolphins of the U.S.Navy. ABC-CLIO, LLC Santa Barbara, California 2011. p. 239.

7 A későbbi hírszerzés fogalma alapján ez a fajta információszerzés még nem minősült a szó mai értelmében vett hírszerzésnek.

8 SZABÓ József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon A-L. Magyar Hadtudományi Társaság Budapest 1995. p. 558-559.

9 Uo. p. 558-559.

10 PIEKALKIEWICH, Janusz: A kémkedés világtörténete. Ügynökök – Rendszerek – Akciók. I. kötet, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1997.

Természetesen a birodalmak kiterjedt volta azt is megkívánta, hogy az üzenet minél előbb érjen célt, így az egyszerű gyalog vagy futva közlekedő futárok helyett kezdték igénybe venni a lovak, és postagalambok „futárszolgálatait". Ők voltak a szárazföld leggyorsabb futárai.

Az ókori államok között általános szokás volt a követ- és futárküldés.[11] A későbbiekben egyes államok már kialakították azt a gyakorlatot, hogy követeiket állandó jelleggel az adott államban állomásoztatták, így alakultak ki a mai értelemben vett követségek elődei. Innen fejlődött aztán a hírszerző- és felderítő-szolgálat odáig, hogy békében eszközei főleg a diplomácia és a diplomaták, konzulátusok személyzete voltak, háborús időkben pedig gyalog-és lovaskatonák, járőrök, őrszemek, postagalambok, kutyák, távírók, lovashadosztályok, kémek, repülőgépek.[12]

A technika fejlődésével aztán egyre kifinomultabb és modernebb eszközöket használtak fel, így bizonyos állatok igénybevétele háttérbe szorult, a világ mélyebb megismerésével pedig bizonyos állatfajok látótérbe kerültek. A lovak szerepe például először csak csökkent, majd el is tűntek, a postagalambok még a II. világháborúban is fontos szerepet játszottak, a delfinek és oroszlánfókák viszont csak később, e fajok biológiai működésének és viselkedésüknek a megismerésével kezdtek teret nyerni a modernkori harcászatban, még inkább a hírszerzésben.

Attól függően, hogy melyik faj milyen képességeire van szükség, illetve milyen eszközül szolgálhat a cél elérése érdekében, az állati kémek akár kategorizálhatók is különböző szempontok szerint. Az egyik ilyen szempont lehet, hogy milyen célból használták őket. A szakirodalomban található adatok alapján el lehet különíteni futár és tehercipelő, jelzésre, megtévesztésre, valamint kifejezett felderítésre használt állatokat. Ezen felül különböztetni lehet aszerint, hogy képességeik kihasználásával, vagy testük, testrészeik eszközként való felhasználásával[13] valósul-e meg a hírszerzés. Függetlenül attól azonban, hogy milyen célokra használták/használják őket; valamennyire nyilvánvalóan minden fajta használati módban csak eszközként funkcionáltak, bár manapság már bizonyos esetekben meghatározott fajok az emberek társaiként jelennek meg.

Mivel a használati módok igencsak széleskörűek voltak, szinte nincs olyan faj, amely ne eshetne áldozatul az emberi találékonyságnak. Bemutatni az összes ötletet, kísérleti programot szinte lehetetlen, így a mostani írásban csak a legjelentősebb fajokra szorítkozom.

A célok szerinti felhasználás között is különbség tehető aszerint, hogy melyek a klasszikus hírszerző feladatok, mint például a felderítés és az üzenettovábbítás, illetve melyek speciális, nem kifejezetten hírszerzésre való felhasználást magába foglaló, inkább az állatok tulajdonságainak, ösztöneinek közvetett felhasználását jelentő hírszerző célok.

---

[11] Uo. p. 14.

[12] PILCH Jenő: A hírszerzés és a kémkedés története. II. kötet, Kassák Kiadó, Budapest, 1998., p. 175.

[13] Ismertek olyan történelmi feljegyzések, melyekben például állat testébe rejtett üzenetet juttattak el, de nem volt ritka az állat szőrének leborotválása, és a bőrére írt üzenetek továbbítása sem.

Klasszikus hírszerzők

a) <u>Futárok</u>

Az egyik klasszikus hírszerzési és elhárítási feladat az üzenetek továbbítása, eljuttatása adott célszemélyhez. Erre a feladatra legtöbbször a lovat, a postagalambot, valamint a kutyát használták, az ő felhasználásuk már elég korán elkezdődött.

A Perzsa birodalomban, a szervezett postaszolgálat létrehozásakor II. Kürosz elrendelte annak felmérését, hogy mekkora távolságot képes megtenni egy ló egy nap alatt, ha a hajtó hajszolja, de csak addig, amíg még az állat bírja, vigyázni kellett ugyanis arra, hogy a ló össze ne essen.[14] Figyelemreméltó az a komplex gondolkodásmód, mely ebben a rendelkezésben megnyilvánul: a postai állomások egymástól való távolságának meghatározásakor figyelembe vették az állat teljesítőképességét. Az állomásokon pihenőhelyeket alakítottak ki.[15] A futárok tehát már egészen korán, a nagyobb távolságok gyorsabb megtétele érdekében kihasználták a ló sebességét és teherbíró képességét.

Nagy Sándor volt az első uralkodó, aki nem csak futári munkákra vette igénybe a lovak gyorsaságát, hanem a katonai felderítésben is könnyű lovasságot alkalmazott. A lovasoknak mind taktikai, mind stratégiai felderítés is a feladatai között szerepelt. [16]

A rómaiaknál csak Octavianus és Augustus császár ideje alatt jött létre a római állami posta, a „curcus publicus”[17], melynek kiépítése során már meghatározott kilométerenként közbülső állomásokat alakítottak ki a lovak váltása érdekében.[18]

Egyiptomban[19] és Kis-Ázsiában pedig már postagalambokat is használtak az üzenetek továbbítására. Történészek feljegyezték, hogy melyik „futárszolgálat” volt a gyorsabb üzenettovábbítási mód: a galambok a Babilon és Aleppó közötti utat 48 óra alatt tették meg, míg a lovas futárnak egy hétre volt ehhez szüksége a terepviszonyok miatt.[20]

Nagyot ugorva a történelemben, a két állatfaj használata a világháborúk alatt eltérő tendenciát mutatott: az állásháború[21] a postagalambok alkalmazását nagy jelentőségűvé emelte, ugyanakkor a lovasság használata visszafejlődött, majd ki is került a hírszerzésből és elhárításból.[22] Ez valamelyest érthető tendencia, hiszen a galambok, a repülők és léghajók dacára mindig közkedvelt üzenettovábbító eszközök voltak, mivel csendben és zajtalanul repültek, hosszú távolságokat tudtak megtenni, és kisebb célpontot szolgáltattak, míg a lovak, mivel nekik mindig is csak tehercipelő szerepük volt és gyorsaságukat használták ki főleg, az autók és egyéb gépjárművek elterjedését követően háttérbe szorultak, nem mellesleg nagyobb

---

14 PIEKALKIEWICH: i.m. p. 35-37.
15 Uo. p. 37.
16 Uo. p. 49.
17 Uo. p. 51.
18 Uo. p. 69.
19 III. Ramszesz fáraó ideje alatt galambok vitték a királyi híreket. Forrás: KISTLER: i.m. p. 240.
20 PIEKALKIEWICH: i.m. p. 49.
21 Állásháború: az ellenfeleket kimerítő hadászat, az erőkkel való gazdálkodás, mely során csak akkor volt elképzelhető a támadás, ha kifejezett gazdasági, politikai cél azt megkívánta. Forrás PILCH : i.m. p. 176.
22 PILCH (II.): i.m. p. 178.

célpontot szolgáltattak az ellenség számára. A távírókészülék feltalálása, bár azt a látszatot keltette, hogy visszaszorul majd a postagalamb-használat, de, mivel a távírókészülékek kábele gyakorta „áldozatává" vált az ellenfél szabotőr akcióinak, vagy egy rosszabb, esősebb-szelesebb időjárásnak, a madarak váltak a fő tartalék kommunikációs rendszerré.[23] A technika bármilyen oknál fogva meghibásodhatott, az ember kiszolgáltatottabb volt velük szemben, a madarak viszont ösztönüket használva mindig megbízhatóan röpültek.

Természetesen megvoltak a madárhasználat negatívumai is. Veszélyként merült fel velük kapcsolatban, hogy nem érnek célt, mivel egy idő után az ellenfél is tisztában volt a postagalambok szerepével, így szándékosan vadászott rájuk. Másik hátránya ennek az üzenetküldési módszernek az volt, hogy viszonylag kisméretű üzenetek (kevés információt tartalmazó üzenetek) továbbítására voltak alkalmasak. Ezt a problémát a franciák mikrofilm használatával oldották meg az 1860-1870-es évektől kezdődően. Egy 1871-es adat szerint egy galamb 40.000 üzenetet szállított egy apró mikrofilmen.[24] 1914-ben már szervezett postagalamb-híradószolgálat működött.[25]

A II. világháborúval megjelenő repülőgépeknek és kommunikációs eszközöknek köszönhetően a galambok aztán már nem csak az üzenetek továbbításában, hanem a felderítésben is részt vettek, hiszen hasukra fényképezőgépeket szerelve pontos felvételeket készíthettek az ellenséges területekről.[26] A kis, könnyűszerkezetű, hasra rögzített fényképezőgépek egy óraszerkezettel működtek, így egy meghatározott idő után ez a szerkezet elindította a filmtekercset. Összefüggő felvételekhez úgy sikerült hozzájutni, hogy a galambokat pont akkor bocsátották útra, amikor az előző galambnak lejárt a filmje.[27] A galambok ilyetén történő felhasználása már felderítés-célú volt, feladatuk már nem csak üzenet továbbítása, hanem kifejezetten a felderítés lett.

A postagalamb idővel a kémkedés szimbólumává vált, így bizonyos országok hoztak olyan intézkedéseket, melyek alapján begyűjtötték az összes postagalambot a lakosságtól, ezzel szűrve ki a kémekként funkcionáló madarakat és gazdáikat.[28] Anglia a II. világháborúban például regisztráltatta az összes postagalambot az országban, így a nem regisztrált postagalambok nyilvánvalóan „kémek" voltak. Ezek elfogására és megsemmisítésére a britek vándorsólymokat is használtak.[29] (Ugyanezt a feladatot a náci németek héjákra bízták.[30]) Angliában különösen nagy jelentősége volt a regisztrációnak, hiszen rendkívül divatos hobbi volt a postagalamb-tenyésztés. A náci kémek gyakorta használtak galambokat hírek továbbítására, amelyeket még regisztráltattak is. A brit hadsereg úgy próbálta meg kiszűrni a német kémeket, hogy az összes postagalamb-tulajdonoshoz ellátogattak, és megkérték őket, hogy reptessék meg madaraikat a katonák szeme láttára. A brit

---

23 KISTLER: i.m. p. 244.
24 Uo. p. 242.
25 PILCH (II.): i.m. p. 41.
26 Effajta felhasználásukat egy másik pontban mutatom be, mivel ez már nem futári feladatuk volt.
27 PILCH (II.): i.m. p. 41.
28 Uo. p. 360-363.
29 KISTLER: i.m. p. 248.
30 Uo. p. 254.

galambok tettek egy kört a ház körül, majd visszatértek fészkükhöz. A náci kémek galambjai elrepültek Németország felé, és nem tértek vissza.[31]

A világháborúk előtt és még az I. világháborúban is a röptetés volt a jellemző. A technikai fejlődés megkövetelte az új üzenetküldési módozatok kiötlését, hiszen mikor a postagalambok hagyományos használata túl gyakorivá vált, az ellenség lelőtte az állatokat, így máshogy kellett a galambokat az ellenség arcvonalai mögé eljuttatni. Engedték őket tankokból[32], dobták őket ki kosárban léggömbből, mely technika nyilvánvalóan nem garantálta, hogy a megfelelő címzettekhez kerülnek, vagy, hogy egyáltalán lakott területen érnek földet, így viszonylag nagy volt a pusztulási arány, és a veszély, hogy pont az ellenség talál rájuk.[33] A célállomásra általában többszörös sérülésekkel érkeztek, ha megérkeztek egyáltalán.[34] Az I. világháborúban becslések szerint több mint 20.000 galamb pusztult el.

A II. világháborúban a repülőkön kapszulákba helyezett madarak utaztak a katonákkal, mely kapszulában a madarak mellett papír, írószer és élelem volt. A madarakat így dobták ki a gépből, ami meglehetősen kockázatos volt a galambok életére nézve, hiszen a repülő nagy sebessége mellett a galambok könnyen meghalhattak, vagy akár a repülő meg is sebezhette az állatokat.[35]

Az USA hadseregében külön egység foglalkozott a postagalambok tréningezésével és használatával a világháborúk alatt.[36] Nagy hangsúlyt fektettek a galambok tartására, kiképzésére, fizikai állapotára, ahogyan ez kitűnik egy 1945-ös kormányzati dokumentumból is. A „homing pigeon" címet viselő, TM 11-410 számú kézikönyv tartalmazta a tenyésztésre, kezelésükre, a velük való bánásmódra és kiképzésükre vonatkozó instrukciókat:[37] Az anatómiai ismeretek mellett a dokumentum harmadik része az állatokról való gondoskodásról szól. Leírja többek között például, hogy az újonnan érkező madarak kiképzését azonnal meg kellett kezdeni, mert minél több idő telik el az érkezésük és a tréning kezdete között, annál kevésbé lesznek fogékonyak a kiképzésre. Hosszú leírást ad továbbá a galambok itatásáról, mivel teljesítőképességüket a legnagyobb mértékben az ivóvíz mennyisége befolyásolja.[38]

Összegzésképpen a II. világháborúról is elmondható, hogy ahogy az embereket sem kímélte, úgy a galambok számára is maga volt a pokol: körülbelül 16.000 kémgalambot juttattak el az ellenség frontvonalai mögé, ebből kb. 1800 tért valaha vissza, a többi elpusztult.[39]

Üzenetek továbbítására azonban nem csak lovakat és galambokat használtak, bár igaz, őket elsősorban képességeik predesztinálták a „hírszerző" munkára. Voltak olyan szituációk is, főleg a világháborúk idején, mikor a nagy távolságokra használt madarak nem voltak indokoltak, a lovak feltűnőek voltak, így maradt a harmadik,

---

31 Uo. p. 249.

32 A brit tankokban nem voltak kommunikációs felszerelések, kimászni belőlük életveszélyes volt, így a galambokat egy kis résen keresztül engedték fel az üzenetekkel. Forrás: KISTLER.: i.m. p. 246.

33 PILCH (II.): i.m. p. 360-362.

34 KISTLER, John M.: i.m. p. 246.

35 Uo. p. 252.

36 United States Army Pigeon Service/Signal Pigeon Corps.

37 War Department Technical Manual TM 11-410: The Homing Pigeon https://ia801207.us.archive.org/10/items/1945TM11-410/1945TM11-410.pdf (Letöltés ideje: 2018. 01.19.)

38 Uo. p. 13-14.

39 KISTLER: i.m. p. 252.

leginkább képezhető háziasított állat, a kutya. Főleg éjszaka élvezett a galambokkal szemben elsőbbséget, mivel a galambok nem tudnak éjszaka repülni, a kutya viszont kiváló éjszakai látása miatt tökéletesen megfelelt a feladatra.[40] Nyakörvébe rejtett üzeneteket az erős tűz alá vett területeken viszonylag gyorsabban célba jutatta, mint egy gyanússá váló, nagyobb célpontot szolgáltató futár.[41]

Amíg tehát nem voltak ember által alkotta technikák, vagy épp azok csődöt mondtak, az állatok ösztönös hazatalálási képességét és a galambok rendkívüli repülési képességét (egy nap rengeteg mérföldet tudnak megtenni) használták ki.[42]

Találni azonban olyan történetet is, mikor egy-egy üzenet továbbítására az állatok testét használták fel.

A perzsa birodalomban a királyok különösen nagy gondot fordítottak uralmuk megőrzésére, így például szigorú rendelkezésekkel ellehetetlenítették a levelezést alattvalóik és a külországok között, a tartományok közötti levelezéseket pedig ellenőrizték.[43] Így az emberek kénytelenek voltak más megoldásokhoz folyamodni annak érdekében, hogy üzenetet juttassanak a határon kívülre.[44] Feljegyzések szerint például egy uralkodó elleni szervezkedés terve kiválóan átjuttatható volt ellenőrzés nélkül egy nyúl bőre alá rejtve (a nyúl hasát felvágták, a belső szervek épen hagyása mellett az üzenetet tartalmazó levéllel együtt összevarrták a bőrt).[45]

Hasonlóan elmés hírtovábbítási szokás volt az is, hogy vékony hártyára írt leveleket birkák bőrére és a gyapjú alá varrták és így juttatták el a fogadó részére.[46]

Az oroszokat sem kellett félteni, ami a találékonyságot illeti. Az I. világháborúban úgy próbáltak meg az ellenség ellenőrző pontján keresztül üzeneteket átjuttatni, hogy az üzenetet egy alumínium dobozkába tették, majd ezt a dobozt egy kóbor kutya végbelébe dugták fel, aki – miután magukhoz szoktatták étellel – követte őket az áthaladási ponton keresztül is, így nyugodtan átsétált az üzenettel az ellenőrzésen. Egy nap azonban a kutya az őrbódé mellé székelt, az ellenség katonái pedig meglátták a kis alumínium dobozt a fekáliában, emiatt buktak le az orosz kémek. [47]

Felderítés

A felderítés a másik klasszikus hírszerző feladat, nem szabható azonban éles határvonal, hiszen a postagalamboknál láthattuk, hogy őket gyakorlatilag mindkét feladatra alkalmazták.

Miután az ember egyre inkább birtokba vette a vizeket a modern technológia segítségével, megismerte a benne élő élőlényeket, szinte törvényszerű volt, hogy a tengeri emlősök különleges képességeit is szolgálatába fogja állítani.

---

40 Uo. p. 19.
41 Uo. p. 18.
42 Állítólag még Saddam Hussein is használta őket, mikor az amerikai csapatok megsemmisítették a kommunikációs rendszerét. Forrás: KISTLER: i.m. p. 256.
43 PIEKALKIEWICZ, Janusz: i.m. p. 37.
44 Uo. p. 37.
45 Uo. p. 37.
46 PILCH Jenő: A hírszerzés és a kémkedés története. I. kötet. Kassák Kiadó, Budapest, 1998., p. 40.
47 KISTLER: i. m. p. 20.

U.S. Navy Marine Mammal Program[48] *(NMMP)*

Az etológia tudománnyá válásával, valamint a technika fejlődésével a világról meglévő tudásunk rendkívüli mértékben kiszélesedett. A kitágult világ adta lehetőségeket természetesen a hadsereg is felismerte és ki is használta. Az 1950-es ’60-as években az Egyesült Államok és a Szovjetunió elindította a tengeri emlősökkel kapcsolatos kísérleti programjait, melyek fő célja a tenger alatti hadviselés térnyerésével összefüggésben az ellenséges tengeralattjárók és bombák felderítése volt.

A kiképzés kezdete Joseph Woodward nevéhez köthető, aki önként ajánlkozott, hogy állat show-iban szereplő állatait (főként oroszlánfókákat) kiképzi a tengerészgyalogság számára tengeralattjárók felderítésére.[49] Az ötlet megvalósítása számos nehézségbe ütközött, mint például, hogy a fókák kiválóan teljesítettek a tengerészet medencéiben, viszont nyílt vízben már megijedtek a mesterséges hangoktól; az álló tengeralattjárókat pedig nem tudták észlelni. Ezek miatt a kísérleti programok nagy részét, melyek cápákkal, teknősökkel és rájákkal is folytak[50], törölték.[51]

1946-ban aztán egy amerikai állatkert kurátora előterjesztette rendhagyó elméletét, miszerint a delfinek hanglokátorral, vagy „echolokációval”[52] tájékozódnak a víz alatt, mely elméletről később bebizonyosodott, hogy helytálló, így az amerikai hadsereg is beszerezte első delfinjét az 1950-es évek második felében.[53] A ma ismert U.S. Navy Marine Mammal Program[54] 1961-ben indult be igazán[55], mely elsősorban a palackorrú delfinek fent említett képességének fejlesztésére épült, és még a mai napig tart. A delfinek ugyanis hanghullámok segítségével megtalálják a homokba rejtett tárgyakat, alkalmasak a kisebb tárgyak felkutatására, amiket már az emberi műszerek nem észlelnének, mint például a bombák és a torpedók. Nem csak eme képességük tette, teszi azonban alkalmassá őket a tengeri hadviselésben való közreműködésre. Az emberekkel szemben őket ugyanis nem fenyegetik különböző dekompressziós betegségek, mint például a keszonbetegség, így gyorsan tudnak viszonylag mélyre úszni, és sokáig bírják egy levegővel a víz alatt.[56]

A munkára való felkészítésük többlépcsős képzést igényel, mely képzés bonyolult és szerteágazó, hiszen meg kell tudniuk különböztetni a víz alatt a torpedót a többi jelentéktelen tárgytól, vagy, amennyiben arra van szükség, meg kell jelölniük a hadsereg számára jelentőséggel bíró azon helyeket, ahol valamilyen fontos tárgyat találtak. (Először a feladatuk csak annyi volt, hogy odavezessék a

---

48 A programról még több információ elérhető az alábbi linkeken: https://search.navy.mil/search?query=MArine+Mammal&btnG=%C2%A0&utf8=%E2%9C%93&affiliate=navy_all, http://www.nmmf.org/service.html

49 KISTLER: i. m. p. 312.

50 http://www.public.navy.mil/spawar/Pacific/technology/Pages/mammals.aspx (2018. 04. 10.)

51 KISTLER: i. m p. 312.

52 tárgyakról visszaverődött hangok, rezgések detektálása. Forrás: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/oxford-typotex-biologiai/ch01s05.html

53 KISTLER: i. m. p. 312-313.
A http://www.public.navy.mil/spawar/Pacific/technology/Pages/mammals.aspx oldalon található információ alapján 1959-től tagjai a delfinek a haditengerészetnek.

54 A program a tengeri emlősök hadicélú felhasználását kutatja és valósítja meg.

55 http://www.nmmf.org/nmmf-board.html (2018. 04. 10.)

56 KISTLER: i. m. p. 315.

búvárokat, később megtanulták egy ballon segítségével megjelölni a fontos helyeket azért, hogy a búvárok később is odataláljanak.) Az aknakutatásra a delfineket 4-5 évig képzik.[57]

Az amerikai haditengerészet két alprogramot fejlesztett ki, melyek kifejezetten a kémelhárítást szolgálták: az egyik a „Swimmer Defense System" – melyben delfineket arra képeztek, hogy jelezze az ellenséges búvárokat, a másik a „The Swimmer Interdiction Security System" – melyben a betolakodó búvárok lábára való elfogóberendezések telepítésére tanítottak oroszlánfókákat.[58] A feladatokban öt olyan egység vesz részt, mely tengeri emlősökből áll. Ezek közül három csapat – mely csak delfineket használ – ellenséges tengeralatti aknákat kutat fel. A feladatok e három csapat között is megoszlanak: az egyik a lebegő aknák helyzetét kutatja fel és jelzi, míg a másik csapat a tengerfeneken lévő, vagy elásott aknákat kutatja, a harmadik pedig átvizsgálja a terepet, mielőtt az emberekből álló egység megérkezne.[59] Ilyen, aknakereső delfineket vetettek be a Perzsa-öbölben és az iraki háború alatt 2003-ban.[60]

Nem csak delfineket, hanem oroszlánfókákat (kaliforniai oroszlánfókák) is bevetnek, igaz, más-más feladatokat látnak el, mivel más adottságokkal rendelkeznek: a delfineket aknák és ellenséges búvárok felderítésére, tárgyak, bombák, torpedók megtalálására használják főként, míg az oroszlánfókákat lőszer felkutatására, különböző tenger alatti csőhálózatok szerelésében való segítségnyújtásra, valamint elhárítókként az ellenséges búvárok ellehetetlenítését célzó gátlóeszköz telepítésére használják.[61] A fent említett öt csapatból például az egyik oroszlánfókákat és delfineket is alkalmaz, hogy megvédjék a vizeiket a jogosulatlan behatolóktól. Mindkét állat egy speciális jelzőeszközt helyez el az ellenséges behatolón.[62] A csónakon elhelyezett szenzor megérintésével pedig riadóztatja a legénységet.[63] Az első oroszlánfókát 2003-ban vetették be háborús övezetben, feladata a hajók ellenséges búvároktól való védelme volt.[64]

Természetesen a programot rendkívüli ellenszenv övezte, övezi a civil társadalomban, főleg az állatvédők körében. Mivel a program egészen 1992-ig titkosítva folyt, a kiszivárgott információk egészen vad híreszteléseknek szolgáltattak alapot, ilyen volt többek között, hogy a haditengerészet agresszív viselkedésre tanítja delfinjeit, annak érdekében, hogy azok támadják meg az ellenséges búvárokat és hajókat, de a kamikaze delfinekről (bombát szállító) szóló elméletek is népszerűek voltak.

A haditengerészet természetesen cáfolta ezeket. Hogy e híreszteléseket megállítsák, a program titkosítását feloldották, mára pedig már hivatalos honlapokon adnak információkat a programmal és az abban résztvevő állatokkal kapcsolatban. A fellelhető információk szerint az aknakutatás a tengerészet szerint minimális veszélyt jelent az állatokra, hiszen az aknákat pont úgy tervezték meg, hogy a tengeri élővilág bármely egyedének ráhatása ne robbanthassa fel, manapság pedig

---

57 Uo. p. 315-316.
58 Uo. pp. 320-321.
59 https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Navy_Marine_Mammal_Program (2018. 04. 10.)
60 Uo.
61 KISTLER: i. m. pp. 319-320.
62 https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Navy_Marine_Mammal_Program (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
63 http://www.dolphins-world.com/dolphins-in-the-military/ (Letöltés ideje: 2017. 12. 21.)
64 KISTLER: i. m. p. 322.

már nem vadonból befogott állatokkal dolgoznak, hanem delfinek esetében tenyésztett egyedekkel, a fókákat pedig aquaparkokból szerzik be.[65] Munkájukat olyan szervezetek segítik, amelyek a tengeri emlősök jólétéért, gondozásáért vállaltak felelősséget (National Marine Mammal Foundation), a haditengerészet által megvalósított programok pedig számos tudományos kutatást támogatnak.

A San Diego-beli központtal rendelkező NMMP tehát arra épít, hogy a tengeri emlősök olyan képességekkel rendelkeznek, melyekkel az emberek még a legkifinomultabb eszközök segítségével sem. Természetesen a haditengerészet elemi érdeke is egy olyan robotot vagy más technikát kifejleszteni, mellyel, ha ugyan teljes mértékben nem is, de nagyrészt ki lehetne váltani az állatokat a programban, így helyüket átvehetnék a speciális robotok, víz alatti drónok, őket pedig nyugdíjazhatná a sereg.[66] Ennek megvalósítása már csak azért is érdekük, mert a tengeri emlősök tréningje, gondozása, állatorvosi felügyeletük, sőt, bizonyos esetekben szállítása eszméletlen mértékű kiadást jelent az amerikai haditengerészetnek. Ha sikerülne egy helyettesítő eszközt kifejleszteni, amely megközelítené a tengeri emlősök munkájának színvonalát, a munka sokkal olcsóbban is elvégezhető volna, nem utolsó sorban pedig az állatok hadicélokra történő felhasználása is csökkenne.[67]

Szirti sassal a drónok ellen

Ahogy a világháborúk postagalambjai ellen vándorsólymokat használtak, úgy a mai, drónok uralta levegőben is szerepet kapnak az állatvilág egyedei. A drónok megjelenése és tömeges elterjedése megnyitott egy új, kihívásokkal teli, de az eddiginél sokkal veszélyesebb, kicsit talán kontrollálhatatlanabb korszakot. Nem csak információszerzésre, de megsemmisítő csapás mérésére is alkalmazhatók, akár egy gombnyomással. Egyre több olyan drón kerül ugyanis használatba (természetesen katonai célú felhasználásról van szó), melyeket útnak indítva maga a drón végzi a légi felderítést és a célpont megsemmisítését is.[68] Azt már azonban a történelem során megszokhattuk, hogy egy újra mindig jön egy még újabb ötlet, amely talán nem is tűnik annyira újnak, inkább beszélhetünk a régi módszerek új környezethez való igazításáról. A légtérben megjelenő pilóta nélküli légi járművek ugyanis nem kezelhetők a hagyományos légvédelem eszközeivel.[69] Ártalmatlanításukra már számos alternatív módszer és megoldás létezik, a megfelelő módszer kiválasztásánál pedig figyelemmel kell lenni a védendő értékekre.[70] Prof. Dr. Makkay Imre, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem oktatója a Drónok Háborúja című előadását azzal az idézettel zárta egy nemzetközi szakmai konferencián, hogy „drónokkal szemben drónokkal lehet eredményesen harcolni”. Előadásának írásos szövegében felhívja a figyelmet arra, hogy bár a drónokat ember tervezte, mégis, ha szembe kerül velük, pusztán emberi érzékszervei és reflexei már nem fogják megvédeni a robotika eme legújabb vívmányától.[71]

---

65 Uo. p. 326.

66 E robotika kifejlesztését egyes források 2017-re, míg mások 2020-ra tették.

67 http://www.bbc.com/future/story/20121108-final-dive-for-us-navy-dolphins (Letöltés ideje: 2017. 12. 27.)

68 POF. DR. MAKKAY Imre CSC: Drónok háborúja In: A nyílt információgyűjtés fejlődő területei. Nemzetközi szakmai tudományos konferencia. Tanulmánykötet. 2015. p. 72. http://www.bm-tt.hu/assets/letolt/t5konf/tankonyv.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 02.)

69 Uo. p. 75.

70 Uo. p. 75.

71 Uo. p. 78.

Tehát a drónokkal szemben a pusztán emberi képességek nem elegendők, vagy drónokat, illetőleg egyéb technikai eszközöket fejlesztünk tehát, vagy egy történelmi megoldáshoz folyamodunk, melyet a francia légierő meg is tett. Holland ötlet alapján ugyanis a franciák 4 szirti sast tréniroznak a felderítő ellenséges drónok levadászására, mely munkára való felkészítést már fióka korban elkezdik. A feladat levadászni a drónokat, melyre hatalmas termete alapján képes is, az eredményes teljesítést pedig hússal jutalmazzák, melyet az állat a drón hátáról tud leenni, miután elfogta azt.[72] A feladat teljesítése során a sasok egy speciálisan részükre kifejlesztett, bőr és kevlar anyagból készült ujjatlan kesztyűt viselnek, mely védi őket a drón propellerétől, és az esetleges robbanástól. [73]

A négy „muskétás"[74] bevetései még csak kísérleti szakaszban tartanak, így nyitott számos kérdés, mint például, amely oly sok programnál gondot jelentett, hogy hogyan valósítható meg, hogy a madarak csak az ellenséges drónokat vadásszák le, és érintetlenül hagyják a saját hadseregük drónjait?

Acoustic Kitty Program[75]

Nem csak levegőben és vízben alkalmaznak állatokat felderítés céljából, hanem természetesen szárazföldön is. Az Acoustic Kitty a CIA egyik 1960-as évekbeli sikertelen kísérleti programja, melyet a hidegháború alatt futtatott, és melynek a célja olyan macskák „előállítása" volt, melyek sikerrel kémkednek orosz területen (nagykövetségeken).[76] A kísérleti program keretében a macskák fülkagylójába mikrofont, a koponya meghatározott pontjára pedig rádióadó-készüléket ültettek, szőrükbe pedig egy vékony drótot rejtettek.[77] Bár az elképzelés ígéretes volt, hiszen ki gyanakodna egy éppen ott kószáló macskára, de sajnos nem számoltak olyan tényezőkkel, mint a macskák ösztönös viselkedése, ők ugyanis a kutyákkal ellentétben, ha érdekük úgy kívánja, gyakorta elkóborolnak. A projekt annak megállapításával zárult, hogy a CIA céljaihoz a program eredménye során előállított macskák nem megfelelőek.[78]

A programok között nem csak a felderíteni kívánt terület és feladat különbözött, hanem az is, hogy míg más állatok speciális képességeit használták ki, addig a macskáknak csak a testét vetették be, de a természetük tanulmányozására már nem fordítottak kellő figyelmet.

Az állatok képességeinek kiaknázása úgy tűnik, kifizetődőbb, mint testi beavatkozásokkal élő lehallgató-készülékké alakítani őket. A macskákkal ellentétben a kutyák ugyanis tudták a dolgukat: az egyik leghíresebb háborús kutya, „Moustache" szag alapján azonosította a kémeket, ugyanis hiába öltötték fel a hamis

---

72 Hogy a madarak megszokják a drónt, már a tojásokat is a drónon helyezték el, és onnan is etették őket. Forrás: https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/02/21/terrorists-are-building-drones-france-is-destroying-them-with-eagles/?noredirect=on&utm_term=.0ba8ff8542f3 (Letöltés ideje: 2018. 05. 01.)

73 https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/02/21/terrorists-are-building-drones-france-is-destroying-them-with-eagles/?noredirect=on&utm_term=.0ba8ff8542f3 (Letöltés ideje: 2018. 05. 01.)

74 A négy szirti sas a muskétások után Atos, Portos, Aramis, D'artagnan nevet kapta.

75 2001-ben váltak nyilvánossá a dokumentumok.

76 https://en.wikipedia.org/wiki/Acoustic_Kitty (Letöltés ideje: 2018. 03. 15.)

77 Uo.

78 https://nsarchive2.gwu.edu//NSAEBB/NSAEBB54/st27.pdf (Letöltés ideje: 2018. 03. 10.)

egyenruhát (az ellenfél egyenruháját), a kutya kiváló szaglását nem tudták befolyásolni, azonnal megérezte, ha „idegen” szagot érzett.[79]

III. Speciális felhasználás

Röviden szólni kell két olyan hasznosítási módról, melyek nem kifejezetten az állatokat érintően valósultak meg, mégis valamilyen formában eszközül szolgáltak, vagy eszközt szolgáltattak az információ megszerzéséhez, vagy akár a hatalom megtartásához.

Megtévesztés

Igen érdekes kémkedési módot találtak ki a britek. A katonai hírszerzés a XIX. század végén fiatal tiszteket képzett ki, és küldött különböző országokba felderítésre. Érdekes csellel sikerült több országban is kémkedniük: botanikusoknak, lepkegyűjtőknek, természetkedvelőnek mutatva magukat levél- és lepkerajzokba bújtatva juttatták haza kémjelentéseiket.[80] E kémek közül kiemelkedő teljesítményt nyújtott Robert Baden-Powell. Dalmáciai útja során találékonyságáról adva tanúbizonyságot, lepkegyűjtőnek adta ki magát. Feladata azonban a Cattaro erődítmény és a hegycsúcsokon létesített ütegállások felderítése volt. A lepkékről készített rajzai valójában az erőd körvonalait rejtették: a lepkeszárnyak voltak az erőd körvonalai, a szárnyakra rajzolt pontok pedig a lövegek számát, elhelyezését jelezte.[81]

Ezek a technikák természetesen nem jártak állatok veszélyeztetésével, és sérülésével, hiszen nem használták fel valójában az állatokat, hanem egyfajta álcát szolgáltattak a hírszerzők számára.

Jelzés

Az állatok ösztönös viselkedése sok információval bír az őket figyelő és ezeket felismerő emberek számára. Persze ez nem tartozik kifejezetten a hírszerzés fogalomkörébe, de ha úgy gondoljuk végig, hogy a környezet megfigyeléséből nyertek információt, és abból vontak le következtetéseket, így már érthető a kapcsolat. Ahogy utaltam rá a bevezetőben, ezt tették a társadalmak kialakulása előtti népcsoportok is az állatok viselkedésének megfigyelésével. Aemilius Paulus például, mikor a seregét síkságra akarta küldeni, az erdőből rengeteg madár szállt el riadtan. Ez jelezte számára azt, hogy valószínűleg az erdőben ellenség lakozik, így kémeket küldött az erdőbe, akik hírül adták a számára, hogy több ezer főből álló ellenséges sereg áll lesben.[82]

IV. Állatvédelem vs. Honvédelem

Amikor védelemben részesítünk egy védendő értéket, és ez ütközik egy másik védett értékkel, valamilyen szempontrendszer szerint el kell döntenünk, melyik igényel erősebb védelmet, melyiknek kell feltétlenül érvényre jutnia. A hírszerző állatok vonatkozásában ilyen védett érték egyrészről az állatok szenvedni és érezni

79 KISTLER: i. m. p. 12.
80 PILCH (I.): i. m. p. 312.
81 PIEKALKIEWICZ: i. m. p 293-294.
82 PILCH (I.): i. m. p. 94.

képes élőlény volta, másfelől pedig az a cél, melynek érdekében a hírszerző és elhárító tevékenységet folytatják, ami lehet honvédelemhez fűződő érdek, Magyarország függetlenségének és biztonságának védelme, vagy egyéb államérdekek. Amennyiben ilyen összeütközésekre kerül sor, vizsgálandó, hogy az adott védett értékek védelmét milyen szintű jogszabály garantálja. Ha az egyik alaptörvényi szintű, a másik nem, úgy a kérdés nyilván eldöntött, hiszen az alaptörvényi szint feltétlen elsőbbséget élvez. Amennyiben azonban azonos szintű jogszabályok, például törvények biztosítják a védelmet, ott már kérdések merülhetnek fel az elsőbbség vonatkozásában; de természetesen a jogforrási hierarchia szabályai mindenkor irányadók.

A hazai szabályozás jól példázza a fentieket, így az egyszerűség kedvéért a magyar szabályozást veszem most alapul.

A hírszerző tevékenységet folytató hazai szervezetek többségében olyan cél érdekében látják el feladataikat, melyek kapcsolatba hozhatók az Alaptörvénnyel. Az Alaptörvény Alapvetés része határozza meg azokat az alkotmányos alapelveket, amelyek az egész Alaptörvényt áthatják. Ilyen alkotmányos elv az állam szuverenitását megtestesítő függetlenség elve.[83] A B) cikk (1) bekezdés szerint Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alaptörvény Nemzeti Hitvallás része pedig kimondja, hogy *„a polgárnak és az államnak közös célja a jó élet, a biztonság, a rend, az igazság, a szabadság kiteljesítése”.* A biztonság az Alaptörvény Q) cikkének 1) bekezdésében is előkerül: *„Magyarország a béke és a biztonság megteremtése és megőrzése, valamint az emberiség fenntartható fejlődése érdekében együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával”.* A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 4. §-ának b) és c) pontjai alapján például az Információs Hivatal *„felderíti a Magyarország függetlenségét, politikai, gazdasági vagy más fontos érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvéseket és tevékenységet”* valamint „*információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető, külföldi szervezett bűnözésről,…”.* Ugyanezen törvény 5. §-a tartalmazza a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat feladatait, melyek többek között: *„felfedi a Magyarország ellen irányuló, támadó szándékra utaló törekvéseket; felfedi a Magyarország ellen irányuló, támadó szándékra utaló törekvéseket”.* A feladatai közé tartoznak még egyéb, nemzetbiztonságot szavatoló, valamint a honvédelmi érdekek védelmére irányuló feladatok is.

Nem csak az itt kiemelt nemzetbiztonsági szolgálatok látnak el azonban olyan feladatokat, melyek által Magyarország függetlenségét, és a nemzet biztonságát védelmezik, hanem valamennyi nemzetbiztonsági szolgálat is, így összességében ők az Alaptörvényben foglalt értékek védelme érdekében látják el feladataikat.

Az állatvédelem ilyen alaptörvényi vonatkozásokkal nem rendelkezik, bár a P) cikk a biodiverzitással kapcsolatban megfogalmaz egyfajta védelmet, azzal, hogy kimondja, hogy többek között a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége. Ez azonban egy szűkös védelemnek tekinthető, és nem egyenlő az egyedvédelemmel. Az állatok védelmét (az állatok egyedeinek védelmét) az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Ávtv.) biztosítja. Az Ávtv. preambuluma kifejezi, hogy a törvény annak tudatában kerül megalkotásra, hogy az állatok érezni, szenvedni és örülni képes élőlények, tiszteletben tartásuk és

[83] Alaptörvény Indokolása

jó közérzetük biztosítása minden ember erkölcsi kötelessége, valamint elismeri, hogy az állatvilág egésze és annak egyedei megkülönböztetetten nagy értéket jelentenek az emberiség számára.

A pusztán jogi síkon elvégzett vizsgálat azt mutatja, hogy az állati kémek vonatkozásában egy alaptörvényi értékek védelmében megvalósuló, törvényben szabályozott tevékenység „ütközik" egy törvényileg védett egyéb érdekkel, céllal. Közelebbről: egy sarkalatos törvény – mivel az Alaptörvény 46. cikkének (6) bekezdése értelmében a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetére, működésére vonatkozó részletes szabályokat, a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő szabályokat sarkalatos törvény határozza meg – áll szemben egy nem sarkalatos törvénnyel. Ezek alapján, valamint az állatok dolog kategóriába sorolásával levonható az a következtetés, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatainak megvalósítása elsőbbséget élvez az állatvédelemmel szemben.

Ez azonban ebben a formában nem teljes mértékben igaz megállapítás, hiszen az állatvédelmi előírásoknak az „állati kémek" vonatkozásában is érvényesülniük kell. A különböző állatvédelmi és állatjóléti szabályok pont azt a célt (is) szolgálják, hogy ha már szükséges az állatok bevonása egy-egy tevékenységbe, az legalább a lehető legnagyobb kímélettel és védelemmel valósuljon meg. A hírszerző állatok kiképzése során érvényre kell(ene) jutniuk az adott állatvédelmi szabályoknak a velük való bánásmód, tartási körülmények, valamint a szükségtelenül okozott fájdalom vonatkozásában is. Visszatérve kis ideig az amerikai programra, az NMMP-ben részt vevő tengeri emlősöket védi például a szövetségi jog, hiszen az amerikai haditengerészet a szövetségi jognak alávetett, így tehát kötelező a tengeri emlősök védelméről szóló törvény (The Marine Mammal Protection Act), és az állatjóléti törvény (The Animal Welfare Act) előírásainak betartása és betartatása.[84] Megjegyzendő, hogy a haditengerészet tájékoztatójában említés történik azonban arról a tényről is, hogy néhány szabály betartása alól felmentést kaptak, tekintettel a honvédelmi érdekekre, de egyik sincs összefüggésben az állatok jólétét garantáló szabályokkal.[85]

V. Etikai kérdések

Megfontolandó azonban egy kicsit elhagyni a jogi szemléletet, valamint figyelembe venni azt a tényt is, hogy az Ávtv. megalkotásával az állatok érezni és szenvedni képes élőlény volta jogi elismerést nyert, ezzel, bár nem kiemelve a dolog kategóriából, de mégis egy speciális – nem jogi értelemben vett – státuszt kapva, kiemelték őket a többi dolog közül. Amennyiben ugyanis nem a jog szemüvegén keresztül vesszük szemügyre a két érték/érdek összeütközését, egyből láthatjuk a kérdés erkölcsi és etikai vonatkozásait: etikus-e egy, az emberi társadalom számára fontos érdek egy másik, nem emberi élőlény érdekeinek sérelmével megvalósuló védelme? A legnagyobb ellenérv az állatok háborús felhasználásával szemben ugyanis pont az, hogy a mai háborúkban már úgy alkalmazunk állatokat, hogy mi, emberek kivonjuk magunkat saját fajunk által vívott háborúinkból, így mi közvetlenül nem is veszünk részt benne, szemben az állatokkal. Gépekkel és állatokkal helyettesítjük magunkat, alárendelve mindent a mi céljainknak. Ezek a

[84] http://www.stephanieharvey.com/sites/default/files/All%20Four%20Military%20Animal%20Articles.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 19.)

[85] Uo.

háborúk azonban nem az ő háborújuk. Az állatok mindig a háború elszenvedői, sosem győztesei. A radikális állatvédelem nyilván elmegy a végletekig, hangoztatva, hogy egyetlen állatot sem szabad az emberiség céljainak elérésére használni. Egy sokkal mérsékeltebb felfogás lehet az, hogy bizonyos fajok kapcsán azokban az esetekben, mikor az állat együtt dolgozik az emberrel, amennyiben ez nem okoz az állatnak érdeksérelmet, fájdalmat, vagy szenvedést, nem kifogásolható, hiszen ilyenkor egy kölcsönös együttműködés valósul meg ember és állat között. A kérdés, hogy egy háborús bevetésre képzett állat esetében megvalósulhat-e az érdeksérelem nélküli munka?

Az Ávtv. preambuluma világosan és egyértelműen kimondja, hogy az állatok tiszteletben tartása és jó közérzetének biztosítása minden ember erkölcsi kötelessége, valamint, hogy az állatvilág és egyedei kiemelkedő értéket jelentenek az egész emberiség számára. A törvény tehát erkölcsi kötelességről beszél. Összeegyeztethető-e az erkölcsi kötelességünk az Alaptörvényben védett értékek érdekében megvalósítandó feladatokkal? Vajon megvalósítható-e tiszteletben tartásuk és jó közérzetük biztosítása a nemzetbiztonsági szolgálatok által megkövetelt feladatok elvégzése során?[86] Vajon eme törvényben rögzített erkölcsi kötelesség szab-e valamiféle határt fantáziánknak, lesz-e egy pont, mikor azt tudjuk mondani, ez már nem fér bele? Láthattuk, hogy számtalan állatfajt képeztek ki kísérleti céllal, vetettek be, ott voltak a vietnámi háborúban, az öbölháborúkban, az iraki háborúban, Saddam Hussein legyőzésekor. Lovak, kutyák, macskák, galambok, sasok, delfinek, oroszlánfókák, ők csak azok, akikről e cikk hosszabban megemlékezett. A tárház azonban úgy látszik, kimeríthetetlen. Lehet olvasni bombázó denevérekről, elefántokról, majmokról, kamerával felszerelt rovarokról. Vajon erkölcsi kötelességünk szab-e valamikor határt emberi fantáziánknak? Ezen kérdésekre választ vagy iránymutatást a kialakult erkölcsi és etikai elméletek, irányzatok adhatnak, ha egyáltalán megválaszolhatók.

VI. Összegzés

Visszakanyarodva a bevezetőben írtakra, úgy érzem, sikerült valamelyest bemutatnom, hogy az állatok még egy olyan kevésbé rivaldafényben lévő területen is, mint a hírszerzés, jelen vannak, nem is csekély jelentőségű feladatokban, és van hogy eszközként, van hogy társakként állnak helyt az emberek oldalán. De vajon felmérjük-e valódi értéküket, amelyet jelentenek az emberiség számára, vagy csak kihasználjuk őket, amíg megtehetjük? Látjuk-e azt, hogy a világháborúkban és egyéb háborús övezetekben használt állatok emberi életeket mentettek meg, pedig nem ez természetes rendeltetésük? Cher Ami, a francia és amerikai háborús kitüntetést kapott postagalamb utolsó üzenetét sebesülten, golyóval a mellében, félszemmel, és leszakadt lábbal szállította a célállomásra, ezzel 194 amerikai katona életét mentve meg.[87]

Az első konklúziót talán pont a fent írt kérdésre adandó válaszban találhatjuk meg, hiszen láthattuk, az állatok felhasználásának, kisebb közhellyel élve eddig csak a valóság szabott határt. A valóság pedig sokszor nagyon egyszerű tud lenni. A macskának hiába jó tulajdonsága az, hogy senkinek sem tűnik fel, mert mindig kóborol. Pont ez a tulajdonsága fordította visszájára a kísérleti programot. A két

[86] A kérdések gondolatébresztő kérdések, nem célom ebben a publikációban kibontani a különböző etikai és erkölcsi elméleteket.

[87] http://mttmuzeum.blog.hu/2017/05/30/dronok_ellen_szirti_sast (Letöltés ideje: 2018. 05. 02.)

világháború alatt tankok alá lopozó és azokat felrobbantó kutyák sajnos nem tudtak különbséget tenni ellenséges és hazai tank között, így ez az ötlet is visszájára fordult.[88] Az állatok képességeinek kihasználásakor tehát vannak bizonyos természeti adottságokon, tulajdonságokon alapuló korlátok, melyeket figyelembe kell(ene) venni a felesleges állatfelhasználás elkerülése érdekében.

Az állatok védelmét érintően a második fontos megállapítás, hogy egy állat háborús bevetése nem a háború megindulásával kezdődik, hanem a békeidőszakban, amikor harci feladatokra való tréningjük elkezdődik. Hiába tartunk azonban be minden állatvédelmi és állatjóléti szabályt a képzés ideje és azt követő tartása alatt, nem minden állatnál lehet biztosítani azt a megfelelő tartásmódot, mely természetének, fajának megfelelő. Nem vitatva, hogy például az amerikai haditengerészet megtart minden számára kötelező állatvédelmi és állatjóléti előírást, nem feltétlenül hiszek abban, hogy a delfinek és egyéb tengeri emlősök katonai repülőgépekkel való szállítása ne okozna az állatok számára maradandó bántalmakat. A katonai repülő nem természetes közegük. A zaj, a légnyomás véleményem szerint nem természetes környezeti hatások számukra. A kutyák továbbá, melyek a szárazföldi csapatok szerves részét képezik, hiába vannak jó körülmények között tartva, természetszerűleg ők is szenvedhetnek posztraumás stressztől, nem csak a gazdáik. Attól még tehát, hogy a szabályok betartása megvalósul, még előfordulhat, hogy sérülnek bizonyos érdekeik. Az állatok ilyen célú felhasználása pedig számos egyéb problémát is felvet, mint például hogy az állat katonai felhasználása nem csak az érintett egyedre veszélyes, hanem az egész fajra, hiszen az ember nem fog különbséget tenni az éppen kémkedő, és a többi, nem hadi célokra felhasznált egyed között, a honvédelem érdekében mindegyik állatot, mely a kémkedést megvalósító fajhoz tartozik, nagy eséllyel meg fog bélyegezni, hisz volt már rá példa.[89]

A mai világ rohamléptékű fejlődése, már, ami a robotikát és egyéb technikai vívmányokat illeti, talán megnyugvást hoz az állatvédőknek, hiszen mindenkinek, még a hadseregnek is az volna az érdeke, hogy az általa használt állatokat ki tudja váltani a megfelelő, ugyanolyan, vagy nagyon hasonló teljesítményt nyújtó eszközökkel. Egy ember által irányított eszköz teljes mértékben kontrollálható, használatakor nem kell számolni az állatok ösztönös viselkedésével, vagy biológiai szükségleteikkel. De létezhet-e olyan technikai megoldás, mellyel az állatok képességei maximális mértékben kiválthatók lennének? A harmadik konklúziót sejtetve: a hírek szerint még a tengeri emlősök kiváltására tervezett robot mellett is megtartanának pár delfint a szenzitívebb feladatok megvalósítására. A postagalambok jelentősége csak nőtt a távbeszélő feltalálásával, a drónok kapcsán pedig pont azt láthatjuk, hogy állatokat vetnek be ellenük.

A szakirodalom megismerése után azt lehet mondani, hogy vannak azok a helyzetek, melyekben az állat ma már valóságos társként tűnik fel, együttműködnek az emberrel, egy csapatot alkotva; és vannak azok, amikor pusztán eszköznek használták őket (függetlenül attól, hogy a felhasználásuk képességeiken, vagy testük felhasználásán alapul). Nyilvánvaló, hogy az első eset sokkal szélesebb körű elfogadottságot von maga után, hiszen azokban az esetekben az állatot társként

---

88 Természetesen hibás elgondolás volt ez is, hiszen az állat nem tudta megkülönböztetni az ellenséges tankot a hazai tankoktól, ezt a „hibát" a kiképzésük során sem tudták kiküszöbölni.

89 LEIGH, Anne: Navy's Dolphin use raises questions. WrapUp Media. In: http://www.stephanieharvey.com/sites/default/files/All%20Four%20Military%20Animal%20Articles.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 19.)

kezelik. A második esetben az állatokat gyakorlatilag azt lehet mondani, hogy jogi státuszuk alapján valójában is dolog módjára használják. A kérdés csak az, hogy az állatok jogalanyisággal való esetleges felruházása mennyiben változtatna ezen? Vajon nem alkotnánk-e meg úgy e jogok tartalmát, hogy az magába rejtse a honvédelmi érdek elsőbbségének érvényre juttatásának lehetőségét? Erre minden lehetőségünk meglenne, mivel az állati jogalanyiságot, és így jogaikat, azok korlátozott voltát is mi magunk, emberek töltenénk meg tartalommal. Vajon a hírszerzés, a nemzetbiztonság, mint olyan, aduász lenne-e akkor is, ha már nem dolgok, hanem jogalanyok lennének az állatok?

Nyilvánvalóan túl sarkos kérdések ezek, a probléma természetesen nem ennyire leegyszerűsíthető, az azonban megállapítható, hogy az állatok kifejezett eszközkénti (dologkénti) felhasználása etikai és jogi szempontból is aggályosnak mondható, bármilyen érdeket is szolgáljon.[90]

Felhasznált irodalom:

- Alaptörvény Indokolása
- BIBLIA: Mózes Első Könyve. A Teremtésről. 8. fejezet
- KISTLER, John M.: Animals in the Military: From Hannibal's Elephants to the Dolphins of the U.S.Navy. ABC-CLIO, LLC Santa Barbara, California 2011.
- LEIGH, Anne: Navy's Dolphin use raises questions. WrapUp Media. http://www.stephanieharvey.com/sites/default/files/All%20Four%20Military%20Animal%20Articles.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 19.)
- PIEKALKIEWICZ, Janusz: A kémkedés világtörténete. Ügynökök – Rendszerek – Akciók. I. kötet, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1997.SZABÓ József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon A-L. Magyar Hadtudományi Társaság Budapest 1995.
- PILCH Jenő: A hírszerzés és a kémkedés története. I. kötet. Kassák Kiadó, Budapest, 1998.
- PILCH Jenő: A hírszerzés és a kémkedés története. II. kötet, Kassák Kiadó, Budapest, 1998.
- PROF. DR. MAKKAY Imre CSC: Drónok háborúja In: A nyílt információgyűjtés fejlődő területei. Nemzetközi szakmai tudományos konferencia. Tanulmánykötet. 2015. p. 72.
- http://www.bm-tt.hu/assets/letolt/t5konf/tankonyv.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 02.)
- War Department Technical Manual TM 11-410: The Homing Pigeon https://ia801207.us.archive.org/10/items/1945TM11-410/1945TM11-410.pdf (Letöltés ideje: 2018. 01.19.)

[90] Meg lehet különböztetni a képességeik alapján használt állatokat, illetve a testüket felhasználó helyzeteket. Itt kifejezetten azokra az állatokra gondolok, akiknek testüket, vagy testrészüket használták, használják fel hírszerzési feladatokra.

Internetes hivatkozások:

- http://www.bbc.com/future/story/20121108-final-dive-for-us-navy-dolphins (Letöltés ideje: 2017. 12. 27.)
- http://www.dolphins-world.com/dolphins-in-the-military/ (Letöltés ideje: 2017. 12. 21.)
- http://mttmuzeum.blog.hu/2017/05/30/dronok_ellen_szirti_sast (Letöltés ideje: 2018. 05. 02.)
- http://www.nmmf.org/nmmf-board.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- https://nsarchive2.gwu.edu//NSAEBB/NSAEBB54/st27.pdf (Letöltés ideje: 2018. 03. 10.)
- http://www.public.navy.mil/spawar/Pacific/technology/Pages/mammals.aspx (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- http://www.stephanieharvey.com/sites/default/files/All%20Four%20Military%20Animal%20Articles.pdf (Letöltés ideje: 2018. 05. 19.)
- https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/02/21/terrorists-are-building-drones-france-is-destroying-them-with-eagles/?noredirect=on&utm_term=.0ba8ff8542f3 (Letöltés ideje: 2018. 05. 01.)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Acoustic_Kitty (Letöltés ideje: 2018. 03. 15.)
- https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Navy_Marine_Mammal_Program (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)

DR. TÚRI VIKTÓRIA

A NŐI TERRORISTÁK PSZICHOLÓGIAI JELLEMZŐI[1]

Bevezetés

A terrorizmus elleni harc problémáival foglalkozó hazai és külföldi szakértők 1972-től számolnak a nemzetközi terrorizmussal, amikor a müncheni nyári olimpiai játékokon a „Fekete Szeptember" elnevezésű palesztin terrorszervezet egy akciócsoportja megtámadta az izraeli olimpiai csapat szállását. Majd következett az újabb mérföldkő, 2001. szeptember 11-e. Napjainkban pedig némi túlzással, de szinte kéthetente hallunk újabb és újabb terrorista merényletekről. Mivel a terroristák egyik legfontosabb célja a félelemkeltés, valamint az, hogy cselekedeteik médiavisszhangja óriási legyen, nem riadnak vissza semmilyen eszköztől. Felhasználnak férfiakat, nőket és gyerekeket, tömegbe hajtanak busszal, robbantak tömeggel teli tereken, karácsonyi vásáron.

A terrorista szervezetek filozófiájához tökéletesen illeszkedik a félelemkeltés, a legsúlyosabb döbbenet kiváltása a lakosságban. Ezt a döbbenet- és félelemkeltő stratégiát a „terror" szó kezdőbetűi is magunkba foglalják[2]:

- **T**, mint tervezz: hosszú és precíz időszak előzi meg általában a végrehajtott akciókat, melynek a személyek felkészítése is része, illetve az adott országokban az alvó cellák aktiválása. Az előkészületek akár hónapokig is eltarthatnak, majd a pontos cél esetén 1-2 hét alatt megszervezhető a támadás.
- **E**, mint elrettents: olyan célpontot kell választani, amely az ország szempontjából kiemelt fontosságú.
- **R**, mint robbants: hátizsákot, tűzveszélyes anyagokat, tömeget, járművet, bármit.
- **R**, mint rombolj: a rombolás lényege, hogy minél erőteljesebb pszichológiai hatást tudjanak elérni és az emberekbe beépítsék a félelmet.
- **O**, mint okozz pánikot: a pánik mindig jó terepet kínál arra, hogy a következő akcióról elvonja a figyelmet.
- **R**, mint reklámozz: a média kiemelten fontos a terrorszervezetek számára, de még nagyobb hírverést kap bármilyen akció, ha azt egy nő hajtotta végre.

[1] A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés" elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Szélsőségek, vallási szélsőségek Ludovika Kutatócsoport keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

[2] KŐSZEGVÁRI Tibor – RESPERGER István: A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem katonai tapasztalatai, ZMNE, egyetemi jegyzet, Budapest, 2006. p. 9.

A terrorizmus fogalmának értelmezése: Netanjahu izraeli miniszterelnök szerint: *„A terrorizmus a polgárokon gyakorolt szándékos, módszeres erőszak, amely az általa kiváltott félelmen keresztül politikai célokat kíván megvalósítani.”*[3] Carl von Clausewitz megfogalmazása szerint: *„A háború tehát erőszak alkalmazása, hogy ellenfelünket akaratunk teljesítésére kényszerítsük.*”[4] Saját megközelítésem szerint: *„terroristák (egyének vagy csoportok) által, politikai célok elérése érdekében, főként a polgári lakosságon, erőszakos eszközökkel folytatott tevékenység, abból a célból, hogy akaratukat az ellenfélre kényszerítsék.”*[5]

A terrorista szervezetek tehát a még nagyobb döbbenet elérése érdekében egyre gyakrabban alkalmaznak nőket az öngyilkos merényletek végrehajtásához: sokkolják a közvéleményt, a figyelem középpontjába pedig a terrorszervezetek kerülnek, ráadásul hosszabb ideig foglalkozik egy női merénylővel a média is, mint egy férfival, hiszen a női terrorista mindennapi észlelésünktől és világnézetünktől eltérő dolgot takar. Nyugati világképünkkel még ma is nehéz elképzelnünk a nőket terrorista szerepben. Nehezen tudjuk elképzelni és elfogadni azt, hogy egy nő, aki a mi európai nézeteink szerint gyermeket nevel, háztartást vezet és reggelit készít a gyerekeinek az iskolába, fegyvert fog, és embereket öl.

Közismertebb női terroristák

Ahhoz, hogy kicsit közelebb kerüljünk a női terroristák/terrorizmus lélektanához, fontos megvizsgálni egy-két elhíresült terrorista nő életét és motivációit. Leila Khaled, Patty Hearst, Muriel Degauque, Sally Jones, Ulrike Meinhof, Iratxe Sorzabal Izaskun, Lesaca, Itziar Fernandez, Oihana De Cerain, Oihana Marin csak néhány név a sok közül.
Elsőként érdemes megemlítenünk Leila Khaled nevét, aki 1969-ben térítette el a TWA 840-es athéni járatát. Az akcióban szerencsére nem sérült meg senki, mivel Khaled csak a szülővárosát, Haifat szerette volna megnézni még egyszer, utoljára. Az akció után elfogták és letartóztatták, de később egy fogolycsere program keretében kiadták hazájának. A médiának köszönhetően az arca világszerte ismertté vált, ezért Khaled számos (egyes források szerint 6) plasztikai műtéten is átesett, hogy a későbbiekben nyugalomban tudjon élni.[6]

Petty Hearst, Randolph Hearst milliárdos lánya, akit a Szimbiózis Felszabadító Hadsereg 1974-ben rabolt el az egyetemről, ahová járt. Apjától egymillió dollár értékű élelmet kértek és azt, hogy ezt ossza szét a szegények között. A szülők lányuk elrablása után nem sokkal kaptak egy magnószalagot, amelyen Patty a következőt közölte szüleivel: „Döntöttem, velük maradok, és harcolok.” Patty később lövöldözéses rablásba keveredett, amelyért öt év börtönt kapott, másfél év múlva

---

3 NETANJAHU, Benjamin: Harc a terrorizmus ellen p. 20.

4 CLAUSEWITZ Carl Von: A háborúról, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013. p. 39.

5 RESPERGER István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések, In: RESPERGER István (szerk.): A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban dolgozók részére NKE, egyetemi tankönyv, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. p. 75.

6 SCHMITT, Paula: Interview with Leila Khaled: BDS is effective, but it doesn't liberate land, 1972 magazine 17 May 2014. https://972mag.com/interview-with-leila-khaled-bds-is-effective-but-it-doesnt-liberate-land/91000/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 03.)

azonban amnesztiában részesült. Férjhez ment a testőréhez, szült két gyereket, akik tinédzser koruk óta modellkednek.[7]

Muriel Degauque volt az első olyan európai nő, aki öngyilkos merényletet követett el az iszlám nevében. Belga származása és római katolikus neveltetése ellenére muszlim férfihoz ment feleségül. Férje hatására radikalizálódott. 2005-ben 38 éves volt, amikor öngyilkos autós merényletet hajtott végre egy amerikai konvoj ellen.[8]

Tavaly év végén futótűzként terjedt a hír, hogy egy légitámadásban (meg nem erősített hírek szerint) meghalt Sally Jones, a brit fehér özvegy néven elhíresült terrorista nő 12 éves fiával együtt. Sally brit származása ellenére gyermeke születése után szakított annak édesapjával és beleszeretett a nála jóval fiatalabb Junaid Husszeinbe. Szíriába mentek, ahol a nő egy idő után öngyilkos merénylőket toborzott az Iszlám Államnak. Neve azért is vált ismertté, mert köztudott volt róla, hogy fiát, JoJot az Iszlám Államnak nevelte, igazi gyilkológépet faragott belőle már tizenéves korára. Több internetes portálon is megjelent az a fénykép, ahol a 10-12 éves gyermek fegyvert tart egy előtte térdelő férfi fejéhez.[9]

A fent említett terrorista nők csak néhányak azok közül, akik csatlakoztak valamelyik terrorszervezethez, támogatva azok munkáját akár toborzással, mint Sally Jones vagy öngyilkos merénylettel, mint Muriel Degauque.

A nők szerepe a terrorista szervezetekben

A terrorszervezetekben tehát már viszonylag régóta alkalmaznak női terroristákat, akik a leírások szerint sokszor jóval kegyetlenebbek és indulatosabbak férfi társaiknál. Általában az öngyilkos merénylők, és ezen belül is a nők bevetése az ilyen jellegű műveletekben több szempontból is „logikus”[1011].

1. Az öngyilkos merénylők alkalmazása olcsó.
2. A kiképzésükre szánt idő rövid.
3. Az öngyilkos merénylők egyszerű műveleteket hajtanak végre.

---

7 GORDON, Jane: Beauty and the bank robber: The strange life of Lydia Hearst, http://www.dailymail.co.uk/home/you/article-510336/Beauty-bank-robber-The-strange-life-Lydia-Hearst.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.) Lásd még: FABIAN-WEBER Nicole: See What Patty Hearst's Life Is Like Today: The Former 'Criminal' Has Come a Long Way, http://www.intouchweekly.com/posts/patty-hearst-today-147639 (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)

8 SMITH Craig S.: Raised as Catholic in Belgium, She Died as a Muslim Bomber, https://www.nytimes.com/2005/12/06/world/europe/raised-as-catholic-in-belgium-she-died-as-a-muslim-bomber.html?_r=0 (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)

9 GILLMAN OllieNew picture emerges of British jihadist Sally Jones with partner and new-born baby taken ten years before she joined ISIS, http://www.dailymail.co.uk/news/article-2753864/New-picture-emerges-British-jihadist-Sally-Jones-partner-new-born-baby-taken-ten-years-joined-ISIS.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)

10 KECSKÉS Tímea: a nők mint öngyilkos merénylők http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/kecskes_timea-a_n__k_mint_ongyilkos_merenyl__k.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)

11 BÉRES János: A nők mint öngyilkos terroristák, Felderítő Szemle 2007. szeptember, pp. 18-19.

4. Rendkívül nagy pusztítást okoznak.
5. Nagyon komoly médiafigyelmet kap, főleg akkor, ha nő volt az elkövető. A különböző terrorista szervezetek pedig nagyon szeretik az effajta hírverést, hiszen addig is róluk beszél az egész világ.
6. Ha a merénylet sikeres volt, tehát nem gondolta meg magát a merénylő, akkor nincs lehetőség a kihallgatására. (Sokszor éppen emiatt távirányítással is fel lehet robbantani ezeket az „élő bombákat".)
7. Az a pszichológiai sokk, amit egy női öngyilkos merénylő okoz, sokkal markánsabb és hosszabb távon hat.
8. A nők könnyebben félre tudják vezetni a biztonságra törekvő szakembereket: bő ruha, kismama álca stb.
9. A nőkkel szembeni sztereotípiák is helyzeti előnyt jelentenek: a nők gyengék és védtelenek.
10. A női elkövetők növelik a férfi jelentkezők számát a szervezetbe, ösztönzően hat rájuk.

Ha visszatekintünk csak az elmúlt jó pár évtizedre, a nők több esetben is felbukkannak híressé vált terrorista szervezetekben. Elsőként érdemes megemlíteni a Vörös Hadsereg Frakció (németül *Rote-Armee-Fraktion*, röviden *RAF*; ugyancsak ismert, mint Baader-Meinhof csoport) nevű radikális baloldali politikai csoportot, melynek alapítói Andreas Baader, Gudrun Ensslin, Horst Mahler, Irmgard Möller és Ulrike Meinhof voltak. A szervezetet törvénytelennek nyilvánították, majd az 1970-es évek elejétől kommunista terrorszervezetként, illetve városi gerillacsoportként definiálták. Működési területe főként Nyugat-Németország volt. Radikalizációjuk áruházak felgyújtásától, katonai célpontok elleni merényletekig terjedtek. Leghírhedtebb merényletüket, melynek hatását már az akkori média is sokkszerűen közölte, a Német Munkaadók Szövetsége elnökének, Hanns-Martin Schleyernek a meggyilkolása volt 1977 őszén.[12]

A szervezet női tagja, Ulrike Meinhof[13] az alsó-szász Oldenburgban született 1934-ben. Gyermekkorának nagy részét az egykori hercegi székhelyen töltötte, majd 1955-ben sikeres érettségi vizsgát tett egy weilburgi iskolában, ahol ő alapította a napjainkban is *„Spektrum"* címmel megjelenő iskolaújságot. 1955 őszén a Marburgi Egyetemen germanisztikát, filozófiát, pedagógiát és szociológiát hallgatott és itt kötelezte el magát az evangélikus reformmozgalom mellett. 1961-ben feleségül ment Klaus Rainer Röhlhöz, a *Konkret* kiadójához, házasságukból két gyermekük született, Beate és Bettina Röhl. 1967 végén a házaspár elvált, Meinhof pedig a két öt éves kislánnyal Nyugat-Berlinbe költözött. Bírósági tudósítóként megismerkedett Andreas Baaderrel és Gudrun Ensslinnel.

---

[12] KONOK Péter: RAF. A Vörös Hadsereg Frakció In: Rubicon folyóirat 2007/3. szám; NEMES János: Terroristák az NSZK-ban, Kossuth Kiadó, 1978.

[13] WESEMANN Kristin: Ulrike Meinhof. Kommunistin, Journalistin, Terroristin – eine politische Biographie. Nomos, Baden-Baden 2007.;
Lásd még: MEINHOF, Ulrike: Die Würde des Menschen ist antastbar (német nyelven), Berlin: Verlag Klaus Wagenbach, 2004.; SCHAUSCHITZ Attila: A Rote Armee Fraktion és a stammheimi per, In: Beszélő 1998/06.; Der Tod Ulrike MEINHOFS: Bericht der Internationalen Untersuchungskommission és Iva Tübingen 1979. Neuauflage: Münster: Unrast, 2001.

Meinhof az elkövetkezendő időszakban egyre radikálisabb lett, elveszítette minden kompromisszumra való hajlamát. 1970. május 14-én részt vett Andreas Baader kiszabadításában. Ez az akció jelentette a Vörös Hadsereg Frakció megalakulását, ettől kezdve Meinhofot folyamatosan kereste a rendőrség. 1972. június 15-én Langenhagen városában elfogták. Meinhofot a kölni ügyészség vizsgálati fogházába vitték, ahol 1973 februárjáig tartották fogva, környezetétől teljesen elszigetelték. Meinhof ennek ellenére sikeresen kijuttatta „*Brief aus dem Toten Trakt*" című írását a cellából, amely kiváltotta a közvélemény rokonszenvét. 1976. május 9-én a börtön munkatársa a 719-es cellában az ablakrácsra felakasztva találta Meinhofot. Meinhof halálának híre tiltakozásokat váltott ki NSZK-szerte és támadások érték az ország külképviseleteit is. Több németországi temető is megtagadta, hogy a terroristanőt sírkertjében helyezzék nyugalomra. Végül a berlini Marienhof temetőjében találtak számára sírhelyet.

Az ETA (Euskadi ta Askatasuna – „Baszkföld és Szabadság") baszk terroszervezet Baszkföld szabaddá tételét tűzte a zászlajára. Többet akart, mint a kulturális autonómia, de ez nemcsak a spanyol koronának jelentett nehézségeket. A kulturális autonómia ugyan létezett, de a rendőrséget, a jogászok munkáját és az adószakembereket továbbra is Madrid kontrollálta. A szervezet hosszú ideje folyó harcában az jelentette az első komolyabb akadályt, hogy az 1984-ig a franciaországi területek, melyeket menedékül használtak, a spanyol-francia rendőri együttműködés miatt nem volt biztonságos.[14] A következő probléma a szervezet műveleti taktikájában keresendő. Baszk iparmágnásokat raboltak el, a kisebb ipari vállalkozóktól pedig forradalmi adót követeltek, így társadalmi támogatásuk csökkent.

A legnagyobb érvágást a mozgalomnak az 1983-1987 között a spanyol antiterrorista egység 28 ETA tag dél-franciaországi likvidálása okozta.[15] A GAL („Grupos Antiterroristas de Liberación" – Antiterrorista Felszabadító Csoport) által megöltek egyharmada nem is tartozott a terrorszervezethez egyes jelentések szerint.[16]

Ebben a szervezetben a nők 2000-ig valószínűleg nem kaphattak nagyobb szerepet a műveletek támogatásán túl. Több elemző szerint ezután már vezető tisztségeket is ők töltöttek be. A hölgyeket nevesítették is a Palma de Mallorcai merénylet után: Iratxe Sorzabal 37, Izaskun Lesaca 34, Itziar Fernandez 26, Oihana De Cerain 32, Oihana Marin 32 évesek.[17] A hölgyekről közétették, ahogy a két első

---

14 THAMM, Berndt Georg: Terrorismus Ein Handbuch über Täter und Opfer Verlag Deutsche Polizeiliteratur Verlag, Hilden 2002. p. 181.

15 Uo.

16 Spain's state-sponsored death squads, http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/141720.stm) (Letöltés ideje: 2018. 03. 31.)

17 Lásd: HARDLINER María: ETA women emerge as top guns terror war, http://www.guardian.co.uk/world/2000/sep/24/spain.theobserver (Letöltés ideje: 2018. 03. 31.); MEO Nick – GOVAN Fiona: Eta resurgent on 50th anniversary as women come to the fore, http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/5956832/Eta-resurgent-on-50th-anniversary-as-women-come-to-the-fore.html (Letöltés ideje: 2018. 03. 31.); PHILLIPS Martin: Women bringing terror to Spain, http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/features/2581091/The-women-in-ETA-bringing-terror-to-Spain.html (Letöltés ideje: 2018. 03. 31.)

a legkeresettebb vezető, Izaskun Lesaca is tinédzser kora óta a francia szárnyhoz köthető.

Az IRA (Az IRA (Irish Republican Army - Ír Köztársasági Hadsereg) hosszútávra visszatekintő szervezet a terrorcsoportok között. Az IRA (1922-1969) szervezetet az Egyesült Királyságban illegális terrorszervezetként tartották számon. Az Amerikai Egyesült Államokban nem tartották terrorszervezetnek az IRA-t. 2005. július 28-án az IRA vezetőtanácsa (nemzetközi meglepetésre) bejelentette, hogy felhagy fegyveres akcióival, feloszlatja katonai szárnyát és ezentúl „kizárólag békés módszerekkel, tisztán politikai úton és demokratikus programok révén akar küzdeni politikai célkitűzéseik megvalósításáért." Ha a forrásokat megvizsgáljuk, láthatjuk, hogy röviden összefoglalva a nők, mint politikai agitátorok[18], mint pszichológiai műveleti előnyt jelentő személyek, mint politikai mozgalomban résztvevő éhségsztrájkolók[19] (1971), továbbá mint a vizuális hatású és propaganda eszközei voltak a szervezetnek.

A közel két évszázadra visszaeredeztethető orosz-csecsen háború alapját az váltotta ki, hogy a csecsen nép szeretett volna Oroszországtól függetlenné válni. A szinte Dávid-Góliát képet szimbolizáló orosz hadigépezettel szembeszálló csecsenek egyetlen lehetséges válasza az aszimmetrikus hadviselési módszerek alkalmazása volt. Az oroszok egyre durvuló eszközei és módszerei pedig a csecsen terrorizmus kiteljesedéséhez vezettek. A nők ekkor kaptak nagyobb szerepet a különböző terroristaakciók lebonyolításában.

Bár nők már az 1994–1996 közötti első csecsen háborúban is részt vettek, az első női öngyilkos akcióra 2000 júniusában került sor[20]: Khava Barayeva belevezetett egy robbanóanyaggal megrakott teherautót egy orosz katonai épületbe, a különleges erők állományába tartozó 27 orosz katona halálát okozva. 2001 novemberében Elza Gazuyeva követte, aki férje halálát bosszulta meg. A későbbiekben a csecsen női terroristák számos egyéb öngyilkos akciót, például túszszedést, robbantást hajtottak végre.

A csecsen női öngyilkos terroristáknak két fő csoportja vált ismertté. Az első csoportba az úgynevezett „zombik" tartoztak. Közéjük tartoznak azok az elnyomott muszlim nők, akiket csecsen férfiak lelki vagy fizikai erőszakkal, zsarolással kényszerítettek öngyilkos akció végrehajtására, de ide sorolhatók a drogfogyasztó, vagy alacsony mentális képességekkel rendelkező, befolyásolható nők is. A másik csoport a „fekete özvegyek" csoportja. Ők azok a szerencsétlenül járt nők, akik korábban elveszítették valamelyik hozzátartozójukat, s ez késztette őket arra, hogy a szervezet részévé váljanak. Ők tehát tudatosan vállalták az öngyilkos akciókat.

A hosszú történelmi múltra visszatekintő palesztin-izraeli viszony már az 1960-as évek végére feltartóztathatatlanul terrorizmusba csapott át. Az 1960-as évek elején megalakult el-Fatah és a Jasszer Arafat köré csoportosuló „fedajinok" („a

[18] CLARKE Eoin: Women and Irish Republicanism (IRA) 1914-74, http://searchwarp.com/Author26668.html (Letöltés ideje: 2018. 03. 31.)

[19] Ireland's OWN: Women Freedom Fighters The Women Hunger Strikers of Armagh Prison DM Daugherty, October 2002, http://irelandsown.net/armaghwomen.html (Letöltés ideje: 2018. 03. 31.); CLARKE i. m.

[20] A fejezetrész forrása: BÉRES i. m. pp. 17-19.

magukat feláldozó emberek") kezdettől fogva vonakodva vontak be nőket a terrorista akciók végrehajtásába. Valójában az arab világban a mai napig nem lezárt kérdés a nők „szent háborúban" (dzsihád) való részvételének létjogosultsága. Ugyan az iszlám vallás tiltja az öngyilkosságot, de a mártírrá válás megengedett. A nők legfontosabb szerepe a radikális iszlám hívők többségének szemében még ma is az, hogy életet adjanak a harcosoknak, és forradalmi környezetben harcra neveljék őket, valamint hogy támogassák a szervezet logisztikai, műveleti tevékenységét.

A vallási vezetők állásfoglalása viszont egyértelmű volt az első női öngyilkos akciót követően. Az Al-Aksza Mártírjainak Brigádjai csoportjába tartozó 28 éves Wafa Idris hátizsákjába rejtett bombát robbantott fel 2002 januárjában Jeruzsálemben. Egy embert megölt és közel százat megsebesített.

A kairói Azhar egyetem, amely a világ szunnita vallási közösségének legelismertebb vallási vezetői helye a következő kinyilatkoztatást tette: *„az, aki felrobbantja magát és vele együtt ellenségeit, mártírrá válik."*[21] A vallási állásfoglalás (fatva) azonban megszorításokat is tartalmaz: csak az lehet mártír, aki direkt cselekedetet hajt végre, és nem lehet nem harcoló nőket és gyerekeket, öregeket felrobbantani. Ezt követően számos vallási vezető fejtette ki állásfoglalását, és egyre inkább a „mártírság legfelsőbb formájának" nevezték az öngyilkos merényletet. Muhammed al-Ghazali, a következőképpen fogalmazott: *„Ha csatába megyek, nem tudom visszatérek-e, meghalok-e. Aki ellen vonulok és őt a levegőbe robbantom, ez a mártíromság legfelsőbb formája".*[22] Hasonlóan fogalmazott Abdel Rahman Al-Adawi a kairói egyetem iszlám jog szakértője: *„Egy izraeli agresszióval van dolgunk, ahol a palesztinokat kiéheztetik, nőket, öregeket, gyerekeket ölnek, házakat rombolnak le. Emiatt az ellenállás minden formája legitim, ahogy a sharija (iszlám jog) tanítja*". Ibrahim sejk a kairói egyetem iszlám társadalomtudományok vezetője szerint: *„A nő öngyilkos merénylete önvédelemi cselekedet, az istenhez vezető úton."*[23]

A palesztin terroristacsoportok függetlenül az egalitáriánus ideológiájuktól megosztottak az öngyilkos női terroristák „felhasználása" kérdésében. Alapvetően két fő okra van szükség ahhoz, hogy elfogadják a női jelentkezőt: egyfelől kifejezett és saját kezdeményezésre van szükség a nő részéről, másrészt pedig akkor, ha az akció során taktikai szükségszerűségből nő alkalmazása a célravezetőbb módszer.[24]

A Sri Lanká-n az 1970-es évek elején alakult meg egy tamil szervezet, a Tamil Eelam Felszabadító Tigrisei (LTTE – Liberation Tigers of Tamil Eelam), melyen belül „Fekete Tigrisek" elnevezéssel külön „öngyilkos részleget" hoztak létre[25]. A statisztikák szerint a tamil öngyilkos merényletek harminc, negyven százalékát nők hajtják végre.[26] A nők felkészítésére kezdetben nagy hatással volt a libanoni és a palesztin példa, később azonban a tamil körülményekhez igazodtak. A tamil nacionalizmus célirányosan ötvöződött a hindu tradíciókkal, amelyben az élet eldobásának, az önfeláldozásnak komoly hagyományai vannak. Ebben a világban

---

21 THAMM i. m. p. 97.
22 Uo.
23 Uo.
24 BÉRES i. m. pp. 20-22.
25 Uo. p. 22.
26 KECSKÉS i. m.

túljelentkezés van, a szervezet hosszan kiképezheti, válogathatja a jelöltek tehetségét, megbízhatóságát.[27]

Ami a kurd kérdést illeti, számos változáson kellett, hogy átmenjen a szervezet, főleg a nagyobb migrációs események után. Miután a nyugati társadalmakban a kurdok letelepedtek, a viszonylagos jólét ellenére sem adták fel céljaikat. Nagy számuk miatt földrajzi értelemben óriási területen találhatóak, nagyon nagy mozgósító erővel rendelkeznek. A nyugati társadalomban a nők szerepe még inkább kettős képet mutat. Az muszlim vallást követő nő itt szembesül az „ördögi" nyugat minden kihívásával, de tradicionális, kulturális és főként vallási okok miatt ez csak erősíti azt a folyamatot, melyet a szakértők „párhuzamos társadalomnak" neveznek.[28]

A nyugaton letelepedett muszlim hívők nem veszik fel a befogadó társadalom nyelvét, kultúráját, vallásuk megváltoztatásáról pedig szó sem lehet. Így például Németországban, a nagyszámban egy helyen letelepedők külön diaszpórát alkotnak, s ezeken a helyeken belül építik ki szervezeteiket. Nagy előnyt jelent továbbá az is, hogy itt lehetőség nyílik arra, hogy a radikális elemek pihenjenek, felkészüljenek, továbbá arra is, hogy az „alvó cellák" rejtőzködjenek. A nők szerepét ketté kell választani a fegyveres harc időszakára: amikor fegyverrel, öngyilkos merényletekkel támadták a török hadsereg erőit, illetve amikor a Nyugat-Európában letelepedett struktúrák szereplőiként.[29]

Míg az IRA-nál azt láthattuk, hogy a történelem folyamán a támogató, propaganda szerepből a frontvonalba jutottak el, addig ez a folyamat a kurd nőknél fordított. A szervezett fegyveres harctól, az öngyilkos merényletektől a letelepedés után, alkalmazkodva a helyi körülményekhez, a tiltakozások, tömegdemonstrációk szervezése, a radikálisok bújtatása, felkészítése, támogatása került előtérbe.[30]

A terroristák toborzása

Fontos kérdés az, hogy hogyan történik az öngyilkos merénylők toborzása és kiképzése. Az egyéni sorsokon és a terrorista szervezeteken keresztül már látható az, hogy a terrorista szervezetekhez való csatlakozás motivációi igen széles spektrumon mozognak: szégyen, szerelem, vallási fanatizmus, megalázottság, a becsület visszaszerzése, vagy egyszerűen nincs más választása a nőnek.

Dounia Bouzar és Carol Rollie Flynn cikkükben részletesen beszámolnak azokról a toborzási stratégiákról, melyeket a terrorszervezetek alkalmaznak nemcsak kifejezetten nők, hanem férfiak beszervezésére is[31]. Hét fő indokot, beszervezési

---

27 BÉRES i. m. pp. 18-19.

28 RESPERGER, István – TÚRI, Viktória: A nők szerepe a terrorista szervezetekben, http://www.repulestudomany.hu/kulonszamok/2011_cikkek/Resperger_Istvan_Turi_Viktoria.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)

29 Uo.

30 Uo.

31 BOUZAR Dounia – ROLLIE FLYNN Carol: ISIS Recruiting: It's Not (Just) Ideological, https://www.fpri.org/article/2017/09/isis-recruiting-not-just-ideological/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 12.)

módot, narratívát különítettek el írásukban egy Franciaországban végzett kutatás alapján:

1. A „jobb világ” narratíva: e szerint az alternatíva szerint azzal az érvvel próbálnak embereket toborozni a szervezetbe, hogy egy új társadalmat tudnak felépíteni, melyben az egyenlőség, testvériség és szolidaritás uralkodik majd.

2. A „Teréz anya” narratíva: A toborzók ebben az esetben olyan fiatalokat vesznek célkeresztbe, akik olyan területeken képzelik el magukat, vagy olyan területeken dolgoznak, ahol embereken tudnak segíteni: pl. nővérek, ápolók, szociális területen dolgozók stb. A toborzás során olyan szörnyűséges tartalommal ellátott videókat mutatnak nekik, amelyben például az Asszad csecsemőket gázosít el. Ez olyan mértékű morális sokkot okoz, hogy meggyőzhetővé válhatnak az emberek arra, hogy ezen csak a dzsihádizmus segíthet.

3. A „Megmentő/Megváltó” narratíva: Amikor a toborzó olyan személlyel találkozik, aki nemrég elveszített egy olyan személyt, akit nagyon szeretett, kihasználja az embernek azt a vágyát, hogy újra találkozhasson vele. A toborzók különböző videókat mutatnak ilyenkor is a jelölteknek, amely videók tartalma ebben az esetben az újraegyesülésre fókuszál, mely egy kis nyugalmat ad a veszteséget átélt fiatal háborgó lelkében ezzel is enyhítve bánatát. A Paradicsomban pedig minden másként lesz, együtt lehetnek a családjukkal, az elveszített szeretett személlyel egy varázslatos helyen újra.

4. A „Házasság narratíva”: Ezzel a módszerrel az olyan fizikailag és pszichológiailag is gyenge nőket próbálják toborozni, akik átestek már valamilyen szexuális bántalmazáson vagy fizikai erőszaknak voltak kitéve. A toborzók azt hirdetik, hogy „találd meg azt a férjet, aki soha nem hagy majd el téged”.

5. A „Lancelot narratíva”: Ennek a módszernek a célpontjai főként azok a férfiak, akik hisznek hősökben, a hősies viselkedésben és a történelmi karakterekben. Bátorító videókat mutatnak nekik hős harcosok történeteiről, melyekhez domináns és motiváló, erőteljes zenei hátteret tesznek.

6. A „Zeusz narratíva”: Ez a toborzási módszer a mindenhatóság érzésére épít és főként azokat a fiatalokat használja fel, akik életüket kockázatokkal tarkítva élik: kábítószerek, védekezés nélküli szex, túl gyors vezetés stb. Úgy viselkednek, mintha mindenhatók lennének – próbálgatják és feszítik a határaikat. Nem vetik alá magukat Isten akaratának, de az Isten nevében tesznek dolgokat.

7. Az „Erőd narratíva”: A toborzók célpontja ebben az esetben azok a kamasz vagy fiatal felnőttek, akiket rögeszmés szexuális vágyak hajtanak, ezért félnek attól, hogy ez kiderül és a társadalom kirekeszti őket. Ezek a férfiak lehetnek hetero- vagy homoszexuálisok, de egyes esetekben pedofilok is. Az „Erőd”, mint elnevezés arra utal, hogy ha a fiatalok belépnek a szervezetbe, ott megtalálhatják önmaguk egy jobb

változatát, amely megvédi őket attól, hogy szexuális rögeszméiket kövessék.[32]

A fentiekből nagyon jól kirajzolódik az, hogy a különböző terrorszervezetek toborzói profi szinten űzik a beszervezést. A toborzók célcsoportja korosztályok szerint könnyen beazonosítható, általában a húsz év körüli fiatalok a legfogékonyabbak. Gyakori még az árva gyerekek beszervezése például Palesztinában, míg Csecsenföldön a kislányokat már igen fiatalon eladják, választásuk tehát nincs, vagy egyéb erőszakos eszközökkel veszik rá őket a csatlakozásra.[33] A stratégia folyamatosan igazodik a kor elvárásaihoz és szokásaihoz, mivel az emberek ebben az életkorban rendszerint egy eszmét keresnek, egy csoportot, amelyhez tartoznak. Ebben az időszakban a kamaszok érzelmileg nagyon befolyásolhatóak. Érdemes kicsit közelebbről megvizsgálnunk, hogy mi történik pontosan egy kamasz lelkében ilyenkor, mert ezzel érthetővé válik fogékonyságuk a különböző szervezetek irányába. A hormonrendszer működésének beindulása élettanilag is okoz nehéz időszakokat a pubertás életében. Olyan kérdésekre keresik a választ, hogy mi lenne, ha ezt vagy kipróbálnám, megcsinálnám, megvalósítanám stb. Kíváncsiak arra, hogy bizonyos problémákat képesek lennének-e megoldani. Kritikai képességük ebben az időszakban virágzik, mely rengeteg konfliktus forrása lehet. Ugyanakkor a szülői háttértámogatásra szükségük van. Ha ez hiányzik, vagy nem tökéletes, jól jöhet egy csoportosulás, egy szervezet, ami segít nekik ebben.

A terrorista szervezetekhez való csatlakozás okai, motivációi

2014-ben Franciaországban készült egy elemzés arról, hogy egyes emberek miért csatlakoznának radikális csoportokhoz. Négy területet emeltek ki a kutatást követően, amelyre az elemzés során derült fény[34]:

1. Az üzenet testreszabása: A toborzók egyre kifinomultabbá váltak és válnak, már olyan profi technikákat használnak, mint a hivatásos hírszerzők. A toborzók egyszer csak új barátként jelentkeznek az interneten, beszélgetéseket kezdeményeznek a jelöltekkel, azzal a céllal, hogy értékeljék a beszervezés lehetőségeit és megbízható kapcsolatot építsenek ki velük. Ha ez megtörtént, a fentiekben már említett hét narratíva/toborzó történet közül kiválasztják a személy számára legmegfelelőbbet. Mindegyik narratíva azonban színezett érzelmekkel, megtalálható benne az ideális csoporthoz való tartozás élményének fontossága.
2. Virtuális és valós kapcsolatok: A XXI. században a virtuális világnak köszönhető kapcsolatok virágzása egyre dominánsabb. Ugyanakkor e közösségi oldalakon való kapcsolatok felvételét sok esetben megelőzheti valódi, személyes találkozás is.

[32] BOUZAR – FLYNN i. m.
[33] KECSKÉS i. m.
[34] BOUZAR – FLYNN i. m.

3. Az újoncok kora, neme és társadalmi osztályai: A vizsgált mintában minden társadalmi-gazdasági osztály képviseltette magát. A jelöltek sokszor származtak nyomornegyedekből, de voltak és vannak középosztálybeli családokból és a gazdagabb környezetből érkezők is. A tinédzser jelentkezők hatvannégy százaléka volt nő.

4. Vallási meggyőződései: A vizsgált mintában a jelentkezők 44 százaléka ateista, 30 százalékuk keresztény, 24 százalékuk muszlim és 2 százalékuk zsidó volt.

Julia Juzik orosz újságíró egy egész könyvet szentelt annak, hogy megértse a női öngyilkos merényletet elkövetők motivációit. A korábban már említett, úgynevezett „fekete özvegyek" családjait kereste fel a moszkvai túszdráma után. Juzik két részre bontotta a toborzók célpontjait: az egyik csoportba azok a 15-19 éves lányok tartoztak, akiket a családjuk eladott a terroristáknak. Esetükben semmiféle belső motivációt nem hoztatunk fel, családjuk pénzt kapott értük. Az engedelmesség és a családi becsület visszaszerzése késztetheti ezeket a lányokat arra, hogy öngyilkos merényletet kövessenek el. A másik csoport a harminc és negyven év közöttiek csoportja, akik már rengeteg tragédiát éltek át az életük során és hajtja őket a bosszúvágy.[35]

Mindkét csoport felkészítése nagyjából ugyanúgy zajlik: először elszakítják őket a külvilágtól, hogy elméjüket átformálják. Az elszakítást különböző drogokkal, narkotikumokkal és szexuális bántalmazással érik el, miközben elhitetik velük, hogy a Paradicsomban majd találkozhatnak újra a családjukkal. Ezek a szervezetek a nőket csupán eszközként, élő bombaként kezelik, és ha bárki meggondolná magát az akció során, akkor távirányítással robbantják fel őket[36].

Az eddig leírtak mellett fontos megemlítenünk a Porta-féle modellt, mely segít még jobban megérteni a radikalizálódás folyamatát. A modell megalkotása Donatella della Porta olasz szociológus nevéhez fűződik, aki a társadalmi mozgalmakat és a földalatti szervezetek létrejöttének sajátosságait elemezte. Elmélete szerint egy társadalmi mozgalom továbbfejlődése alapvetően az adott ország politikai lehetőség-struktúrájának a függvénye: a nem orvosolt sérelmektől, a nem megfelelően kezelt érdekektől az erőszakos eszközök alkalmazásán keresztül eljutunk egészen a terrorizmusig.[37]

---

35 JUZIK, Julija: Nyeveszti Allaha. Moszkva, 2003, „Ultra Kultura"

36 KECSKÉS i. m.

37 BÉRES János mk. ezredes: Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei Doktori (PhD) értekezés Budapest, 2008. p. 52.

A Donatella della Porta-féle ábra szerint az alábbi folyamat jellemezhető:

A Porta-féle modell

1. ábra[38]
(Szerkesztette: Dr. Resperger István)

Ulrike Meinhof például a diákmozgalmaktól, a radikális újságírástól jutott el a konkrét fegyveres harcig, a fennálló hatalommal szemben. A Porta-féle modell tehát az ő életén keresztül is megmutatta – a radikális írásokon, tüntetéseken keresztül –, hogy a legális struktúrákról hamar átlépett az erőszak mezsgyéjére, az illegális struktúrába: áruházak felgyújtása, szabadítási akciók, robbantásos merényletek, emberrablás. Tevékenysége bebörtönzése után a fiatalok, de a lakosság körében is szimpátiát keltett, mert a német rendszer merev volt a politikai és a társadalmi helyzet kezelésében.[39]

Befejezés

Összefoglalásként megnézve, hogy a nőknek milyen szerepe és motivációi vannak a terrorszervezetekben és az öngyilkos merényletek végrehajtásában, az alábbiakat mondhatjuk el:

A női öngyilkos merénylők kapcsán nem lehet mindenkire érvényes következtetéseket levonni. Folyamatosan próbálkoznak a kutatók egy terrorista személyiségprofil megalkotásával, de egyelőre nem beszélhetünk ilyenről. A szervezet – amennyiben bevonja módszertárába az öngyilkos-terrorizmust –, többnyire ugyanazon okokból teszi, szerte a világon: [40]

---

[38] Forrás: Béres (2008) i. m. pp. 50-53.
[39] RESPERGER –TÚRI i. m.
[40] BÉRES (2007) i. m. pp.17-19.

- egyszerű és olcsó módszer;
- aszimmetrikus, és így hatásos választ ad a túlerőben lévő ellenség konvencionális túlerejére;
- a jelentős emberi és anyagi veszteség mellett bizonytalanságot, félelmet kelt az ellenség soraiban;
- nem kell attól tartani, hogy az ellenség fontos információkhoz jut az akciót végrehajtó személy elfogásával;
- nagy hatással van a közvéleményre és a médiára.

A nők felhasználása során mindezen fentebb felsorolt érvek kiegészülnek az alábbiakkal, a nőkkel kapcsolatos sztereotípiák (gyenge, védtelen), valamint egyéb sajátosságok (terhesség, ruha, kulturális szokások) taktikai előnyöket biztosítanak:

- a nők ösztönzést jelentenek a férfiak számára a szervezetbe való önként;
- jelentkezésre (növelik a harcosok létszámát);
- a női öngyilkos robbantó jelentős, fokozottan hangsúlyozott propagandisztikus hatást gyakorol a nyilvánosságra, a médiára;
- pszichológiai befolyásoló hatással bír a társadalomra.[41]

A témában kutatást végző más szakértők[42] az alábbi jellegzetességeket állapították meg és az alábbi következtetéseket vonták le[43]:

- általában egyszerű és alacsony költségű tervet kíván a női alkalmazás;
- a világ egyes részein a nők alacsony társadalmi helyzetben vannak és ezért feláldozhatóbbak;
- tamil „Fekete Tigrisek" a műveletbe cián tablettát visznek magukkal, semmiképp nem szeretnének fogságba esni;
- a nők általában több érzelmi motivációval rendelkeznek, könnyebb őket motiválni, kiképezni;
- nő sablon a védtelen nőről, anyáról, a női ruházat előnyt jelent a műveletben;
- a női bevetés után a terrorszervezetbe a jelentkezők aránya növekszik, főként a médiahatás miatt;
- lélektani előnyt jelent, hogy mindenki potenciális merénylő lehet, félelemmel tölti el az ellenséget.

Megállapítható tehát, hogy az eltérő társadalmi környezet, a kultúra, főként a vallás szignifikánsan meghatározó az öngyilkos terrorista nők motivációjában. A muszlim világban a férfival való egyenlőség a fő motiváció, mártírrá válni, a paradicsomba jutni. A buddhista világban önként kell jelentkezni, ki kell érdemelni a sok jelentkező közül, a buddhista belenyugvás a világ dolgaiba, a tett utáni elismertség lehetősége a fő mozgatórugó. Lehet, hogy a tetteseknek családi tragédiájuk, saját problémájuk adódott a megszállókkal, de a terrorista szervezet mindenekelőtt a szervezeti célokat (politikai, vallási) tartja szem előtt. Azaz lehet fiatal, idősebb, lehet özvegy, lehet egyszerűen manipulálható, lehet hosszú időn át

41 BÉRES (2007) i. m. p. 25.

42 https://www.researchgate.net/publication/270959680_Women_and_radical_ islamic_ terrorism_ planners_perpetrators_patrons (Letöltés ideje: 2018. 03. 31.)

43 Uo.

kiválasztott, felkészített, lehet muszlim, buddhista, keresztény, de a szervezet csak azt veszi figyelembe, mennyi a tett hozadéka, milyen médiahatása lesz, illetve mekkora mozgósító erővel hat a szervezetbe történő jelentkezésre.[44] Külön meg kell még említenünk a főként politikai, társadalmi mozgalomként működő „nem harcos"szervezeteket és ott is meg kell vizsgálnunk a nők szerepét[45].

Ebbe a kategóriába azokat a jelenleg vagy egykor terrorista szervezetként számon tartott csoportokat sorolom – bár mindig is vita tárgyát képezi a szabadságharcos versus terrorista – mint az IRA vagy a PKK európai tevékenysége. Ezekre a szervezetekre a fordított sorrend a jellemző. Az IRA-ban az első időszakban a nők, mint politikai agitátorok,[46] mint pszichológiai műveleti előnyt jelentő személyek, mint politikai mozgalomban résztvevő éhségsztrájkolók[47] (1971), továbbá mint a vizuális hatású propaganda eszközei voltak a szervezetnek. A későbbi időkben radikalizálódtak, nyúltak az erőszakhoz, a fegyverekhez. A PKK európai törekvéseiben letelepedésük után a viszonylagos jólét ellenére sem adták fel céljaikat. Nagy számuk miatt nagyon nagy földrajzi térségben találhatóak, nagyon nagy mozgósító erővel rendelkeznek. Míg az IRA-nál azt láthattuk, hogy a történelem folyamán a támogató, propaganda szerepből a frontvonalba jutottak el, addig ez a folyamat a kurd nőknél fordított. A szervezett fegyveres harctól, az öngyilkos merényletektől a letelepedés után alkalmazkodva a helyi körülményekhez, a tiltakozások, tömegdemonstrációk szervezése, a radikálisok bújtatása, felkészítése, támogatása került előtérbe. Azaz a szerep a jó anyától, a jó regruta és a jó öngyilkos merénylő sorrendben. A nő a 21. századra minden vallási kulturális közösségben egyenlőségre, elismertségre törekszik, sajnos élete árán is. Paradox helyzet ez a katonáknak, hogy soraikban is ott vannak a nők az anyaság hordozói, a fajfennmaradás eszközei, de ellenségként is sorba állnak, mely mindig is nagy pszichikus hatásokat érhet el.

A fentiekből élesen körvonalazódik az a tény, hogy a nők szerepe a terrorista szervezetekben egyre nagyobb. Európai gondolkodásunkkal és szocializációnkkal valószínűleg nehezen tudunk azonosulni azzal, hogy egy nőnek más kultúrában nemcsak feltétlenül a hagyományos szerepeknek kell megfelelnie, mint például az anya szerep, a feleség szerep stb. A történelem során gyakran találkozhattunk harcos amazonokkal, akiket férfiak követtek a halálba, azonban mai gondolkodásunkat a nőkkel kapcsolatban nem ezek az események határozzák meg. Egy azonban biztos: a nőknek minden kultúrában küzdeniük kell valamiért. Valamiért, amelyről azt gondolják, hogy érdemes érte harcolni. A terrorizmus elleni küzdelem globális méretűvé vált. Ez egy olyan harc, vagy háború, mely különbözik minden korábbi fegyveres küzdelemtől, mert olyan ellenség ellen folyik, amely nem látható. Ez az ellenség általában nem rendelkezik sem saját országgal, sem saját kormánnyal. Nincs szervezett (reguláris alakulatokból álló) katonai ereje, nem visel egyenruhát, egyetlen kormánynak sem felel a tetteiért. És nem tart be egyetlen nemzetközi szerződést sem (nemzetközi jog, hágai és genfi egyezmények a hadviselésről, stb.) A nemzetközi terrorizmus egyre fokozódó tevékenysége és veszélyessége,

---

44 RESPERGER – TÚRI i. m.

45 Uo.

46 CLARKE i. m.

47 Ireland's OWN: Women Freedom Fighters The Women Hunger Strikers of Armagh Prison DM Daugherty, October 2002 In: http://irelandsown.net/armaghwomen.html (Letöltés ideje: 2018.03.31.)

áldozatainak növekvő száma, megköveteli a demokratikus kormányoktól és a nemzetközi szervezetektől, hogy az emberiség elleni fő veszélyként szálljanak szembe a terrorizmussal. A nemzetközi terrorizmus ellen csak összehangolt, egységes, a biztonság minden területére kiterjedő stratégiával lehet felvenni a küzdelmet. Ezen részstratégiák egyik legfontosabb és leghatékonyabb eleme a katonai erő. Ezt az erőt csak okosan, pontos felderítési adatokra támaszkodva, alaposan felkészítve a konkrét feladatra lehet felhasználni.

Felhasznált irodalom:

- BÉRES János mk. ezredes: Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei Doktori (PhD) értekezés Budapest, 2008. p. 52.
- BÉRES János: A nők mint öngyilkos terroristák In: Felderítő Szemle 2007 szeptember pp. 18-19.
- BOUZAR Dounia – ROLLIE FLYNN Carol: ISIS Recruiting: It's Not (Just) Ideological, https://www.fpri.org/article/2017/09/isis-recruiting-not-just-ideological/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 12.)
- CLARKE, Richard A.: Gegen die Krieger des Dschihad Der Aktionsplan p. 22.
- CLAUSEWITZ, Carl von: A háborúról. Budapest. Zrínyi Kiadó, 2013. p.39.
- Der Tod Ulrike MEINHOFS: Bericht der Internationalen Untersuchungskommission és Iva Tübingen 1979. Neuauflage: Münster: Unrast, 2001.
- FABIAN-WEBER Nicole: See What Patty Hearst's Life Is Like Today: The Former 'Criminal' Has Come a Long Way, http://www.intouchweekly.com/posts/patty-hearst-today-147639 (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- GILLMAN Ollie: New picture emerges of British jihadist Sally Jones with partner and new-born baby taken ten years before she joined ISIS, http://www.dailymail.co.uk/news/article-2753864/New-picture-emerges-British-jihadist-Sally-Jones-partner-new-born-baby-taken-ten-years-joined-ISIS.html (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- GORDON, Jane: Beauty and the bank robber: The strange life of Lydia Hearst
- HARDLINER María: Eta women emerge as top guns terror war, http://www.guardian.co.uk/world/2000/sep/24/spain.theobserver (Letöltés ideje: 2011. 03. 31.)
- Ireland's OWN: Women Freedom Fighters The Women Hunger Strikers of Armagh Prison DM Daugherty, October 2002, http://irelandsown.net/armaghwomen.html (Letöltés ideje: 2011. 03. 31.)
- JUZIK, Julija: Nyeveszti Allaha, Moszkva, Ultra Kultura, 2003.

- KECSKÉS Tímea: a nők mint öngyilkos merénylők, http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/kecskes_timea-a_n__k_mint_ongyilkos_merenyl__k.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 10.)
- KONOK Péter: RAF. A Vörös Hadsereg Frakció In: Rubicon folyóirat 2007/3.
- KŐSZEGVÁRI Tibor – RESPERGER István: A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem katonai tapasztalatai egyetemi jegyzet ZMNE, 2004. p. 56
- MEINHOF, Ulrike: Die Würde des Menschen ist antastbar. Aufsätze und Polemiken. Berlin 1992.
- MEINHOF, Ulrike: Die Würde des Menschen ist antastbar (német nyelven), Berlin, Verlag Klaus Wagenbach, 2004.
- MEINHOF, Ulrike: Dokumente einer Rebellion - 10 Jahre "konkret"-Kolumnen. Hamburg 1972.
- MEO Nick – GOVAN Fiona: Eta resurgent on 50th anniversary as women come to the fore, http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/spain/5956832/Eta-resurgent-on-50th-anniversary-as-women-come-to-the-fore.html (Letöltés ideje: 2018. 03. 31.) ;
- NEMES János: Terroristák az NSZK-ban, Kossuth Kiadó 1978.
- NETANJAHU, Benjamin: Harc a terrorizmus ellen, Alexandra Kiadó, Budapest, 1995. p. 165.
- RESPERGER István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések, In: A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban dolgozók részére NKE, egyetemi tankönyv, Budapest, Dialóg, 2018. p. 364. ISBN 978-615-5845-65-9 (nyomtatott) ISBN 978-615-5845-66-6 (elektronikus) ISSN 2560-0222
- RESPERGER István – TÚRI Viktória: A nők szerepe a terrorista szervezetekben, http://www.repulestudomany.hu/kulonszamok/2011_cikkek/Resperger_Istvan_Turi_Viktoria.pdf (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- SCHAUSCHITZ Attila: A Rote Armee Fraktion és a stammheimi per, Beszélő 1998/06.
- SCHMITT, Paula: Interview with Leila Khaled: 'BDS is effective, but it doesn't liberate land, 1972 magazine 17 May 2014. https://972mag.com/interview-with-leila-khaled-bds-is-effective-but-it-doesnt-liberate-land/91000/ (Letöltés ideje: 2018. 04. 03.)
- SMITH Craig S.: Raised as Catholic in Belgium, She Died as a Muslim Bomber, https://www.nytimes.com/2005/12/06/world/europe/raised-as-catholic-in-belgium-she-died-as-a-muslim-bomber.html?_r=0 (Letöltés ideje: 2018. 04. 14.)
- Spain's state-sponsored death squads, http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/141720.stm (Letöltés ideje: 2011. 03. 31.)

- THAMM, Berndt Georg: Terrorismus Ein Handbuch über Täter und Opfer Verlag Deutsche Polizeiliteratur Verlag, Hilden 2002. p. 528. ISBN 9783801104573
- WESEMANN Kristin: Ulrike Meinhof. Kommunistin, Journalistin, Terroristin - eine politische Biographie. Nomos, Baden-Baden 2007.

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND

ÜNNEPI SZAKMATÖRTÉNETI KONFERENCIA – 2018. MÁJUS 10.

2018 május 10-én a Felderítők Társasága Egyesület és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanácsa közös szervezésében ünnepi szakmatörténeti konferenciára került sor az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás létrejöttének 100. évfordulója alkalmából. A konferenciának a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Ludovika Főépület Kápolnája adott otthont.

1. kép[1]

A jubileumi rendezvény fővédnöki tisztét Dr. Simicskó István honvédelmi miniszter vállalta, míg védnökei Kovács József altábornagy, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója, Prof. Dr. Patyi András, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektora és Dr. Tömösváry Zsigmond ny. ddtbk., a Felderítők Társasága Egyesület elnöke voltak.

A konferencia programjának összeállítása és az előadók kiválasztása során az a cél vezérelt bennünket, hogy az egynapos rendezvény viszonylag szűkös időkeretei között megpróbáljunk átfogó áttekintést adni a szakma történetének 100 esztendejéről. Arra törekedtünk, hogy lehetőség szerint az egy-egy korszakot jól ismerő neves történész, vagy az adott időszakban felelős vezetőként szolgáló szakember vázoljon fel egy hiteles képet az előzetes regisztráció alapján népesnek és tekintélyesnek ígérkező hallgatóság számára.

[1] Forrás: honvedelem.hu (Letöltés ideje: 2018. 05. 12.)

Az előzetes regisztráció alapján várakozáson felüli érdeklődés kísérte konferenciánkat. A rendezvénynek helyet adó Kápolna megtelt és még a késő délután is alig-alig volt üres szék a kb. 250 fő befogadó képességű teremben.

A rendezvény négy fő elemből – megnyitóból és három panelből – állt. A megnyitó blokk levezető elnöke Széles Ernő ny. ddtbk., a Felderítők Társasága Egyesület Polgári és Katonai Kapcsolatok Szekciójának vezetője volt. A szervezők nevében köszöntötte a megjelenteket, külön is Huszár János altábornagyot, a Honvéd Vezérkar főnökének helyettesét, Dr. Béres János vezérőrnagyot és Dezső Sándor vezérőrnagyot, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgató-helyetteseit, Dr. Boda József nb. vezérőrnagyot, a Rendészettudományi Kar és Dr. Pohl Árpád ezredest, Kossuth Lajos Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar dékánját, a KNBSZ jogelőd szervezeteinek volt vezetőit, az együttműködő partnerek képviselőit és a jelenlévőket. Méltatta az ünnepi esemény jelentőségét, majd felkérte a rendező szervezetek képviselőit köszöntőjük, illetve megnyitó beszédjeik elmondására.

Dr. Béres János vezérőrnagy, KNBSZ főigazgató-helyettese megnyitó beszédében többek között kiemelte, hogy „A jeles elődök által az elmúlt 100 esztendőben lerakott biztos alapokon egy stabil ház nyugszik, amely úgy képes megfelelni a kor kihívásainak, hogy közben nem kell levetkőznie múltját.”

2. kép[2]

Véleménye szerint a konferencia jól illeszkedik a centenáriumi rendezvénysorozat egészébe és két könyvbemutatóval, valamint a novemberre tervezett második szakmai konferenciával együtt méltó hozzájárulás lesz a centenáriumi évforduló méltó megünnepléséhez és a jövő feladataira történő felkészüléshez. *„A mai konferencia szerkezetéből is láthatják, hogy egyformán fontosnak tartjuk a régmúlt megismerését, a szervezet jelenét meghatározó közelmúlt értékelését, valamint a felkészülést a jövő kihívásaira”* – mondta.

[2] Forrás: honvedelem.hu (Letöltés ideje: 2018. 05. 12.)

A Felderítők Társasága Egyesület nevében Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok, elnök köszöntötte a konferencia résztvevőit. Elmondta, hogy a konferenciát az Egyesület elnöksége kezdeményezte és a KNBSZ Tudományos Tanácsában kiváló partnerre talált. Kiemelte, hogy a 100 esztendő csaknem felét a jelenlévők többsége ebben a sok szépséget rejtő szakmában töltötte. A konferencia programjának összeállítása során a különböző időszakok bemutatására olyan kollégákat sikerült megnyerni, „akik felelős beosztásokban aktív formálói voltak a hírszerzés és elhárítás egy-egy fontos területének, ezért az általuk elmondottak hitelességéhez nem férhet kétség.” A KNBSZ jelenlegi vezetői pedig a hírszerzés és az elhárítás várható feladatait illetően vázoltak fel prognózist a jelenlévők részére.

3. kép[3]

Az első blokk lezárásaként Széles Ernő dandártábornok, immár a MATASZ elnöki szerepköréből, együttműködő partnerként is eredményes és hasznos konferenciát kívánt a résztvevőknek.

A konferencia első panelje „A múlt – szervezeti és szakmai kezdetek, a szolgálatok tevékenysége a II. világháború végéig” címet viselte. Levezető elnöke Dr. Magyar István ny. dandártábornok, a Felderítők Társasága Tudományos Szekciójának vezetője volt. A panel két előadásból állt. Az elsőt Prof. Dr. habil. Szakály Sándor, a Veritas Történetkutató Intézet főigazgatója tartotta. Az előadó – a tőle megszokott magas színvonalú és igen informatív előadásában – mintegy ötven percben mutatta be az önálló magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás megalakulását, illetve történetét a kezdetektől a II. világháború végéig.

[3] Forrás: honvedelem.hu (Letöltés ideje: 2018. 05. 12.)

4. kép[4]

A panel második előadója Dr. Okváth Imre, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának főosztályvezetője volt, aki a magyar katonai hírszerzés és elhárítás történetét mutatta be a II. világháború végétől a rendszerváltozásig, gazdag forrásanyagra támaszkodva, ugyancsak ötven percben.

A második panel „A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok a rendszerváltás után" címet viselte. Négy előadásból állt, levezető elnöke Gyenes István ny. mk. dandártábornok, a Felderítők Társasága Egyesület alelnöke volt. A panel első előadását, a program szerint, Dr. Horváth Csaba ezredes, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnokhelyettese tartotta volna, „A magyar katonai felderítés/hírszerzés története a rendszerváltástól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat megalakulásáig" címmel, ötven percben. Váratlanul közbejött külföldi szolgálati útja miatt előadását nem tudta megtartani. Előadása a konferenciáról készülő kiadványban, a Felderítő Szemle 2018/2. számában olvasható lesz.

A felszabaduló időben Dr. Magyar István ny. dandártábornok tartott előadást „Összehasonlító gondolatok a katonai hírszerzés három (történelmi) történelmi időszakot átfogó tevékenységével és működésével kapcsolatban" címmel. Nagy érdeklődéssel kísért előadása során bemutatta a rendszerváltás előtti hidegháborús évek, a rendszerváltást követő átmenet időszaka, illetve a NATO csatlakozás utáni évtized szakmai feladatait, azok változásait, a hírszerző szervezetek felépítését, működését, fő erőkifejtését, létszámviszonyait, személyi összetételét, vázolta feladat- és jelentési rendszerét, bel- és külföldi együttműködését, a jelentésformákat és az alkalmazott munkamódszereket.

---

4 Forrás: honvedelem.hu (Letöltés ideje: 2018. 05. 12.)

5. kép[5]

A panel második előadásaként Dr. Ráth Tamás ny. mk. ezredes tartott érdekes és informatív előadást „A magyar katonai felderítés/hírszerzés műszakifejlesztési tevékenységének és eredményeinek bemutatása” címmel, 45 percben.

A panel harmadik előadását „A magyar katonai elhárítás szervezeti fejlődéséről a rendszerváltástól 1995-ig” Gyaraki Károly ny. mk. altábornagy tartotta. Az előadó igen gyakorlatias, nagy átéléssel tartott előadása azért is érdekes volt a hallgatóság számára, mert Gyaraki tábornok a rendszerváltást követő „átmeneti” időszakban volt a katonai elhárító szervezet vezetője.

A panel negyedik előadója, Árpád Zoltán ezredes, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat elhárító szakterülettel foglalkozó igazgatója volt. „A magyar katonai elhárítás szervezeti fejlődése 1995–2012 között” címmel tartott előadást, melynek során alapos elméleti felkészültségről tett tanúbizonyságot.

A konferencia harmadik paneljét Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok, a Felderítők Társasága Egyesület elnöke vezette. A panel „A KNBSZ működésének tapasztalatai, a jövő szakmai kihívásai” címet viselte és három előadásból állt.

Az első előadó, Dezső Sándor vezérőrnagy, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgató-helyettese volt, aki „a KNBSZ 2012–2018 közötti, hatéves működésének tapasztalatairól” adott érdekes és figyelemre méltó tájékoztatást a

[5] Forrás: honvedelem.hu (Letöltés ideje: 2018. 05. 12.)

hallgatóságnak. Az előadás kitért a két szervezet integrációjának előkészítésével kapcsolatos feladatokra, a jogszabályi háttér változásaira, az integrációval összefüggő feladatok ütemezésére, a végrehajtás szervezési feladataira. Mindezek során igen fontos kérdés volt, hogy a szervezet az integráció időszakában és azt követően is törésmentesen és folyamatosan legyen képes az alaprendeltetésből adódó és a törvényben, valamint más jogszabályokban rögzített feladatainak végrehajtására. Dezső Sándor vezérőrnagy szólt arról is, hogy az integráció folyamán „megszületett az új Szervezeti és Működési Szabályzat is, amely a vonatkozó törvény alapján részletezi a KNBSZ rendeltetését és alaprendeltetési és kiegészítő feladatait, valamint a szervezetére, irányítására, vezetésére és működésére vonatkozó alapvető szabályokat". Végezetül a főigazgató-helyettes az utóbbi években bekövetkezett feladatbővülésről, az ezzel kapcsolatos szervezeti változásokról és az új elhelyezési körlet kialakításával kapcsolatos feladatokról adott rövid tájékoztatást.

A panel második előadója Rubik László ezredes, elemző-értékelő igazgatóhelyettes volt, aki „A katonai hírszerzés feladatrendszerének új vonásai Európa és Magyarország megváltozott biztonsági környezetében" címmel tartott előadást. Az előadó részletesen vázolta hazánk biztonsági környezetében bekövetkezett változásokat, és a megjelenő új kihívásokkal összefüggésben a felderítés/hírszerzés területén jelentkező feladatokat.

A panel harmadik előadója Szabó Károly ezredes, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat elhárító szakterületével foglalkozó igazgatója volt, aki a „Katonai kémelhárítás feladatrendszerének új vonásai Európa és Magyarország megváltozott biztonsági környezetében" címmel tartott érdekes és színvonalas előadást.

A konferencia zárszavában Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok kiemelte: úgy ítéli meg, hogy *„a mai napon elhangzott előadások méltó módon és hitelesen idézték fel a katonai hírszerzés és elhárítás 100 éves történetét és mutatták be e hazánk biztonsága szempontjából kiemelkedően fontos két szakmai terület jelenét és jövőjét."*

Köszönetet mondott a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatójának és helyetteseinek, hogy minden lehetséges módon támogatták és segítették e fontos centenáriumi évforduló méltó megünneplését. Külön megköszönte a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektorának, hogy a Ludovika Főépület Kápolnájában az évfordulóhoz illő, méltó körülmények között nyílt lehetőség megrendezni a konferenciát.

Külön hangsúlyozta, hogy köszönet illeti a KNBSZ Tudományos Tanácsát, hogy társrendezőként hatékonyan és sokoldalúan segítette a rendezvény szervezését, valamint megköszönte a konferencia szervezési munkálataiban részt vett KNBSZ-munkatársak segítségét is.

Végezetül köszönetet mondott a konferencia előadóinak a tartalmas és gondolatébresztő prezentációkért, a lelkiismeretes felkészülésért és a konferencia vendégeinek a figyelméért.

Felhívta a jelenlévők figyelmét arra, hogy a konferencia teljes, szerkesztett anyaga megjelenik majd a Felderítő Szemle 2018/2. számában.

A konferencia szünetei remek alkalmat kínáltak arra, hogy a résztvevők megtekintsék a jubileumi évfordulóra a Katonai Nemzetbiztonsági szolgálat által

elkészített, az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás száz esztendejét bemutató nagyszerű kiállítást, valamint a vitrinekben elhelyezett, a szakmai munka legnagyobb elismerését jelentő Koncz Márton és Hajnik Pál-díjakat, a Felderítők Társasága Egyesület kiadványait, a tagjai és a KNBSZ munkatársai által írott könyveket, valamint az asztalokon kiállított technikai eszközöket.

6. kép[6]

Összességében a konferenciát rendkívül eredményesnek és hatékonynak értékelem, amellyel nemcsak a múltra emlékeztünk, hanem erőt meríthettünk a jövő feladatai hatékony ellátását illetően is. Bízom abban, hogy a konferencián résztvevők is hasonlóan vélekednek erről.

[6] Forrás: honvedelem.hu (Letöltés ideje: 2018. 05. 12.)

MOLNÁR PÉTER

MOBILE WORLD CONGRESS 2018. KONFERENCIABESZÁMOLÓ

2018. február 25 – március 1. között megrendezésre került a Mobile World Congress 2018. (a továbbiakban: MWC) konferenciasorozat Spanyolországban. A konferencia célja a mobil kommunikáció területén megjelenő legújabb eszközök, technológiák és eljárások megismerése.

Az MWC konferenciasorozaton több mint 2400 mobil kommunikációs cég képviseltette magát. A konferenciának a barcelonai Fira Gran Via biztosított helyszínt 120.000 m^2-en.

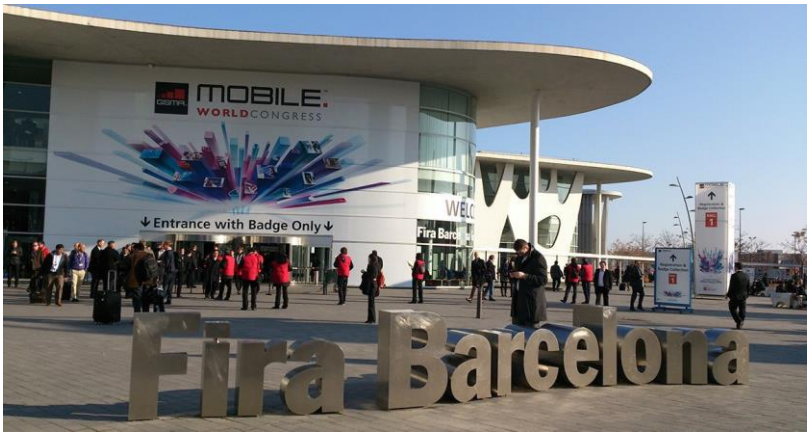

1. kép: Fira Gran Via Barcelona

A kiállítók a korszerű mobil technológiák, meghatározó telekommunikációs újdonságok széles spektrumát vonultatták fel.

A konferencia fő profilja az 5G technológia volt, amely jelentős változást hoz egy éven belül – a Deutsche Telekom vezérigazgatója szerint Európában 2020-ra – a mobil eszközök, okos autók, okos otthonok, okos gyártási sorok kommunikációjában. Az 5G technológia bel- és kültéri egységek számára szupergyors adattovábbítást (20 GBps) képes biztosítani, rendkívül alacsony késleltetés (1-2 ms) mellett. Ezáltal azonnali adatfeldolgozás valósítható meg autók és gyártóik között, vagy akár a gyártósorok robotjai és az azokat a tengeren túlról irányító mérnökök között. A technológia elterjedésével a mobiltelefonokban már nem lesz szükség processzorra, háttértárra – ezáltal csökkentve a készülékek méretét és árát –, hanem a gyártók erre a célra felhő-szolgáltatásokat fognak nyújtani. A végponttól-végpontig terjedő komplex 5G technológia képes lesz például távoli műtétek 3D-s szemüvegben történő végrehajtására.

2. kép: Az 5G technológia reklám felülete

A tervek szerint 2019-ben az Audi, a Vodafone és a Nokia egy közös projekt alapján, egy 4G technológián alapuló nagy sávszélességű bázisállomást tervez telepíteni a Holdra. A projekt célja, hogy a Hold felszínén közlekedő holdjárók által rögzített nagy felbontású videót a Földre sugározzák.

Az 5G technológia 2018-as „mottója" a következő volt: *„Egy olyan világban élhessünk, ahol az emberek, a járművek, az otthonok és a készülékek teljes összeköttetésben álljanak egymással."*

A kiállításon bemutatásra kerültek a mobilhálózatok intelligens antennákkal – MIMO[1] – történő felokosításai, amely technológia lehetővé teszi a cellákon belül mozgó felhasználók célzott követését, amelyre maga az antennanyaláb lesz képes. Az antennarendszert a Magyar Telekom is tervezi kiépíteni.

A konferencia során bemutattak továbbá egy arcfelismerő rendszert, amely azonnali adatfeldolgozás után képes volt egy stadion belterületén a mozgásban lévő gyanúsított személyek helyzetét folyamatosan kísérni, majd pontos helymeghatározás után a biztonsági erőket értesíteni. A kamerák által rögzített képek automatikus – Vision AI – tárgyfelismerés technológiáját a mobiltelefon kamerái is megkapják, amely bizonyos esetekben kockázattal is járhat. Az MWC-n több kínai gyártó is bemutatta azokat az okos eszközeit, amelyek méretei jelentősen csökkentek, azokba egyre kisebb méretű és egyre okosabb kamerákat (pl: felbontás, zoom-olás, stb) integráltak.

Jelentős érdeklődést mutatott a dual SIM-es okos autók megjelenése a konferencián, amely egyrészt elemzi az autók adatait – útvonal, vezetési szokások, műszaki állapot – a gyártói oldalon, másrészt csatlakozik a tulajdonos otthoni eszközeire, amelyen keresztül követhető az autó állapota. Érdekes fejlesztési szempont lesz az önvezető autók esetében, hogy azok egymás „szélárnyékában" haladjanak, így spórolva az üzemanyaggal. A megoldáshoz természetesen elengedhetetlen az autók egy hálózatba történő csatlakoztatása.

[1] Multiple In Multiple Out – többszörös bemenet és többszörös kimenet

3. kép: A jövő okos autója

4. kép: A Huawei okos drónja

Kiemelten foglalkozott a Google a vállalatoknak szánt mobiltelefonokkal, mivel azok biztonsági igényei egyre növekvő tendenciát mutatnak. Érdekes információ volt, hogy a Samsung kivételével a Sony, a Nokia – ők kifejezetten –, az LG, a Huawei, a Moto, a Pixel és a Blackberry igényt tart a jövőben a havi biztonsági frissítésekre.

Az idei MWC foglalkozott az Android 9 megjelenésével is, amely esetében különösen foglalkoznak a fejlesztők a kémkedési lehetőségek (sebezhetőségek)

megakadályozásával. Az operációs rendszer gátolni fogja a nem engedélyezett hozzáférést a kamerához, a mikrofonhoz és a helymeghatározáshoz. A fejlesztés a végső stádiumban van, legkorábban 2018. év közepén várható konkrét információ ebben a témában.

A konferencián képviseltette magát az Egyesült Arab Emírségek DarkMatter kiberbiztonsági cége, amely eddig a Közel-Keleti piacot vette célba, azonban elkötelezett szándékuk Európában is terjeszkedni. A cég kiemelt szinten foglalkozik védett mobiltelefonok forgalmazásával vállalatok számára. A KATIM PHONE nevezetű mobiltelefont ők gyártják, amelyen egy zárt Android operációs rendszer fut. A készülék tudásban és kialakításban megfelel a modern kor követelményeinek és ezen felül védett hangot, chatet és video-kommunikációs csatornát, illetve titkosított levelezést is biztosít. A DarkMatter kezdő törekvései megegyeznek a Blackberry védett megoldásaival. Növekvő tendenciát mutat a közel-keleti piac irányából is a védett, biztonságos mobiltelefonok kereslete.

5. ábra KATIM Phone

Innovációt jelenthet egy új mobiltelefon megjelenése, amely a Blackberry és a svájci Punkt cég közös megegyezésein alapulhat. A két cég bejelentette, hogy megkezdték a tárgyalásokat egy olyan minimalista mobiltelefon licenszéről, amelynek hardverét és szoftverét a svájci Punkt cég fejleszti, de a vállalati biztonságért a Blackberry lesz a felelős. A jelenlegi mobiltelefonjuk nyomógombos, monokróm kijelzős, üvegszállal erősített készülékház, hanghívásra alkalmas, azonban internetezésre nem, az operációs rendszere zárt, egyénileg fejlesztett. A nem EU-s felhasználás során kellő védelmet nyújthat a telefon, mivel a saját forráskódú eszközök támadása jelentősen megnehezíti a támadó dolgát.

A konferencián számos olyan műszaki megoldás és technológia vonult fel, amely a jelenlegi rádiófrekvenciás rendszerek üzemeltetését, valamint jövőben tervezett korszerűsítését jelentős mértékben segíti és befolyásolja. Kiemelt figyelmet kell fordítani a „noname” kínai fejlesztőkre és gyártókra, amelyek sikeresen

másolják le a nagy gyártók termékeit, illetve alacsonyabb árszintjükkel meghatározóvá válnak a piacon.

Fel kell készülni a szolgáltatókkal közösen az 5G hálózat biztonsági kihívásaira, azokra időben reagálni kell. Fókuszálni kell az újabb és újabb okos eszközökre, azok elkerülhetetlen elemzési célú adatgyűjtéseire.

A svájci Punkt cég és a Blackberry együttműködése minden tekintetben figyelemreméltó. A két cég közös terméke egy olyan piaci rést tölthet be a jövőben, amely a biztonságtudatos vállalatok számára előnyös lehet.

Az idén megrendezésre kerülő MWC felhívta a figyelmet a technika térhódítására, azonban a technológia megfelelő szintű biztonságát a cégek még a háttérbe helyezték. A körülményeket figyelembe véve a 2019-es és a 2020-as évben megrendezésre kerülő MWC már ezen technológián alapuló biztonságos megoldásokkal fog foglalkozni.

HÉDER KLÁRA

RECENZIÓ
KIS-BENEDEK JÓZSEF: KATONAI BIZTONSÁG MAROKKÓTÓL IRÁNIG

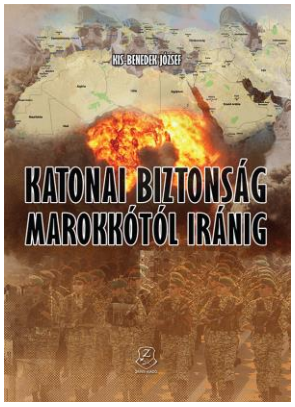

A „Katonai biztonság Marokkótól Irániig” című kötettel a közel-keleti biztonságpolitika, a radikális iszlám terrorizmus egyik legnevesebb magyarországi szakembere, Dr. Kis-Benedek József frissen megjelent könyvét tarthatja kezében az olvasó. A szerző 2003 óta tagja a Magyar Hadtudományi Társaságnak, 2006-tól a Nemzetbiztonsági Szakosztály elnöke, az elmúlt két választási ciklusban a Társaság elnökhelyettese; címzetes egyetemi tanár, MTA köztestületi tag, tagja az MTA Hadtudományi Bizottságának, a témában több mint száz magyar és angol nyelvű publikáció szerzője. Így korántsem meglepő, hogy 2018 májusában megjelent 418 oldalas kötete a Közel-Kelet, és Észak-Afrika térségének naprakész, mélyreható, a legfrissebb magyar és nemzetközi irodalom eredményeire építő, sok szempontú áttekintését nyújtja.

Bár napjainkra jelentős átalakuláson és bővülésen esett át, a biztonság fogalma ma sem értelmezhető katonai dimenzió nélkül, hiszen a katonai veszélyek magának a biztonság tárgyának (az embernek, a társadalomnak) a közvetlen létét fenyegetik. A Zrínyi Kiadó gondozásában megjelent könyv a biztonság dimenziói közül a katonai biztonságot fókuszba állítva, 18 fejezetben mutatja be a vizsgált övezet összes fontos országát, regionális és globális szereplőjét, állami és nem állami szervezeteit, belpolitikai jellemzőjét, vallási, kulturális és társadalmi hátterét, haderejét, katonai potenciálját és hadászati jellemzőit.

A kötet fontosabb témáit a biztonságpolitika katonai elemzése, a vizsgált térségek biztonsági struktúrájának vizsgálata, az egyes államok katonai erejének jellemzése, az arab fegyveres erők minősége, az „Arab tavasz” következményei, az Iszlám Állam szerepe, a terrorizmus legújabb jellemzői és hatásai, a migrációs kihívások, a nukleáris proliferáció, valamint a térség változásainak az Európai Unióra gyakorolt hatásai adják.

A mű olyan kérdésekre keres választ, mint hogy melyek a haderők változásának aktuális tendenciái a vizsgált országokban; mi az oka annak, hogy a világ régiói közül a Közel-Kelet az egyetlen, mely nem rendelkezik regionális együttműködéssel; vagy éppen milyen tényezők befolyásolták/befolyásolják a közel-keleti és az észak-afrikai térség biztonságpolitikai és katonai folyamatait. A szerző katonai szempontból tekinti át a térségben zajló eseményeket; bemutatja a térség négy legnagyobb katonai konfliktusának (Líbia, Irak, Szíria és Jemen) hátterében álló folyamatokat, tényezőket és érdekeket.

A MENA-országok napjaink „forró pontjai”, ahol a szerző megfogalmazása szerint a katonai erő továbbra is az érdekérvényesítés fontos eszköze; válságok, vallási és etnikai összetűzések, nemzetállami ellentétek és meg-megújuló konfliktusok keletkezésének színtere. Az itt zajló folyamatok lokális, regionális és globális szinten egyaránt fokozódó figyelemre tartanak számot. A térség meghatározó konfliktusainak (a szíriai polgárháborúnak, a palesztin-izraeli konfliktusnak, az „Arab tavasz”-nak, az Iszlám Államnak) részletes történeti és katonai biztonságpolitikai szempontú elemzése mellett, bemutatja azokat a hatásokat is, melyeket e fenti események gyakoroltak és gyakorolnak a világ többi szegmensére.

A regionális és globális összefüggések és hatások számbavételekor kitér a nagyhatalmak (Egyesült Államok, Oroszország) és a regionális középhatalmak (Törökország, Izrael, Irán, Szaud-Arábia) reakcióira; számbaveszi, hogy a térség eseményei milyen várható veszélyeket rejtenek Európa számára; és részletes elemzést nyújt a közel-keleti és észak-afrikai migráció és terrorizmus jellemzőire és hatásaira vonatkozóan.

Az elemző szakaszt két, az aszimmetrikus hadviselés, ezen belül is a terrorizmus elleni küzdelem eseményeit bemutató esettanulmány (2012-es és 2014-es korlátozott célú háború a Hamasz, illetve a radikális szervezetek ellen a Gázai övezetben), a térség védelemgazdasági együttműködéseinek elemzése, és az arab haderők jelen helyzetének bemutatása követi. A kötetet egy közel 350 elemből álló irodalomjegyzék, valamint 9, az ismertetett folyamatok jobb megértését segítő, átfogó elemzési eredményeket bemutató fekete-fehér ábrasor zárja.

A könyv nemcsak pontos, elméletileg megalapozott és hiteles elemzés a terület szakértői számára, hanem olvasmányos, érdekes és felvillanyozó mű a területtel még csak most ismerkedő, vagy például hadtudományi, politikatudományi vagy más tudományterületen egyetemi tanulmányaikat most folytató olvasók számára. Kevés olyan összefoglaló írás van, melyben az átfogó folyamatok nagyívű elemzése az adatok és folyamatok pontos leírásán és sokszempontú, színes alátámasztásán alapul. Így a könyv nemcsak azok számára ajánlható, akik a katonai biztonságot érintő kérdésekben kívánnak elmélyülni, hanem azok számára is, akik „csak” érdeklődnek a térségben zajló folyamatok, kulturális és társadalmi változások iránt; akik kíváncsiak arra, hogy mik a jellegzetességei és mik a céljai a radikális iszlám terrorizmusnak, vagy érdeklődnek a migráció hátterében álló mechanizmusok iránt.

Kis-Benedek József „Katonai biztonság Marokkótól Iránig” című műve egy nagy tudású szakember kiváló munkája szakértők, és leendő szakértők számára.

E SZÁMUNK TARTALMA

DR. HABIL. RESPERGER ISTVÁN

TERRORISTA SZERVEZETEK, MÓDSZEREK, ELJÁRÁSOK

A tanulmány célja a terrorszervezetek felépítésének és módszereinek megismertetése. A szerző bemutatja „klasszikus” ETA, IRA terrorszervezeteket, az al-Kaidát és az Iszlám Államot. Megfogalmazásra kerülnek az ilyen jellegű terrorszervezetek sajátos módszerei, eljárásai, a tevékenységük hadtudományi jellegű bemutatása.

Kulcsszavak: hadtudomány, ETA, IRA, al-Kaida, Iszlám Állam, szervezetek, módszerek, eljárások

KOÓS GÁBOR – PROF. DR. SZTERNÁK GYÖRGY

AZ OROSZORSZÁGI FÖDERÁCIÓ FEGYVERKEZÉSI PROGRAMJA 2018 – 2027 KÖZÖTT
(Vlagyimir Putyin elnök évértékelő beszéde tükrében)

A tanulmány szerzőinek elemzése az Oroszországi Föderáció elnökének, Vlagyimir Putyinnak a Manezs Kiállítási Teremben, 2018. március 1-jén elmondott évértékelő beszédében elhangzott főbb téziseire fordítja a figyelmet. A beszéd tartalma az ország gazdasági helyzete és annak rövidtávú jövőjére, annak esetleges beszűkülésére adott előrejelzést és emellett a jóléti állam közeljövőben hozandó intézkedéseit érintette. A második kérdéskörben a hadászati nukleáris erők új képességeiről, a korlátlan alkalmazási hatótávolsággal, a manőverező képességgel, és hiperszonikus sebességgel repülő, vagy a lézer- és más haditengerészeti eszközök megjelenését jelentette be, amelyek a közeljövőben fegyverkezési versenyt indíthatnak el.

Kulcsszavak: hadászati nukleáris erők, fegyverkezési verseny, korlátlan alkalmazási hatótávolság, lézer- és más haditengerészeti eszközök

CONTENTS

ISTVÁN RESPERGER DR. HABIL.

TERRORIST ORGANISATIONS, METHODS AND PROCEDURES

The study introduces the structure and methods of different terrorist organisations. The author presents the so called „classical" terrorist organizations like ETA, IRA, the al-Qaida and the Islam State, furthermore elaborates on their typical methods, procedures and activity from a military science point of view.

Keywords: military science, ETA, IRA, al-Qaida, organizations, methods, procedures.

GÁBOR KOÓS – GYÖRGY SZTERNÁK PROF. DR.

THE ARMED FORCES OF THE RUSSIAN FEDERATION BETWEEN 2018 AND 2027
(Analysis of President Vladimir Putin's speech)

The analysis focuses on the major themes of the 'Nation Annual Address' delivered by the President of the Russian Federation - Vladimir Putin on the 1th of March 2018 at the Exhibition Hall „Manezh".

The speech covered the economic situation of the country with a short-term prognosis, prognosticating a possible fall back and the forthcoming arrangements of the welfare state.

Secondly, new strategic capabilities were mentioned - including nuclear warheads with unlimited range that can out-smart all existing air-defence systems with improved manoeuvre capability, hypersonic weapons, laser and other naval weapons were introduced, which may accelerate a weapon arms race in the close future.

Keywords: new strategic strike capacities, nuclear-capable missile with unlimited range, laser and naval weapon

SZALAI IMRE

OLASZ EURÓPAI UNIÓS TÖREKVÉSEK A MIGRÁCIÓS HELYZET KEZELÉSE ÉRDEKÉBEN

A balkáni útvonal bezárulásával a mediterrán térség középső része vált Európa kapujává az Afrika felől érkező illegális migránsok számára. 2011 és 2016 között kb. 630.000 főre tehető azoknak az illegális migránsoknak a száma, akik ezen az útvonalon érték el Olaszországot. E migránsok egy részét sikeresen csempészték be Olaszországba, másokat a tengerből kellett kimenteni és az olasz partokra hozni. E jelenség visszaszorítására és Európa déli, tengeri határainak hatékonyabb ellenőrzése érdekében szükségessé vált, hogy mind nemzeti, mind európai szinten szorosan összehangolt intézkedésekre kerüljön sor. Az olaszok számos lépést megtettek 2017-ben, de sok területen az EU segítségére volt szükségük. Ez a publikáció összefoglalja, hogy az elmúlt két évben milyen olasz és EU intézkedésekre került sor a térségben zajló illegális migráció visszaszorítása érdekében.

Kulcsszavak: illegális migráció, Olaszország, EU, mediterrán térség

NÉMETH ATTILA

AZ INFOKOMMUNIKÁCIÓ SZABÁLYZÁSI KÖRNYEZETÉNEK FEJLŐDÉSE A NEMZETBIZTONSÁGI TEVÉKENYSÉG VONATKOZÁSÁBAN

A hírközlés fejlődésével, azon belül is az elektronikus hírközlés fejlődése során kiemelt szerepet kapott a hírközlési környezet szabályozása, melyet Magyarország vonatkozásában eltérő szintű jogszabályokkal biztosít a parlament és a mindenkori kormányzat. A jogszabályi szintű szabályozás figyelemre méltó evolúciós fejlődést mutat, mely híven tükrözi a technológia változását. A cikk szempontjából kiemelést érdemel a nemzetbiztonsági szempontú szabályzás ki- és átalakulása. A demokratikus jogállamiság magyarországi kialakulásával a jogalkotó szükségét érezte az elektronikus hírközlési, majd az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások ágazati jogszabályaiban is megjeleníteni a nemzetbiztonsági érdekek biztosításával kapcsolatos kötelezettségeket. A szabályozók alakulásának, átalakulásának megfigyelésével, azok okainak és időbeliségének vizsgálatával és a levont következtetésekkel választ kaphatunk az elkövetkező időszakban szükségessé váló szabályozói környezet előkészítésének hatékony módjára.

Kulcsszavak: elektronikus hírközlés, alkalmazásszolgáltató, nemzetbiztonság

IMRE SZALAI

ITALY'S EUROPEAN UNION ASPIRATIONS TO MANAGE THE MIGRATION SITUATION

With the closing of the Western Balkan route, the Central Mediterranean has become the main gate of entry for arriving from Africa in the EU by sea. Between 2011 and 2016, some 630,000 irregular migrants and refugees reached Italy via the Central Mediterranean. Some were successfully smuggled across, while others were rescued at sea and disembarked in Italy. Against this backdrop, there was a clear need to strengthen concerted action at both national and EU level to better control Europe's Southern sea borders. To address the situation, the Italians have taken a number of steps in 2017, but in many areas they needed help from the EU. This publication summarizes the Italian and EU measures taken in the past two years to reduce illegal migration in the region.

Keywords: Central Mediterranean, irregular migrants, Italy, EU

ATTILA NÉMETH

The development of the regulation environment of info communication with regard to national security activity

In the development of communication, especially in the development of electronic communication, the regulation of the communication environment has been given a prominent role, which is ensured by a different level of legislation for Hungary. Legislative regulation shows a remarkable evolution, which reflects technological change.
From the point of view of the article, emphasis is placed on the development and transformation of national security regulation. With the emergence of a democratic rule of law in Hungary, the national legislature felt the need to represent national security interests in the sectoral legislation of electronic communications and electronic commerce services and information society services. By observing the evolution and transformation of the regulations, examining their causes and time trends, and drawing conclusions, we can receive an answer to the effective way to prepare a regulatory environment that is needed in the near future.

Keywords: electronic communication, application service, provider, national security

FEKETE CSANÁD

KONFLIKTUSOK AZ INFORMÁCIÓS TÉRBEN AZ INFORMÁCIÓS HADVISELÉS FEJLŐDÉSE ÉS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

Az elmúlt évek eseményei az érdeklődés középpontjába állították az információs hadviselés kérdéskörét, amely korunk információs társadalmainak kialakulását követően az államok alapvető biztonsági fenyegetésévé lépett elő. Az információs környezet napjainkra egy olyan globális küzdőtérré változott, ahol az államok és államszint alatti szereplők folyamatos harcot vívnak egymással, stratégiai érdekeik előmozdítása céljából. Cikkemben ennek figyelembevételével igyekszem átfogó képet nyújtani a konfliktusok információs tartományáról, az ott folyó komplex műveletek természetéről és azok állami szektorra gyakorolt hatásairól.

Kulcsszavak: információs hadviselés, jövő fegyveres konfliktusai, 21. századi hadviselés

NEUSPILLER FERENC

A RÓMAI REZIDENTÚRA KÍSÉRLETE OLASZ RENDŐR BESZERVEZÉSÉRE

A Hírszerző Főosztály római rezidentúrája az 1950-es évektől igyekezett olasz rendőröket is beszervezni. A kísérletek közül az egyik legkorábbi Nicola Cotuli esete volt. Az olasz rendőr azon a rendőrkapitányságon teljesített szolgálatot, amelyhez a Magyar Akadémia is tartozott, felesége pedig az olasz Külügyminisztériumban dolgozott. Beszervezési kísérletén keresztül megismerhetővé válnak a Hírszerző Főosztály főbb érdeklődési körei Olaszországban.

Kulcsszavak: hírszerzés, római rezidentúra, olasz titkosszolgálatok, olasz rendőr

DR. FARKAS LÁSZLÓ

GRAFOMÉTERREL AZ AGYÍRÁS TUDATALATTI REJTELMES VILÁGÁBAN

A publikáció három területet ölel fel: az írásanalitika fogalmát, rendszerszemléletét és a grafométer kapcsolódását e rendszerhez, a grafométer elméleti követelményét, valamint a grafométer gyakorlati hasznosíthatóságát. Célom, hogy innovatív módon igazoljam a téma aktualitását és hasznosíthatóságát. A tanulmányban a szakirodalmi háttér alapján áttekintem a grafométer működéséhez kapcsolódó egyes elméleti felfogásokat. A grafométer az írásanalitika alapműszereként újszerű, önálló és tudományos jelentőségű. Felvázolom a grafométer lehetséges jövőbeli rendjét és a fejlesztés tartalmát.

Kulcsszavak: grafométer, írásanalitika, agyírás, tudatalatti

CSANÁD FEKETE

CONFLICTS IN THE INFORMATION DOMAIN THE EVOLUTION OF INFORMATION WARFARE AND THE CURRENT ISSUES

The events of recent years put the problematics of information warfare into the centre of attention, which, after the emergence of information societies became the fundamental security threat to the states. The information environment has now become a global arena where states and non-state actors are struggling to fight each other in order to achieve their strategic goals. In this paper, I will try to provide a comprehensive picture of these conflicts, the nature of the complex information operations and their impact on the public sector.

Keywords: Information warfare, future of armed conflicts, 21st century warfare

FERENC NEUSPILLER

THE ATTEMPT OF THE ROMAN REZIDENTURA TO RECRUIT AN ITALIAN POLICE OFFICER

From the 1950s onwards, the local bureau of the Intelligence Agency in Rome strived to recruit Italian policemen as well. One of the earliest attempts was the case of Nicola Cotuli. The Italian police officer served at the very station which the Hungarian Academy belonged to. At the same time, his wife worked at the Italian Foreign Office. Through his attempted recruitment process, we can gain a clear vision on the major concerns of the Hungarian Intelligence Agency in Italy.

Keywords: Intelligence service, rezidentura of Rome, Italian secret services, Italian police officer

LÁSZLÓ FARKAS DR.

GRAPHOMETER IN THE SUBCONSCIOUS WORLD OF THE BRAIN WRITING

The publication covers three areas: handwriting analysis, its system theory and the connection of the Graphometer to this system, the theoretical requirement, and practical utilization of the Graphometer.
My goal is to confirm the actuality and usefulness of the topic. Based on literature references I will review some theoretical concepts related to the operation of the Graphometer. The Graphometer – as the fundamental instrument of handwriting analysis - is a unique, independent and scientific basic tool of handwriting analysis. I outline the possible future and development of the Graphometer.

Keywords: Graphometer, writing analytics, brain writing, subconscious

DR. EMBERSICS JUDIT

„ÁLLATI KÉMEK” A HAZA SZOLGÁLATÁBAN

A hírszerzés kapcsán kevés szó esik az állatok szerepéről, pedig az sem állatmentes övezet. Az emberiség a történelem során mind a háborúk, mind pedig a békeidőszakok során számos fajt használt felderítésre és kémelhárításra egyaránt. Mely fajokat, milyen képességeiket használták ki, milyen változásokon esett át az állatok használata a technikai fejlődés során? A különböző kísérleti programok bemutatásával rávilágítok az állatok használatának sikereire, és buktatóira, valamint a főbb állatvédelmi és etikai kérdésekre.

Kulcsszavak: állatok, kémek, állati kémek, felderítés, kémelhárítás

DR. TÚRI VIKTÓRIA

A NŐI TERRORISTÁK PSZICHOLÓGIA JELLEMZŐI

Nyugati világképünkkel még ma is nehéz elképzelnünk a nőket terrorista szerepben. Nehezen tudjuk elképzelni és elfogadni azt, hogy egy nő, aki a mi európai nézeteink szerint gyermeket nevel, háztartást vezet és reggelit készít a gyerekeinek az iskolába, fegyvert fog, és embereket öl. Milyen kényszer, késztetés vagy motiváció veszi rá arra ezeket a nőket, hogy embert öljenek? Miért vállalkozik egy nő arra, hogy hivatásszerűen emberek életét oltsa ki? Hogyan próbálják beszervezni a nőket a különböző terrorista szervezetek? Cikkemben erre próbálok magyarázatot találni áttekintve a terrorista szervezetekben szerepet vállaló nők bemutatásán keresztül.

Kulcsszavak: nemzetközi terrorizmus, női öngyilkos terrorizmus, pszichológiai jellemzők, palesztin, csecsen, tamil

JUDIT EMBERSICS DR.

ANIMAL SPIES SERVING HOMELAND

The role of animals is not so well-known regarding the military intelligence, although it is not an animal-free zone, at all. Both in war and peace, plenty of animal species were used for reconnaissance and counter-espionage throughout history. Which species and what kind of abilities were used by humans? Were there any changes in using animals with the technical revolution? Introducing the most important experiments with animal spies I am going to reveal the advantages and disadvantages of using animals in military intelligence and of course, in connection with this, the most important question of animal protection and ethical issues.

Keywords: Animals, Spies, Animal Spies, Reconnaissance, Counter-espionage

VIKTÓRIA TÚRI DR.

PSYCHOLOGY OF FEMALE TERRORISTS

With our Western worldview, it is still difficult to imagine women in a terrorist role. It is difficult to imagine and accept that a woman who, according to our European view, raises a child, runs a household and makes breakfast for her children, grabs a weapon and kills people. What kind of compulsion, temptation or motivation does these women have for killing people? Why does a woman professionalize in taking somebody's life? How do different terrorist organizations recruit women? In this article, an explanation is to be given by introducing the women involved in terrorist organizations.

Keywords: international terrorism, female suicide terrorism, psychological features, Palestinian, Tamil, Chechen

SZERZŐINK

Dr. Embersics Judit	Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola doktorandusz hallgató
Dr. Farkas László	PhD, ny. mk. alezredes, igazságügyi szakértő, Magyar Írásanalitikai Tudományos és Érdekképviseleti Szervezet elnöke
Fekete Csanád	NKE Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar, tanársegéd NKE HDI doktorandusz hallgató
Héder Klára	NKE RDI doktorandusz hallgató
Koós Gábor	nyá. alezredes
Molnár Péter	százados, a KNBSZ munkatársa
Németh Attila	Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola, doktorandusz hallgató
Neuspiller Ferenc	
Dr. habil. Resperger István	ezredes, PhD, NKE Nemzetbiztonsági Intézet, igazgató
Szalai Imre	ezredes, biztonság- és védelempolitikai szakértő
Prof. Dr. Szternák György	nyá. ezredes, CSc, NKE egyetemi tanár
Dr. Túri Viktória	Wekerle Sándor Üzleti Főiskola, főiskolai docens, szakszpicholgus
Dr. Tömösváry Zsigmond	ny. dandártábornok, PhD, a Felderítők Társasága Egyesület elnöke

E SZÁMUNKAT LEKTORÁLTÁK

Bálint Tamás	őrnagy, a KNBSZ munkatársa
Deák Anita	alezredes, a KNBSZ munkatársa
Prof. Dr. Gál István László	PhD, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék, PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék egyetemi tanár
Dr. Kassai Károly	ezredes, PhD, a KNBSZ munkatársa
Dr. Kenedli Tamás	ezredes, PhD, a KNBSZ munkatársa
Dr. Magyar Sándor	ezredes, PhD, NKE NBI Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék, adjunktus, a KNBSZ munkatársa
Dr. habil. Resperger István	ezredes, PhD, NKE Nemzetbiztonsági Intézet, igazgató
Siposné Prof. Dr. Kecskeméthy Klára	ezredes, CSc, NKE HHK, Műveleti Támogató Tanszék, Katonaföldrajzi és Tereptan Szakcsoport, egyetemi tanár
Prof. Dr. Szternák György	nyá. ezredes, CSc, NKE egyetemi tanár
Tóth Csaba Mihály	alezredes, a KNBSZ munkatársa
Dr. Tömösváry Zsigmond	ny. dandártábornok, PhD, a Felderítők Társasága Egyesület elnöke

A SZAKMAI SZEMLÉBEN TÖRTÉNŐ PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEI

Az írásművekkel szemben támasztott követelmények

Etikai követelmények:

- az írásmű máshol, ebben a formájában még nem jelent meg;
- a szerző(k) kizárólagos szellemi tulajdona, melyet szerzői nyilatkozat aláírásával igazol(nak);
- korrekt, visszakereshető hivatkozásokkal ellátott;
- bibliográfiával ellátott (amely tartalmazza a hivatkozott irodalom jegyzékét, az internetes anyagok jegyzékét a letöltés idejével együtt);
- a szerző(k) saját véleményét is tükrözheti, mely értelemszerűen nem mindig egyezik meg a Szolgálat álláspontjával.

Tartalmi követelmények:

- a folyóiratokban – jellegével összhangban – a honvédelemmel, azon belül elsősorban a hadtudománnyal, nemzetbiztonsággal, hírszerzéssel, felderítéssel, katonai biztonsággal és a biztonságpolitikával kapcsolatos tudományos igényű kérdéseket feldolgozó és elemző írásokat – tanulmányokat, cikkeket és más tudományos területektémáit, anyagait – jelentejük meg;
- az írásmű legyen logikus, áttekinthető, tartalmilag összefüggő és jól tagolt;
- a témával kapcsolatos saját koncepció megfogalmazása legyen érthető, a következtetések pedig megalapozottak, érvekkel, adatokkal alátámasztottak legyenek.

Formai követelmények(és a kapcsolódó információk)**:**

- a szerzői kéziratok terjedelme lehetőleg ne haladja meg az egy szerzői ívet (40 ezer karakter, illetve 20-21 gépelt oldal); a kéziratot elektronikus formában Times New Roman 12 pontos betűkkel, másfeles sortávolsággal írva, a képeket és ábrákat feldolgozható (.jpg vagy .tif) formátumban kérjük megküldeni;
- lehetőség van a kézirat interneten történő megküldésére is, a **szakmaiszemle.kontakt@gmail.com** e-mail címen. A kézirathoz kérjük mellékelni a szerző vagy szerzők nevét, rendfokozatát, beosztását vagy munkakörét, állandó lakcímét, telefonon és interneten történő elérhetőségét;
- a közlésre elfogadott írásokért – a szerzői nyilatkozattal létrejött megállapodás figyelembe vételével – szerzői honorárium fizethető;
- a kéziratokat a Szerkesztőbizottság minden esetben lektoráltatja. A kiadványban megjelentetni kívánt írásokat a Szolgálat kompetens, tudományos fokozattal rendelkező munkatársai vagy más szakértők lektorálják;
- a Szerkesztőbizottság – a lektori vélemények figyelembevételével – fenntartja a jogot, hogy a megjelenésre alkalmatlannak ítélt kéziratokat – indokolás nélkül – nem közli. Az ilyen írásokat nem küldi vissza és nem őrzi meg;

- a kiadványban bárki publikálhat, akinek az írását a Szerkesztőbizottság az etikai, tartalmi és formai követelmények alapján, kiadványban történő megjelentetésre, valamint az interneten történő közzétételre alkalmasnak tartja. A közlésre nem került kéziratot csak az adott naptári év végéig őrizzük meg, de a szerző kérésére azt visszaadjuk;
- a közleményhez „Absztraktot/Rezümét" kell mellékelni, maximum 10–12 sorban, magyar és angol nyelven;
- a közleményhez 3–5 kulcsszó megadása szükséges, magyar és angol nyelven;
- az írás angol nyelvű címét is kérjük megküldeni.

Tudományos közleményekkel szemben támasztott formai követelmények

A folyóirat kizárólag az MSZ ISO 960 szabvány alapján készített hivatkozásokkal ellátott tanulmányt, cikket jelentet meg.

A közleményhez szükséges megadni, mellékelni:

A SZERZŐ, SZERZŐK NEVE (rendfokozata)
AZ ÍRÁS CÍME (magyarul, angolul)
ABSZTRAKT/REZÜMÉ (magyarul, angolul)
KULCSSZAVAK (magyarul, angolul)
SZERZŐI NYILATKOZAT

Bibliográfiai hivatkozás

A társadalomtudományokban a megszokott számozott hivatkozást az idézések jegyzetben[419] módszerrel kérjük alkalmazni.

Abban az esetben, ha a szerző nem ezt a módszert alkalmazza, a kéziratot lektorálás nélkül visszaküldjük átdolgozásra!

Idézések jegyzetben

A szövegen belüli idézést követően felső indexként megadott sorszámok jegyzetekre utalnak, melyeket a szövegbeli megjelenésük sorrendjében kell közölni. Ezek a jegyzetek tartalmazhatják az idézéseket.

Első idézés

Ha az idézések jegyzetben vannak megadva, egy dokumentumra vonatkozó első idézésnek tartalmaznia kell az idézés és a bibliográfiai hivatkozások külön jegyzékében levő kapcsolódó tétel pontos megfeleltetéséhez szükséges adatokat. Az első idézésnek tartalmazni kell: legalább a szerző(k) nevét és a teljes címet úgy, ahogy azok a bibliográfiai hivatkozásokban meg vannak adva, továbbá az idézett rész oldalszámát, ha az szükséges.

[419] Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. pp. 19-20.

Példák:

TARJÁN G. Gábor: A terrorizmus, p. 4.

KECSKEMÉTI Klára: A mediterrán térség és az Európai Unió, Európai Tükör, 2010. május XV. évfolyam 5. szám p. 38.

J. Nagy László: Mit kell tudni Algériáról?, Kossuth Kiadó, Budapest, 1987. p. 46-47.

PRYCE, Paul: France's Long War: Operation Barkhane, http://natoconcil.ca/frances-long-war-operation-barkhane/ (Letöltés ideje: 2015.02.24.),

Global Trend 2020: Mappingthe Global Future, http://www. foia.cia.gov/2020/2020.pdf (Letöltés ideje: 2012.08.21.),

Bibliográfiai hivatkozások jegyzéke

A bibliográfiai hivatkozások jegyzékében a hivatkozásokat az első adatelem betűrendjében kérjük megadni.[420]

Példák:

ÁCS Tibor: A reformkor hadikultúrájáról, *Budapest, 2005, Zrínyi Kiadó. ISBN 963 9276 45 6*

BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai, In: SZILÁGYI Tivadar (szerk.): Szemelvények, Budapest, 1994, Zrínyi Miklós Katonai Akadémia. pp. 31–50.

KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei, fejlődésének szemléleti problémái, In: Új Honvédségi Szemle, 1993. 47. évf. 6. sz. pp. 1–7. ISSN 1216-7436

Global Trend 2020: Mappingthe Global Future, http://www. foia.cia.gov/2020/2020.pdf (Letöltés ideje: 2012.08.21.),

Ábra, vázlat, térkép, diagram, egyéb melléklettel szembeni követelmények:

- az ábra, vázlat címe;
- az ábra, vázlat forrás (vagy: Szerkesztette: …);
- az ábra, vázlat sorszáma (pl. 1. ábra.);
- idegen nyelvű ábra, vázlat esetén lehetőség szerint magyar nyelvű jelmagyarázat.

Rövidítések, idegen kifejezésekkel kapcsolatos követelmények:

- az idegen kifejezéseket, rövidítéseket magyarul és eredeti idegen nyelven kell az írásműben az első alkalommal feloldani lábjegyzetben;

Példa:

- WFP – (World Food Program – ENSZ Világélelmezési Programja).

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

[420] Bibliográfiai hivatkozások. Magyar Szabvány, MSZ ISO 690. p. 18.